

1. විත්තොපක්ලෙශ ධර්ම පහද එහි අභිධ්‍යා විෂමලොභය පැහැදිලි කරන්න.

කාලයක් තිස්සේ අපි භාවනාව ගැන සාකච්ඡා කරනවා. භාවනාව කරගෙන යනකොට අපිට නිතැතින්ම මේ හිතේ ස්වභාවයන් ගැන නොයෙක් නොයෙක් ආකාරයෙන් අදහස් ඇතිවෙනවා. ඒ හිත තේරුම් ගන්න ඉතාමත් අපහසුයි. ඒ අපහසු සිත තේරුම් ගන්න අපි මේ සිතේ ස්වභාවය මේ විදියට සුතමය වශයෙන් දැන ඉගෙන ගෙන ජීවිතයට ප්‍රායෝගිකව ධර්මය ගලපගන්න ඕන. අපි නොයෙක් ආකාරයෙන් මේ විත්තොපක්ලෙශ අඳුනගන්න හැකියාවක් තියෙනවා. ඒ නිසා පින්වත් ස්වාමීන්වහන්ස, අපිට කියලා දෙන්න මේ විත්තොපක්ලෙශයන්හි ප්‍රධාන ම කාණ්ඩය තමයි සිතේ තිබෙන අකුසල ස්වභාවය, කෙලෙසෙන ස්වභාවය. ඉතින් මේ ක්ලේශ අපි කොහොමද අඳුනගන්නේ, අඳුනගෙන කොහොමද අපි ඒ කෙලෙස් දුරුකරන්නේ. ඒ සඳහා අපි කොහොමද ඒ ධර්ම මාර්ගය අනුගමනය කරන්න ඕන ක්‍රියා පිළිවෙත කියලා අපිට විස්තර කරලා දෙන්න ස්වාමීන් වහන්ස.

තෙරුවන් සරණයි හැමදෙනාටම. අද දවසේත් අපි සුපුරුදු පරිදි සෙනසුරාදා ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්නට සූදානම් වෙන්නේ. අපේ අනුරුද්ධ හාමුදුරුවෝ අද දවසේත් සුපුරුදු විදියට අද දිනට නියමිත මාතෘකාව උන්වහන්සේ සිහිපත් කරන්නට යෙදුනා. අපි සති ගණනාවක් මුළුල්ලේ බෞද්ධයින් විසින් භාවනාව සඳහා මූලික කොට ගන්න බුදුරජාණන් වහන්සේ සතිපට්ඨාන භාවනාව සඳහා ප්‍රධානම මගපෙන්වීම හැටියට දේශනා කල මහා සතිපට්ඨාන සූත්‍ර දේශනාව පාදක කොටගෙනයි පසුගිය මාස ගණනාවක් මුළුල්ලේ අපි ධර්ම සාකච්ඡාව සිද්ධ කලේ. එතකොට අදින් අපි ආරම්භ කරන්නේ විත්තොපක්ලෙශ ධර්ම පිළිබඳව පැහැදිලි කිරීම. එතකොට මූලික වශයෙන් එක දිනකට අපිට එක විත්තොපක්ලෙශ ධර්මයක් පමණ පැහැදිලි කරමින් සාකච්ඡාව ඉදිරියට පවත්වාගෙන යන්න අපි අදහස් කලේ මේ විත්තොපක්ලෙශ ධර්ම දහසයක් ධර්මයෙහි පැහැදිලි කරනවා, විශේෂයෙන් මජ්ඣිම නිකායේ වත්ථුපම සූත්‍රයේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ සිත කිළිටි කරන ධර්ම දහසයක් දේශනා කරලා තියෙනවා. එතකොට ඒ වත්ථුපම සූත්‍රයේ බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වන්නේ මහණෙනි යම්කිසි කෙනෙක් කිළිටි වස්ත්‍රයක් අරගෙන ඒ වස්ත්‍රය මම මේ වස්ත්‍රය නිල් පාට කරනවා, රතු පාට කරනවා, තැඹිලි පාට කරනවා, කහ පාට කරනවා කියලා ඒ අදාළ වර්ණ බඳුනක අර කිළිටි වස්ත්‍රය ඔබලා එහි පොඟවලා ගන්නවා ඒ වර්ණය ගන්නන්නට. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා නමුත් මහණෙනි ඒ තැනැත්තා අපේක්ෂා කරන වර්ණය ඉන් ලැබෙන්නේ නැහැ. ඊට වඩා අඳුරු දුර්වර්ණයක් තමයි එයින් මතුවෙන්නේ. කුමක්ද ඒකට හේතුව; අපරිසුද්දත්තා භික්ඛවෙ වත්තස්ස - මහණෙනි ඒ වස්ත්‍රයේ අපිරිසිදු බව තමයි ඒකට හේතුව.

එහෙම පැහැදිලි කරලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා යම්කිසි කෙනෙකුට අවශ්‍ය නම් සැබැවින්ම යම් පැහැදිලි වර්ණයක් යම් වස්ත්‍රයකට ගන්නන්න ඒ වස්ත්‍රය පිරිසිදු වස්ත්‍රයක් විය යුතුයි. එහෙම පවිත්‍ර වූ පිරිසිදු වස්ත්‍රයක් අරගෙන යම්කිසි කෙනෙක් කල්පනා කරනවා නම් මං මේක නිල් පාට කරනවා, කහ පාට කරනවා, රතු පාට කරනවා, තැඹිලි පාට කරනවා කියලා ඒ අදාළ වර්ණ බඳුනක මෙය ගිල්වලා පොඟවලා ගන්නවා නම් මහණෙනි සැබැවින්ම ඒ තැනැත්තා අපේක්ෂා කරන පැහැපත් වර්ණය ඒ වස්ත්‍රය තුළින් ලබන්නට පුළුවන්. කුමක්ද ඒකට හේතුව; වස්ත්‍රයෙහි පිරිසිදු බවයි කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා.

අන්න ඒ වගේ අපි අපේ සිත යම් යම් ගුණධර්ම වලින් පුරුදු පුහුණු කරනකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා අර ක්ලේශ ධර්ම වලින්, අකුසල ධර්ම වලින් කිළිටි වෙලා තියෙන සිතක් අපි පුරුදු පුහුණු කරන්න උත්සාහ කලාට ඒ සිතේ අපි කරුණාව ඇති කරනවා, මෛත්‍රිය ඇති කරනවා, ඉවසීම පුහුණු කරනවා, එතකොට ප්‍රඥාව අවදි කරනවා, සිහිය අවදි කරනවා, ශ්‍රද්ධාව අවදි කරනවා මෙහෙම හිතුවට, අර කිළිටි සිතෙහි ඒ යහපත් ගුණාංග නිවැරදිව අවදි කරන්න පුළුවන්කමක් නෑ, කුමක් නිසාද; සිත කිළිටි නිසා. යම්කිසි කෙනෙක් සිත ඒ කිළිටු ස්වභාවයෙන් බැහැර කරගෙන ඒ තැනැත්තා මේ මගේ සිතෙහි මම ශ්‍රද්ධාව මතුකරගන්නවා, ප්‍රඥාව මතුකරගන්නවා, විරියය මතුකරගන්නවා කියලා එහෙම කල්පනා කරනවා නම්, එබඳු තැනැත්තාට පුළුවන්කම තියෙනවා ඒ පැහැපත් සිතෙහි අර ගුණාංග මතු කරන්න.

ඒ මොකද, කිළිටි සිත කියන්නෙ අකුසල් සිත. අකුසල් සිතක කෙසේවත් කුසල චෛතසික යෙදෙන්නෙ නැහැ. ඒක ධර්මතාවයක්. ඒ වගේම කුසල් සිතක කවර ආකාරයකින්වත් අකුසල චෛතසික ධර්ම යෙදෙන්නෙ නෑ, ඒක ධර්මතාවයක්. එතකොට කුසල් සිතක් ඇතිවෙලා ඊළඟට අකුසල් සිතක් ඇතිවෙලා මෙහෙම ළඟ ළඟ සිත් මාරුවෙලා ඇතිවෙන්නට පුළුවන්, ඒක වෙනම කාරණයක්. නමුත් එක් සිතක ඒ සිත අකුසල් සිතක් නම් ඒ සිතේ අර කුසල චෛතසික ධර්ම ජනිත වෙන්නෙ නෑ. ඒ වගේම කුසල් සිතක් නම් ඒ කුසල් සිතේ අර අකුසල චෛතසික ධර්ම ජනිත වෙන්නෙ නෑ. ඉතින් මේ ධර්මතාවය පාදක කොටගෙන බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නෙ යම්කිසි කෙනෙකුට කිළිටි සිතකින් කෙලෙසුනු සිතකින්, අපවිත්‍ර සිතකින් ඒ තැනැත්තාට යහපත් ගුණාංග මතුකරනවා කියලා උත්සාහ කලාට අර කිළිටි වස්ත්‍රය වර්ණ බඳුනක ඔබලා, පොඟවලා ගත්තයි කියලා අපේක්ෂා කරන වර්ණය මතුවනවෙන්නා සේ කිළිටි සිතකින් යම්කිසි කෙනෙකුට යහගුණ මතුකර ගන්නට, අවදි කරගන්නට පුළුවන් කමක් නෑ. ඒ නිසා මහණෙනි, යම්කිසි කෙනෙකුට යහගුණ අවදි කරන්නට අවශ්‍ය නම් ඒ තැනැත්තා සිත කිළිටි කරන ධර්ම හඳුනාගෙන පළමුව ඒවා දුරු කරගත යුතුයි කියන බව බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කලා.

දැන් මේ උපදේශය ඉතාමත්ම වැදගත් සියලු බුදුරජාණන් වහන්සේලා මේ උපදේශය අපට බුද්ධානුශාසනාව හැටියට දේශනා කරනවා, මුලින්ම සබ්බ පාපස්ස අකරණං, ඊළඟට කුසලස්ස උපසම්පද. ඊළඟට සවිත්ත පරියොදපනං. සිතේ කිළිටි ඉවත් කරන්න. ඒ කියන්නෙ මුලින්ම අපි විකෘතියෙන් ඉවත් වෙන්නට ඕන. අපේ සිත කිළිටි වෙනවා කියලා කියන්නෙ, කෙලෙසෙනවා කියලා කියන්නෙ අපේ මනසේ ප්‍රකෘතිමත් බව නැතිවෙලා ගිහිල්ලා. ඒ ප්‍රකෘතිය නැතිවෙලා ගියාම අපිට එතනින් එහාට ඒ සිත විමුක්තිය කරා යොමුකරන්නට පුළුවන්කමක් නෑ, එතකොට විමුක්තිය කරා අපි යොමුවෙන්නට පෙරාතුව අපිට පුළුවන් වෙන්නට ඕන, ඒ විකෘතියෙන් ප්‍රකෘති තත්වයට සිත ගෙනෙන්නට. එහෙම පුළුවන් වුනොත් තමයි ඒ තැනැත්තාට අර ප්‍රකෘතිය මත ඉඳගෙන විමුක්තිය සඳහා උත්සාහවත් වෙන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ. දැන් මේ කාරණය තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේලා, සියලු බුදුවරුන්ගේ දේශනාව හැටියට දේශනා කරන්නෙ; සබ්බ පාපස්ස අකරණං කුසලස්ස උපසම්පද සවිත්ත පරියොදපනං ඒතං බුද්ධානුශාසනං. විකෘතියෙන් ප්‍රකෘතියට එන්න, ඊටපස්සේ ප්‍රකෘතියෙන් තමයි විමුක්තියට යන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ.

දැන් වර්තමානයේ අපි දකිනවා හුඟක් දෙනා උත්සාහ කරනවා අර තමන් ඉන්න විකෘතියෙන්ම විමුක්තියට යන්න. ඒ කියන්නේ දැන් තමන්ගේ හිතේ කෝපය මතු වෙනවා, ආවේග මතු වෙනවා, ඒ වගේම විවිධ දුර්වල මනෝභාවයන්ගෙන් තමන්ගේ මනස ව්‍යාකූල වෙලා. දැන් ඒ ව්‍යාකූල වෙනකොට ඒ පීඩාව දරාගන්න බැරි වෙනකොට ඒ බොහෝදෙනා උත්සාහ කරනවා ඉක්මණට නිවන් දකින්න ඕන. ඒ ඉක්මණට විමුක්තිය සඳහා කටයුතු කරන්න ඕන. එතකොට ඒ උත්සාහය හොඳයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා දුක නිසා පීඩාව නිසා අපිට ප්‍රඥාව උපදිනවා, ශ්‍රද්ධාව උපදිනවා. දුක කරුණු දෙකක් සඳහා අපිට උපකාර වෙනවා, යහගුණ දෙකක් අවදි කරගන්නට හේතුවෙනවා. දුක නිසා ශ්‍රද්ධාවත් උපදිනවා, දුක නිසා ප්‍රඥාවත් උපදිනවා. හැබැයි දුක නිසා යම්කිසි කෙනෙකුට මෝහය, මූලාව උපදින්නටත් පුළුවන් කියන බව බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා.

කොහොමද දුක නිසා ශ්‍රද්ධාව උපදිනවා කියලා කියන්නේ, තමන්ට දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා මේ ලෝකයේ සංස්කාර ධර්මයන් අනිත්‍ය බව, දුක් බව, අනාත්ම බව දේශනා කලාට සාමාන්‍ය පෘථග්ජනයාට එක්වරම මේ කාරණය වැටහෙන්නේ නෑ. හැබැයි දැන් තමන්ට ඕන විදියට හැම දෙයක්ම පවත්වන්නට ලොකු වෙහෙසක් දරනවා, ඒ සමඟ ලොකු අරගලයක යෙදෙනවා. එහෙම යෙදිලත් අවසානයේ ඒ තැනැත්තාට වැටහෙනවා; නමුත් මම හිතන විදියට මට ඕන විදියට මොකක්වත් පවත්වන්නට බැහැ කියලා. එතකොට ඔන්න අපිට සිහිය එනවා අර තථාගතයන් වහන්සේ දෙසූ දහම. ඒ සියල්ලක් අනාත්මයි කියන්නේ අපේ පැවැත්මට අනුව පවතින්නැහැ කියලා තථාගතයන් වහන්සේ දෙසූ කාරණය මොනතරම් ගැඹුරු සත්‍යයක් ද කියලා ඒ දහම තුළින් තථාගතයන් වහන්සේගේ ගුණය දකින්නට, මහා ප්‍රඥාව දකින්නට පෙළඹෙනවා. එතකොට බුදුහාමුදුරුවෝ ගැන, ධර්මය ගැන මේ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය ගැන ඒ තැනැත්තාට පෙර නොතිබූ තරම් ශ්‍රද්ධාවක් ජනිත වෙනවා, විශ්වාසයක් ජනිත වෙනවා. එතකොට ඒ ශ්‍රද්ධා විශ්වාසය ගොඩ නැගුනේ කුමක් නිසාද අර දුක ප්‍රායෝගිකව අත්දැකීම නිසා.

ඊළඟට දුක ප්‍රඥාව උපදවන්නට හේතු වෙනවාය කියන්නේ, යම්කිසි කෙනෙකුට දැඩි කායික මානසික පීඩාවක් ඇතිවෙනකොට ඒ තැනැත්තා සිහිබුද්ධිය ඇති කෙනෙක් නම් ඒ තැනැත්තා විමසන්නට ගන්නවා මේ පීඩාව, මේ දුක දුරු කරගන්නේ කොහොමද, ඒ සඳහා මට මගපෙන්වන්න කල‍්‍යාණමිත්‍රයෙක් ඉන්නවාද. මේ දුකෙන් නිදහස් වෙන යම්කිසි දහම් පදයක් මට අහගන්න තැනක්, එහෙම නැත්නම් ඒ පිළිබඳව දැනුවත් වෙන්නට තැනක් තියෙනවාද කියලා ඒ තැනැත්තා අර දුකින් මිදෙන ක්‍රම හොයනවා. එහෙම සොයනකොට ඒ තැනැත්තා කල‍්‍යාණමිත්‍රයින් හඳුනාගන්නවා, සද්ධර්මය හඳුනාගන්නවා. එහෙම හඳුනාගෙන මේ දුකයි, මේ දුක ඇතිවීමේ හේතුවයි, ඒ හේතු වෙනස් කරන්නේ මෙන්න මෙහෙමයි, ඒ සඳහා කළයුතු දේ මේකයි කියලා පැහැදිලිව ක්‍රියාත්මක වෙන්නට මේ චතුරාර්ය සත්‍යය පිළිබඳ පර්යේෂණ මාර්ගයට ඒ තැනැත්තා අවතීර්ණ වෙනවා. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා මේ විදියට යම්කිසි කෙනෙකුට දුක ශ්‍රද්ධාව උපදවන්නටත් හේතුවෙනවා, දුක ප්‍රඥාව උපදවන්නටත් හේතුවෙනවා. ඒ වගේම හරියට සිහිබුද්ධිය අවදි කරගන්නැති කෙනෙකුට, යෝනිසොමනසිකාරයෙන් මෙනෙහි කරන්නැති කෙනෙකුට දුක සම්මෝහය උපදින්නට හේතුවෙනවයි කියන බවත් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා.

සම්මෝහය උපදිනවා කියලා කියන්නෙ අර තමන්ට මේ පීඩාව ඇති කලේ කවුද, අහවලුන් තමයි ඇති කලේ කියලා අනිත් අයත් එක්කලා ගැටෙනවා. මේ දුක මම විසින්මයි ඇති කරගත්තේ කියලා තමන් පිළිබඳව අවතක්සේරුවට පත්වෙනවා, තමන් පිළිබඳව පසුතැවීමට පත්වෙනවා, තමන්ගෙන් පළිගන්න උත්සාහ කරනවා. එතකොට දුක අනුන් විසින් ඉපදෙව්වා කියලා හිතනකොට අනිත් අයත් එක්කලා ගැටෙන්න උත්සාහ කරනවා. දුක මා නිසා, මම ගත්තු තීරණය නිසා, මගේ වැරද්ද නිසාමයි මේක වුනේ කියලා හිතනකොට දකිනකොට තමන්ගෙන් පළිගන්න, තමන් විනාශ කරගන්නට කටයුතු කරනවා. එතකොට මේ දෙවිදියෙන්ම සති සම්පජ්ඣයෙන් තොර පුද්ගලයා දුක පීඩාව නිසා සම්මෝහයට පැමිණෙනවා. ඉතින් මේ විදියට යම්කිසි කෙනෙකුට ක්ලේශ ධර්මයන්ගේ පීඩාව දැනෙනවා නම් ඒ ක්ලේශ ධර්මයන්ගෙන් තමන්ගේ සිත කෙලෙසිලා තමන් වෙහෙසට පත්වෙනවා කියලා දැනෙනවා නම් ඒ පුද්ගලයාට තමයි මේ තත්වයෙන්, මේ පීඩාවෙන් මම කොහොමද මිඳෙන්නේ කියලා යම්කිසි නිස්සරණය පිළිබඳ අදහසක් ඇතිවෙන්නෙ. ඒක වරදක් නෙවෙයි.

අතීත කාලයේ අපි දකිනවා දැන් අපි දකිනවා බුදුරජාණන් වහන්සේ ජීවමාන කාලයේත් හැමෝම සුඛිත මුදිත අය ගියා නෙවෙයි බුදුහාමුදුරුවෝ මුණගැහෙන්නට, බොහොම කර්කශ තත්වයෙන් දුක පීඩා වේදනාව දරාගන්නට බැරිතැන බුදුරජාණන් වහන්සේ මුණගැහෙන්නට ගිහිල්ලා මේ ධර්ම මාර්ගයට යොමුවෙව්ව පිරිස බහුලව ඉන්නවා. නමුත් අපි වරදවා ගන්නට හොඳ නෑ ඒ මානසික වශයෙන් ඒ අය යම්කිසි දුක්ඛ පීඩාවකට ලක්වුනාට සිත කෙලෙසුණු තත්වයන් පවත්වාගෙන ඒ අයට විමුක්තිය සඳහා යොමුවන්න පුළුවන්කමක් නෑ. ඒ නිසා පළවෙනි පියවර තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා හරියට කුඹුරක් අස්වද්දනවා නම් ඉස්සෙල්ලා ඒකෙ තියෙන වල්පැලෑටි ඉවත් කරලා, ගල්වැලි බොරළු ඉවත් කරලා, ඒක හොඳට කොටලා මඩ කරලා එහෙම අනුක්‍රමයෙන් කරන්න ඕන.

මුලින්ම අර නුසුදුසු දේවල් ටික අයින් කරන්න. ඊටපස්සෙ අර සුදුසු තත්වය හොඳට පිළියෙල කරන්න ඕන. ඊටපස්සෙ තමයි ඒකෙ අස්වැන්න රෝපණය කරන්න පුළුවන්. අන්න ඒ වගේ තමයි අපේ සිතත් මුලින්ම අර සිත කිලිටි කරන දුර්වල කරන ධර්ම තේරුම් අරගෙන ඒවයින් අපේ සිත නිදහස් කරගන්න ඕන. ඊටපස්සෙ ප්‍රකෘතිය තුළ, කුසලය තුළ, දහම තුළ අපි අපේ මනස පුහුණු කරන්නට ඕන. එතකොට ඔය වැඩ දෙක කරනකොට තමයි අපේ මනසේ ප්‍රඥාව අවදි වෙන්නට ගන්නෙ අස්වැන්න වගේ, ඒ ප්‍රඥාව අවදි වෙනකොට තමයි අපිට ජීවිතය, ලෝකය පිළිබඳව යථාර්තය අවබෝධ කරගන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ. ඉතින් අන්න ඒ සඳහා අපිට මගපෙන්වන ඉතාම වැදගත් සූත්‍ර දේශනාවක් තමයි මජ්ඣිම නිකායේ මූලපන්නස්ස ඒ කියන්නෙ පළවෙනි කොටසේ සඳහන් වෙන වත්ථුපම සූත්‍රය. එතකොට මේ වත්ථුපම සූත්‍රයේදී බුදුරජාණන් වහන්සේ විත්තොපක්කලෙශ ධර්ම දාසයක් දක්වනවා. අභිධ්‍යා විසම ලෝභය, ඊළඟට ව්‍යාපාදය, ක්‍රෝධය, උපනාහය, මක්ඛය, ගලාසය, ඉස්සාව, මච්ඡරිය, මායාව, සාධේය්‍ය, ඵම්භ, සාරම්භ, මාන, අතිමාන, මද, පමාද කියන මෙන්න මේ විත්තොපක්කලෙශ ධර්ම, එහෙම නැත්නම් සිත කිලිටි කරන්නට හේතුවෙන මෙන්න මේ ධර්ම දාසය ගැන තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ එහිදී පැහැදිලි කරන්නෙ. එතකොට දැන් අපිට ඔය කරුණු දාසයම එකපාරම අපි කතාකරගෙන ගියොත් අපිට හරියට ඒවා සිතට පැහැදිලිව මතුකරගන්නට පුළුවන්කමක් නෑ.

ඒ නිසා අපි අදහස් කරන්නේ ඉදිරි දේශනා පෙලේදී මේ එක කාරණයක් එක දවසකට පැහැදිලි කරගෙන, ඉන් අනතුරුව ඒ සම්බන්ධව ධර්ම සාකච්ඡාවට නැඹුරු වෙන්න. ඒ නිසා අද මූලික වශයෙන් අපි සාකච්ඡා කරන්න බලාපොරොත්තු වෙන්නේ පළවෙනි විත්තොපක්කලෙය ධර්මය. කුමක්ද; අවිජ්ජා විසම ලෝභො විත්තස්ස උපක්කිලේසො - අභිධ්‍යාව සහ විසම ලෝභය සිත කිළිටි කරන උපක්කලෙය ධර්මයක්ය කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන මේ කාරණය. එතකොට මොකක්ද අභිධ්‍යාව කියන්නේ, මොකක්ද විසම ලෝභය කියන්නේ. මේක ඇත්තටම ධර්ම වශයෙන් ගත්තයින් පස්සෙ ධර්ම දෙකක්. අභිධ්‍යාව කියලා කියන්නේ තමන් සතු වස්තූන් කෙරෙහි ඇතිවන දැඩි ලෝභය. විසම ලෝභයයි කියලා කියන්නේ තමන්ට අත්සතු වස්තූන් පිළිබඳව ඇතිවෙන ලෝභයට තමයි විසම ලෝභය කියන්නේ.

එතකොට කරුණු දෙකක් සම්බන්ධව ඇති වුනාට ලෝභය නැමැති එකම ධර්මතාව තමයි මේ දෙආකාරයකින් විකාශනය වෙන්නේ. ඒ නිසා තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මේක එකම විත්තොපක්කලෙය ධර්මයක් විදියට දක්වන්නේ අභිධ්‍යාව සහ විසම ලෝභය. එතකොට තමන් සතු වස්තූන් කෙරෙහි ඇතිවෙන ඇල්ම, ඊළඟට විසම ලෝභයයි කිව්වේ අත්සතු දේවල්, තමන්ට ලෝක සම්මතයේ හැටියට තමන්ට අයිති නොවන දේවල්. එතකොට තමන්ට අයිති නොවන දේවල් පිළිබඳව ඇලුම් කිරීම නම් වරදක් කියන බව සාමාන්‍ය කෙනෙකුට වුනත් වැටහෙනවා. එතකොට තමන් සතු දේවල් පිළිබඳව ඇලුම් කිරීම වරදක්ද, එතකොට ඒක වරදක් අපරාධයක් කියන එක නෙවෙයි මෙනත කියන්නේ. අපේ සිත කිළිටි වෙන්නට හේතු වෙනවා. එතකොට සිත කිළිටි වෙනකොට ඒ කිළිටි සිතේ අර කුසල ධර්ම, ගුණධර්ම අවදි කරන්නට පුළුවන් කමක් නෑ. ඒ නිසා සිත කිළිටි කරන්නට නිවන් මග අහුරන්නට හේතුවෙන නිසා තමයි මේවා උපක්කලෙය ධර්ම එහෙම නැත්නම් විත්තොපක්කලෙය ධර්ම කියලා හඳුන්වන්නේ. එතකොට මේ ලෝභය විවිධ නම් වලින් එක් එක් තැන හඳුන්වනවා. රාගය, ආසාව, ආදරය, සෙනෙහස, ප්‍රේමය, ලෝභය, ඇල්ම, කැමැත්ත, කැදරකම, ඕනකම, අපේක්ෂාව, බලාපොරොත්තුව, තෘෂ්ණාව මේ විවිධ නම් වලින් හඳුන්වන්නේ මේ ලෝභය නැමැති එකම ධර්මය.

එතකොට අපි නිතර කතා කරනවානේ සිත කිළිටි කරන කෙලෙස් ධර්ම සම්බන්ධව මූල කාරණා තුනක් තියෙනවා. ඒ කියන්නේ සියලුම අකුසල ධර්ම ජනිත වෙන අකුසල මූලයන් තුන තමයි; ලෝභ, ද්වේෂ, මෝහ. එතකොට ලෝභය මතුවුන තැන තමයි ඔය එක එක නම් වලින් අපි හඳුන්වපු විවිධ ක්‍රම වලින් අපේ මනසේ ඒ මනෝභාවය මතුවෙන්නට පුළුවන්. දැන් එතකොට කෙනෙකුට විමතියක් ඇතිවෙන්නට පුළුවන් ඉතින් ආදරය, සෙනෙහස, බලාපොරොත්තු, අපේක්ෂාව මේවා ලෝකෙ පැවැත්මට අවශ්‍යයි නේද. ඔව් ඇත්තටම ලෝකයේ පැවැත්මට ඒවා උදව් වෙනවා. මොකද දැන් මේ කෙලෙස් ධර්ම කියලා කියන්නේ නැවැත්මට බාධා කලාට, පැවැත්මට සහාය වෙනවා. ඒ නිසා ඒකෙ කිසි වාදයක් නෑ, කිසි තර්කයක් නෑ. ලෝභය අපිට පැවැත්ම සඳහා උදව් වෙනවා. ඉතින් බොහෝ දෙනා ඒ ලෝභය විවිධ ක්‍රම වලින් පැවැත්ම සඳහා සහාය කරගන්නවා, ප්‍රධාන වශයෙන් ක්‍රම තුනකට මේ ලෝභය අපේ මනසේ ජනිත වෙන්නට පුළුවන්. නොලැබූ සම්පත් ලබන්නට, ඒ එක ක්‍රමයක්. ඊළඟට ලැබූ සම්පත් පවත්වා ගන්න, ඒ දෙවැනි ක්‍රමය. ඊළඟට ඉන්ද්‍රිය පිනවන්නට, ආස්වාදය ලබන්නට. ඒ තුන්වෙනි ක්‍රමය. මේ ක්‍රම තුනටම ලෝභය අපේ මනසේ ජනිත වෙන්නට පුළුවන්කම තියෙනවා.

දැන් නොලැබූ සම්පත් ලබන්නට ඇතිවෙන ලෝභය පුද්ගලයාට භෞතික වශයෙන් දියුණු වීමට යම් සහදායකත්වයක් සලසනවා. ඒ තැනැත්තාට බොහෝ, දැන් අපි හිතමුකො එක රැකියාවක් කරලා යම් ප්‍රමාණයක මුදල් උපයනකොට නෑ මේ මුදල මදි, තවත් ව්‍යාපාරයක් කරන්න ඕන කියලා හිතනකොට ඒ කැමැත්ත, ඒ ඕනෑකම, ඒ තෘෂ්ණාව ඔහුට තවත් ව්‍යාපාරයකට අතගහලා වැඩිපුර මුදල් උපයන්නට ඒ උනන්දුව හේතුවක් වෙනවා. ඊළඟට එක වාහනයක් මදි, තවත් වාහනයක් ගන්න ඕන කියලා හිතනකොට ඒ තැනැත්තාට භෞතික වශයෙන් ගත්තොත් එක් වාහනයක හිමිකරුවෙක් හැටියට ඉඳලා වාහන දෙකක් හිමිකරුවෙක් බවට පත්වෙන්නට ඒ තෘෂ්ණාව හේතුවුනා. එතකොට බැලූ බැල්මට අපට ලෞකික වශයෙන්, භෞතික වශයෙන් බලනකොට ඒ තැනැත්තා පෙර හිටියට වඩා දියුණු වෙලා කියලා තමයි අපිට පෙනෙන්නේ. ඒක එහෙම නෑ කියලා කියන්නට පුළුවන්කමක් නෑ. නමුත් ගැටළුව තියෙන්නේ දැන් මේ ප්‍රයත්නය තුළ අපේ සිත කෙලෙසෙනවා නම්, අපේ සිත කිළිටි වෙනවා නම් ඒ තැනැත්තාට මනුස්සයෙක් හැටියට ආධ්‍යාත්මික වශයෙන් දියුණු වෙන්නට තියෙන අවකාශයයි ඇහිරිලා යන්නේ. ඒ නිසා බුදු දහමේ යෝජනා කරන්නේ මේ සම්පත් සියල්ල බැහැර කරලා අපි උකටලිව ඉන්නට ඕන නිවන් දැකීම සඳහා මේ සියල්ල අතහරින්නට ඕන කියන එකක් බුදු දහමේ කියවෙන්නේ නෑ.

දැන් වර්තමානයේ ඒකත් හරියට පටලවාගෙන තියෙනවානේ. අතහැරීම, අතහැරීම කියලා බිරිඳ අතහරින්න සැමියා අතහරින්න දරුවෝ අතහරින්න ගෙවල් දොරවල් අතහරින්න මිල මුදල් අතහරින්න, එතකොට රස්සාව අතහරින්න. එහෙම කරලා ඉතින් ලෝකය පවත්වන්නට බෑනේ. ලෝකය පවත්වන්නට නම් ඒවා නඩත්තු කරගන්නට වෙනවා. එහෙම නම් අත්හල යුත්තේ මොනවාද ඒවා පිළිබඳව තියෙන තෘෂ්ණා උපාදානයයි. ඇයි ඒ, ඒ තෘෂ්ණා උපාදානයෙන් කළහැකි කිසිම දෙයක් නෑ. තෘෂ්ණා උපාදානයෙන් වෙන්නේ අපේ සිත කෙලෙසෙන එකයි ලෝකයට අපෙන් කරදරයක් අනර්ථයක් වෙන එකයි විතරයි. නිවන් මඟ ඇහිරෙනවා. එතකොට කෙනෙකුට ගැටලුවක් ඇතිවෙන්න පුළුවන් ඉතින් එහෙම බලාපොරොත්තුවක් තෘෂ්ණාවක් නැත්නම් අපි දේවල් සම්පාදනය කරන්න පෙළඹෙන්නේ නෑනේ. අන්න එතන තමයි බුදු දහමේ තියෙන වැදගත්ම තැන. මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවයි කියන තැන එන්නේ අන්න එතැනයි.

ඒ කොහොමද; දැන් අපිට පුරුදු වෙලා තියෙන්නේ අපිට ලෝභය තණ්හාව තියෙනවා නම් දේවල් බදාගෙන එකතු කරනවා, අපිට ලෝභය නැත්නම් අපි ඒවා අතහැරලා දාලා පැත්තකට වෙනවා. එතකොට අපි පුරුදු වෙලා තියෙන්නේ ඔන්න ඔය අන්න දෙක. ඒ කියන්නේ එක්කො බදාගන්නට, එහෙම නැත්නම් විසි කරන්නට. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ විසි කරලා බැහැ අපිට නඩත්තු වෙන්නට ඕන. හැබැයි නඩත්තු වෙන දේ බදාගන්නට ගියායින් පස්සේ ඒකෙන් වෙන කිසිවක් ඇතිවෙන්නේ. ඒ නිසා බදාගන්නේ නැතිව, විසි කරන්නේ නැතිව පැවැත්ම සඳහා විතරක් දේවල් පවත්වාගෙන යන්නේ කොහොමද නුවණින් ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරලා. එතකොට අන්න ඒක කරන්න පුළුවන් ප්‍රඥාවෙන්, සිහිනුවණින්. එතකොට යම්කිසි කෙනෙකුට එක රැකියාවක් කරලා මේ හම්බවෙන මුදල මදිව තව රස්සාවක් කරලා, එහෙම නැත්නම් තව ව්‍යාපාරයකට මුදල් ආයෝජනය කරලා යමක් උපයන්නට ඕන කියලා තෘෂ්ණාවෙන් හිතන්නත් පුළුවන්. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා ඒකම ප්‍රඥාවෙන් කරන්නත් පුළුවන්.

ඒක ප්‍රඥාවෙන් කරන්න තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ උපයන මුදල හතරට බෙදන්න. හතරට බෙදලා ඒකෙන බෝගෙ බුඤ්ජේය්‍ය ද්විති කම්මං පයෝජෙ වතුත්තංව නිදපෙය්‍ය ආපදසු භවිස්සති - හම්බකරන මුදල හතරට බෙදලා ඒකෙන් කොටස් දෙකක්, ඒ කියන්නේ දෙකෙන් පංගුවක්ම කම්මං පයෝජයේ - කර්මාන්තවල යොදවන්න. ඒ කියන්නේ මොකක්ද, වර්තමාන භාෂාවෙන් කියනවා නම් ආයෝජනය කරන්න. තව තව සම්පත් ලැබීම සඳහා ආයෝජනයක් හැටියට ඒක යොදවන්න කර්මාන්ත දියුණු කරන්න. තමන්ගේම ව්‍යාපාරයක් කරනවා නම් ඒ ව්‍යාපාරයේ දියුණුවට යොදවන්න, තමන් වෙත තැනක, ආයතනයක රැකියාවක් හැටියට අනුන් යටතේ කටයුතු කරනවා නම් ඒ ලැබෙන මුදල වෙනත් ධනෝපායන ක්‍රියාවලියක් සඳහා ආයෝජනය කරන්න. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේම අනුමත කරනවා ගිහියෙක් හැටියට හම්බකරන දෙයින් දෙකෙන් පංගුවක්ම ආයෝජනය කරන්න. එතකොට මේ එකවරක් කරන්න ඕන දෙයක් ගැන නෙවෙයිනෙ මේ කියන්නේ. නැවත නැවත හම්බකරනවා, නැවත නැවත ආයෝජනය කරනවා. එතකොට තමයි ලෝකයක් දියුණු වෙන්නේ. රටක් සංවර්ධනය වෙන්නේ. පුද්ගලයෝ භෞතික වශයෙන් ආර්ථික වශයෙන් ශක්තිමත් වෙන්නේ.

ඉතින් එතකොට තෘෂ්ණාව වැඩෙන් නැද්ද. තෘෂ්ණාව නොවැඩෙන හැටියට මේක කරන්නට ඒ පුද්ගලයා දක්ෂ වෙන්න කොහොමද කියන බව බුදුරජාණන් වහන්සේ විශේෂයෙන් අරියවංශ ප්‍රතිපදාව වැනි ප්‍රතිපදාවන් තුළ පැහැදිලි කරනවා. කියන්නේ හැඟීම් වලට වහල් නොවී අවශ්‍යතා හඳුනාගෙන කටයුතු කරන්න. යම්කිසි කෙනෙකුට වැඩිපුර ධනය උපයන්නට බාධාවක් නෑ, හැබැයි ඒ උපයද්දී ඒ තැනැත්තා ප්‍රශ්න දෙකක් තමන්ගෙන් අහන්නට ඕන. මොකක්ද ඇසිය යුතු ප්‍රශ්න දෙක. මේ මෙතෙක් කාලයක් මම අපි හිතමු දැන්, මෙතෙක් කාලයක් දහසක් උපයපු කෙනා කල්පනා කරනවා මම ලක්ෂයක් උපයන්නට ඕන කියලා. එතකොට මෙතෙක් දහසක් උපයපු මට දැන් මේ ලක්ෂයක් ඕන වෙන්නේ කුමක් සඳහා ද. විමසලා බලන්නට ඕන. එතකොට පළවෙනි ප්‍රශ්නය තමයි මේ අතිරේක මුදල මට අවශ්‍ය වෙන්නේ කවර කරුණක් සඳහාද, කවර පරමාර්ථයක් සඳහා ද. ඒ පරමාර්ථය හොඳ පරමාර්ථයක්ද, හොඳ ඉලක්කයක්ද, හොඳ අරමුණක්ද, ඒ වෙනුවෙන්ද මට මේ වැඩිපුර මුදල් ඕන වෙන්නේ. නැත්නම් නිකං හැඟීම් වලට වහල් වෙලා අරයා වගේ එකක් කරන්න, මෙයා වගේ වාහනයක් ගන්න අරගොල්ලෝ ජීවත් වෙනවා වගේ ජීවත් වෙන්න, එහෙම නිකං මායාවක පැටලිලා ද, හැඟීම් වලට වහල් වෙලාද, නිකං අසීමිතව ඉන්ද්‍රිය පිනවන්නටද, කාමසුඛල්ලිකානුයෝගයට ගිජු වෙලාද, සිතට වහල් වෙලාද මේ මේ අමතර දේ උපයන්නට උත්සාහ ගන්නේ. එහෙම නැත්නම් සැබැවින්ම අවශ්‍යතාවයක් සඳහාද.

මොනවද අවශ්‍යතා කියලා කියන්නේ, තමන්ගේ සුභසිද්ධිය සඳහා. ඒ වගේම අමුදරුවන් පෝෂණය කිරීම සඳහා, මව්පියන් පෝෂණය කිරීම සඳහා. ඒ වගේම සමාජයේ අසරණ පුද්ගලයින්ට උපකාර කිරීම සඳහා, සමාජ සුභසාධනය සඳහා, ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයින්ට දන්පැන් පූජා කිරීම සඳහා, මෙලොව පරලොව අභිවාද්ධියට කුසල් කරගැනීම සඳහා. එතකොට මේ වගේ හොඳ අරමුණක් එක්ක අපිට අද දහසක් උපයලා, හෙට ලක්ෂයක් උපයන්නට සිතීම වරදක් නෑ. ඒ නිසා පළවෙනි ප්‍රශ්න තමයි අපෙන් අහලා බලන්නට ඕනෑ, මේ අතිරේකව උපයන්නට වැයම් කරන්නේ ඒ අතිරේක මුදල කුමක් සඳහාද. එතකොට ඒක තමයි පළවෙනි ප්‍රශ්නය.

දෙවෙනි ප්‍රශ්නය තමයි ඒ අතිරේක මුදල උපයන්නට මා භාවිත කරන ක්‍රමෝපාය කුමක්ද, ඒක නිවැරදිද, ඒක ධාර්මිකද. දැන් මේ වෙනකල් දහසක් උපයපු කෙනාට ලක්ෂයක් උපයන්නට හිතනකොට තව අනූනව දාහක්ම ඒ තැනැත්තා අමතරව උපයන්නට ඕන. ඒ අමතර ඉපයීම සඳහා මං මොකක්ද කරන ක්‍රියාමාර්ගය. මොකක්ද වැඩ පිළිවෙල. ඒ වැඩපිළිවෙල තුළ තමන් විනාශ වෙන්නේ නැද්ද, අන් අයට හානියක් වෙන්නේ නැද්ද. තමන් විනාශ වෙනවා කියලා කියන්නේ තමන් ක්ලේශ වශයෙන් වසඟයට පත්වෙලා, තමන්ගේ සිතූම් පැතූම් ආකල්ප මනුෂ්‍යත්වයෙන් පිරිහෙන තැනට යනවා නම්, එතකොට තමන් විනාශ වෙලා. තමන් තෘෂ්ණාවට වසඟ වෙලා, තමන් ක්ලේශ ධර්මයන් පාපධර්මයන්ට අසද්ධර්මයන්ට වසඟ වෙලා. එහෙම නොවෙන්නට ඕන. ඒ වගේම ඒ උපයන්නට ගිහිල්ලා ලෝකෙ අනිත් අයට වංචා කරන්නැතිව, හොර මැරකම් කරන්නැතිව, පාඩු කරන්නැතිව ඒ අයට පීඩා කරන්නේ නැතිව, අපිට යමක් ධාර්මිකව උපයාගන්නට පුළුවන්.

ඕන්න ඔය ප්‍රශ්න දෙකට ධාර්මික පිළිතුරක් අපිට ලැබෙනවා නම් ඒ කියන්නේ මේ අතිරික්තව ඉපයීමේ අරමුණ කුමක්ද, ඒ ඉපයීම සඳහා පාවිච්චි කරන ක්‍රමවේදය මොකක්ද. ඒ දෙකම තමන්ටත් අනුන්ටත් අනර්ථයක් නොවී අර්ථ සම්පන්න දෙයක් නම් ඒ තැනැත්තා මෙතෙක් දහසක් උපයලා නැවත ලක්ෂයක් උපයන්නට සිතුවත් බොද්ධ ප්‍රතිපදාවට අනුව නිර්වාණගාමිණී ප්‍රතිපදාවට අනුව එය වරදක් නොවෙයි, එය අකුසලයක් නොවෙයි, එය නිවන් මගට බාධකයක් වෙන්නේ නෑ. එතකොට එහෙම කරන්නට ඒ තැනැත්තාට හොඳට සංයමයක් තියෙන්නට ඕන, හොඳ සිහිකල්පනාවක් තියෙන්නට ඕන, හැඟීම් වලට වහල් නොවන මට්ටමට තමන්ගේ සිත පුහුණු කරන්නට ඕන. හැඟීම්බර නොවී අවශ්‍යතාවය තේරුම් ගන්නට ඕන. ඒ අවශ්‍යතාවයත් හැඟීම් මත ඇතිවෙච්චි අවශ්‍යතාවයක්ද, එහෙම නැත්නම් සැබැවින්ම අර්ථ සම්පන්න අවශ්‍යතාවයක්ද කියලා වෙන්කරගන්න පුළුවන්. අන්න එබඳු සිහිනුවණක් ඇති, එබඳු සතිසම්පජ්ඣයකින් කටයුතු කරන කෙනෙකුට සැබැවින්ම පුළුවන්කම තියෙනවා ජීවිතේ ඕනතරම් සම්පත් උපයන්නට ක්ලේශයන්ට වසඟ නොවී. අපි මීට ඉහතදිත් සිහිපත් කලා යම් යම් අවස්ථාවල මේ ලෝකයෙහි යම්කිසි කෙනෙකුට සමස්ත ලෝකය පිළිබඳවම ආධිපත්‍යයක් පවත්වන්නට පුළුවන් මට්ටමට ශක්තිය අවදි කරගැනීම තමයි සක්විති රජකමයි කියලා කියන්නේ.

දැන් අපිට පෙන්වනවා වර්තමානයේ එක රටක නායකයෙක් වෙන්න නායකයෙක් වෙන්න, පාලකයෙක් වෙන්න මොන තරම් වංචනික දේවල් කරනවද, අපරාධ කරනවාද, අකුසල් කරනවාද, අල්ලස් දෙනවද, කොතෙක් දේ කරනවද. ඊටපස්සෙ එතෙන්ට ගිහිල්ලත් මොකක්ද කරන්නේ. එතකොට ගිහිල්ලත් වැඩිහරියක් කරන්නේ අනර්ථය තමයි. එතකොට එතනට යන්නත් වැරදි ක්‍රමෝපායයන් පාවිච්චි කරන්නේ. ගිහිල්ලත් වැරද්දක් තමයි කරන්නේ. එතකොට එහෙම වෙනවා නම් ඒ වැඩපිළිවෙල, ඒ ප්‍රතිපදාව ධාර්මික නෑ. ඒකෙන් යහපතක් වෙන්නේ නෑ. නමුත් සක්විති රජු කියලා කියන්නේ, එතනට යන්නට පාවිච්චි කරන්නේ කුසල ධර්මයක්, දස කුසල කර්මපථයන් සම්පාදනය කරගෙන. ඊළඟට එතෙන්ට ගිහිල්ලා කරන්නේ මුළු මහත් ලෝකයේ හැම රටකම, හැම ප්‍රදේශයකම ජීවත් වෙන රජවරුන්ට, ප්‍රධානීන්ට, පාලකයින්ට පඤ්චසීල ප්‍රතිපදාව මූලික කොටගෙන මනුස්ස ධර්මයෙන් අනුශාසනා කරනවා.

එතකොට ඒ අනුශාසනාව පිළිගන්නා පිරිස අර සක්විති රජුගේ අණසක මත, එතුමාගේ උපදේශය මත තමයි එතනින් එහාට තම තමන්ගේ රාජ්‍යයන් පාලනය කරන්නේ. එහෙම නැතිව ඒ ඔක්කොම තමන් අතට ගන්නවා කියන එක නෙවෙයි, මුලු ලෝකෙම හැම ජන කොට්ඨාශයක්ම එක්කෙනෙකුට එක තැනක ඉඳලා මෙහෙයවන්නට පහසු නෑනේ. ඒ නිසා ඒ ඒ තැන්වල ප්‍රාදේශීය රජවරු ඉන්නවා. ඒ සියලුදෙනාට අර මූලික අනුශාසනාවක් එක්ක එකම අනුශාසනාවක් මත එහි ප්‍රධාන අනුශාසකයා තමයි එතකොට සක්විති රජු. චක්‍රරත්නයේ පිහිටෙන්, උපකාරයෙන් ඒ හැමතැනම සැරිසරමින් ඒ ඒ අයට අවශ්‍ය වෙලාවේදී අනුශාසනා කරනවා, ඔගපෙන්නවා. එතකොට එතෙත්ට යන්න පාවිච්චි කරන්නෙන් ධාර්මික ක්‍රමයක්. එතනට ගිහිල්ලා කරන්නේත් ලෝකය සුවපත් කරන්නට ධාර්මික වැඩපිළිවෙල.

අන්න ඒ නිසා බුදුරජාණන් වහන්සේ පිරිනිවන් මඤ්චකයේදී දේශනා කරනවා චත්තාරො මේ ආනන්ද ථූපාරහා - ආනන්ද ස්ථූප හඳලා පූජා කරන්න සුදුසු හතර දෙනෙක් මේ ලෝකෙ ඉන්නවා. කවුද ඒ හතර දෙන? සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේත්, පව්වෙක බුදුරජාණන් වහන්සේත්, ඒ වගේම බුද්ධශ්‍රාවකයන් වහන්සේ - රහතන් වහන්සේත්, එතකොට ඒ තුන්දෙනාම අර්හත්වයට පත්වෙච්චි අය. එකම පෘග්ග්‍ය පුද්ගලයෙක් ඒකට එකතු කරනවා, කවුද ඒ? සක්විති රජු. එතකොට සක්විති රජු කියලා කියන්නේ අඩු තරමින් සෝවාන් වෙච්චි කෙනෙක්වත් නෙවෙයි. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා මියගියාට පස්සෙ ආදාහනය කරලා ඒ අස්ථි කොටස් තැන්පත් කරලා ධාතු වෛත්‍යය ඉදිකරලා වැඳුම් පිදුම් කරන්න සුදුස්සෙක් සක්විති රජු. ඇයි ඒ? ධර්මයම පාදක කොටගෙන, ධර්මයම උපාය මාර්ගය කොටගෙන, ධර්මයම කේතුවක් කොටගෙන, ධර්මයම ධජය කොටගෙන දහමින්ම රාජ්‍යයට පත්වෙලා, දහමින්ම රාජ්‍යය පවත්වලා ලෝකය තුළ ධර්මය ස්ථාපිත කරන්නට කටයුතු කරන කෙනෙක්. එතකොට මුළු මහත් ලෝකයටම අධිපති තනතුරට යම්කිසි කෙනෙක් ගියත් වරදක් නෑ, එය නිර්වාණගාමිණි මාර්ගයට බාධකයක් වෙන්නේ නෑ, ධම්මානුධම්ම ප්‍රතිපත්තිය තුළ යෝනිසොමනසිකාරයෙන්, සිහිනුවණින් එතැනට පැමිණෙන්නට පුළුවන් නම්. ඒ නිසා මනුලොව හැටියට යා හැකි ඉහළම තැන තමයි සක්විති රජකම. එතකොට එය පවා බුදුදහමින් ප්‍රතික්ෂේප කරන් නෑ. නිවනට බාධකයක් හැටියට පැහැදිලි කරන්නේ නෑ.

ඊළඟට දිව්‍ය ලෝක, බ්‍රහ්ම ලෝක ඒ කොතැනකට යන්නට අවශ්‍ය උපාය මාර්ග සම්පාදනය කරගත්තා වුනත් ඒක නිවන් මඟට බාධකයක් නොවී පවත්වන්නට පුළුවන් සිහිබුද්ධිය ඇති කෙනෙකුට. අන්න ඒ නිසා තථාගතයන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ දහඩිය වගුරුවලා, වෙහෙස මහන්සි වෙලා උපයන්නට ඕන, ඒ උපයන දේ හතරට බෙදලා එයින් කොටස් දෙකක්ම යළි සම්පත් ඉපයීම සඳහා ආයෝජනය කරන්නට ඕන. මේ ක්‍රියාවලිය කළයුත්තේ කවර පදනමක් මතද, හැඟීම් වලට වහල් නොවී අවශ්‍යතා හඳුනාගෙන. එතකොට තමන්ට වැටහෙනවා නම් ඒවා තමන්ට අවශ්‍ය නෑ කියලා අත්හැරදාන්නට ගැටළුවක් නෑ, වරදක් නෑ. හැබැයි ඒ තමන්ගේ සුවපහසුව සඳහා අත්හැරදැමීම තුළ තමන් ඇසුරු කරන බොහෝ දෙනාට හානි වෙනවා නම් ඒ අත්හැරදැමීම නිවැරදි අත්හැර දැමීමක් නෙවෙයි. අපි මීට ඉහතදිත් නැවත නැවත සාකච්ඡා කලා විවාහක සැමියෙකුට, බිරිඳකට තමන්ට තනියෙන් තීරණය කරන්න පුළුවන්කමක් නෑ, මම නිවන් දකින්න ඕන, මම මේ ජීවිතේ සෝවාන් වෙන්න ඕන, ඒ නිසා මම අද ඉඳලා බ්‍රහ්මචාරී වෙනවා කියලා බිරිඳට

හෝ සැමියාට තනියෙන් තීරණය කරන්න පුළුවන්කමක් නෑ. එහෙම තීරණය කරනවා නම් දෙදෙනාම කතිකාවත් කරලා අනෙකානා එකගත්වයෙන් එතෙත්ට එන්න පුළුවන්. එහෙම නැත්නම් සහකරුවාට හෝ සහකාරියට කැමැති කෙනෙක් සමග විවාහ ජීවිතය පවත්වා ගන්නට කියලා තමන්ට එතනින් නික්ම යන්නට පුළුවන්. එහෙමත් නැත්නම් තමන්ට විවාහ නොවී ඉන්නට පුළුවන්. එතකොට ගිහියාටත් බ්‍රහ්මචාරී වෙන්නට ක්‍රම තියෙනවා. එක්කො විවාහ නොවී ඉන්නට පුළුවන්. එහෙම නැත්නම් දැනට විවාහ වෙලා ඉන්නවා නම් දෙදෙනාම කතිකාවත් කරගෙන බ්‍රහ්මචරියාවට යොමුවෙන්නට පුළුවන්. එහෙමත් නැත්නම් අනිත් කෙනාට කැමැති විවාහයක් කරගන්න ඉඩහැරලා තමන්ට එතනින් නික්ම යන්නට පුළුවන්. ඔය ක්‍රම තුනින් එකක්වත් කරන්නෙ නැතිව, විවාහ වෙලා වගේ විවාහ සංස්ථාවක් පවත්වනවා වගේ ලෝකයට ප්‍රකට කරමින්, ඇතුලතත් ඔවුනොවුන්ගේ ඒකමතික සම්මුතියකට එන්නෙ නැතිව තමන්ගේ තනි කැමැත්ත මත හිතුවක්කාර - හිතුවක්කාර කියන්නෙ තමන්ට හිතිවිච දේ කරනවා - එබඳු ආකල්පයක් මත මං මේ දේවල් අතහැරලා දානවා කියලා එහෙම බැහැර කරනවා නම් එතන තියෙන්නෙ ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තිය නෙවෙයි. එතන මිත්‍යා ප්‍රතිපදාවක් ගොඩනැගෙන්නෙ. ඒක මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව නෙවෙයි. අගනිගාමී වර්යා. ඒ නිසා බුදුදහමෙහි අත්හැරීම අගය කරන්නෙ අර්ථ සම්පන්නව. තමන්ටත් අනුන්ටත් හානියක් නොවෙන හැටියට.

බුදු දහමේ ධනය ඉපැයීම සම්පත් ඒකරාශී කිරීම අගය කරන්නේත් මොන පදනමක්ද, ඒ පදනම මතමයි. තමන්ටත් අනුන්ටත් අනර්ථයක් නොවී අර්ථයක් වෙන. ඒ නිසා අත්හරිනවාද එකතු කරනවාද කියන එක නෙවෙයි වැදගත් වෙන්නෙ. ඒ දෙකින් කොයික කලත් කමක් නෑ, හැබැයි ඒ කරන ක්‍රියාවලිය තුළ තමන්ටත් අනුන්ටත් අර්ථයක් සිද්ධ වෙනවා නම්, යහපතක් සිද්ධ වෙනවා නම්. අන්න ඒ යහපත සිද්ධ කරන්න එකතු කරන්න ඕන වෙලාවට එකතු කරන්න ඕන, අත්හරින්න ඕන වෙලාවට අත්හරින්න ඕන. ඒක තමයි සැබෑම මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව. දැන් අපිට වෙලා තියෙන්නෙ හුඟක් දෙනෙකුට, එකතු කරන්න පටන් ගත්තොත් අත්හැරීම ගැන නිතව් නෑ. අත්හරින්න පටන් ගත්තොත් පවත්වගන්න ඕන මොනවද කියලා නිතව්වක් නෑ. එතකොට එහෙම වුනාම අපි කටයුතු කරන්නෙ හැඟීම් වලට වහල් වෙලා. එතකොට ඒ තැනැත්තා සිහිබුද්ධියෙන් ක්‍රියා කරන කෙනෙක් කියලා හඳුනාගන්නට පුළුවන්කමක් නෑ.

ඒ නිසා ලෝභය ක්‍රියාත්මක වෙන්නට පුළුවන් ක්‍රම තුනකින්. නොලැබූ සම්පත් ලබන්නට, ලැබූ දේ පවත්වාගන්නට සහ ඉන්ද්‍රිය පිනවන්නට. එතකොට ඔය කරුණු තුනෙන් මූලික කරුණු දෙක විශේෂයෙන්ම, ඒ කියන්නෙ නොලැබූ සම්පත් ලැබීම කියන එක ලෝභයෙන් තොරව ප්‍රඥාවෙන් සිද්ධ කරන්නට පුළුවන්. ලැබූ සම්පත් පවත්වා ගන්නවා කියන එක ලෝභයෙන් තොරව ප්‍රඥාවෙන් සිද්ධ කරන්නට පුළුවන්. ඊළඟට ඉන්ද්‍රිය පිනවීමකට යාම නෙවෙයි, ඉන්ද්‍රිය නඩත්තු කිරීම කියන එක ප්‍රඥාවෙන් කරන්නට පුළුවන්. එතකොට අපි මේ ඉන්ද්‍රියන් නඩත්තු කරන්න ඕන, කය පවත්වගන්න ඕන. මැරෙන්නැතිව පවත්වගන්න ඕන නම් කන්න ඕන. එතකොට කෑම කනකොට ඒ කෑම වල යම් රසයක් තියෙන්නට ඕන. ඇයි ඒ? ඒ රසයෙන් අපේ කය පෝෂණය වෙනවා. අපි මේ ඉහතදින් කතා කලානෙ, ලුණු ඇඹුල් ආදිය හුදෙක් දිව පිනවීම සඳහා පමණක් නෙවෙයි, රස ධාතුව - සප්ත ධාතූන්ගෙන් එකක්. ඒකෙන් කය පෝෂණය වෙනවා, කය ශක්තිමත් වෙනවා, කයේ ප්‍රතිශක්තිය ගොඩනැගෙනවා, නිරෝගී වෙනවා, දීර්ඝායුෂ සම්පන්න වෙනවා

එතකොට මේ ඉන්ද්‍රියන් නඩත්තු කිරීම සඳහා අපට භෞතික දේවල් අවශ්‍ය වෙනවා. එතකොට අන්න ඒ විදියට නොලැබූ දේ ලබන්නට, ලැබූ දේ පවත්වන්නට ඒ වගේම මේ ඉන්ද්‍රියන් නඩත්තු කරගෙන පවත්වා ගන්නට ප්‍රශස්ත මට්ටමින්. ඒ සඳහා බෞද්ධයෙක් හැටියට ක්‍රියාත්මක වීම වරදක් නෙවෙයි. හැබැයි එසේ ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ තෘෂ්ණා මූලිකවද, ප්‍රඥා මූලිකවද කියන කාරණයයි වඩා වැදගත් වෙන්නෙ. එතකොට තෘෂ්ණාවට වසග වුනොත් ඒ තැනැත්තා අත්තිවෂ්‍යා, මහිවෂ්‍යා, පාපිවෂ්‍යා කියන මේ මානසික තත්වයන්ගෙන් කෙලෙසෙන තත්වයට පරිවර්තනය වෙනවා. අත්තිවෂ්‍යා කියන්නෙ තියෙන තරමට වඩා ප්‍රණීතව දේවල් අපේක්ෂා කරන ගතිය. මහිවෂ්‍යා කියලා කියන්නෙ තියෙනවාට වඩා වැඩියෙන් අපේක්ෂා කරන ගතිය. එතකොට මහිවෂ්‍යා කියලා කියන්නෙ ප්‍රමාණාත්මක වැඩි බව. අත්තිවෂ්‍යා කියලා කියන්නෙ ගුණාත්මකව වැඩි වැඩි දේවල් අපේක්ෂා කරනවා. මේ කාමයන් සම්බන්ධවයි කතා කරන්නෙ. එහෙම නැතිව ගුණධර්ම පිළිබඳව නෙවෙයි. එතකොට ඒ විදියට අත්තිවෂ්‍යා, මහිවෂ්‍යා වැඩෙනකොට ඒ තැනැත්තාගේ සන්තානයෙහි පාපිවෂ්‍යා මතු වෙන්නට පුළුවන්.

පාපිවෂ්‍යාවයයි කියලා කියන්නෙ තමන් අපේක්ෂා කරපු දේවල් සම්පාදනය කරගන්නට ධාර්මිකව බැරිවෙනකොට වැරදි ක්‍රම වලට හරි තමන් අපේක්ෂා කරන දේ ගොඩ නගා ගන්නට වැයම් කරනවා. එතකොට අපි මුලින් සඳහන් කලා, ප්‍රශ්න දෙකක් අපෙන් විමසන්නට ඕන යමක් උපයනකොට සම්පාදනය කරනකොට, මොකක්ද ඒ ප්‍රශ්න දෙක? මේ අතිරික්තය මම උපයන්නට වැයම් කරන්නෙ කවර පරමාර්ථයක් සඳහාද. ඒ පරමාර්ථය යහපත් පරමාර්ථයක්ද. ඊටපස්සෙ දෙවෙනි ප්‍රශ්නය තමයි, ඒ යහපත සඳහා මං උපයන්නට පාවිච්චි කරන ක්‍රමවේදය මොකක්ද. එතකොට මේ දෙකම ධාර්මික නම්, ඉපදීම සහ පරිහරණය කියන අවස්ථා දෙකම ධාර්මික නම් තමයි ඒ තැනැත්තාට එක් සීමාවක රැඳී නොසිට ඕනෑතරම් ඉදිරියට ධනෝපායනය පිළිබඳව ක්‍රියාත්මක වෙන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ. ඒ නිසා අපි දේවල් අයින් කරපු පමණට අපි නිකෙලෙස් පුද්ගලයෝ වෙන්නෙ නෑ. එතකොට අපිට හුඟක් වෙලාවට හිතෙන්නෙ දේවල් අයින් කරපු පමණට අපිට අතහැරීම පුරුදු වෙනවා, ලෝභය දුරු වෙනවා. නෑ පින්වතුනි. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා ලෝභයේ අවස්ථා දෙකක් තියෙනවා; වස්තු කාම, ක්ලේශ කාම. වස්තු කාම කියලා කියන්නෙ ඇස, කණ, නාසය, දිව, කය කියන මේ පඤ්චේන්ද්‍රියන්ට අරමුණු වෙන දේවල්. ඒ අරමුණු වෙන අවස්ථාවේදී ඉන්ද්‍රියන්ට දැනෙන සුවය සහනය ආස්වාදය පිනවීම ඒ නිසා අපි අර ඉන්ද්‍රියන්ට ගෝචර වෙන අරමුණු වලට කැමැති වෙනවා.

ඒක තමයි වස්තු කාම. ක්ලේශ කාම කියනවා කියන්නෙ ඒ අරමුණ නැති වෙලාවටත් අපි ඒ ගැන හිත හිතා තෘප්තිමත් වෙන්න, හිත හිතා ආස්වාදයක් විඳින්නට කැමැත්ත. ඒක තමයි ක්ලේශ කාමය කියන්නෙ. එතකොට වස්තු කාමය දුරු කරන්නට පහසුයි. හැබැයි ක්ලේශ කාමය දුරු කරන්නට පහසු නෑ. වස්තු කාමය බැහැර කලා වුනත් ඒ තැනැත්තා තුළ ක්ලේශ කාමය ඉතුරු වෙන්නට පුළුවන්. ඒ නිසා ද්‍රව්‍ය අඩු වුනයි කියලා ඒ තැනැත්තා නිකෙලෙස් පුද්ගලයෙක් කියලා හඳුන්වන්න පුළුවන්කමක් නෑ. එහෙම නම් ඉතින්ලෝකයේ ඉන්න දුප්පත් මිනිස්සු, අසරණ මිනිස්සු, දුගී මගී යාවකයින් ඒ ගොල්ලන්ට ඉක්මණින් නිවන් දකින්න පුළුවන් වෙන්න ඕන. මොකද දේවල් අඩුවෙනකොට කෙලෙස් අඩුවෙනවා - එහෙම එකක් නෑ. මේ රේරුකානේ මහානායක හාමුදුරුවෝ පැහැදිලි කරනවා, දුගියාට, යාවකයෙකුට තමන්ගේ පොල්

කට්ටයි, හැරමිටියයි, ඔලොගුවයි ඒ ටික පමණයි ඒ තැනැත්තා දැඩිව උපාදාන කරගෙනයි ඉන්නේ, එතකොට ඒ ඔහුගේ ලෝකේ. රජු, රජුට අදාළ ලෝකය තුළ දේවල් උපාදාන කරගන්නවා. යාවකයා යාවකයාට අදාළ ලෝකය තුළ දේවල් උපාදානය කරගන්නවා. ශ්‍රමණයා ශ්‍රමණයාට අදාළ දේවල් ලෝකයට අදාළ දේවල් උපාදාන කරගන්නවා. තම තමන්ට ගෝවර වෙන ප්‍රමාණයත් එක්කයි දේවල් උපාදාන කරන්නනේ. එහෙම නැතිව දුගියා කල්පනා කරන්නේ නෑනේ, කලාතුරකින් වෙන්නට පුළුවන්. බොහෝකොට ගත්තට පස්සේ දුගියෙකුට, යාවකයෙකු ගත්තයින් පස්සේ එහෙම කෙනෙක් හිතන්නෑ මට රජ වෙන්නට ඕන, මම රටේ ජනාධිපති වෙන්නට ඕන. එහෙම සිහින ඔහුට ඇතිවෙනවා අඩුයි. මොකද ඔහුගේ මනස එබඳු ක්ෂේත්‍රයකට අවතීර්ණ වෙන්න ඉඩක් නෑ භෞතික වශයෙන් ගත්තහම. ඉතින් ඒ නිසා තම තමන්ට අදාළ ක්ෂේත්‍රය තුළ තමයි මේ තෘෂ්ණාව ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ.

එතකොට අපි මුලින් කිව්වා අභිධ්‍යාව සහ විෂම ලෝභය කියලා කාරණා දෙකක්. දැන් අර අත්තිවිෂ්කා, මහිවිෂ්කා ආදී වශයෙන් තමන් සතු දේවල් වැඩි කරගන්නට, උපය ගන්නට, පවත්වාගන්නට ලෝභය මතුවෙනකොට ඒක හඳුන්වන්නේ අභිධ්‍යාව කියලා. ඊටපස්සේ තමන් සතු දෙයින් සැහීමට පත් නොවී අධාර්මිකව අත්සතු දේ, ඒ කියන්නේ තමන් උපයන දේ තමන්ට මදි. අනුන් උපයාගෙන තියෙන දේත් තමන් සන්තක කරගන්නේ කොහොමද. අන්න එතකොට තමයි භොරකම් කරන්න, වංචා කරන්න, අල්ලස් ගන්න එබඳු දේට පෙළඹෙන්නේ. ඊළඟට තමන් සතුව ඉන්න භාර්යාවගෙන් හෝ පුරුෂයාගෙන් තමන් සැහීමට පත්වෙන්නේ නෑ, අන් සතු ස්ත්‍රී පුරුෂයෙකුත් තමන්ට ඕන වෙනවා, තමන්ගේ ඉන්ද්‍රිය පිනවන්නට කාම පරිදාහය නිවාගන්නට. එතකොට සීමා ඉක්මවා ගිහිල්ලා. එතකොට මෙන්න මේ විදියට තමන් සන්තක දේට පරිභාහිරව, තමන්ට අයිති නැති සදාචාරාත්මක සීමාවෙන් ඔබ්බට ගිහිල්ලා අපි ලෝකය සම්බන්ධ යම් යම් තෘෂ්ණාවන් ඇතිකරගන්නවාද, බලාපොරොත්තු අපේක්ෂාවන් ඇතිකරගන්නවාද එය තමයි විෂම ලෝභයයි කියලා හඳුන්වන්නේ. එතකොට මේ දෙකම එකම ලෝභ ධර්මයෙහි ස්වරූපයන් දෙකක්. ඒ නිසා අභිධ්‍යා විෂම ලෝභය සිත කිලිටි කරන උපක්ලේශ ධර්මයක් හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා.

එතකොට මේ කියන ක්ලේශ ධර්මයන් පින්වතුනි ඇතිවෙන්නට පුළුවන් විවිධ ස්වරූප වලින්, වඤ්චනික විදියට. දැන් අපේ මනසේ ඍජුවම ඒ ලෝභය මතුවෙනවා නම් අපිට පෙනෙනවා, අපිට දැනෙනවා, හැබැයි අපි ගුණදහම් වඩන්න උත්සාහ කරනකොට ඒ ගුණදහම් වඩන අයට අතිරේක ගැටලුවක් මතුවෙනවා, මොකක්ද ඒ අතිරේක ගැටළුව කියලා කියන්නේ, දැන් අර සාමාන්‍ය ලෝකයාට ඍජුවම ක්ලේශය මතුවෙනවා. මොකද ඒගොල්ලන්ට නිකං යට කරන්න වහන්න දඟලන්න නැති නිසා. හැබැයි ගුණදහම් වඩන අපි බොහෝ වෙලාවට ඒක ක්ලේශයක් කියලා දැනුනහම ඒක යටපත් කරන්න උත්සාහ කරනවා. එතකොට යටපත් කරන්න උත්සාහ කලාට දැන් ක්ලේශය ඇතුලේ තියෙනවානේ. ඒ තියෙනකොට ඒ ක්ලේශය වෙනස් ස්වරූපයකින්, අපේ සිතුවම් පැතුවම් වලට අනුකූලව අපි හිතන විදියට ඒ ක්ලේශය මතුවෙන්නට ගන්නවා එක්තරා යහපත් ස්වරූපයකින්. ඒ අවස්ථාවට අපිට හඳුනාගන්නට බැරිවෙනවා මේ ක්ලේශද කියලා, එතකොට අපි රැවටෙනවා. දැන් ධර්ම දේශනාවල, මේ සාකච්ඡාවේ මුල් අවස්ථාවලදී අපි කතා කලා මේ කාරණා, ප්‍රඥාවෙන් විශේෂයෙන් කරුණු තුනක් වටහා ගන්නවා, මොනවාද? සංස්කාරයන්ගේ හේතුඵල සම්බන්ධය, ඒ වගේම පොදු ලක්ෂණ සහ අනන්‍ය ලක්ෂණ.

අන්න ඒ අනන්‍ය ලක්ෂණ හඳුනාගන්නකොට තමයි අපිට ක්ලේශයන්ගේ සැබෑ ස්වරූපය අපිට වටහා ගන්න පුළුවන් වෙන්නෙ. සැබෑ ස්වරූපය කියලා කියන්නෙ ක්ලේශයන්ගේ සමහර ස්වරූපයන් අපි හඳුනාගෙන තියෙනවා. ලෝභයෙහි රළු අවස්ථාව අපි හඳුනාගෙන තියෙනවා. ද්වේශයෙහි රළු අවස්ථාව හඳුනාගෙන තියෙනවා. හැබැයි ඒක සුක්ෂ්ම විදියට එනකොට අපිට වැටහෙන්නේ නෑ මේ එන්නේ ලෝභය, මේ එන්නේ ද්වේශයයි කියලා අපිට තේරෙන්නෑ. අන්න ඒ විදියේ විවිධ කුසල ස්වරූපයෙන් ක්ලේශයන් මතුවෙන අවස්ථා තමයි වඤ්චක ධර්ම කියලා හඳුන්වන්නෙ. ආත්තටම ඒවා වඤ්චක ධර්ම කියලා කියන්නෙ ඒ ධර්මය විසින් අපට වඤ්චා කරනවා කියන එක නෙවෙයි. ඒ ධර්මය ඒ ධර්මය හැටියටම තමයි මතුවෙන්නෙ. හැබැයි එහි සුක්ෂ්ම ස්වරූපය නිසා අපට වටහාගන්නට බැහැ, අපි ප්‍රඥාව දියුණු කරලා නැහැ, සති සම්පජ්ඣාදිය ඵතරම් දියුණු කරලා නැහැ ඒ සුක්ෂ්ම ස්වභාවය හඳුනාගන්නට තරම්. එතකොට එබඳු අවස්ථා වල විවිධ වඤ්ඤා ක්‍රම වලින් අපේ මනසේ ඒ ක්ලේශ ධර්මයන් මතුවෙන්නට පුළුවන්. ඉතින් අපේ රේරුකානේ මහානායක භාමුදුරුවෝ, උන්වහන්සේ තමයි මම හිතන්නෙ මේ බෞද්ධ ඉතිහාසය තුළ එකම යතිවරයන් වහන්සේ මේ වඤ්චක ධර්ම පිළිබඳව කතා කරපු, පොත පත ලියපු එකම යතිවරයන් වහන්සේ. එතකොට උන්වහන්සේගේ වඤ්චක ධර්ම හා චිත්තොපක්කලය ධර්ම කියන ඒ ධර්ම ග්‍රන්ථය සියලුම බෞද්ධයින් විසින්, සියලුම ගිහි පැවිදි ස්ත්‍රී පුරුෂ හැම දෙනා විසින්ම කියවන්නට අවශ්‍යම පොතක්. ඒවා කියවනකොට තමයි අපේ සිත කොච්චර සියුම් විදියට වඤ්චනික විදියට හැසිරෙනවාද කියලා අපිට හඳුනාගන්න පුළුවන්.

දැන් මේ ලෝභය, ක්‍රම ගණනාවකට අපේ සිතට වඤ්චා කරන හැටි උන්වහන්සේ එහිදී පැහැදිලි කරනවා. එතකොට එහි අපි එකක් දෙකක් මතු කරලා බැලුවොත් පින්වතුනි, ප්‍රධාන වශයෙන්ම ඒ අභිධ්‍යාව අපේ මනසේ මතුවෙන්නට පුළුවන් ඒ කියන්නේ තමන් සන්තක වස්තූන් පිළිබඳව ඇතිවෙන තෘෂ්ණාව, බොහෝකොට අපි තුළ මතුවෙන්නට පුළුවන් ආත්ම සංරක්ෂණතා වේශයෙන්. ආත්ම සංරක්ෂණතා කියලා කියන්නෙ - දැන් මේක හරිම සියුම් තැනක්. තේරුම් ගන්න පහසු නැත්තේ ඒ නිසයි. ආත්ම සංරක්ෂණතා කියලා කියන්නෙ ජීවිතය ආරක්ෂා කරගැනීමේ අවශ්‍යතාවයක් හැටියට තෘෂ්ණාව මතුවෙන්න පුළුවන්.

දැන් අපි මුලින් කිව්වානෙ කෑම කන්නැතිව අපිට ජීවත් වෙන්න බෑනෙ. ඇඳුම් අඳින්නැතිව පවතින්න බෑනෙ, ගෙයක් දොරක් නැතිව පවතින්න බෑනෙ. ගමනක් බිමනක් යන්න වාහනයක් අවශ්‍යයිනෙ. කතා කරන්න දුරකතනයක් අවශ්‍යයිනෙ. එතකොට ජීවත් වෙන්න මේ සියල්ලක් කරන්න අපිට මිලමුදල් අවශ්‍යයිනෙ. දැන් එතකොට මේවා අවශ්‍යතා. එතකොට ජීවිතය පවත්වන්නට මේ අවශ්‍යතා පවත්වාගන්නට ඕනෑ බුදුරජාණන් වහන්සේන් දේශනා කරලා තියෙන්නෙ ඒවා පැවැත්වීම වරදක් නැහැ කියලා, ඉතින් ඒ අවශ්‍යම දේවල් නැතිව කොහොමද අපි දිවි පවත්වන්නෙ, තමන්ගේ ආරක්ෂාව සඳහා දේවල් ඉතුරු කරන්න ඕන නේද, පවත්වගන්න ඕන නේද, එතකොට දරුවන්ගේ අනාගත අභිවාද්ධිය සඳහා අපි දේවල් පවත්වගන්න ඕන නේද, එනිසයි මං මේ දේවල් සම්පාදනය කරන්නෙ එකතු කරන්නේ කියන අදහසින් ලෝභය මතුවෙන්න පුළුවන්. දැන් මෙතනයි තියෙන අමාරුම තැන. දැන් අපි මුලින් සඳහන් කලානෙ ඒ විදියට හිතලා නුවණින් කටයුතු කිරීම වරදක් නෑ කියලා. දැන් මේ මතුවෙන්නෙ සැබෑ ප්‍රඥාවද, එහෙම නැත්නම් ප්‍රඥාවේ වේශයෙන් මතුවෙන වඤ්චනික ලෝභයද මේ එන්නේ කියලා හරිම දුෂ්කරයි තේරුම් ගන්න.

පරික්කුල මනසිකාරය කියන්නේ අපි පෙර දිනෙකත් සිහිපත් කලා වගේ මේ ආහාරය කටින් ඇතුල් වුනු තැන ඉඳන් අනුක්‍රමයෙන් පිළිකුල් සහගත තත්වයට පත්වෙන හැටි. මෙහෙම විවිධ ක්‍රම වලින් කල්පනා කරලා ආහාරය පිළිබඳ ප්‍රත්‍යාවේක්ෂණය කරන්නට ඕන, කෙලෙස් අඩුවෙන හැටියට. අනිත් පැත්ත තමයි අපේ මනස පිළිබඳව ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරන්න ඕන. ආහාරය කොයි තරම් රසවත් වුනත්, කොයිතරම් ගුණවත් වුනත් දැන් මේ මගේ මනස අවුල් කරගන්නෙ මොකටද මේකට. ආහාරය අවශ්‍යයි කය පවත්වන්න, හැබැයි මනස විනාශ කරගන්නට නෙවෙයි. ඒ නිසා මනසින් මම විකෘති නොවිය යුතුයි. ඇයි මට මනස විකෘති කරගන්නැතිව, කෙලෙස ගන්නැතිව මේ ආහාරය ගන්න බැරි. ඒ විදියට තමන්ගේ මානසික පැත්ත ගැනත් ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරන්න. එතකොට බාහිර දේ ගැනත් ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරන්නට ඕන. මානසික ධර්ම පිළිබඳවත් ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරන්නට ඕන. එතකොට ඕවා තමයි අපි පහුගිය කාලෙම කතා කලේ. චිත්තානුපස්සනා, කායානුපස්සනා, ධම්මානුපස්සනා ආදී මේ විවිධ නම් වලින් අපි සාකච්ඡා කලේ ඔය කාරණා.

එතකොට නිවාස පරිහරණය කරනකොට අපි ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරලා බලන්නට ඕන. ගෙවල් දොරවල් තියෙන්නට ඕන ආරක්ෂාකාරීව, සුවපත්ව ජීවත් වෙන්න. මොකටද, සුවසේ ගුණධර්ම වඩන්න. එතකොට ඒ ගේ දොර ඉඩකඩම් නිසා අපේ සිත කෙලෙසෙනවා නම් අපි සුරක්ෂිත වලා නෑ. අපිට අවශ්‍ය ගේ දොර වලින් කරගන්න ඕන යහපත සිද්ධ වෙලා නෑ. එහෙම නම් එතැන නිවැරදි පදනමක නෙවෙයි ඒවා පරිහරණය කරන්නෙ. මිල මුදල් අවශ්‍යයි, ඉඩකඩම් අවශ්‍යයි. යානවාහන අවශ්‍යයි, දැන උගත්කම් අවශ්‍යයි. හැබැයි අවසානයේ මේවැගින් සිත කිළිටි වෙලා සිත දූෂ්‍ය වෙලා අපේ සාංසාරික වශයෙන් පරිහානියට පත්වෙනවා නම් ඒ නිවැරදි පරිහරණය නොවෙයි කියන බව නැවත නැවත බාහිරිනුත්, ඇතුළතිනුත් ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරන්නට පුළුවන් කෙනෙකුට තමයි හැකියාව ලැබෙන්නෙ අර කියන තෘෂ්ණා මූලික ආකල්පයෙන් දේවල් ඒකරාශී කරන්නෙ නැතිව ප්‍රඥා මූලික ආකල්පයකින් රැස් කරන්නත් පවත්වා ගන්නටත් ඒවා පරිහරණය කරන්නටත්. එතකොට රැස් කිරීම, පැවැත්වීම, පරිහරණය කියන මේ කාරණා තුනම ලෝභ මූලිකව සිද්ධ වෙන්නටත් පුළුවන්. ප්‍රඥා මූලිකව සිද්ධ කරන්නටත් පුළුවන්.

එතකොට ප්‍රඥා මූලිකව ඒවා කරන හැටි හරියට හඳුනාගත්තෙ නැති තැන තමයි අපිට අත්තිව්ෂතා, මහිව්ෂතා ආදී හැගීම් වලට වහල් වෙලා පාපිව්ෂතාවයට යෙන්නෙ. ඒ පාපිව්ෂතාවයට යනකොට ඒ තැනැත්තා විෂම ලෝභය කියන තැනකටත් පරිවර්තනය වෙනවා. ඒ නිසා අභිධ්‍යාවෙන් සිත කෙලෙසාගත්තා වුනත් පුද්ගලයෙකුට භෞතික වශයෙන් සංවර්ධනයක් කරා යන්නට පුළුවන්කම තියෙනවා. ඒ නිසා තෘෂ්ණාවෙන්, අභිධ්‍යාවෙන් සිත කෙලෙසාගෙන යන අයත් දියුණුවට පත්වෙන අය හැටියට අපිට පෙනෙනවා. ඒ තැනැත්තා භෞතිකව යම් දියුණුවක් ලබනවා කියලා අපිට පිළිගන්නට සිද්ධ වෙනවා. හැබැයි ඒ දියුණුව ඒ තැනැත්තාගේ මානසික ආධ්‍යාත්මික පරිහානියට හේතුවෙනවා නම් එය නිර්වාණගාමිණී ප්‍රතිපදාවට ප්‍රධාන බාධකයක් නිසයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නෙ අර කිළිටි වස්ත්‍රයෙහි වර්ණ ගන්වන්න උත්සාහ කලාට එය සාර්ථක වෙන දෙයක් නෙවෙයි. ඒ නිසා වස්ත්‍රය පිරිසිදු කරලා වර්ණ ගැන්නුවොත් තමයි නියම වර්ණය ලබන්නට පුළුවන්.

අන්න ඒ වගේ සිත කිළිටි කරන මේ උපක්ලේශ ධර්මයන් හඳුනාගෙන ඒවා දුරු කරලා, ඉන් අනතුරුව සිතෙහි ගුණාත්මක බව අවදි කරන්නට උත්සාහ කරන කෙනාටයි මේ ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපදාව සාර්ථකව ගුණ නුවණ දියුණු කරගන්නට හැකිවෙන්නේ කියන බවයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ සූත්‍රයේදී, මේ චිත්තොපක්ලේශ ධර්ම පැහැදිලි කරමින් දේශනා කලේ.

2. චිත්තොපක්ලේශ ධර්ම වල ව්‍යාපාදය, ක්‍රෝධය, උපනාහය පහද ඒවා දුරු කරන ආකාරය පැහැදිලි කරන්න.

තෙරුවන් සරණයි හැමදෙනාටම. අද දවසේත් අපි සුපුරුදු පරිදි සෙනසුරාදා ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්නට සූදානම් වෙන්නේ. පසුගිය සතියේ අපි ආරම්භ කලා චිත්තොපක්ලේශ ධර්ම පිළිබඳව සාකච්ඡාව. ඒ සාකච්ඡාවේ අපේ පසුගිය සතියේ චිත්තොපක්ලේශ ධර්ම දාසයක් තියෙනවා. ඒ දාසයෙන් පළමුවෙනි චිත්තොපක්ලේශ ධර්මය, අභිජ්ජා විසම ලෝභො චිත්තස්ස උපකිලේසො කියන මේ පළවෙනි චිත්තොපක්ලේශ ධර්මය තමයි අපි පසුගිය සතියේ සාකච්ඡා කලේ. ඊළඟට දෙවෙනි, තුන්වෙනි, හතරවෙනි කියන ඊළඟට තියෙන චිත්තොපක්ලේශ ධර්ම තුනම පවතින්නේ පටිගය සම්බන්ධය. ඒ කියන්නේ ද්වේශ මූලයෙන් ආරම්භ වෙන චිත්තොපක්ලේශ ධර්ම තුනක් පිළිබඳව. ඒ තමයි ව්‍යාපාදෙ චිත්තස්ස උපකිලේසො - ව්‍යාපාදය චිත්තොපක්ලේශ ධර්මයක්. ඊළඟ කාරණය කෝදෙ චිත්තස්ස උපකිලේසො - ක්‍රෝධය චිත්තොපක්ලේශ ධර්මයක්. ඊළඟට උපනාහො චිත්තස්ස උපකිලේසො - උපනාහය හෙවත් බද්ධ වෛරය උපක්ලේශ ධර්මයක්. ඉතින් ඒ නිසා දැන් මේ කාරණා තුනම, මේ උපක්ලේශ ධර්ම තුනම ද්වේශ මූලික නිසා අපි අද දවසේ ඒ උපක්ලේශ ධර්ම තුන පිළිබඳවම පොදුවේ සාකච්ඡා කරන්නට බලාපොරොත්තු වෙන්නේ. එතකොට ව්‍යාපාදය, ක්‍රෝධය, උපනාහය කියලා කාරණා තුනක් හැටියට දක්වලා තියෙන්නේ ද්වේශ මූලික මනෝභාවයන් වුනාට, මේ මනෝභාවයන් අතර ඉතා සියුම් වෙනස්කම් පවතිනවා. එතකොට ඒ වෙනස්කම් හඳුනාගැනීම අවශ්‍ය නිසාත්, ඒ වගේම ඒවා වෙනත් වෙනත් අවස්ථාවන් හිදී වෙන වෙන ආකාරයෙන් අපේ මනසේ ගොඩනැගෙන නිසාත් තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒවා වෙන් වෙන් වූ උපක්ලේශ ධර්ම හැටියට දේශනා කරන්නේ.

දැන් අපි නිතරම සාකච්ඡා කරනවා සියලුම අකුසල ධර්ම ලෝභ, ද්වේශ, මෝහ කියන මේ මූලයන් තුනෙන් තමයි ජනිත වෙන්නේ. එතකොට ඒ මූලයන් තුනෙන් ජනිත වුනාට ඒවා විවිධ අවස්ථාවන් හිදී විවිධ ස්වරූපයන්ගෙන් ක්‍රියාත්මක වෙනවා. ඒ නිසා තමයි විවිධ නම් වලින්, විවිධ තැන්වලදී බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ කාරණා පැහැදිලි කරන්නේ, එකම මූලයකින් හටගත්තා වුනත් විවිධ අවස්ථා වලදී ඒවයින් කෙරෙන කාර්ය භාරය වෙනස් නිසා. ඉතින් ඒවගෙන් තමයි ද්වේශ මූලයෙන් හටගන්නා මේ චිත්තොපක්ලේශ ධර්ම තුනක්ම ප්‍රධාන වශයෙන් මෙහිදී දක්වලා තියෙන්නේ. තවත් තියෙනවා, ඊර්ෂ්‍යාව කියන එක ද්වේශ මූලයෙන් හටගන්නේ, ඊළඟට ගුණමකුභාවය කියන එක බොහෝ විට ද්වේශ මූලය පාදක වෙනවා. මේ විදියට තවත් ක්ලේශ ධර්මයන් ඉදිරියට කියවෙනවා ද්වේශ මූලයෙන් හටගන්න ඒවා. නමුත් මේ ව්‍යාපාද, ක්‍රෝධ, උපනාහ කියන මේ තුන ගොඩාක් සමීපව යන උපක්ලේශ ධර්ම තුනක්. ඒ නිසා තමයි අද අපි මේ කාරණා තුනම එකට අරගෙන සාකච්ඡා කරන්නේ. එතකොට ව්‍යාපාදයයි කියලා කියන්නේ, ව්‍යාපාදය නිවරණ ධර්මයක් හැටියටත් සඳහන් වෙනවා.

ඒ වගේම දස අකුසල කර්මපථ දක්වද්දීත් කයෙන් කෙරෙන අකුසල් තුනයි, වචනයෙන් කෙරෙන අකුසල් හතරයි, සිතින් කෙරෙන අකුසල් තුන යටතේ දක්වනවා අභිජ්ජා, ව්‍යාපාද, මිච්චාදිට්ඨි. එතකොට අපි පසුගිය සතියේ එහි අභිධ්‍යාව ගැන කතා කලා. එතකොට මේ ව්‍යාපාදය දස අකුසල කර්මපථයක් හැටියට සාංසාරික වශයෙන් ප්‍රබල විපාක ඇතිකරන්නට හේතුවෙනවා. ඒ වගේම කාමච්ඡන්ද, ව්‍යාපාද, ථීනමිද්ධ, උද්ධච්ච කුක්කුච්ඡ, විචිකිච්ඡා කියන නිවරණ ධර්ම පිළිබඳව සඳහන් කරනකොට ව්‍යාපාදය නිවරණය ධර්මයක් හැටියට විශේෂයෙන් දක්වනවා. එතකොට මොකක්ද ව්‍යාපාදයයි කියලා කියන්නේ. තමන් අකැමැති වෙන අරමුණ, එහෙම නැත්නම් අකැමැති වෙන පුද්ගලයා විනාශ වෙනවා දකින්නට කැමැති ගතිය. ඒක තමයි ව්‍යාපාදයෙහි ප්‍රධාන ලක්ෂණය. එතකොට ද්වේශයෙන්ම තමයි එය හටගන්නේ. නමුත් ඒ ද්වේශය වුනාට අර ක්‍රෝධය වගේ රළු විදියට මතුවෙන්නේ නැහැ.

දැන් ක්‍රෝධයයි කියලා කියන්නේ, දැන් ඊළඟ උපක්ලේශ ධර්මයනේ ක්‍රෝධය. ක්‍රෝධය කියලා කියන්නේ අරමුණ සමඟ ප්‍රතිවිරෝධ ආකාරයෙන් මතුවෙනවා, හැබැයි අරමුණු අභිබවනය කරන ආකාරය, අරමුණට විරුද්ධ වෙන ආකාරය රළු විදියට මතුවෙනවා. ඒක තමයි ක්‍රෝධයේ ස්වභාවය. ඊළඟට උපනාහයයි කියලා කියන්නේ බද්ධ වෛරය කියලා හඳුන්වනවා. ඒ කියන්නේ වාර බොහෝ ගණනක්, විවිධ පැති වලින්, එකම පුද්ගලයා පිළිබඳව අපිට කෝපය, තරහව, නොමනාපය, නොසතුට කාලයක් ඇතිවෙනකොට ඒ පුද්ගලයා සමඟ නොමනාපය බද්ධ වෙනවා. ඒ බද්ධ වුනාට පස්සෙ ඒ තැනැත්තා වරදක් කලත්, නොකලත් ඒ පුද්ගලයා සිහිපත් වෙනකොටම අපිට නොසතුටක් තමයි මතුවෙන්නේ. නොමනාපයක් තමයි මතුවෙන්නේ. එතකොට ඒක තමයි බද්ධ වෛරය කියලා හඳුන්වන්නේ. එතකොට මේ කාරණා තුනෙන් අපි දැන් ව්‍යාපාදය මූලික වශයෙන් ගත්තහම, ව්‍යාපාදයෙහි පවතින්නේත් ප්‍රතිවිරුද්ධ අරමුණ, ඒ කියන්නේ අරමුණෙහි මනස ගැටෙනවා. ඒකට ප්‍රිය නැහැ. ඒකත් එක්ක විරෝධාකාරයෙන් තමයි මතුවෙන්නේ. හැබැයි විරෝධතාවය ඒ තරම් රළු විදියට ප්‍රකට වෙන්නේ නැහැ. මතුවෙන්නේ නැහැ. අර ක්‍රෝධය වගේ රළු විදියට අරමුණ මැඩපවත්වන්න, යටපත් කරන්න විදියට ඒ මොහොතේම ක්‍රියාත්මක වෙන්නෑ. හැබැයි ඇතුලත අපේක්ෂාවක් තියෙනවා කවර මොහොතක හෝ ඒ තමන් අකැමැති කෙනා විනාශ වෙනවා දකින්නට කැමැති ගතිය. ඒ තැනැත්තාගේ පරිහානිය, විනාශය අපේක්ෂා කරන ගතිය තියෙනවා.

දැන් හුඟාක් වෙලාවට ඒකෙන් ලෝකට අනතුරක් එකවර කරන්නට ඉදිරිපත් වෙන්නේ නෑ. හැබැයි ඒ තමන් අකැමැති පුද්ගලයාට අනතුරක් සිද්ධ වුනොත්, හානියක් සිද්ධ වුනොත් අර ව්‍යාපාදය ඇති පුද්ගලයා ඒකෙන් සතුටක් ලබනවා. ඒකෙන් තෘප්තියක් ලබනවා. එතකොට එහෙම සතුටු වුනා කියලා, තෘප්තිමත් වුනා කියලා එතන තියෙන්නේ කුසලයක් නෙවෙයි, එතන අකුසල ධර්මයක් හැටියටයි එය ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ. එතකොට අපි මීට පෙරත් කතා කරලා තියෙනවා සිත සතුටු වෙච්චි පමණින්ම කුසල් සිද්ධ වෙන්නේ නෑ, සිතේ ප්‍රසන්න බව, පිරිසිදු බව මත තමයි කුසලය තීරණය වෙන්නේ. සිත අපිරිසිදු වෙනකොට එතන සිදුවෙන්නේ අකුසලය. එතකොට ඒ අකුසලය තුළ සතුටක් තියෙන්නත් පුළුවන්. දැන් මේ ව්‍යාපාදය බොහෝ අවස්ථාවලදී ජනිත වෙන්නේ අපි හිතමු දැන් අපි ගුණදහම් වඩන අය හැටියට ඒ ගුණදහම් වඩන පුද්ගලයා තමන්ගේ මනසේ මතුවෙන කෝපය, ක්‍රෝධයක් හැටියට රළු විදියෙන් මතුවෙන්න ඉඩ දෙන්නේ නෑ.

මොකද ඒක වැරදියි කියලා දන්නවා, ඒක සුදුසු නැහැ කියලා දන්නවා, ඒක අනුවිතයි කියලා දන්නවා. ඒ දන්න නිසා ඒක පුළුවන් තරම් යටපත් කරන්න උත්සාහ ගන්නවා. යටපත් කලා වුනාට දැන් අපි ඒ මනසේ ගැටෙන ගතිය සර්ව සම්පූර්ණයෙන් දුරු කරලා නෑ. ඒ කියන්නෙ පටිග මූලය, පටිග අනුසය, අපි තාම දුරු කරලා නෑ. ඒ වගේම පටිග අනුසයේ තියෙන ආදීනවය නුවණින් හඳුනාගෙන ඒක මතුනොවී පවත්වාගන්නට පමණට මනස පුහුණු කරලත් නෑ. එහෙම පුහුණු කරලා නැතිනම් ඒ පුද්ගලයාගේ මනසේ අර යටපත් කරන පටිගය, ගැටෙන මානසික තත්වය විවිධ ස්වභාවයෙන් මතු වෙන්නට පටන් ගන්නවා. ඒ මතු වෙන එක් ආකාරයක් තමයි අනෙකාගේ විනාශය අපේක්ෂා කිරීම.

දැන් හුඟාක් වෙලාවට ගුණදහම් වඩන, සිල් රකින, භාවනා කරන, ධර්මය ඇසුරු කරන ඒ අය සමඟ කතා කරනකොට සමහර වෙලාවට කියන දෙයක් තමයි භාමුදුරුවනේ ඉතින් අහවලා අපිට මෙහෙම මෙහෙම කලා, නමුත් ඉතින් අපි ඒගොල්ලොත් එක්ක ගැටෙන්න යන්නෙ නෑ, අපි ඒ ගොල්ලන්ගෙන් පළිගන්න යන්නෙ නෑ. හැබැයි ඉතින් ලෝකයේ ධර්මයක් කියලා දෙයක් තියෙනවානෙ, කුසල අකුසල කර්ම කියලා දෙයක් තියෙනවානෙ. ඉතින් ඒ නිසා ඒගොල්ලන්ට ඕවා දිට්ඨධම්මවේදනීය වශයෙන් අනිවාර්යයෙන් විපාක දෙනවා. වැඩිකල් යන්නෙ නෑ ඕක විපාක දෙන්න. අපි ජීවත්ව ඉන්නැද්දීම අපේ ඇස් පනාපිටම අපිට පේන හැටියටම ඔයගොල්ලො ඕවා විඳවනවා බලන්න පුළුවන්. එතකොට දැන් මේ මොකක්ද කියන්නෙ, මම මොකුත් කරන්න ඉදිරිපත් වෙන්නෑ. හැබැයි ලෝක ධර්මතා හැටියට ඒ තැනැත්තා වැනසෙනවා නම් හොඳයි. එතකොට ඒ වැනසීම අපේක්ෂා කරනවා. එතකොට ඒ තමයි අර මනසේ ව්‍යාපාදය ජනිත වෙන ආකාරය. ඊටපස්සෙ අපි හිතමු ඒ තැනැත්තාට ආරංචි වුනොත් එහෙම දැන් ඔන්න අර ඔබට මේ විදියට හතුරුකම් කරපු, නපුරුකම් කරපු ඒ පුද්ගලයාට මෙන්න මෙහෙම කෙනෙක් පිහියෙන් ඇනලා, ඒ තැනැත්තා හදිසි අනතුරකට ලක්වෙලා. මේ විදියට බරපතල විදියට අසාධ්‍යව ඉන්නවා, එහෙම නැත්නම් ඒ පුද්ගලයා මියගියා. මෙහෙම ආරංචි වුනොත් එතකොට මේ තැනැත්තා සතුටු වෙනවා, ඒක තමයි මං කිව්වෙ. ඔයගොල්ලො කරපුවා ඔහොම තමයි විපාක දෙන්න ඕන. ඔහොම නොදුන්නොත් තමයි ඒත් පුදුමෙ. ඒ විදියට දැන් අරක ආශ්වාදනය කරනවා, පුද්ගලයාගේ විනාශය පරිහානිය.

ඊළඟට අපි හිතමු දැන් පොඩ් දෙයක් සිද්ධ වුනා කියලා. හදිසි අනතුරක් වෙලා පොඩ් තුවාල ටිකක් විතරයි වුනේ. එහෙම එකක් ආරංචි වුනොත්, ආ තව පටන් ගත්තා විතරයි. ඔයගොල්ලන්ට බලමුකො තව ඉදිරියට සිද්ධ වෙන දේ. ඔන්න මං අද කිව්වා කියලා හිතාගන්න, ඔන්න තව ටිකක් දවස් යනකොට බලන්න ඔය ආරම්භය විතරයි. ඔයගොල්ලන්ට ඔය කරපු දේවල් වල හැටියට ඔහොම නෙවෙයි ඔයගොල්ලන්ට සිද්ධ වෙලා නවතින්නෙ. දැන් මේ විදියට අර දැන් ටිකක් අනතුරු සිද්ධ වුනාට ඒකෙන් සැහීමට පත්වෙන්නෑ. ඒ ගැන සතුටක් ඇතිවෙන්නෙ නෑ. ඒ තැනැත්තා අපේක්ෂා කරනවා, නෑ අපේ ඇස් පනාපිටම අපිට දකින්නම ඔයට වඩා බරපතල විපතක් හානියක් ඒ තැනැත්තාට වෙන්න ඕන කියලා මනසින් අපේක්ෂා කරනවා. ඉතින් මේ විදියට ව්‍යාපාදය මතු වුනාම හැමවිටම, ඒකෙන් ලෝකෙට අනතුරක් සෘජුව නොපෙනුනාට තමන්ගේ චිත්ත සන්තානය හැමවිටම අඳුරු කරනවා, කිළිටි කරනවා, විනාශ කරනවා. ඒ නිසා තමයි මේක නිවරණ ධර්මයක් හැටියට, නිවන් දකින්න බාධකයක්.

එතකොට මේක සෘජුවම පවිකමක් හැටියට එකපාර ක්‍රියාත්මක වෙන ස්වරූපයක් පෙනෙන්නේ නෑ. ඒ වෙලාවේ හානියක් වෙනවා කියලා පෙනෙන්නේ නෑ, ඒ නිසා තමයි ඒක මනසින් සිද්ධ වෙන අකුසල් ගණයට ඇතුලත් කරලා තියෙන්නේ. දැන් කායිකව සිද්ධ වෙන ඒවා අපිට පේනවා. ප්‍රාණඝාත, අදත්තාදාන, කාමමිත්‍යාවාරය. එතකොට ඒක කය ක්‍රියාත්මක වීමත් එක්කලා ලෝකෙට සිද්ධ වෙන අනර්ථය ප්‍රකටයි. ඊළඟට වචනයෙන් සිද්ධ වෙන අනර්ථයත් ප්‍රකටයි, මොකද ඒක වචනයෙන් ප්‍රකාශ වෙන නිසා. මුසාවාද, පිසුණුවාව, පරුෂාවාව, සම්පප්‍රලාප. දැන් මේ අභිධ්‍යා ව්‍යාපාද මිත්‍යාදෘෂ්ටි කියන ඒවා කායිකව ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ නෑ, වාචසිකව ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ නෑ, හැබැයි මනසින් ක්‍රියාත්මක වෙනවා. නිකං මනසින් හිතීලා නවතිනවා නෙවෙයි. මනසින් ඒක සක්‍රිය වෙනවා. ඒ නිසා තමයි ඒක කර්ම පථයක් කියලා හඳුන්වන්නේ. අනිවාර්යයෙන් සසර ගමනේ විපාක ඇතිකරනවා. ප්‍රතිසන්ධි විපාක ඇතිකරන්නත් සමත් වෙනවා. ප්‍රවෘත්ති විපාක ඇතිකරන්නත් සමත් වෙනවා. එතකොට ඒ දෙපැත්තෙන්ම විපාක ඇති කරන්න සමත් වෙන නිසා තමයි මේක කර්ම පථ භාවයට හඳුන්වලා තියෙන්නේ.

එතකොට දැන් මේ ව්‍යාපාදය මනසේ මතු වුනාම බොහෝ කොට, දැන් ඒ තැනැත්තා සන්සුන් පුද්ගලයෙක් හැටියට, අනුන්ට හානි නොකරන කෙනෙක් හැටියට සමාජය තුළ පෙනී සිටින්නට පුළුවන්, හැබැයි ඇතුලතින් නිරන්තරයෙන් දැවෙනවා, විනාශ වෙනවා. ඒ නිසා නිවරණ ධර්මයක් හැටියටත් මනසින් සිද්ධ වෙන කර්ම පථයක් හැටියටත් ව්‍යාපාදය විශේෂයෙන් දක්වලා තියෙනවා. ඊළඟට ක්‍රෝධය කියලා කිව්වේ අපි මූලිකව සිහිපත් කලා. අරමුණට විරෝධතාවය ඒ මොහොතේම රළු විදියට මතු වෙනවා. ඒක කායික වශයෙන් මතුවෙන්නට පුළුවන්, වාචික වශයෙන් මතුවෙන්නට පුළුවන්. ඒ මනෝභාවය විවිධ ක්‍රමවලට ප්‍රකට වෙන්නට පුළුවන්. එතකොට ඒ ක්‍රෝධය මතුවෙනකොට අර ව්‍යාපාදය වගේ සන්සුන් ගතියක් පෙනෙන්නේ නෑ. දැන් ව්‍යාපාදය මතු වුනාට එහෙම එකක් ඒ තැනැත්තාගේ හිතේ තියෙයිද නැද්ද කියලාවත් අනිත් අයට හඳුනාගන්න පහසු නෑ. හැබැයි ක්‍රෝධය මතුවෙනකොට ඇස්වලින්, මුණෙන්, ඉරියව් වලින්, කතා කරන විදියෙන්, අතපය හසුරුවන විදියෙන්, ඇවිදින විදියෙන් මේ හැම විදියකටම ඒ තැනැත්තාගෙන් බාහිරට ප්‍රකට වෙන්න ගන්නවා, ඒ ක්‍රෝධය. සමහර වෙලාවට කියන්නේ ක්‍රෝධයෙන් පුපුරනවා කියලා. එතකොට අබ ටිකක් මුණට දැමීමෙන් පුපුරයි කියලා කියන්නේ. එතකොට ඒ අනිත් අයට ඒක දැනෙනවා. අනිත් අයට ඒක ප්‍රකට වෙනවා. ඒ විදියට ක්‍රෝධය මතුවෙනකොට ඒක නිරන්තරයෙන්ම අනිත් කෙනාට හානිකරන ස්වරූපයෙන්, රළු විදියට ඒක ක්‍රියාත්මක වෙනවා.

දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා ක්‍රෝධය පිළිබඳව. අනන්ත ජනනො කෝධො කෝධෝ චිත්ත පකෝපනො භයමන්ත රතො ජාතං තං ජනො නාව බුජ්ඣති කුද්දෙ අත්තං නජානාති කුද්ධො ධම්මං නපස්සති අන්ධං තමං තද්භොති යං කොධො සහතේනං. එතකොට අනන්ත ජනනො කෝධො - ක්‍රෝධය අනර්ථයක්මයි ඇති කරන්නේ. කෝධො චිත්ත පකෝපනො - ඒ ක්‍රෝධය සිත ප්‍රකෝප කරනවා, විකෘති කරනවා. ඊළඟට භයමන්ත රතො ජාතං - එය නිරන්තරයෙන් බිය තැතිගැනීම ඇති කරනවා. තං ජනො නාව බුජ්ඣති - මිනිස්සුන්ට ඒක තේරෙන්නේ නෑ, ඇයි තේරෙන්නේ නැත්තේ? ඒකේ අනර්ථය තේරෙන්නේ බාහිරින් බලන් ඉන්න කෙනාට. අර ක්‍රෝධයෙන් ආවේශ වෙව්වි කෙනාට, ක්‍රෝධයෙන් මනස වික්ෂිප්ත කෙනාට, ක්‍රෝධයෙන් මනස රළු වෙව්වි කෙනාට ඒකේ ආදීනවය පෙනෙන්නේ නෑ.

පෙනෙන්නැත්තෙ ඇයි? අපට යම්කිසිවක ආදීනවය දකින්න නම් සිහිය ප්‍රඥාව අවදි වෙන්නට ඕන. එතකොට මේ ක්‍රෝධය බහුලව පවතින සිත් පරම්පරාවේ සති සම්පජ්ඣය අවදි වෙන්නෙ නෑ, සිහිය උපදින්නෙ කුසල් සිතක පමණයි. ප්‍රඥාව උපදින්නෙත් කුසල් සිතක පමණයි. එතකොට දැන් මේ ක්‍රෝධයේ අතරතුර හරි කුසල් සිත් මතුවුනොත් තමයි අපිට මේ ක්‍රෝධයේ අතරතුර, අනර්ථය පේන්නෙ. හැබැයි අඛණ්ඩවම ඒ ක්‍රෝධ සිත් පරම්පරාව නිරන්තරයෙන් රළු විදියට පවතිනකොට ඒ තැනැත්තාට එහි තියෙන අනර්ථය පේන්නෑ. ඒ ක්‍රෝධයට ඉලක්ක වෙච්චි පුද්ගලයාට හානි කිරීම, පීඩා කිරීම, හිංසා කිරීම තමයි ලොකුම සහනය හැටියට, කළ යුතු හොඳම දේ හැටියට, ඒ තමයි හොඳම සාධාරණය හැටියට ඒ තැනැත්තාට දැනෙන්න ගන්නෙ.

ඉතින් ඒ නිසා කුද්ධො අත්තං න ජානාති කුද්ධො ධම්මං න පස්සති අත්ඨං තමං තදහොති යං කෝධො සහතේනං - මේ ක්‍රෝධයෙන් යම්කිසි කෙනෙකුගේ සිත මැඩපැවැත්වුනාම ඒ තැනැත්තා අත්තං න ජානාති ධම්මං න පස්සති, අර්ථය ධර්මය දකින්නෙ නෑ. අර්ථය කියලා කියන්නෙ එලය. ධර්මය කියලා කියන්නෙ හේතුව. එතකොට හේතුවල ඔහුට ප්‍රකට නෑ. ඒ කියන්නෙ දැන් තමන්ගේ මනසේ මතුවෙලා තියෙන ක්‍රෝධයෙන් ඇතුලත විනාශ කරන හැටි ඔහුට පේන්නෑ. ඒ ක්‍රෝධයත් එක්ක ක්‍රියාත්මක වෙනකොට ලෝකෙට හානිවෙන හැටි තමන්ට පේන්නෑ, එතකොට මොකක් නිසාද තමන් මේ කුපිත වෙලා ඉන්නෙ කියලා තමන්ට පැහැදිලි නෑ. ඒකට ඒ තැනැත්තා හිතන්නෙම අනිත් අයගේ වැරද්ද ගැන. අනිත් අයගේ වැරද්ද කියලා හිතුවට, ඇත්තටම ඒක අනිත් අයගේ වැරද්දක් නෙවෙයි, අපි මේක ඉහතදිත් සාකච්ඡා කරලා තියෙනවා, තමන්ගේ මනසේත් අනිත් කෙනා කරපු කාරණය පිළිබඳව ඇතිවන ආකල්පය, තමන් ඒ ගැන හිතන විදිය ඒකයි ප්‍රධාන වෙන්නෙ ඒ ක්‍රෝධය මතුවෙන්න. නමුත් ඒ තැනැත්තාට හිතෙන්නේම, හැගෙන්නේම, දැනෙන්නේම මේ ක්‍රෝධය මතුවෙන්නෙ අනිත් කෙනා කරපු වරද නිසා කියලා. ඒ නිසා හරියට හේතුව පැහැදිලි නෑ. ඊළඟට එලය පැහැදිලිත් නෑ, මෙහෙම ක්‍රෝධයෙන් කුපිත වෙනකොට තමන්ගේ මනස විනාශ වෙන හැටි, ඒ වගේම අනුන්ට හානි වෙන හැටි, ඒ තැනැත්තාට පැහැදිලිව දැනෙන්නෑ. අත්ඨං තමං තදාහොති - හරියට සන අත්ඨකාරයක් වගේ. සන අත්ඨකාරයක් ඇතිවුනාම මොකක්වත් පේන්නෑ. එතකොට මේ දොරටුව හොඳට පැහැදිලිව තියෙද්දි ගිහිල්ලා බිත්තියෙ හැප්පෙනවා, උළුවස්සෙ හැප්පෙනවා. එතකොට මග නොමග පේන්නෙ නෑ. හැම දේත් එක්කම හැපෙනවා, ගැටෙනවා.

අන්න ඒ වගේ තමයි ක්‍රෝධය මතුවුනායින් පස්සෙ තමන්ට සැහැල්ලුවෙන් කටයුතු කරන්න මොනම මගක්වත් පේන්නෑ, හැම දෙයක් එක්කම ගැටෙන්න සුදුසු ස්වභාවයෙන් තමයි එය තමන්ට දැනෙන්නෙ. එතකොට එහෙම ක්‍රෝධය මතුවුනාට පස්සේත් අපට ඒ ක්‍රෝධයට ඉලක්ක වෙච්චි පුද්ගලයා හෝ සිදුවීම විතරක් නෙවෙයි, එතනින් එහාට අනිත් හැම එකක් එක්කම ගැටෙනවා. අපි හිතමුකො දැන් ස්වාමියා රැකියාවට ගිහිල්ලා මහමඟදි හරි කාර්යාලයේදී හරි මොනවහරි ගැටළුවක් ඇතිවෙලා ඒකත් එක්කලා හිත කුපිත කරගෙන එනවා. එතකොට එහෙම කුපිත කරගෙන ගෙදර ආවට පස්සේ බිරිඳ වෙනදා වගේ ආදරෙන් කතා කලත් සැමියා කෝප වෙනවා. ඒකත් එක්කත් ගැටෙනවා. දරුවෙක් මොකක් හරි ඇහුවොත් ඒකත් එක්කත් ගැටෙනවා. ඇයි කෝප වෙලා ඉන්නෙ කියලා ඇහුවොත් ඒකත් එක්කත් ගැටෙනවා.

එතකොට ගෙදර හුරුතලේට හදන බල්ලා ආවොත් එහෙම උගත් සමහර වෙලාවට පයින් පාරක් කාගෙන තමයි යන්න. එතකොට ඇයි ඒ තමන්ගේ මනසේ ඒ කෝපය මතු වුනායින් පස්සෙ ඉන්ද්‍රියන්ට අරමුණු වෙන හැම අරමුණක් කෙරෙහිම ඒ කෝප සහගත මනෝභාවයෙන් තමයි ප්‍රතිචාර දක්වන්නේ. ඒක අපේ මනසේ ස්වභාවය. අපි රාගයෙන් ඉන්නවා නම් අපිට ඉන්ද්‍රියන්ට ගෝචර වෙන හැම අරමුණක්ම ඇලෙන්න බැඳෙන්න ආශ්වාදනය කරන්න සුදුසුයි කියලා තමයි දැනෙන්න. අපි කෝපයෙන් ඉන්නවා නම් ඉන්ද්‍රියන්ගෙන් දැනෙන හැම අරමුණක්ම ගැටෙන්න හැපෙන්න සුදුසුයි කියලා තමයි හිතෙන්න.

ඊළඟට අපි හිතියෙන් ඉන්නවා නම් ඉන්ද්‍රියන්ගෙන් දැනෙන හැම අරමුණක් පිළිබඳවම අපිට බිය තැතිගැන්ම තමයි ඇතිවෙන්න. ඊළඟට අපි සැකයෙන් ඉන්නවා නම් ඉන්ද්‍රියන්ට ගෝචර වෙන හැම අරමුණක් පිළිබඳවම අපිට සැකය තමයි ඇතිවෙන්න. මේ විදියට මොන විදියේ මානසික තත්වයකද අපි පවතින්නේ, ඒ අනුව තමයි අපි බාහිර අරමුණු වලට ප්‍රතිචාර දක්වන්නේ. එතකොට කෝපයෙන් සිත ආවරණය වුනාම, ප්‍රකෝප වුනාම, ඒ තැනැත්තාට හොඳක් නරකක්, යහපතක් අයහපතක්, කල යුත්තක් නොකල යුත්තක්, හේතුවක් ඵලයක් ඒ මොකක්වත් පැහැදිලි නැහැ. ඒ හැම කරුණක් එක්කලාම ඒ තැනැත්තා ගැටෙන්න පෙළඹෙනවා. ඊළඟට තුන්වෙනි කාරණය තමයි උපනාහය. උපනාහය කියලා කියන්නේ බද්ධ වෙරය. ඇයි ඒකට බද්ධ වෙරය කියලා කියන්නේ, දැන් අර කෝපය මතුවෙන්න, ද්වේෂය මතුවෙන්න, පටිගය මතුවෙන්න යම්කිසි කාරණයක් මතුවෙනකොට. හැබැයි යම්කිසි පුද්ගලයෙක් පිළිබඳව දීර්ඝ කාලයක් විවිධ පැතිවලින් අපිට ගැටිලා ගැටිලා ඒ පුද්ගලයා පිළිබඳව ගැටුම්කාරී ආකල්පයක් තහවුරු වුනාට පස්සේ ඒ තැනැත්තා සමඟ බද්ධ වෙනවා අපේ ගැටුම්කාරී මනෝභාව. ඊටපස්සෙ ගැටෙන්නට සුදුසු දෙයක් කරන්න ඕන නෑ, වැරදි වැඩක් කරන්න ඕන නෑ, හොඳ දෙයක් කලත් ඒකට අපි විරුද්ධ වෙනවා. නරක දෙයක් කලත් ඒකට විරුද්ධ වෙනවා. ඒ පුද්ගලයා ගැන කවුරුවත් කතා කලත් අපි ඒ ගැන තරහා ගන්නවා. ඒ පුද්ගලයාගේ හොඳක් කිව්වත් තරහා ගන්නවා. නම සිහිපත් කලත් අපි ඒකට නුරුස්තා ස්වභාවයක් දක්වනවා. ඇයි ඒ, දැන් අර ඒ පුද්ගලයා සමඟ බද්ධ වෙච්ච නුරුස්තා බවක්, නොසතුටක් අපේ මනසේ තියෙනවා. ඒක තමයි බද්ධ වෙරයයි කියන්නේ.

එතකොට මෙන්න මේ විදියට මේ කාරණා තුනම ද්වේශය මූලික කොටගෙන ජනිත වෙනවා. පටිගය මූලික කොටගෙන ජනිත වෙනවා. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා මෙන්න මේ විදියට පටිගය, කෝපය, උපනාහය එහෙම නැත්නම් බද්ධ වෙරය, ව්‍යාපාදය මේ කියන මනෝභාවයන් ඇතිවෙන්න කාරණා දහයක් හේතුවෙන්ට පුළුවන්. ඒවා හඳුන්වනවා දස අසාත වස්තු කියලා. ඒ දහයෙන් නවයක්ම පුද්ගලයන් සම්බන්ධයි. දැන් තමන් මූලික කොටගෙන, තමන්ගේ සතුරන් මූලික කොටගෙන තමන්ගේ මිතුරන් මූලික කොටගෙන තුන් ආකාරයෙන් තුන් ආකාරයෙන් තුන් ආකාරයෙන්, නව ආකාරයකින් මේ ක්‍රෝධය හටගන්නවා. ඒ ටික හඳුන්වනවා නව අසාත වස්තුවයි කියලා. අර දහවෙනි කාරණය හඳුන්වනවා අස්ථාන ක්‍රෝධයයි කියලා. අස්ථාන ක්‍රෝධය ඇතිවුනාම ඒකත් එක්කලා තමයි කාරණා දහය. එතකොට මොනවද මේ නව ආකාරය? තථාගතයන් වහන්සේ දක්වනවා දැන් යම්කිසි කෙනෙක් තමන්ට හානියක් කරනවා කියලා දැනුනහම ඒ ගැන කල්පනා කරනවා මොහු අතීතයේත් මට නපුරුකම්මයි කලේ.

මට අනර්ථය පිණිස, අවැඩ පිණිස තමයි ඉස්සරත් මට මේ මනුස්සයා වැඩ කලේ. දැනුත් ඔහු මට අනර්ථය පිණිස, නපුර පිණිස තමයි වැඩ කරන්නේ. අනාගතයටත් මොහු මට අනර්ථය පිණිස අවැඩ පිණිස ක්‍රියා කරාවි. මේ විදියට තමන් මුල් කරගෙන යම් පුද්ගලයෙක් ගැන තුන් ආකාරයකින් ඇතිවෙනවා අතීත, වර්තමාන, අනාගත. මේ තැනැත්තා අතීතයේත් මට නපුර කලා, දැනුත් නපුර කරනවා, අනාගතයේත් නපුරුකම් කරාවි. දැන් ඔය තුන් ආකාරය. ඊළඟට තමන්ගේ මිතුරා සම්බන්ධව කල්පනා කරනවා, මොහු මගේ මිතුරන්ට ඉස්සරත් හානි කලා. මගේ මිතුරන්ට අනර්ථයක්මයි කලේ. දැනුත් මොහු මගේ මිතුරන්ට විරුද්ධයි. මගේ මිතුරන්ට මොහු හානි කරනවා. අනාගතයේත් මොහු මගේ මිතුරන්ට විරුද්ධකම් කරාවි. නැතිනම් මගේ මිතුරන් සම්බන්ධව අතීත, වර්තමාන, අනාගත කියන තුන් ආකාරයෙන් යම් පුද්ගලයෙක් ගැන කෝපය මතු වෙන්නට පුළුවන්. ඊළඟට සතුරන් සම්බන්ධව. මොහු මගේ සතුරන්ට ඉස්සරත් උදව් කලා, දැනුත් මොහු මගේ සතුරන්ට සහාය වෙනවා, උදව් කරනවා. අනාගතයටත් මගේ හතුරන්ට මෙයා උදව් කරයි. කියලා සතුරන් සම්බන්ධ කරගෙන තුන් ආකාරයකින් අතීත, වර්තමාන, අනාගත වශයෙන් තුන් ආකාරයකින් බලනවා. තමන් අරමුණු කරගෙන අතීත, වර්තමාන, අනාගත වශයෙන් තුන් ආකාරයයි. මිතුරන් සම්බන්ධ කරගෙන තුන් ආකාරයයි, සතුරන් සම්බන්ධ කරගෙන තුන් ආකාරයයි.

ඔය විදියට පුද්ගලයෝ සම්බන්ධව නව ආකාරයකින් ක්‍රෝධය, කෝපය උපදින්නට කරුණු පැමිණෙන්නට පුළුවන් කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා. ඊළඟට දහවෙනි එක තමයි අස්ථාන ක්‍රෝධය. අස්ථාන ක්‍රෝධය කියලා කියන්නේ එහෙම පුද්ගලයෙක් මොකක්වත් කරන්නේ නැහැ. ස්වභාවික ලෝකයේ සිද්ධ වෙන සිදුවීම්, ලෝක ධර්මතාත් එක්කලා සමහර විට ඒ තැනැත්තා ගැටෙනවා. තමන්ගේ දුර්වලකම නිසා සිද්ධ වෙච්චි අඩුපාඩුත් එක්ක ඒ තැනැත්තා ගැටෙනවා. ඒ කියන්නේ දැන් තමන්ට වැස්ස පායලා හොඳට අවිව වැටෙන්න ඕන වෙලාවට වහිනවා නම් ඔන්න වැස්සත් එක්ක ගැටෙනවා. තමන්ට වැස්ස ඕන වෙලාවට වැස්ස නැතිව හොඳටම අවිව වැටෙනවා නම් අවිවත් එක්ක ගැටෙනවා. ඊළඟට තමන්ට අවශ්‍ය වැඩ ටික කරගන්න බැරවෙන හැටියට සුළඟ ආදී මේ කවරකින් හෝ බාධා එනවා නම් ඒකත් එක්ක ගැටෙනවා. ඊළඟට අපි හිතමු තමන් අහක බලාගෙන ගිහිල්ලා පය හැපෙනවා ගලක මුලක. ඊටපස්සේ ඒ ගලත් එක්ක මුලත් එක්ක ගැටෙනවා. ඒකට තව පාරක් පයින් ගහලා, මොකකින් හරි ඇනලා, රවලා බලලා බැන වැදිලා තමයි යන්න. ඉතින් ඒක ගලේ වැරද්දක්වත් මුලේ වැරද්දක්වත් නෙවෙයි, තමන් අහක බලාගෙන උඩ බලාගෙන ගිය නිසා තමයි කකුල ඇනගත්තේ. ඒක ලෝකේ වැරද්දක් නෙවෙයි. නමුත් තමන් කුපිත වෙනවා.

ඉතින් අන්න ඒ විදියට පදනමක් නැතිව හේතුවක් නැතිව, හේතුවක් නැතිව කියන එකෙන් අදහස් කරන්නේ ඒක ඒ තමන් හිතන කාරණය සැබෑ කාරණයක් නෙවෙයි. තමන් නිකං අර විදියට හදාගත්තු මවාගත්තු කරුණක් එක්කලා කුපිත වෙනවා, ගැටෙනවා. ඒක තමයි අස්ථාන ක්‍රෝධයයි කියලා කියන්නේ. ඒ ක්‍රෝධ, කෝප විය යුතු තැනක ලෝක සම්මතයේ හැටියට කෝප වෙන්න ඕන තැනක නෙවෙයි ඒ කෝප වෙන්නේ. කොතනකවත් කෝප වීම සුදුසු නැහැ. නමුත් ලෝකයේ පුද්ගලයෝ යම් යම් කරුණු කෙරෙහි කෝප වෙන්නට සාධාරණ හේතු පෙන්වනවනේ. එහෙම සාධාරණ හේතුවක්වත් එතන ඇත්තේ නැහැ කියන එක තමයි මෙතන අස්ථාන ක්‍රෝධයයි කියලා හඳුන්වන්නේ.

එතකොට මෙන් මේ විදියට මේ ක්‍රෝධය, පටිගය ජනිත වෙන්නට අවස්ථා දහයක් පිළිබඳව බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා. ඊළඟට අපිට දැන් අරමුණු වල ගැටීම, ඒ ගැටීමත් එක්කලා නොසතුව නොමනාපය ඇතිවෙන්නට පුළුවන් ඒ පටිගය කියලා. දැන් මේ ව්‍යාපාද, ක්‍රෝධ, උපනාහ කියන මේ කාරණා බොහෝ කොට ඇතිවෙන්නෙ පුද්ගලයන් සඳහා. දැන් අර පටිගය කියන එක ඕනම කරුණක් සම්බන්ධව ඇතිවෙන්න පුළුවන්. ඒ කියන්නෙ අරමුණෙහි ගැටෙන ගතිය. දැන් අපි කැමක් කද්දි යම්කිසි තීරසක් ආවොත් ඒ කැමත් එක්ක ගැටෙනවා. ඒක ප්‍රතික්ෂේප කරනවා. යම්කිසි දුර්ගන්ධයක් මතුවුනොත් ඒ දුගඳ අපි ඉවසන්නෙ නැතිව නහය අකුළවාගෙන, මූණ අකුළවාගෙන පැත්තකට වෙනවා. ඒ අර අරමුණත් එක්ක ගැටෙනවා. යමක් දැක්කොත් අපි අකැමැති දෙයක් අපි අහක බලාගන්නවා. යමක් ඇහුනොත් අපි අකැමැති දෙයක් එතැනින් ඉවත් වෙන්නට උත්සාහ කරනවා. යම් කටුක ස්පර්ශයක් ලැබුනොත් අපි ඒකෙන් බැහැර වෙන්නට උත්සාහ කරනවා. එතකොට යම් නොකැමැති මනෝභාවයක් අපිට මතුවුනොත් අපි ඒක අමතක කරන්න උත්සාහ කරනවා. එතැන ඇතිවෙන්නෙත් පටිගය තමයි. නමුත් ඒ පටිගය අර අරමුණු ප්‍රතික්ෂේප කරන ස්වභාවයෙන් තමයි ඇතිවෙන්නෙ.

නමුත් මේ ව්‍යාපාද, ක්‍රෝධ, උපනාහ කියන කාරණා බොහෝකොට ඇතිවෙන්නෙ පුද්ගලයන් සම්බන්ධව. මෙනෙ ක්‍රෝධය කියන එක නව ආකාරයකින්ම ඇතිවෙන්නෙ පුද්ගලයන් සම්බන්ධව. අර අස්ථාන ක්‍රෝධය පමණක් සමහරවිට සිදුවීම් සම්බන්ධව ඇතිවෙන්නට පුළුවන්. එතකොට සමස්තයක් හැටියට ගත්තහම මේ කරුණු තුනම ව්‍යාපාද, ක්‍රෝධ, උපනාහ කියන මේ කාරණා තුනම පුද්ගල බද්ධව තමයි බෝහෝ අවස්ථාවල ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා මේ එබඳු මානසික තත්වයක් ඇතිවෙන්නට සහ එය වර්ධනය වෙන්නට ප්‍රධාන හේතුව වෙනවා, පටිග නිමිත්ත නැවත නැවත අයෝනිසොමනසිකාරයෙන් මෙනෙහි කිරීම. අතිහික්ඛවෙ පටිග නිමිත්තං තත්ථ අයෝනිසොමනසිකාර බහුලිකාරො අයමාහාරො අනුප්පන්නස්සවා ව්‍යාපාදස්ස උප්පාදය උප්පන්නස්සවා ව්‍යාපාදය ධියොහා. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වනවා මහණෙනි, යම්කිසි කෙනෙක් ප්‍රතිග නිමිත්ත ඒ කියන්නෙ අරමුණෙහි ගැටෙන ගතිය, පුද්ගලයා සමඟ ගැටෙන ගතිය මතසේ ජනිත වුනාම පළවෙනි වතාවට, ඒ පිළිබඳව අයෝනිසොමනසිකාරයෙන් කල්පනා කරනවා.

අයෝනිසොමනසිකාරය කියන්නෙ සිහිනුවණින් තොරව. ඒ තැනැත්තා කල්පනා කරනවා අර ගැටීම සම්බන්ධවත්, ගැටුණු පුද්ගලයා සම්බන්ධවත්. එතකොට ගැටුණු පුද්ගලයා සම්බන්ධව කල්පනා කරන්නෙ අර අපි මුලින් කිව්ව විදියට, ඔහු අතීතයේත් මට මෙහෙම කලා, දැනුත් මෙහෙම කරනවා, අනාගතයටත් මෙහෙම කරාවි. අපේ මිතුරන්ටත් ඔහු හානි කලා, දැනුත් හානි කරනවා, අනාගතයටත් එහෙම කරයි, අපේ හතුරන්ට ඔහු ඉස්සරත් උදව් කලා, දැනුත් උදව් කරනවා, අනාගතයටත් එහෙම කරයි. මේ විදියට වැරදි විදියෙන් කල්පනා කරනවා. දැන් ඒ ඔහු හිතන ජාති වෙන්නත් පුළුවන්, නොවෙන්නත් පුළුවන්. නමුත් ඒ තැනැත්තා උපකල්පනය කරනවා, මෙහෙම මෙහෙම වෙනවා. අර යම් යම් සාධක පදනම් කොටගෙන ඔහු එහෙම සිතනවා. එතකොට මේ තමයි අයෝනිසොමනසිකාරය. සිහියෙන් නුවණින් නෙවෙයි කල්පනාව. සත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් හැටියට තමන් ගැනත් හිතනවා. අනිත් කෙනා ගැනත් සත්ව පුද්ගල ස්වභාවයෙන් හිතනවා. දැන් ඔහු මට හානි කරයි.

එතකොට මෙනන ඔහු කියලා කෙනෙකුත් නෑ, එතනත් ඇතිවෙන්නෙ හේතුඵල ධර්මතාවයක්. මෙනන මම කියලා කෙනෙකුත් නෑ, මෙනන ඇතිවෙන්නෙත් හේතුඵල ධර්ම වශයෙන් පවතින නාමරූප ධර්ම පරම්පරාවක්. නමුත් තමනුත් සත්වයෙක් හැටියට පුද්ගලයෙක් හැටියට අරගෙන, ඔහුත් සත්වයෙක් හැටියට පුද්ගලයෙක් හැටියට අරගෙන දෘෂ්ටිගතිකව, වැරදි විදියට ඒ පිළිබඳව කල්පනා කරනවා. එතකොට අන්න ඒ අයෝනිසොමනසිකාරය නිසා ඒ තැනැත්තාට කෝපය මතුවෙනවා. ව්‍යාපාදය මතුවෙනවා, පටිගය මතුවෙනවා, උපනාහය මතුවෙනවා. ඒ කියන්නෙ බද්ධ වෛරය ඇතිවෙන්නට එතන පසුබිමක් ඇතිවෙනවා. ඇයි? දැන් මෙනන පුද්ගලයෙක් හැටියට හඳුනාගෙන දෘෂ්ටිගතිකව ඒ තැනැත්තා තමන්ට මේ මේ විදියට හානි කරනවා කියන විදියට තමයි දකින්නෙ. ඊළඟට දැන් ඔය පුද්ගලයා සම්බන්ධව පටිග නිමිත්ත ගන්නවා වගේම ඒ ඇතිවෙව්වි මනෝභාවයත් නැවත නැවත අයෝනිසොමනසිකාරයෙන් කල්පනා කරනකොට ඒකම වර්ධනය වෙන්නට පටන් ගන්නවා. ඒ කියන්නෙ පින්වතුනි, අපිට යම් අවස්ථාවක කෝපයක් මතුවුනාම, ද්වේෂයක් මතුවුනාම, ඒ මතුවෙව්වි කෝපය ද්වේශය නැවත නැවත සිහි කරන වාරයක් පාසා යළි යළි ඒක මතුවෙන්න ගන්නවා. ඒ අයෝනිසොමනසිකාරයෙන් සිහිපත් කරනකොට.

අපි මේක මීට ඉහත සාකච්ඡා කලා බොහෝ අවස්ථාවලදී. සිහියෙන් යමක් සිහියක් කරන්නට පුළුවන්. ඒ වගේම සිහියෙන් තොරව යමක් සිහි වෙන්න පුළුවන්. ඒ කියන්නෙ මතක් වෙන්න පුළුවන්. ඒකට සිහිවෙනවා කියනවටත් වඩා හොඳ වචනෙ තමයි මතක් වෙන්න පුළුවන්. ඒ මතක් වෙන්නෙ පූර්ව උපාදානයක්. අපි යම් කෙනෙක් එක්ක ගැටුනා නම් ඒ ගැටිව්ව අවස්ථාවේ අපි උපාදාන කරගත්තු පුද්ගල සටහන්, රූප, ඊළඟට ඒ වෙලාවේ ඇතිවෙව්වි කායික මානසික වේදනාවන්, ඒ වෙලාවේ ඇතිවෙව්වි සංඥා, ඒ වෙලාවේ ඇතිවෙව්වි චේතනා මුල් කරගෙන ඇතිවෙව්වි සංකා, ඒ වෙලාවේ ඇතිවෙව්වි වක්ඛු විඤ්ඤාණ, සෝත විඤ්ඤාණ, කාය විඤ්ඤාණ, මනෝ විඤ්ඤාණ ආදී විඤ්ඤාණ. එතකොට මේවා අපේ මනසේ උපාදාන වෙලා තියෙනවා ඒවා යම් යම් අවස්ථාවල යළි අවදි වෙනවා. ඒ අවදි වෙනකොට අර විදියේම ගැටුම්කාරී මනෝභාවයක් මතුවෙනවා.

හැබැයි අපි සිහියෙන් ඒක සිහි කරනවා නම් අපිට සිහි කරන්න පුළුවන්, බාධාවක් නෑ, හැබැයි එහෙම සිහියෙන් සිහි කරනකොට අපිට අර පටිගය නැවත නැවත මතුවෙන්නෙ නැහැ. කෝපය නැවත නැවත මතුවෙන්නෙ නැහැ. ඇයි, අපි ඒ සිද්ධිය සිහියෙන් සහ නුවණින් බලනකොට හැගීම් වලට වහල් නොවී ඒ පිළිබඳව විචාර පූර්වකව අපිට බලන්න පුළුවන්කම තියෙනවා. ඒ නිසා ඒ පටිග ආරම්භණය පිළිබඳව නැවත නැවත අයෝනිසොමනසිකාරයෙන් මෙනෙහි කිරීමත්, ඒ වගේම ඒ පටිග මනෝභාවය පිළිබඳව අයෝනිසොමනසිකාරයෙන් මෙනෙහි කිරීමත් කියන මේ කාරණා දෙකම පුද්ගල සන්තානයෙහි ක්‍රෝධය, ද්වේෂය වර්ධනය කරන්නට හේතුවෙනවා. ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා අතිහික්ඛවෙ මෙත්තා චේතොවිමුත්ති - මහණෙනි, මෙත්‍රී මනෝභාවය යම්කිසි කෙනෙක් හරියට හඳුනාගෙන එය ප්‍රගුණ කරනවා නම් ඒ තැනැත්තාට පුළුවන්කම තියෙනවා ද්වේෂය යටපත් කරන්න, ද්වේෂය දුරු කරන්න. මෙත්තා මනෝභාවයයි කියලා කියන්නෙ මෙත්‍රිය, මෙත්‍රිය නැමැති ගුණය අපේ මනසේ අවදි කරගන්න, මතු කරගන්න පුහුණු වෙනවා. අපි මීට ඉහතදීත් සාකච්ඡා කලා මෙත්‍රිය කියලා මම සුවපත් වෙමිවා, නිදුක් වෙමිවා, නිරෝගී වෙමිවා, සියලු සත්වයෝ සුවපත් වෙත්වා, නිදුක්

වෙත්වා, නිරෝගී වෙත්වා කියන මේ වචන වලට සීමා වුනයි කියලා හැබැ මෙත්තාවක් ඇතිවෙන්නෙ නෑ. දැන් කෝපය, ද්වේශය, තරඟව එනකොට අපේ ගතට සිතට දැනෙනවානෙ මනෝභාවය. අන්න ඒ වගේ මෙත්තා නැමැති මනෝභාවය හරියට මතුවුනොත් ඒක අපිට දැනෙනවා. ඉතින් ඒක හඳුනාගන්නට උදාහරණයක් හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා මාතා යථා නියං පුත්තං ආයුසා ඒක පුත්ත මනුරක්ඛේ - එක දරුවෙක් ඉන්න අම්මා කෙනෙක් දිවිහිමියෙන් ඒ දරුවා රකින්නට, ඒ දරුවාගේ යහපත වෙනුවෙන් ක්‍රියා කරන්නේ කෙසේද, අන්න ඒ විදියේ මනෝ භාවයක් සියලු සත්වයින් කෙරෙහි ඇතිකරන්නට පුළුවන් නම් එතන අපිට මෙත්තාව හඳුනාගෙන පවත්වන්නට පුළුවන්. දැන් මේකෙන් අදහස් කරන්නෙ මව තුළ දරුවා කෙරෙහි ඇතිවෙන්නෙ මෙත්තාවමයි කියන එක නෙවෙයි. මව තුළ දරුවා කෙරෙහි රාගය ඇතිවෙන්න පුළුවන්, තෘෂ්ණාව ඇතිවෙන්න පුළුවන්, මසුරුකම ඇතිවෙන්නට පුළුවන්, අපේක්ෂා බලාපොරොත්තු ඇතිවෙන්නට පුළුවන්, විවිධ මනෝභාවයන් ඇතිවෙන්නට පුළුවන්. ඒ ආදරය, සෙනෙහස හැටියට විවිධ තෘෂ්ණාමූලික මනෝභාවයන් ඇතිවෙන්නට පුළුවන්. නමුත් අර දරුවාගේ යහපත අභිවාද්ධය අපේක්ෂා කරන තැන ඒ දරුවාට හොඳක් වෙන්නට ඕන, දරුවාට යහපතක් වෙන්නට ඕන කියන ආකල්පයක් ඒ මව තුළ පවතිනවා. අන්න ඒ දරුවා පිළිබඳව, දරුවාගේ යහපත අපේක්ෂා කරන්නා සේ අපිට සියලු දෙනාගේ යහපත අපේක්ෂා කරන්න පුළුවන් නම්, යහපත කැමැති වෙන්නට පුළුවන්.

අපේක්ෂා කරනවා කිව්වට ඒක අපි වරදවා නොගත යුතුයි. දැන් අපි යමක් අපේක්ෂා කරලා ඒක අපිට නොලැබුනොත් දුකක්නෙ ඇතිවෙන්නෙ, අපේක්ෂා භංගත්වයනෙ. දැන් මේ කියන කාරණයේදී එහෙම දුකක් ඇතිවෙන්න විදියක් නෑ. මොකද මෙත්තාව කියන එක දුක පීඩාව ඇතිකරන්නෙ නෑ. මෙත්තාව කියලා කියන්නෙ කුසල චෛතසිකයක්. කුසල මනෝභාවයක්. එතකොට ඒ කුසල මනෝභාවය ඇතිවුනාම ඒ තැනැත්තාට ඒ මොහොතේත් ගත සිත සුවපත් කරනවා. අනාගතයටත් එය යහපත පිණිස පවතිනවා. ඒ නිසා යම් කෙනෙක් දරුවාට යහපතක් වේවා, අසවලාට යහපතක් වේවා කියලා හිතලා ඒ යහපත නොවුනොත් පසුව දුකට පත්වෙනවා නම් එතන තිබ්ලා තියෙන්නෙ මෙත්තාව නෙවෙයි, අපේක්ෂාව, බලාපොරොත්තුව, තෘෂ්ණා මූලික හැඟීමක් පමණයි. මෙන්න මේ විදියට අපි පරිස්සමින් ඒ මනෝභාවයන් විශ්ලේෂණය කරලා හඳුනාගන්නට ඕන. කෙසේ හෝ අර වචන වලට සීමා වෙන්නෙ නැතිව ඒ මෛත්‍රිය නැමැති මනෝභාවය හරියට හඳුනාගෙන අපිට අවදි කරගන්නට පුළුවන් නම්, පුහුණු කරන්නට පුළුවන් නම් එය කෝපය, ව්‍යාපාදය, බද්ධ චෛරය, දුරු කරන්නට හේතුවෙන කාරණයක් හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නෙ.

ඊළඟට දැන් චෛරය දුරු කිරීම සම්බන්ධව තථාගතයන් වහන්සේ දේශනා කරනවා නහි චේරෙන චේරානි සම්මන්ති ව කුදවනං අචේරේ නච සම්මන්ති ඒස ධම්මො සනත්තනො. එතකොට අචේරී බවින් තමයි චෛරය දුරු කරන්න ඕන. මොකක්ද අචේරී බව කියලා කියන්නෙ එතන? අනෙකාගේ වරද පිළිබඳව නොගැටී ඉන්න ගතිය. ඒ කියන්නෙ ඉවසන ගතිය සහ මෙත්තාව කියන දෙකම තමයි එතන අචේරී බව හැටියට හඳුන්වන්නෙ. එතකොට මෙත්තාව ඇතිකරගත්තොත් අපිට අනුන් වෙනුවෙන් යහපත කරන අදහසින් අපට ඒ චෛරය යටපත් කරන්නත් පුළුවන්. ඉවසීම කියන්නෙ අනිත් කෙනා කරන කියන දෙයින් මම කුපිත වීම සුදුසු නෑ, මම ගැටෙන එක සුදුසු නෑ කියලා ඒ පිළිබඳව නුවණින් කල්පනා කරලා

තමන්ගේ මනස සන්සුන් කරගැනීම. එතකොට තමන්ගේ මනස සන්සුන් කරගැනීමේනුත් අපිට ක්‍රෝධය, ව්‍යාපාදය දුරු කරන්නට පුළුවන්. ඒ වගේම අනුන්ගේ යහපත කැමැති වෙන මානසික තත්වය ගොඩ නගා ගැනීමේනුත් අපට ක්‍රෝධය, වෛරය දුරු කරගන්න පුළුවන්. නමුත් අනුන්ගේ යහපත අපේක්ෂා කරනවා කියන කාරණය අපිත් එක්ක යම් කෙනෙක් ගැටුනායින් පස්සෙ ගැටුනු පුද්ගලයා සම්බන්ධව එකපාරටම ඇති කරන්න පුළුවන් එකක් නෙවෙයි. ඒක දීර්ඝ කාලයක් අර දරුවා කෙරෙහි මව තුළ ඇතිවෙන්න වගේ ප්‍රියමනාප අරමුණු සම්බන්ධයෙන්, මධ්‍යස්ථ අරමුණු සම්බන්ධ කාලයක් පුහුණු කරලා පුහුණු කරලා තමයි අපිට අපි සමඟ ගැටෙන පුද්ගලයන් පිළිබඳව ඒ මෙත්තාව ජනිත කරන්න පුළුවන් වෙන්නෙ.

ඉතින් අන්න හුඟාක් අපි දකිනවා මේ මෙත්තාව ඇති කරන්නට බොහෝ දෙනා උනන්දු වුනාට එක්තරා වඤ්චනික ස්වරූපයකින් තමයි ගොඩක් තැන්වල මෙත්තාව ගැන හිතන්නෙ. ඒ කියන්නෙ තමන්ට කාගෙන් හරි කරදර තියෙනවා නම්, අල්ලපු ගෙදරින් හරි එහෙම නැත්නම් කාර්යාලයේ කෙනෙකුගෙන් හරි තමන්ට කරදරයක් එනවා නම් ආ, ඕකට හොඳම දේ තමයි මෙත් වඩන්න. දැන් එතකොට මොකටද මේ මෙත් වඩන්නෙ? අර ඒ තැනැත්තා සුවපත් කරන්න නෙවෙයි, ඔහුගෙන් මට වෙන ප්‍රශ්නෙ වළක්වගන්න. දැන් ඒ මනුස්සයාගෙන් මට කරදරයි. දැන් මට වෙන කරදරේ නවත්වගන්න නම් ඔය මිනිහාට කරන්න ඕන හොඳම වැඩේ තමයි මෙත් වඩන එක. එහෙම සමහරු හිතනවා. ඊළඟට තව කල්පනා කරනවානෙ දැන් මේ අපිට රිද්දන එකට, ඕකට රිද්දන එක නෙවෙයි කරන්න ඕනැත්තෙ, අපි හොඳට සළකන්න ඕන ඔය මනුස්සයාට. එතකොට තමයි ඔය මනුස්සයාට හොඳට රිදෙන්නෙ. දැන් අන්න ඒ වගේ මේ මෙත්තාවත් පාවිච්චි කරනවා නිකං ඇබයක් හැටියට. ඒ අපිට එන ප්‍රශ්නෙ වළක්වගන්න වඤ්චක ධර්මයක් හැටියට. දැන් මේ මට වෙන පීඩාව වළක්වගන්න තමයි දැන් මේ ඇබය ගහන්නෙ. එහෙම මෙත් වඩන්න පුළුවන්කමක් නෑ. මෙත්තාව කියලා කියන්නෙ අවංකවම අනිත් කෙනාට යහපත සැලසෙනවාට කැමැති බව. අනිත් කෙනා හොඳින් ඉන්නවාට කැමැති බව. එතකොට ඒ මානසිකත්වය අවංකව මතුවුනේ නැත්නම් අපි කොච්චර සුවපත් වෙත්වා, නිදුක් වෙත්වා කියලා අනිත් කෙනා අරමුණු කරගෙන හිතන්න උත්සාහ කලත් ඒක යහපත් ප්‍රතිඵල ඇතිකරන්නට සමත් වෙත් නෑ, මොකද මානසික තත්වය අර විදියට වඤ්චකයි. ඉතින් ඒ නිසා ඉවසීම සහ මෛත්‍රිය, කෝපය, ද්වේශය, වෛරය දුරු කරන ක්‍රමයක් හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා. ඔය කාරණා දෙක බොහෝ කොට යන්නෙ සමථය පැත්තට. ඊළඟට විදර්ශනා වශයෙන් බලනකොට ප්‍රඥාවෙන් යුක්තව අපිට හේතුඵල වශයෙන් දකිමින්, ඊළඟට ත්‍රිලක්ෂණ වශයෙන් දකිමින්, චතුරාර්ය සත්‍යය වශයෙන් දකිමින් මේ ගැටළුව නිරාකරණය කරගන්නට ප්‍රඥාව අවදි කරගන්නට පුළුවන්.

දැන් අපිට කෝපය, ද්වේශය දුරු කරන්නට විවිධ ක්‍රමෝපායන් පාවිච්චි කරන්න පුළුවන්. ඒ අතර ප්‍රධානම දේ තමයි විදර්ශනාව හැටියට අපි මේකෙ හේතුඵල විමසා බැලෙන්නෙ. දැන් අපට ව්‍යාපාදයක් ඇතිවුනා වුනත්, බද්ධ වෛරයක් ඇතිවුනා වුනත්, කෝපයක් ඇතිවුනා වුනත් මේ ඔක්කොම ගැටුම්කාරී මනෝභාවයන් ජනිත වුනේ කුමක් නිසාද කියලා හිතනකොට අපිට අර පුද්ගලයන්ගේ දෝෂයම තමයි පෙනෙන්නෙ. ඒක තමයි හේතුව හැටියට පෙනෙන්නෙ. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා යමක් වෙනස් කරන්න නම් හරියට හේතුව දැනගන්න.

ප්‍රශ්න මොකක්ද, එහි හේතුව මොකක්ද, ඒ හේතුව වෙනස් කරන්නේ කොහොමද එතකොට තමයි ඒ ගැටළුව නිරාකරණය වෙන්නේ. එතකොට හේතුව හරියට දකින තාක් කල් අපිට ඒ ප්‍රශ්නය නිරාකරණය කරන්න බෑ. ඒ ගැටළුව විසඳන්න බෑ. එතකොට හේතුව හැටියට අපි ගොඩක් වෙලාවට දකින්නේ හැබෑ හේතුව නෙවෙයි ඒකට බාහිරින් බලපාලා තියෙන ප්‍රත්‍යයක් විතරයි. හේතු ප්‍රත්‍යය කියලා වචන දෙකක් තියෙනවානේ. මේ හේතු ප්‍රත්‍යය කියන වචන දෙකම සමානාර්ථයෙනුත් පාවිච්චි වෙන තැන් තියෙනවා. නමුත් සමහර තැන්වල මේක විශේෂ කොට දක්වලා තියෙනවා. හේතුව කියන්නේ මූල කාරණය, ප්‍රත්‍යය කියන්නේ ඒකට අදාළ වෙන අවශේෂතා. අපි මේ ලෝකේ ජනිත වුනේ තෘෂ්ණාව නිසා. භව තණ්හාව නිසා. භව තණ්හාව නිසා ඉපද්දා. හැබැයි අපි මනුස්ස ලෝකේ උපදින්නට හේතු වුනේ අපි සසරේ කරපු කුසල කර්ම. හැබැයි කුසල කර්ම කොච්චර තිබුනා වුනත් අපි උපදින්නේ නෑ භව තණ්හාව තිබුනේ නැත්නම්.

ඒ නිසා සසර පැවැත්මේ හේතුව කර්මය හැටියට නෙවෙයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ භව තණ්හාව හැටියට. අර කර්මය විසින් කරන්නේ භව තණ්හාවෙන් අල්ලා ගන්නා ආත්ම භාවය කොතැනකද කියලා තීරණය කරගන්නට සහාය වෙන එක විතරයි. එතකොට මූල හේතුව වෙන්නේ භව තණ්හාව. මේ භවය නවත්වන්නට ඕන නම්, සංසාර ප්‍රවාන්තිය නවත්වන්න ඕන නම් කර්ම රැස් කරන එක නවත්වන එක නෙවෙයි අපි කළ යුත්තේ. එහෙම සමහරු වරද්දගන්නවානේ. ඔය පින්කම් කරන්න එපා වැඩිපුර එතකොට සසර දික්ගැස්සෙනවා. සමහර ස්වාමීන් වහන්සේලාත් එහෙම උපදෙස් දෙනවා. ඉතින් පින්කම් කරපුවාම දික්ගැස්සෙනවා නම් සසර, අංගුලිමාල හාමුදුරුවෝ වගේ ඒ ජීවිතේම දහස් ගාණක් මිනිස්සු මරාගෙන ඒ මහා පව්කම් කරනම කොච්චර දික්ගැස්සෙන්න ඕනද. නමුත් එහෙම දිග්ගැස්සුනේ නෑ. ඒකෙන් අදහස් කරන්නේ පව්කම් කලාට කමක් නෑ කියන එක නෙවෙයි. පාපයද කුසලයද කියන එකේ නෙවෙයි භව පැවැත්මේ ප්‍රධාන සාධකය තියෙන්නේ, භව තණ්හාව මත. එතකොට තමන් අකුසල කර්ම රැස් කලා වුනත්, කුසල කර්ම රැස් කලා වුනත් තමන්ට මේ උප්පත්තිය පිළිබඳව භව තණ්හාව අහෝසි කරන්න පුළුවන් නම් ඊළඟ භවයට ජනිත වෙන්නේ නෑ. එහෙම නම් මොකටද බුදුරජාණන් වහන්සේ අකුසල් වලින් වළකින්න කුසල් කරන්න කියලා දේශනා කරන්නේ. ඒක එතරම් වැදගත් කාරණයක් නෙවෙයි, මේ සසර පවතින තාක් කල් අපිට සැප දුක් ලබාදෙන්නට අර අකුසලය දුක් විපාක ලබාදෙන්නට හේතු වෙනවා. අර කුසලය සැප විපාක ලබාදෙන්නට හේතු වෙනවා. ඒ වගේම තමයි නිවන් දැකීම සඳහා භව තණ්හාව දුරු කිරීම සඳහා අපිට අවිද්‍යාව දුරු කරලා ප්‍රඥාව අවදි කරන්න ඕන.

ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට බෑ අකුසල් ජනිත වෙන සිතක. කිළිටි සිතක ප්‍රඥාව අවදි වෙන්නේ නෑ, එහෙම නම් ප්‍රඥාව අවදි කරන්න නම් අවිද්‍යාව දුරු කරන්න නම් ඒ මනසේ අකුසල ධර්ම, පාතධර්ම, අසද්ධර්ම දුරු කරන්නට ඕන. ඊළඟට ඒ ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට අවශ්‍ය කුසලධර්ම, සද්ධර්ම, බෝධිපාක්ෂික ධර්ම, පාරමිතා ධර්ම පුහුණු කරන්නට ඕන. එතකොට සසරේ පවතින තාක් කල් දුක් අඩු කරගෙන සැපසේ ජීවත් වෙන්නටත් අපි පව්කම් වැළකිලා කුසල් දහම් කරන්නට ඕන. නිවන් අවබෝධ කිරීම සඳහාත්, යතාර්තය අවබෝධ කරගැනීම සඳහාත්, අවිද්‍යාව තෘෂ්ණාව දුරු කිරීම සඳහාත්, ප්‍රඥාව අවදි කරගැනීමටත් අපේ මනසේ අපි අකුසල ධර්මයන් දුරු කරලා කුසල ධර්මයන් අවදිකරන්න.

ඒ සඳහායි අකුසල් වලින් වළකින්න කුසල් කරන්න කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කලේ ඔය පරමාර්ථ දෙක. නිවන් දැකීම සඳහා මනස අවදි කරගන්නටත්, ඒ නිවන් දැකලා පිරිනිවන් පාන තෙක් හව ගමන සුවපත්ව ගුණ දහම් වඩමින් පවත්වන්නට. එහෙම නැතිව ඒ කරන කුසල අකුසල කර්මයන් නිසා බලහත්කාරයෙන් හවය දික්වෙනවා කියලා එකක් නෑ. හවයේ අපි සැරිසරන ප්‍රධාන හේතුව තමයි හව තණ්හාව. හව තණ්හාවෙන් තමයි අපි ග්‍රහණය කරගන්නෙ. ඒ නිසා කුසල් මහමෙරක් තිබුනා වුනත්, අකුසල් මහමෙරක් තිබුනා වුනත් ඒ තැනැත්තා හව තණ්හාව දුරු කලොත් ඒ තැනැත්තා එතනින් එහාට හවයට පවතින්නට ඉඩකඩක් නෑ. ඒ නිසා මූල හේතුව, ප්‍රධාන හේතුව හව තණ්හාව.

ඒ වගේම ශක්තිමත්ව හේතුවක් හැටියට බලපානවා ඒ කියන කර්ම ශක්තිය. එතකොට මේ හව තණ්හාව සහ කර්ම ශක්තිය පාදක කොට ගෙන යම්කිසි කෙනෙක් මේ ජීවිතේ මනුස්සයෙක් හැටියට උත්පත්තිය ලැබුවාම, ඒ තැනැත්තාට සාංසාරිකව හව තණ්හාව තිබුනා කියලා කර්ම ශක්තිය තිබුනා කියලා විතරක් පවතින්නට බෑ. කෑම කන්න ඕන, ඊළඟට රෝගී වුනොත් ඖෂධ ප්‍රතිකාර කරන්නට ඕන. ඉරියව් නිවැරදිව පවත්වන්නට ඕන. අශ්වාස ප්‍රශ්වාස ක්‍රියාවලිය පවත්වන්නට ඕන. ශරීර උෂ්ණත්වය සමබර කරගෙන පවත්වන්න ඕන. එතකොට මේවා කය පවත්වන්නට සහායක ධර්ම. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා මේ කය අස්සාස පස්සාසුප නිබ්බද්දඤ්ච - අශ්වාස ප්‍රශ්වාසය ඇසුරු කොටයි පවතින්නෙ. ආහාරූප නිබ්බද්දඤ්ච - ආහාරය ඇසුරු කොටයි පවතින්නෙ. ඉරියාපතූප නිබ්බද්දඤ්ච - ඉරියව් පැවැත්වීම පදනම් කොටගෙනයි පවතින්නෙ. සීතෝත්භූප නිබ්බද්දඤ්ච - සීතෝෂ්ණ සමතුලිත කරගැනීම මතයි පවතින්නෙ. එතකොට හව තණ්හාවෙන් තමයි ඉපදුනේ. කර්ම ශක්තියෙන් තමයි මනුස්ස ලෝකෙක ජනිත වුනේ. නමුත් ඒ දෙකෙන් විතරක් මේක පවත්වාගන්න බෑ. මේක පවත්වාගෙන නඩත්තු කරගෙන යන්න අවශේෂ සාධකත් ඕන. එතකොට ඒවා තමයි ප්‍රත්‍යය. අර හව තණ්හාව තමයි මූල කාරණය. හව තණ්හාව මූල කාරණය වෙනවා. කර්ම ශක්තිය සහ අවශේෂ සාධක ප්‍රත්‍යය වෙනවා.

දැන් යම්කිසි කෙනෙක් කල්පනා කලොත් අර ප්‍රත්‍යය නවත්වන්නට ආහාර ගන්නැතිව ඉන්නවා. ඊළඟට හුස්ම ගන්නැතිව ඉන්නවා. එතකොට ඉතින් මැරෙන්න පුළුවන්. හැබැයි හව තණ්හාව දුරු වෙන තාක්කල් ඒ තැනැත්තා උපදින එක නතර වෙන්නෙ නෑ. ඒ නිසා ප්‍රත්‍යය වෙනස් කරා කියලා ප්‍රශ්නය නිරාකරණය වෙන්නෙ නෑ. බුදුරජාණන් වහන්සේ මේක දක්වනවා යථාපි මූලේ අනුපද්දවෙ දල්හෙ වින්තොපි රුක්ඛො පුනර්ව රුසති - හොඳට මුදුන් මූල සහිත ගහක මුදුන් මූලයි අවශේෂ මූල පද්ධතියයි ස්ථාවරව තියෙද්දි ඒ තැනැත්තා අතු ටික කපලා දානවා. මෙතන එළිය වැටෙන්නෑ, වතුර ගතිය වැඩියි කියලා තෙතමනය වැඩියි කියලා ඔහු අතු ටික කපලා දානවා. අතු ටික කපලා දැම්මයින් පස්සෙ ප්‍රශ්නෙ නිරාකරණය වුනා වගේ තමයි පේන්නෙ. හොඳට අවිව වැටෙනවා. අර තෙත ගතිය හිඳෙනවා. වතුර ගතිය නැතිවෙනවා. නමුත් සති කිහිපයක් යනකොට අර කපපු තැන්වලින් දෙතුන් ගුණයක් ලියලනවා. ඇයි? මූල හේතුව එහෙමම තියෙන නිසා. අන්න ඒ වගේ යම් කරුණක මූල සාධකය, ප්‍රධාන හේතුව ඉතිරිව තිබියදීත් අවශේෂ ප්‍රත්‍යය වෙනස් කලයි කියලා අපිට ගැටළු නිරාකරණය කරන්න බෑ. ඒ නිසා ක්‍රෝධය, ව්‍යාපාදය, බද්ධ වෛරය, ඒවා දුරු කරන්නට ඕන නම්, ඒවා ඇතිවීමේ මූල හේතුව අපි විදර්ශනා ප්‍රඥාවෙන් හඳුනාගන්නට ඕන.

කවර හේතුවකින්ද මෙය ජනිත වෙන්නේ. හේතුව හැටියට පෙනෙන්නේම අර ප්‍රත්‍යය ටික. අනිත් කෙනා කරපු දේ, කියපු දේ, හැසිරුණු ආකාරය. ඒවායෙ දොස් තමයි පෙනෙන්නේ. ඒ නිසා අපි හැමතිස්සේම අපේ හිත හදාගන්න අනිත් අය සිරුවෙන් තියන්න තමයි උත්සාහ කරන්නේ. එතකොට විදර්ශනා ප්‍රඥාවෙන් විමසා බලනකොට යෝනිසොමනසිකාරයෙන් විමසා බලනකොට ඒ තැනැත්තාට වැටහෙන්න ගන්නවා, නෑ ඒ අනිත් කෙනාගේ වැරදි ක්‍රියාව බාහිර සාධකයක් වුනා පමණයි. ඒක නිසා තමයි ප්‍රශ්නේ උත්සන්න වුනේ. හැබැයි ඒක සාධකයක් වුනාට මේ මතුවුනේ මගේම දෝෂයක්. මගේම මනසේ පටිගයයි මේ මතුවෙන්නේ. ඒක හරියට දැක්කොත් විතරයි ඒ හැබෑ මූලය දුරු කරන්නට අපට ක්‍රියා කරන්නට පුළුවන්. ඒ නිසා විදර්ශනා ක්‍රමයට ප්‍රධාන වශයෙන්ම අවශ්‍ය දේ තමයි හේතු ප්‍රත්‍යය නිවැරදිව හඳුනාගැනීම. ඊළඟට අපි කල්පනා කරන්නට ඕන අපිට අනිත් කෙනා හදන්න පුළුවන්කමක් නැති වුනාට අපිට පුළුවන්කම තියෙනවා ඒ කාරණය පාදක කොටගෙන මගේ මනසේ ඉවසීම පුරුදු කරන්න.

අර ලෝකය වෙනස් කරන්න බැරි නම් අඩු තරමේ ඒකෙන් ප්‍රයෝජනයක් ගන්න. මොකක් හරි සාංසාරික කර්ම ශක්තියක් නිසා මේ ජීවිතේ අපි හොඳින් හිතලා මතලා තීරණය කරලා කටයුතු නොකරපු නිසා යම් යම් ගැටළු ජීවිතේ මතුවෙනවා. යම් යම් පුද්ගලයින්ගේ කරදර කම්කටොළු වලට අපිට මුහුණදෙන්නට සිද්ධ වෙනවා. දැන් ඒ ටික වෙනස් කරන්නට බැරි නම් අඩු තරමින් මේ ලැබෙන අවස්ථාවේ මට ඉවසීම පුහුණු කරන්නටවත් පුළුවන්. මහ බෝසතාණන් වහන්සේ ශාන්තිය පුහුණු කරන්න අසත්පුරුෂයෝ ඉන්න තැන් හොයාගෙන ගියා. ඒ අසත්පුරුෂයා තමන්ගේ ගෙදරටම ඇවිත් තියෙනවා නම් දැන් ආයෙ හොයාගෙන යන්න දෙයක් නෑ, දැන් ඉතින් ඉවසීම පුරුදු කරන්නයි තියෙන්නේ. ඒ කාරණය අපිට නුවණින් තේරුම් ගන්නට පුළුවන් නම් පින්වතුනේ එය පාදක කොටගෙන අපිට ශාන්ති පාරමිතාව පුරන්නට පුළුවන්. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ජීවිතය දිහා බැලුවායින් පස්සෙ බෝසත් අවධිය ගැන, උන්වහන්සේ කුසල කර්ම වලින් විතරක් නෙවෙයි ප්‍රයෝජන ගෙන තියෙන්නේ. දැනගෙන හෝ නොදැනගෙන හෝ සසරේ අකුසල් සිද්ධ වුනා නම්, අකුසල් දැන දැන කරන එක යෝග්‍ය නෑ. අපි අර මුලින් කිව්වානේ, අකුසල කර්ම කලාම දුක්ඛ විපාක ඇතිවෙනවා. අකුසල කර්ම කලහම සිත කිළිටි වෙලා නිවන් මග ඇහිරෙනවා. ඒ නිසා අකුසල් වලින් වැළකිය යුතුයි.

සබ්බ පාපස්ස අකරණං කියලා සියලු බුදුවරු දේශනා කරන්නේ ඒකයි. නමුත් පෘථග්ජන ජීවිතයක් තුළ දැනගෙන නොදැනගෙන අපි අනිත් අකුසල් වෙන්න පුළුවන්නේ. ඒ සිද්ධ වුනු අකුසල් නිවන් දැකලා පිරිනිවන් පානකල්ම අපිට භවයෙන් භවය විපාක දෙනවානේ. ඒවා යටකරගන්න පුළුවන් නම් හොඳයි, සමහර අවස්ථාවල යටකර ගන්න බැරිව විපාක දෙනවා. එහෙම විපාක දෙනවා නම් අනිවාර්යයෙන් එබඳු අවස්ථා වල අපිට පුළුවන්කම තියෙනවා කුසල විපාකයෙන් ප්‍රයෝජන ගන්න වගේම අකුසල විපාකයෙනුත් යම්කිසි ප්‍රයෝජනයක් ගන්න. අජාන් වා හාමුදුරුවෝ මේ සම්බන්ධව කියන්නේ. කැළිකසල පොහොර කරගන්න. එතකොට කැළිකසල පොහොර කරගන්නවා කියලා කියන්නේ දේවල් කුණුවෙන්නැතිව නරක් වෙන්නැතිව තියාගන්න පුළුවන් නම් හොඳයි, හැබැයි ඒවා නරක් වෙලා කුණු වෙලා යනවා නම් ඊටපස්සෙ ඒකට තව කුණුරොඩු ටිකක් දාලා ඒක පොහොර හැටියට සකස් කරගෙන ඒකෙන් මල් පැලයක්, පළතුරු පැළයක් හදාගෙන පරිසරයත් අලංකාර කරලා ජීවිතයත් පෝෂණය කරගන්න පුළුවන්.

එතකොට ඒ කැළිකසල ටික අපිට සම්පතක් කරගන්න පුළුවන්. කැළිකසල කියන ඒවා හොඳ දේවල් හැටියට අගය කරන්න කියන එක නෙවෙයි මේකෙන් කියන්නේ. හැබැයි තියෙන කැළිකසල ටික අපිට කළමණාකරණය කරගන්න පුළුවන් යහපත් අර්ථයක් සමග. අන්න ඒ වගේ පව්කම් කරන්නට කියන එක නෙවෙයි මේ කියන්නේ. සසර ගමනේ දැනගෙන හෝ නොදැනගෙන පව්කම් කලා නම් ඒ පව්කම් වල විපාක අපි වෙත පැමිණෙනවා. ඒක යටකරගන්න වළක්වාගන්න පුළුවන් නම් ඒකත් හොඳයි ප්‍රයෝග සම්පත්තිය තුළින්. හැබැයි යටකරගන්න නොහැකි ආකාරයට දුක්ඛ විපාක මතුවෙනවා නම්, දැන් අපිට අර විදියේ අසත්පුරුෂයෝ පිරිවරාගෙන ඉන්නට වෙලා තියෙන්නේ, බිරිඳ හැටියට ඇවිත් තියෙන්නේ අසත්පුරුෂයෙක් නම්, සැමියා හැටියට ඇවිත් තියෙන්නේ අසත්පුරුෂයෙක් නම් මව්පියෝ හැටියට දරුවෝ හැටියට ඇවිත් තියෙන්නේ අසත්පුරුෂයෝ නම් අසල්වාසීන් හැටියට ඉන්නේ අසත්පුරුෂයෝ නම් ඉතින් ඒ අසත්පුරුෂයන්ගෙන් පීඩා විඳින්නට මමත් මොකක් හරි කරුමයක් සසර කරලා ඇති. ඉතින් ඒ කරුමෙන් දැන් අපිට සියට සියක් වෙනස් කරලා උන්හිටි තැන් සියල්ල මගහරවලා සියල්ලෙන් බැහැර වෙලා යන්නට බැරි නම් අඩු තරමින් ඒ අසත්පුරුෂ ක්‍රියාවලින් ප්‍රයෝජනයක් ගන්නටත් අපි උත්සාහ කරන්න ඕන.

දැන් මහබෝසතාණන් වහන්සේට සිද්ධාර්ථ කුමාරයාට වසර හයක් දුෂ්කර ක්‍රියා කරන්න වුනේ කුසල කර්මයක් නිසා නෙවෙයි. අකුසල කර්ම විපාකයක් නිසා. හැබැයි ඒ අකුසල කර්ම විපාකය විපාක දෙන්නට ඉඩ හැරලා උන්වහන්සේ වසර හය මුළුල්ලේම ගැඹුරු අධ්‍යයනයක නිරත වුනා, එදා භාරත සමාජයේ තිබිච්ච සියලුම වුත ක්‍රම, දුෂ්කර ක්‍රම. ඒ නිසා උන්වහන්සේට බුදුවුනාට පස්සේ සිංහනාද කරන්න පුළුවන් වුනා ඔය දුෂ්කර වුත ක්‍රම අනුගමනය කරලා, අත්පිකිලිමතානු ක්‍රමයෙන් නිවන් අවබෝධ කරන්න බෑ, ඇයි බෑ කියන්නේ? ඒවා කළ හැකි උපරිමයට මම සිද්ධ කලා. ලෝකයේ අන් කිසිවෙක් නොකරන තරම් මාරාන්තික මට්ටමට මං ඒ දුෂ්කර වුත අනුගමනය කලා. ඒ නිසා මං ලෝකයට කියන්නේ ඒක නිවන් අවබෝධයට සාර්ථක ක්‍රමයක් නෙවෙයි. එතකොට මේ අහිත සිංහනාදය කරන්න උන්වහන්සේට හැකිවුනේ කුමක් නිසාද, අර අත්දැකීම් තුළින්. ඒ අත්දැකීම ලැබුවේ කුමක් පාදක කොටගෙනද, සාංසාරික අකුසල කර්ම විපාකයක දුක්ඛ විපාකය පාදක කොටගෙන.

ඒ නිසා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා දුක අනුවණ පුද්ගලයාට, සිහිනුවණ නැති පුද්ගලයාට දුක සම්මෝහය පිණිස හේතුවෙනවා. සම්මෝහය කියලා කියන්නේ මූලා වෙනවා. දුක මතුවෙනකොට ඔහුට නිතර නැතිව යනවා. තියෙන ප්‍රඥාවත් මොට වෙනවා. සිහි කල්පනාවත් නැතිවෙනවා. හැඟීම් වලට වහල් වෙනවා. එතකොට ඔහුගේ සම්මෝහය අවදි වෙනවා. හැබැයි සිහිනුවණ පුරුදු කරන කෙනෙකුට අවශ්‍ය නම් දුක පර්යේෂණය සඳහා යොදාගන්න පුළුවන්. ප්‍රඥාව අවදි කරගන්න යොදාගන්න. ඒ කොහොමද? දුක පීඩාව ඇතිවෙනකොට ඒ තැනැත්තා කල්පනා කරනවා මේ දුකෙන් නිදහස් වෙන්නට මගක් තියෙනවාද? ඒ මග කියාදෙන්නට කෙනෙක් ඉන්නවාද? ඒ මග කියාදෙන්නට දහමක් තියෙනවාද කියලා ඒ දුක හඳුනාගෙන එතනින් නිදහස් වෙන මාර්ගයක් සොයනවා. එසේ සොයනකොට දුක, දුකට හේතුව, එයින් නිදහස් වීම සඳහා මග කියන මේ චතුරාර්ය සත්‍යය පිළිබඳ දේශනාව ඔහු සොයාගන්නවා. කලාණ මිත්‍ර සත්පුරුෂයින්ගෙන් අහගන්නවා. අහගෙන ඒ පිළිබඳව යෝනිසොමනසිකාරයෙන් කල්පනා කරනවා.

ඒ මග අනුගමනය කරලා දුකෙන් මිඳෙන්නට ක්‍රියාත්මක වෙනවා. මෙසේ දුක පීඩාව ඇතිවෙන්නෙ යම්කිසි දුක පීඩාවක් අකුසලය නිසාම ඇතිවෙනවා කියන එක නෙවෙයි මේකෙන් කියන්නෙ. ස්වභාවිකව අපි ඉපදුනාට පස්සෙ මේ සංස්කාරයන්ගේ දුක්ඛ ලක්ෂණයක් පවතිනවා. ඒක අකුසලය නිසාම සිද්ධවෙන දෙයක් නෙවෙයි. හැබැයි අපි සසරේ කරපු යම් යම් අකුසල් නිසාත් අපිට කටුක විපාක, දුක්ඛ විපාක ජනිත වෙනවා. එතකොට ඒකත් දුකක් තමයි. අර සංස්කාරයන්ට ආවේණික වූ දුක්ඛයත්, දුක්ඛයක් තමයි. එතකොට ආවේණික දුක්ඛය රහතන් වහන්සේටත් පවතිනවා පිරිනිවන් පානකල්. උන්වහන්සේ කෙලෙස් නැසුවාට පස්සේ ක්ලේශ දුක්ඛය නෑ, හැබැයි සංස්කාර දුක්ඛය උන්වහන්සේටත් පිරිනිවන් පානකල්ම තියෙනවා. දැන් පෘථග්ජනයාට ක්ලේශ දුක්ඛයත් තියෙනවා, සංස්කාර දුක්ඛයත් තියෙනවා. ඊළඟට රහතන් වහන්සේටත් පෘථග්ජනයාටත් දෙන්නාටම අකුසල කර්ම විපාකයන්ගෙන් පැමිණෙන අමතර දුක්ඛ විපාකයන් පවතිනවා. ඒක රහත් වුනා කියලා නවතින්නෙ නෑ, පිරිනිවන් පානකල්ම ඒක විපාක දෙනවා. එතකොට අන්න ඒ තත්වය අපිට රහතන් වහන්සේට ඒක ගැටළුවක් නෑ,

දැන් සියල්ලක්ම කල යුතු දේ නිමා කරලා තියෙන නිසා. දැන් පෘථග්ජනයෙක් හැටියට අපිට ඒක වළක්වගන්න පුළුවන් නම් මගහැරගන්න පුළුවන් නම් හොඳයි. හැබැයි ඒ වළක්වාගන්නට බැරි නම් එය ජීවිතයට පොහොරක් කරගෙන අවශ්‍ය ගුණ දියුණු කරන්න, ඉවසීම පුහුණු කරන්න, වීර්යය පුහුණු කරන්න, අධිෂ්ඨානය පුහුණු කරන්න, ප්‍රඥාව අවදි කරන්න අපි කොහොමද ඒ කටුක අවස්ථා පාවිච්චියට ගන්නෙ අන්න ඒ විදියට හේතුඵල වශයෙන් චතුරාර්ය සත්‍යය වශයෙන් විදර්ශනා කරන තැනැත්තාට කෝපය, ද්වේශය, ව්‍යාපාදය, බද්ධ වෛරය මේවා දුරු කරගන්නට විදර්ශනා ප්‍රඥාව උපකාර කරගන්නට පුළුවන්. ඉතින් මෙන්න මේ විදියට බුදුරජාණන් වහන්සේ වත්ථුපම සූත්‍රයෙහි දෙවැන්න, තුන්වැනි, හතරවැනි උපක්කම හැටියට දක්වන්නෙ ව්‍යාපාදය, ක්‍රෝධය සහ බද්ධ වෛරය. ඒ කාරණා තුනම පටිග මූලයෙන් එහෙම නැත්නම් ද්වේශ මූලයෙන් හටගන්නා කෙලෙස් ධර්ම. ඒ නිසා අපි ඒ කාරණා තුනම එකට අරගෙන අපි අද සාකච්ඡා කලේ. එතකොට ඒ ක්ලේශ ධර්මයන් හඳුනාගන්නේ කොහොමද, ඒවා ජනිත වීමේ හේතු මොනවාද, ඒවා දුරුකිරීමේ සමථ ක්‍රමය සහ විදර්ශනා ක්‍රමය කියන මේ කාරණා පිළිබඳව මම හිතන්නෙ ප්‍රමාණවත් වෙන්න සාකච්ඡා කලා.

3. චිත්තොපක්කමේ ධර්ම වල මක්ඛය (ගුණ මතු බව) සහ පළාසය (යුගග්‍රාහය) පහදා ඒවා දුරු කරන ආකාරය පැහැදිලි කරන්න.

හැමදෙනාටම තෙරුවන් සරණයි. අද දවසේත් අපි සෙනසුරාදා ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්න සූදානම් වෙන්නෙ අපි සති දෙකකට ඉහතදී චිත්තොපක්කමේ ධර්ම පිළිබඳව සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්නට යෙදුනා. එතකොට මුල් සතියේ අපි එක් චිත්තොපක්කමේ ධර්මයක් පිළිබඳව කතා කලේ. අභිධ්‍යා විසම ලෝභය. පසුගිය සතියේ අපි චිත්තොපක්කමේ ධර්ම තුනක් පිළිබඳව කතා කලා. ව්‍යාපාද, කෝධ, උපනාහ කියන මේ කාරණා තුන. එතකොට මේ වෙනකොට අපි චිත්තොපක්කමේ ධර්ම හතරක් පිළිබඳව කතා කරලා අවසාන වෙලා තියෙනවා. අද දවසේ පස්වෙනි සහ හයවෙනි චිත්තොපක්කමේ ධර්ම දෙක පිළිබඳවයි අපි මූලික වශයෙන් පැහැදිලි කරමින් අද ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්නෙ. ඒ පස්වෙනි සහ හයවෙනි චිත්තොපක්කමේ ධර්ම දෙක හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නෙ, මක්ඛො චිත්තස්ස උපක්කිලේසෝති ඉති විදිත්වා මත්තං ව චිත්තස්ස උපක්කිලේසං

පජාය. ගුණමකුභාවය, චිත්තොපක්ලේශ ධර්මයක් හැටියට දැනගෙන ඒ ගුණමකු බව නැමැති චිත්තොපක්ලේශ ධර්මය දුරු කරන්නට ක්‍රියා කළ යුතු බව තථාගතයන් වහන්සේ වන්ද්‍රුපම සූත්‍රයෙහිදී පැහැදිලි කරනවා. ඊළඟට භයවෙති චිත්තොපක්ලේශ ධර්මය හැටියට දක්වන්නෙ පලාසො චිත්තස්ස උපක්කිලේසො ඉති විදිත්වා පලාසං චිත්තස්ස උපක්කිලේසං පජාය. පළාසය චිත්තොපක්ලේශ ධර්මයක් කියන බව දැනගෙන ඒ පළාසය නැමැති චිත්තොපක්ලේශ ධර්මය දුරුකිරීම සඳහා ක්‍රියා කරනවයි කියන බව තථාගතයන් වහන්සේ දේශනා කරනවා. පලාසය කියලා කියන්නෙ මොකක්ද, එය හඳුන්වනවා යුගග්‍රාහී බවයි කියලා. යුගග්‍රාහී බව කියන්නෙ සීලයෙන්, ගුණයෙන්, බලයෙන්, ධනයෙන්, හැකියාවන්ගෙන්, දැන උගත්කම් වලින්, රූප සම්පත්තියෙන් මේ නොයෙක් කාරණා වලින් තව කෙනෙක් එක්කලා සැසඳෙන්නට උත්සාහ කරනවා. අපිත් ඒ අයට සමානයි කියලා පෙන්වන්නට ඒ විදියට කටයුතු කරන්නට වැයම් කරන බව තමයි යුගග්‍රාහී බව කියලා කියන්නෙ. ඒක තමයි පළාසය කියලා කියන්නෙ. බොහෝ විට ඒක ඇතිවෙන්නෙ සදිසමානයන් එක්කලා. දැන් මානය තුන් ආකාරයකින් ඇතිවෙනවානෙ. සෙය්‍යමාන, සදිසමාන, හීනමාන කියලා.

සදිසමානය කියලා කියන්නෙ මැන බලනවා නමුත් අනිත් අයත් එක්ක සමාන තත්වයෙන් සංසන්දනය කරනවා. එතකොට අන්න ඒ විදියේ සදිසමානයක් එක්කලා තමයි බොහෝකොට මේ පළාසය මතුවෙන්නෙ. එතකොට අද දවසේදී අපි මේ කියන චිත්තොපක්ලේශ ධර්ම දෙක ගුණමකුභාවය සහ යුගග්‍රාහී බව කියන මේ චිත්තොපක්ලේශ ධර්ම දෙක පිළිබඳවයි මූලික වශයෙන් පැහැදිලි කරදෙන්නට අදහස් කරන්නෙ. ගුණමකුභාවය කියලා කියන මේ කාරණය විශේෂයෙන් අපි සිතට ගන්නට හඳුනාගන්නට අවශ්‍යම ධර්මයක්. ඒ මොකද මේ ගුණමකු බව නැමැති ක්ලේශ ධර්මය උපක්ලේශ ධර්මයක් හැටියට පමණක් නෙවෙයි, මේක අසත්පුරුෂයාගේ අසත්පුරුෂ භූමිය හැටියට තථාගතයන් වහන්සේ දේශනා කරනවා ගුණමකුභාවය. ඒ කියන්නෙ ගුණය මකා දමන ගතිය. ගුණගරුකභාවය, ගුණය අගයන ගතිය තමයි සත්පුරුෂයාගේ ස්වභාවය. අසත්පුරුෂයාගේ ස්වභාවය හැමවිටම ගුණ මකාදමන ගතිය. ඒ නිසා මේ ගුණමකුභාවය කියන්නෙ ප්‍රධාන වශයෙන්ම අපේ සිත් සතන් තුළ පවතින තමන්ගේ ගුණය මකන ප්‍රධාන ක්ලේශ ධර්මයක්. ඒ කියන්නෙ දැන් අපිට ගුණමකුභාවය කියලා ඇත්තටම ඇතිවෙන්නෙ අනුන්ගේ ගුණ මකා දමන්නටයි උත්සාහ කරන්නෙ. ඒ අනුන්ගේ ගුණ මකා දමන්නට දරන ප්‍රයත්නය තුළ තමන්ගේ ගුණය තමයි නැසෙන්නෙ. ඒකයි මෙහි තියෙන විශේෂත්වය.

එතකොට මේ ගුණමකුභාවය ක්‍රම හතරකින් ඇතිවෙන්නට පුළුවන් පුද්ගල සන්තානයක් තුළ. පළවෙනි ක්‍රමය තමයි, අනිත් කෙනෙක් තමන්ට මව්පියන් හරි, හිතවතෙක් හරි, මිත්‍රයෙක් හරි, ගුරුවරයෙක් හරි, වැඩිහිටියෙක් හරි, බිරිඳ, සැමියා, දරුවා ඒ කවුරුත් හෝ එහෙම නැත්නම් සේවක සේවිකාවන් ඒ අය තමන්ට කරපු උපකාරය කරපු යහපත බොහෝම සුළු දෙයක් හැටියට හඟින ගතිය, හිතන ගතිය, කියන ගතිය ඒක තමයි පළවෙනි ක්‍රමය. ඒ කියන්නෙ ගුණය සුළුකොට තකනවා. දෙවෙනි කාරණය තමයි ගුණය නිශ්ඵල වුවක් හැටියට, ඒ කියන්නෙ උදව්වක් කරලා තියෙනවා, නමුත් ඒ උදව්ව එව්වර එලඳායක වුනේ නැහැ කියලා. තුන්වෙනි ක්‍රමය තමයි, ගුණය අවලංගු කරලා කතා කරන්නෙ. එහෙම එකක් කොහොමවත්ම නොකල හැටියට.

හතරවෙනි ක්‍රමය තමයි ඒ කරපු උදව්ව තමන්ට අනර්ථයක් කළ හැටියට අර්ථකථනය කරගන්නවා. මෙන්ම මේ විදියට ක්‍රම හතරකින් මේ ගුණමකුභාවය ඒ කියන්නේ ගුණය මකා දමනය ගතිය මතුවෙන්නට පුළුවන්කම තියෙනවා. එතකොට පළවෙනි ක්‍රමය තමයි තමන්ට කරපු උපකාරය බොහොම සුළු දෙයක් හැටියට සලකනවා. එතකොට මව්පියන්ගෙන් තමන්ට යහපතක් සිද්ධ වුනා නම්, උපකාරයක් වුනා නම්, ගුරුවරුන්ගෙන් යම්කිසි උපකාරයක් වුනා නම්, වෙනත් කෙනෙක්ගෙන් උදව්වක් ලැබුනා නම් ඒක ඒ තරම් ලොකු දෙයක් නෙවෙයි, උදව්වක් කලා තමයි නමුත් ඒකෙන් අපිට වෙච්චි මහාලොකු දෙයක් නැහැ, අපේ ස්වෝත්සාහයෙන් තමයි අපි ඉගෙන කියාගත්තේ, අපි මේ රැකී රක්ෂා භොයාගත්තේ, ආවාහ විවාහ කරගත්තේ අද අපි මේ තැන ඉන්නවා නම් ඒ ඉන්නේ අපේ ශක්තියෙන්, අනිත් අය ඉතින් පොඩි පොඩි දේවල් කලා තමයි. අම්මලා තාත්තලා අපිව හැදුවා, ඊට එහා දෙයක් අපිට ලොකු දෙයක් කරලා නැහැ. අන්න ඒ වගේ අර මව්පියන්ගේ ගුණය බොහොම ලාමක දෙයක් හැටියට උගුණනය කරනවා. ඒක බොහොම පොඩි දෙයක් හැටියට මායිම් කරන්නේ. ඊළඟට ගුරුවරු ඉතින් අපිට ඒගොල්ලො මොනවද කලේ. ඒ ගොල්ලො අර පන්තියට ඇවිදිල්ලා පාඩම් ටික කියාදුන්නා, එච්චරයි ඊට වඩා ඉතින් අපිට ලොකු දෙයක් ඒ ගොල්ලන්ගෙන් ලැබුන් නැහැ. අපි තමයි උත්සාහයෙන් මේ ඉගෙන කියාගෙන අද මේ තත්වයට පත්වුනේ. අන්න ඒ විදියට තව කෙනෙක් තමන්ට යම්කිසි උපකාරයක් කලහම ඒ උපකාරය බොහෝම ස්වල්ප දෙයක් හැටියට හඟින්නට පෙළඹෙනවා. ගුණමකු පුද්ගලයා.

ගුණමකු කියන්නේ ගුණය මකාදමනවානේ. එතකොට අර වැඩි ප්‍රමාණය මකාදමලා බොහෝම සුළු ප්‍රමාණයක් විතරක් මතුවෙනවා. ඒක මකන්නට බැරි මට්ටමට ප්‍රකට වෙනවා නම් ඒක බොහෝම සුළු දෙයක් හැටියට තමයි හඟින්නේ. ඊළඟට දෙවෙනි ක්‍රමය තමයි, තමන්ට උදව්වක් නම් කලා. හැබැයි ඒ කරපු උදව් කිසිවකින් මට කිසිම යහපතක් වුනේ නැහැ. ඒවා නිකං ඒගොල්ලො උදව් හැටියට හිතාගෙන සිද්ධ කලාට අපිට මට ඒකෙන් වෙච්චි කිසිම යහපතක් නෑ, ඒ උදව්ව කලා හෝ නොකලා කියලා මගේ ජීවිතේ අමුත්තක් සිද්ධ වෙලා නෑ. මම මං කරගත්තු දේවල් වලින් තමයි මම අද මෙනෙට පැමිණිලා තියෙන්නේ කියලා අර මව්පියන්ගෙන්, ගුරුවරුන්ගෙන්, හිතවතුන්ගෙන්, වැඩිහිටියන්ගෙන් වෙච්චි උපකාරය සම්පූර්ණයෙන්ම නිශ්ඵල වූවක් හැටියට. එතකොට උදව්වක් කලා කියලා පිළිගන්නවා. දැන් පළවෙනි පුද්ගලයන් උදව්වක් කලා කියලා පිළිගන්නවා, ඒක බොහොම සුළුදෙයක්. දෙවෙනි පුද්ගලයා උදව්වක් කලා කියලා පිළිගන්නවා හැබැයි ඒකෙන් කිසිම යහපතක් වුනේ නැහැ කියලා ඒක සම්පූර්ණයෙන්ම අවලංගු කරලා තමයි කතා කරන්නේ.

ඊළඟට තුන්වෙනි පුද්ගලයා එහෙම උදව්වක්වත් කලේ නැහැ කියලා, එතකොට දෙවෙනි පුද්ගලයා උදව්වක් කළ බව පිළිගන්නවා ඒක නිශ්ඵලයි. තුන්වෙනි පුද්ගලයා කොහොමවත් එහෙම උදව්වක් කලේ නැහැ කියන මට්ටමට අර සියල්ලක්ම කල දේ නොකළ තැනට අවලංගු කරලා තමයි කතා කරන්නේ. එහෙම එකක් කොහොමවත් මට කලේ නැහැ කියලා ඒ කොච්චර උදව් උපකාර කරලා තිබ්බා වුනත් ඒ කිසිවක් තමන්ට නොකළ හැටියට තමයි ඒ තැනැත්තා හැමවිටම කරුණු මතුවෙන්නේ. ඒක තමයි අවලංගු කරලා කතා කරනවා. ඊටපස්සෙ හතරවෙනි පුද්ගලයා තමයි අතිශයින්ම භයානක වෙන්නේ. ඒ මොකද තමන්ට කරපු උදව්ව, ඒක තමන්ට කරපු හතරුකමක් හැටියට, අනර්ථයක් හැටියට, විනාශයක්

හැටියට ඒ පුද්ගලයා අර්ථ දක්වනවා. එතකොට අපි විදේශ රටවලට යන්න උත්සාහ කලා. නමුත් මව්පියෝ තමයි අපිට යන්න දුන්නේ නැත්තේ. එතකොට එහෙම ගියා නම් අද අපිට මෙහෙම වෙන්නේ නැහැ. එතකොට ඒ ගොල්ලෝ තමයි අපිට මේ උදව්වක් කරනවා කියලා කලාවුනාට ඒකෙන් අපිට අනර්ථයක් තමයි සිද්ධ වුනේ. එතකොට අපි මේ මේ විදියට මේ විෂයන් ඉගෙන ගන්න උත්සාහ කරනකොට අපිට ඒවා ඉගෙන ගන්න දුන් නෑ මේවා කරන්න කිව්වා. අන්තිමට ඒවා කරලා තමයි අද අපි මේ දුක් විඳින්නේ. එතකොට මව්පියෝ තමන්ගේ යහපත වෙනුවෙන් මග පෙන්වුවා ඒ සියල්ලක්ම අනර්ථයක් කියනවා. ඊළඟට සංස්කෘතිය, සංස්කෘතිය කිය කිය අපිට ඒ දේවල් වල හිර කලා. ආගම දහම තුළ අපි හිර කලා. ඉතින් ඒකෙන් අපිට අද මේ අනර්ථය සිද්ධ වෙලා තියෙන්නේ. මෙන්න මේ විදියට තමන්ට මව්පියන්ගෙන් ලැබිවිච සහයෝගය, ගුරුවරුන්ගෙන් ලැබිවිච සහයෝගය ආගම දහමින් ලැබිවිච සහයෝගය, සංස්කෘතියෙන් ලැබිවිච සහයෝගය, ඊළඟට රටක් හැටියට සමාජයක් හැටියට තමන්ට ලැබිලා තියෙන හැමදේම තමන්ට බරපතල අනර්ථයක් සිද්ධ වෙවිචි හැටියට.

දැන් එහෙම අය තමයි සමහරු කියන්නේ මේ රටේ ඉපදිවිච එක ගැන අපි ලැජ්ජා වෙනවා ඔහොම කියලා එහෙම සමහර වෙලාවට කියන්නේ. ඒ කියන්නේ ඒ ගොල්ලන්ට සමහර වෙලාවට මේ මහා අනර්ථයක් ඒකෙන් තමයි සිද්ධ වුනේ කියලා අර වෙවිචි යහපත අනර්ථයක් හැටියට අර්ථකථනය කරන්න උත්සාහ කරනවා. ඉතින් මෙන්න මේ විදියට මේ ක්‍රම හතරෙන්ම කෙරෙන්නේ තමන්ට සිදු කරපු උපකාරය මකා දමන ගතිය. ඒක තමයි ගුණමකුභාවය කියන්නේ. එතකොට ඒ ගුණමකුභාවය අපේ සිත්වල ඇතිවෙනකොට අපිට දැනෙන්නේ ඒක ලොකුකමක් හැටියට, ප්‍රඥාවක් හැටියට, විශාරද බවක් හැටියට, තමයි ඒක තමන්ට දැනෙන්නේ. නමුත් ඒ කියන්නේ ඒක දුර්වල කමක් හැටියට තේරෙන්නේ නැහැ.

මොකද දැන් අපි හිතමුකො තව කෙනෙක් ස්වාමීන් වහන්සේ නමකගේ ගුණයක් ගැන කතා කරනවා කියලා. එතකොට තව කෙනෙක් ඉන්නට පුළුවන් ඔය ඔහොම කිව්වට ඔයගොල්ලෝ නිකං ශ්‍රද්ධාවෙන්, භක්තියෙන් අන්ධ වෙලා කටයුතු කරන්නේ. අපි මේ ලෝකෙ හැමතැනම ඇවිදලා අපි ඕනතරම් හාමුදුරුවෝ ඇසුරු කරලා තියෙනවා. ඒ ගොල්ලන්ගේ ඇතුලත ස්වභාවය අපි හොඳටම දන්නවා. ඔය පිටින් පෙන්වන ඒවා නෙවෙයි ඇතුලෙන් තියන්නේ කියලා අර තමන් එක එක තැන්වලින් අහුලගත්තු මොන මොනවාහරි ආරෝපණය කරලා අර අනිත් කෙනා ශ්‍රද්ධාවෙන් ගෞරවයෙන් කතා කරන එක සම්පූර්ණයෙන් අවලංගු කරනවා. එතකොට ඒ මනුස්සයාට තේරෙන්නේ නෑ දේවල්. ඒ මනුස්සයා මෝඩයි, ඒ මනුස්සයා භක්තියෙන් අන්ධ වෙලා, අපි තමයි මේ ලෝකයේ හොඳ ප්‍රාඥයෝ. අපිට තමයි හොඳට මේවා තේරෙන්නේ. අපි නිකං හොඳට මේ ලෝකයේ කරක් ගහලා හොඳට සමාජය තුළ තෙම්පරාදු වෙලා, එතකොට අපිට මේ ලෝකයේ අනිත් අයට බොරු කරන්න බැහැ. අපි එහෙම හොඳ විචක්ෂණ තත්වයට පත්වෙලා ඉන්නේ. මේ අනිත් අය එහෙම නෙවෙයි, ඒ ගොල්ලෝ හරි අඥාණයි, ඒගොල්ලෝ හරි ලාමකයි. ඒගොල්ලෝ පොඩි දෙයින් රැවටෙනවා. අපිව එහෙම රවට්ටන්න පුළුවන්කමක් නෑ, අපිට මොන දේ කරන්න හැදූවා වුනත් අපිට පැහැදිලිව විනිවිදව පේනවා ඒවා ඇතුලේ තියෙන දෝෂ කියලා. අන්න එහෙම තමයි දකින්නේ. එතකොට අර ගුණය මකාදමන ගතිය තමන්ගේ ප්‍රඥාව හැටියට, තමන්ගේ හැකියාව හැටියට, තමන්ගේ දක්ෂකම හැටියට, තමන්ගේ පරිණත බව හැටියට එහෙම හිතනවා.

එතකොට දැන් සමහර විවාහ සංස්ථාවන් තුළ අඹුසැමියන් අතරත් මේ කාරණය මෙහෙම මතුවෙනවා. එහෙම කොහෙද මට බොරු කරන්නේ, මට ඕන දෙයක් අල්ලගන්න පුළුවන්. එතකොට දැන් අනිත් එක්කෙනාගේ වැරදි හොයන ගතිය, නැති අඩුපාඩු හොය හොයා මතුව කරන ගතිය එතකොට ඒක තමන්ගේ විවක්ෂණ බවක් හැටියට. මට මොකක් හරි පොඩි වැරද්දක් වුනොත් මට අතටම අල්ලගන්න පුළුවන් කියලා අර තමන් අනුමාන කරන සැක කරන දේවල් වලට කරුණු හොයනවා. එහෙම නිරන්තරයෙන් අනිකාගේ වැරදි හොයන ගතියට මනස පෙළඹෙනවා. එතකොට ඒකෙන් තමනුයි නැසෙන්නේ කියලා. ඒ අනිත් අයගේ වැරදි හොයන ගතියට කියනවා **රන්දගවේෂී** කියලා.

රන්දගවේෂී කියන්නේ හැමතිස්සේම අඩුපාඩු හොයනවා. කුණු අවුස්ස අවුස්ස තමයි හැමතිස්සේම ඉන්නේ. එතකොට අනිත් අයගේ කුණු අවුස්සන ගතිය, කුණු හොයන ගතිය ඒකෙන් හැම මොහොතකම තමන්ගේ මනස දූෂ්‍ය වෙනවා. තමන්ගේ සිත කෙළෙසෙනවා. එතකොට ඒකෙන් ඇත්තටම පිරිහෙන්නේ තමන් කියන එක කොහොමවත් ගුණමකු පුද්ගලයාට වැටහෙන්නේ නෑ, ඒක මහා ප්‍රඥාවක්, විශාරද බවක්, දක්ෂතාවයක් හැටියට තමයි හැඟෙන්නේ. ඊළඟට මවිපියන්ගේ ගුණය ගැන යම්කිසි කෙනෙක් අගය කරනවා නම් එතකොට ඒ තැනැත්තා මේගොල්ලො නිකං මේ මෝඩ විදියට ඔය සංස්කෘතියෙන් කියාදෙන ඒවා, ආගමෙන් කියාදෙන ඒවා, පන්සල් ගියාම හාමුදුරුවෝ කියාදෙන ඒවා තමයි දැන් ඔය ගිරව් වගේ කියන්නේ. අපි දන්නැතිවයෑ ඒගොල්ලන්ගේ ස්වභාවය කියලා අර විදියට අර මවිපියන්ගේ ගුණය කවුරුහරි මතුවලා වුනත් ඒක මතුවකරන්න ඉඩ තියන්නෑ. ඒක යටපත් කරලා දාන්න මොන මොනවාහරි තමන් අනුලගත්තු වැල්වටාරම් ටිකක් ඒකට එකතු කරනවා. එතකොට ඒ විදියට, ඊළඟට ගුරුවරයෙක්ගේ වටිනාකම ගැන කියනවා නම් ඒත් ඒ වගේ. ඒ කියන්නේ හැමතිස්සේම තව කෙනෙකුගේ වටිනාකමක් අනිත් කෙනා මතුවකරන්න උත්සාහ කලොත් ඒක අවලංගු කරන්නට උත්සාහ කරනවා. ඒ අවලංගු කරන ගතිය තමන්ගේ දුර්වලකමක් කියලා කොහොමවත් පිළිගන්නට සූදානම් නෑ. ඒක තමන්ගේ පරිණත බව, විශාරද බව හැටියට තමයි දකින්නේ.

එතකොට මේ ක්ලේශ ධර්ම එහෙම නැත්නම් ගුණමකු බව නැමැති උපක්ලේශ ධර්මය ඔය විදියට වඤ්චක ධර්මයක් හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙනවා ප්‍රඥාවේ වේශයෙන්. එතකොට ඒ ගුණමකු බව තියෙන පුද්ගලයාට ඒක දුරු කරගන්න, මේක දුර්වල කමක් මේක අඩු කරගන්න ඕන කියලා තේරුම්ගන්න බැරිවෙන්නේ ඇයි, ඒක ප්‍රඥාවේ වේශයෙන් ප්‍රඥාවේ ස්වරූපයෙන් තමයි හැමවිටම තමන්ගේ සිත රවටන්නේ. ඊළඟට සමහර වෙලාවට අත්තකාමතා වේශයෙන් මේ ගුණමකු බව මතුවෙන්නට පුළුවන්. අත්තකාමතා වේශය කියලා කියන්නේ, අනිත් කෙනාගේ යහපත කැමැති බව. ඒ කියන්නේ ඒ ගොල්ලො ඔය හොඳ දේවල් කලාට ඕවා වැඩිය කියන්න යන්න හොඳ නෑ එතකොට ඒ ගොල්ලො නිකං ඉදිමෙනවා. ඒගොල්ලො නිකං ඔළුව උදුම්මවාගන්නවා. ඒ නිසා ඕවා කියන්න ඕන නෑ, ඕවා අගය කරන්න යන්න ඕන නෑ ඒවා අපි දන්න බවක්වත් අඟවන්න ඕන නෑ, එහෙම කිසි දෙයක් නෑ වගේ අර ඉස්සර හිටියා වගේම අපි ඉන්න ඕන. එතකොට තමයි ඒගොල්ලො පාලනය කරන්න පහසු. එහෙම නැත්නම් යම් මොහොතක ඒගොල්ලන්ගේ හොඳක් තියෙනවා කියලා අගය කරන්නට ගියොත් එහෙම ඒ වටිනාකම් මතුවකරන්නට ගියොත් එහෙම ඒගොල්ලො පාලනය කරන්නට බැරි වෙනවා. එතකොට අන්න ඒ විදියට දැන් මේ ඒ අනිත් කෙනාගේ ගුණය මතුවකරන්නේ නැත්තේ ඒ ගොල්ලන්ගේ

යහපත සඳහා. එහෙම නැතිව මේ අපේ දුර්වලකමක් නිසා නෙවෙයි. ඒක මතුකරන්න ගියොත් ඒ ගුණය අගයන්න ගියොත් ඒගොල්ලො විනාශ වෙනවා. ඒගොල්ලො විනාශ වෙන එකෙන් වළක්වාගන්නට තමයි මං. මේ ඒගොල්ලන්ගේ ගුණය ගැන කතා කරන්න නැතිව, ගුණය මතු කරන්නැතිව ඒක යටපත් කරගෙන දරාගෙන මං මේ ඉන්නෙ කියලා එහෙම හිතනවා. දැන් මේකත් ගොඩක් වෙලාවට විවාහ සංස්ථා වල අපි ගොඩාක් දකිනවා, සමාජයේ ඇසුරු කරනකොට. බිරිඳගේ ගුණ තිබුණා වුනාට ඒ ගුණය සැමියා කියන්න ලැස්ති නෑ. ඒක මතුකරන්න ලැස්ති නෑ, සැමියාගේ කොච්චර ගුණ තිබුණ වුනත් බිරිඳ ඒක මතුකරන්න ලැස්ති නෑ. ඒවා කියන්න ගියොත් නිකං ඕනවට වඩා උඩ යනවා ඒගොල්ලො ඒ නිසා ඒවා කියන්න ඕන නෑ. එහෙම වුනොත් නිකං අපේ ඔප්වට අතහෝදන්න එනවා. ගෝති නැතිව කරේ නගින්න එනවා, ඒ නිසා ඒවා තිබුනාට කමක් නෑ, ඒවා අපි දැනගෙන ඉන්නවා, ඒවා මතු කරන්න ඕන නෑ. ඒවා කියන්න ඕන නෑ කියලා ඒ විදියේ ආකල්පයක් ඇති කරගන්නවා නිකං තමන්ට ඒකෙන් තමන්ට අවාසියක් වෙයි කියලා හරි එහෙම නැත්නම් විශේෂයෙන් වඤ්චක ධර්මයක් හැටියට මතුවෙනකොට ඒ තැනැත්තාට ඒ තැනැත්තියටම හානියක් සිදුවෙනවා.

ඉතින් ඒක ප්‍රඥාවෙනුත් අපට එහෙම කරන්න පුළුවන්. දැන් සමහර වෙලාවට ශිෂ්‍යයින්ව හික්මවනකොට ඒ ශිෂ්‍යයෝ යම්කිසි හොඳ දෙයක් කලාට පස්සෙ ඒක අගය කරන්නට ඕන. හැබැයි ප්‍රමාණය ඉක්මවා නැවත නැවත අගය කරන්න ගියොත් ඒගොල්ලො තමන් කරන හැමදේම හරි කියලා අධිතක්සේරුවකට එන්න පුළුවන්. දරුවෙක් වුනත් එහෙමයි. ඒ දරුවා කරන කරන හැමදේටම මව්පියන් විසින් අගය කරන්නට ගියොත් එහෙම, දැන් මම කරන හැමදේම නිවැරදියි කියලා එක්තරා අධිතක්සේරුවකට යනවා. එතකොට විචාර පූර්වක වෙන් නෑ. අන්න ඒ බව තමන් ප්‍රඥාවෙන් තේරුම් ගත්තොත් තමන්ට පුළුවන් අනිත් අයගේ යහපත සඳහා ගුණය දැනගෙන, තේරුම් අරගෙන ඒක ගැන කතා කරන්නැතිව ඉන්න. හැබැයි මේ ඇතිවෙන්නෙ ඇත්තටම ගුණමකු බවද නැත්නම් ප්‍රඥාවද කියලා කොහොමද අපි තේරුම් ගන්නේ. ඒක තේරුම් ගන්න නම් තමන්ගේ මනස ගැන නැවත නැවත ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරලා බලන්නට ඕන.

අපි හැමදාමත් කියන කාරණයක් මේක. සමහර ගුණාංග අපි තුළ මතුවෙනවා වගේ පෙනුනට ඒක ඉතාම දුර්වල දුර්ගුණයක් වෙන්නට පුළුවන් වඤ්චක ධර්මයක් වෙන්න පුළුවන්. ඒවා තෝරාගන්න නම් ආපසු හැරිලා තමන්ගේ මනසින්ම විවිධ පැතිවලින් ප්‍රශ්න කර කර බලන්නට ඕන. දැන් අර අනිත් කෙනාගේ යහපත සඳහායි මං මේ ගුණය මතු කරන්නැත්තේ. මේක යට කරලා තියන්නෙ ඒ අයගේ යහපත පිණිසමයි කියලා නම් තමන්ට හිතෙන්නේ, නැවත නැවත තමන්ගෙන් ප්‍රශ්න කරලා බලන්න ඕන ඇත්තටම මට පුළුවන්ද ඒ ගොල්ලන්ට යහපතක් වෙනවා කියන තැනකදී ප්‍රසිද්ධියේ ඒ ගොල්ලන්ගේ මේ ගුණය ගැන කතා කරන්න මට පුළුවන්ද. එහෙම කවදාහරි හොඳක් වෙන තැනකදී මං ඒ අයගේ ගුණයක් කතා කරලා තියෙනවාද. එහෙම කවර අවස්ථාවක හරි සුදුසු වෙලාවක් කියලා මට දැනිලා තියෙනවාද ඒ ගුණය අගයන්න. එතකොට අන්න එහෙම තමන්ගේ මනසින් ප්‍රශ්න කරලා බලන්න. ඊළඟට තමන්ට අනිත් අයගේ දුර්වලකම් පේන එක තමන්ගේ විවක්ෂණ බව නම්, ප්‍රඥාව නම් එහෙම නම් මට මේ ලෝකෙ කාගෙහරි හොඳ ගුණක් පෙනිලා තියෙනවා. ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ කියලා කියන්නෙ ගුණ සාගරයක්.

එතකොට මේ බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ගුණය මට කොච්චර දුරට වැටහෙනවාද. එතකොට ඇත්තටම තමන් මහා ප්‍රඥාවකින් නම් අනිත් අයගේ දුර්ගුණ දකින්නේ, ඒ දුර්ගුණය දකිනවා වගේම ගුණයත් තමන්ට පේන්න ඕන, ගුණය තියෙන තැන. අපි හිතමු සාමාන්‍යයෙන් අපිට මේ ලෝකෙ මුණගැහෙන ගිහිපැවිදි අය තුළ ඒ වගේම මව්පිය ගුරුවරු ළඟ මොකක්වත් ගුණයක් නෑ කියලා ඒ තැනැත්තාට හිතෙනවා කියලා. හරි ඒක පැත්තකින් තියමුකො. එතකොට මහා ගුණවතානත් වූ, මහා සිල්වතානත් වූ බුදුරජාණන් වහන්සේ කෙලෙස් නැසූ සච්ඡෙතාවයට පත්වූ උන්වහන්සේ පිළිබඳව එතකොට තමන්ගේ මනසේ මොන විදියේ අදහසක්ද තියෙන්නේ. උන්වහන්සේගේ ගුණය පිළිබඳව සැබෑවට මට වැටහීමක් තියෙනවා. එහෙම වැටහීමක් හරියට මතුවෙලා නැති නම් එහෙනම් ඒකෙ තේරුම තමයි ඒ නිවැරදි ප්‍රඥාව අවදි වෙලා නෑ. ප්‍රඥාව අවදි වුනා නම් දුර්ගුණය, දුර්ගුණය හැටියට හඳුනාගන්න පුළුවන් වෙන්න ඕන. යහගුණය, යහගුණය හැටියට හඳුනාගන්න පුළුවන් වෙන්න ඕන. එතකොට නැවත නැවත මතුවෙව් පෙනෙන්නේ දුර්ගුණය විතරක් නම් දුර්ගුණ පමණක් පෙනෙන ප්‍රඥාවක් ඇත්තේ. එතකොට ප්‍රඥාව නම් දුර්ගුණයයි යහගුණයයි දෙකම පෙනෙන්න ඕන.

ඉතින් අන්න ඒ සමතුලිත බව එතන නැති නම්, එහෙම නම් එතන කුමක් හෝ වරදක් ගැටලුවක් තියෙනවා කියන බව අපි තේරුම් ගන්න ඕන. අන්න ඒ විදියට අපේ මනස නැවත නැවත ආපසු හැරිලා බලලා, ආවර්ජනය කරලා, ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරලා බලලා ඒ තත්වයන් තෝරාගන්නට උත්සාහ කරන්න ඕන. ඊළඟට මේ ගුණමකු බව කුමක් නිසාද ජනිත වෙන්නේ. ගුණමකු බව මතුවෙන්නට ප්‍රධාන වශයෙන් මෝහයයි හේතුවෙන්නේ. මෝහය කියලා කියන්නේ අවිද්‍යාව. කරුණු වසන ගතිය, මනස අඳුරු කරන ගතිය. එතකොට ඒ මනස අඳුරු කරනකොට අපිට පැහැදිලිව යමක් හඳුනාගන්නට බෑ. එතකොට ඒ මෝහයෙන් සිත මුලා වෙනකොට ඒ මෝහය තමයි ප්‍රධාන වෙන්නේ ගුණමකුභාවය ඇතිවෙන්න, ඒ කියන්නේ අනිකාගේ ගුණය දැනෙන්නේ නෑ, වැටහෙන්නේ නෑ. ඒක හරියට හැඟෙන්නේ නෑ. කුමක් නිසාද, ප්‍රඥාව අඩුකම නිසා මෝහය නිසා. නමුත් ඒක තමන්ගේ මහා ප්‍රඥාවක් හැටියට තමයි තමන්ට අර්ථකථනය වෙන්නේ. නමුත් එතන ප්‍රධාන වශයෙන් ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ මෝහය නැමැති ක්ලේශ මූලය. ඊළඟට ද්වේශය නිසත් ගුණමකුභාවය මතුවෙන්නට පුළුවන්. අන් අයගේ ගුණය මකාදමන ගතිය.

ඒ කියන්නේ දැන් ඔය එක දවසක් එක නෝනා කෙනෙක් අපිත් එක්කලා කියනවා, ඇය ඒක විවාහව හැබැයි කිව්වා. හාමුදුරුවනේ, මම දන්නවා මහත්තයා ළඟ හුඟක් හොඳ ගතිගුණ තියෙනවා. හැබැයි සමහර වෙලාවට මට මහත්තයාට රිද්දන්න ඕන වුනහම එයා කවදාවත් නොකරන වැරද්දක් තමයි මම කියන්නේ. මොකද ඒක කියනකොට, අන්‍ය කාන්තාවොත් එක්ක සම්බන්ධකම් තියෙනවා කියලා ඒක කියනවට මහත්තයා කැමැති නෑ. මොකද එහෙම සම්බන්ධයක් නැති බවත් එතකොට නෝනා දන්නවා. නමුත් ඒක කිව්වහම තමයි මහත්තයාට රිදෙන්නේ කියලා දන්නවා. ඒක කිව්වහම රිදෙනවා කියලා දන්න නිසා රිද්දන්න ඕන වෙච්චි වෙලාවට ඒක තමයි ඇදලා ගන්නේ. දැන් අර පාසල් යනකොට දරුවන්ට එක එක පටබැඳපු නම් හදන්නේ. එතකොට ඒ නම කියනකොට අර දරුවා කුපිත වෙනවා නම් නැවත නැවත ඒක කියන්න පටන් ගන්නවා. අන්න ඒ වගේ එතකොට අර පුද්ගලයාට රිද්දන්න ඕන වෙනකොට ද්වේෂ සහගතව ඒ තැනැත්තා ළඟ තියෙන හොඳ ගුණ මකා දමනවා, නැති දුර්ගුණ මතු කරනවා.

එතකොට ඒ ද්වේෂ මූලිකව ගුණ මකා දමන ආකාරය. ඉතින් ද්වේශය මතු වූනාම ප්‍රධාන ආකාරයෙන්ම ඒ පටිග සම්ප්‍රයුක්ත මනෝභාවය අර මෝහය නිසා තමයි ඒක ජනිත වෙන්නෙ, ප්‍රධාන වශයෙන් ගුණමකුභාවයට ඒ පටිගය, ද්වේශය මූල කාරණයක් වෙනවා. ඊළඟට මාන්තය නිසාත් ගුණමකුභාවය ඇතිවෙනවා. ඒ කියන්නෙ අපි තමයි ශ්‍රේෂ්ට, අපිට තමයි නුවණ තියෙන්නෙ, අපිට තමයි ප්‍රඥාව තියෙන්නෙ, අනිත් අය අඥාණයෝ, ඒ ගොල්ලන්ට මොකක්වත් හරියට වැටහෙන්නෑ, ඒ විදියට හැමතිස්සේම පුද්ගලයෝ සමඟ සන්සන්දනය කර කර තමන් ඉහළින් ඉන්නවා කියලා දකිනවා. අනිත් සියලු දෙනාම ඊට වඩා පල්ලෙහා මට්ටමක තමයි ඉන්නෙ කියලා තමන්ට ජේනවා. එතකොට ඒ මානපරවශ ස්වභාවය නිසා යම්කිසි කෙනෙක් පෙළඹෙන්නට පුළුවන් අනිත් අයගේ ගුණ මකා දමන්නට, ගුණ නොදකින්නට. ඒ සෙය්‍යමාන. ඊළඟය ඊර්ෂ්‍යාව හේතුවෙන්න පුළුවන් ගුණ මකාදමන්න. ඊර්ෂ්‍යාවත් ප්‍රධාන කාරණයක්.

ඊර්ෂ්‍යාවත් ද්වේෂ මූලික මනෝභාවයක්නෙ. එතකොට අනිත් කෙනා තමන් යමක් පිළිබඳව උනන්දු වෙනවා නම් ඒ උනන්දු වෙන කාරණය පිළිබඳව අනිත් කෙනත් ඉදිරියට යනවා කියලා පෙනෙනවා නම් ඒ තැනැත්තාට අනිත් අයගේ ප්‍රසාදය ගෞරවය හිමිවෙනවා කියලා දැනෙනවා නම් ඒක වළක්වන්නට අර තැනැත්තාගේ ගුණය අගුණයක් කොට කතාකරන දුර්ගුණයක් හැටියට මතු කරන අවස්ථාවට පෙළඹෙන්නට පුළුවන් ඊර්ෂ්‍යාවත් එක්ක. ඉතින් මේ ඊර්ෂ්‍යාව කියලා කියන්නෙත් අනිශයිත්ම දුර්වල මනෝභාවයක්. අපි දැන් මේ විත්තොපක්ලෙශ ධර්ම වල ඉදිරියට ඒ සම්බන්ධව සාකච්ඡා කෙරෙනවා. එතකොට ඒ ඊර්ෂ්‍යාව නැමැති දුර්ගුණය පදනම් වූනාම අනිත් අයගේ කොතෙක් යහගුණ තිබුණා වුනත් ඒවා අවලංගු කරන්නට ඒ තැනැත්තා කිසිම හිරිකිතක් නැතිව ක්‍රියාත්මක වෙන්නට පුළුවන්. ඒ තරම් බරපතල දුර්වලකමක් තමයි ඊර්ෂ්‍යාව. එතකොට මෙන්න මේ විදියට ද්වේෂය නිසා, මෝහය නිසා, මානස නිසා, ඊර්ෂ්‍යාව නිසා යම්කිසි කෙනෙක් තුළ ගුණමකුභාවය ජනිත වෙන්න පුළුවන්.

ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නෙ ඒ ගුණමකුභාවයට ප්‍රතිවිරුද්ධ ගුණය අපි තුළ ජනිත කරගත්තොත් තමයි අපිට පුළුවන් වෙන්නෙ මේ ගුණමකුභාවය ජයගන්න. ගුණමකුභාවයට ප්‍රතිවිරුද්ධ ධර්මය මොකක්ද? ගුණගරුක බව. ගුණගරුක භාවය කියන්නෙ ගුණය අගයන ගතිය, ගුණයට ගරු කරන ගතිය. එතකොට ඒ ගුණගරුක භාවය ඇතිවෙන්නට නම් කුඩාකාලයේ ඉඳලා අපි ගුණය අගයන්නට, වටිනාකම් අගයන්නට, සන්පූරුෂකම් අගයන්නට, එතකොට අර්ථ සම්පන්න දේ අගය කරන්නට අපි පුහුණු වෙන්නට ඕන. ඉතින් ඒක මතුවෙන්නෙ ප්‍රඥාවත් එක්ක. ඒක ප්‍රඥාව වගේම ආගම දහම තුළින්, සංස්කෘතිය තුළින්, අධ්‍යාපනය තුළින් යම් ප්‍රමාණයකට ඒකට පොළඹවන්න පුළුවන්. දැන් උදාහරණයක් හැටියට අපි පුංචි කාලෙ ඉඳලා මව්පියෝ අපිට පුහුණු කරනවා, අපිව පොළඹවානවා, අපිව ඇබ්බැහි කරනවා මොකටද? පන්සල් යන්න, හාමුදුරුවන්ට වඳින්න, බුදු පිළිමෙට වඳින්න, බෝධියට වෛත්‍යයට වඳින්න. ඉතින් අපි පුංචි කාලෙ දන්නෑ මොකට වඳිනවද කියලා. හැබැයි ඉතින් අම්මලා තාත්තලා වඳිනවා, ඒ ගොල්ලොත් ගරු කරනවා. ඊටපස්සෙ අපිත් වඳිනවා. එතකොට දැන් මේක විචාර පූර්වකව කරන වැඩක් නෙවෙයි. නමුත් කාලයක් ඒකත් එක්ක ඇබ්බැහිවීගෙන, ඒ ඇබ්බැහියත් එක්කලා පවත්වාගෙන යනකොට කලෙකදී ඒවා විචාර පූර්වකව කරන්න අපිට අවශ්‍ය නම් ප්‍රඥාව අවදි කරගෙන පුළුවන්.

හැබැයි අර මූලික හුරුව ඇති කරගන්න ඕන. ඒ මූලික හුරුව ඇතිවුනේ නැතිනම් අපිට ගුණය පෙනෙන තැනදිත් ගුණය අගය කරන්නෙ නෑ. දැන් ඔය සමහරුන්ට තියෙන්නෙ ඒ අයට තව කෙනෙකුගේ හොඳක් කියන්න ලැජ්ජයි වගේ, හොඳ වැඩක් කරන්න ලැජ්ජයි, සිල් ගන්න ලැජ්ජයි. අත් දෙක උස්සලා ශ්‍රද්ධාවෙන් වඳින්න ලැජ්ජයි, ඒ මොකද ඒවට හුරු වෙලා නෑ. අර දරුවා පුංචි කාලෙ ඉඳලා ඒවට පුරුදු වුනාම, අම්මා තාත්තගේ දෙපා අල්ලලා වඳින්න, හාමුදුරුවන්ට හොඳට දණ ගහලා වඳින්න, බුදුරජාණන් වහන්සේට වඳින්න මේවා පුංචි කාලෙ ඉඳලා අපේ සංස්කෘතිය තුළින්, අපේ ආගම දහම තුළින් පුරුදු පුහුණු කලාම ඒ පිළිබඳව හොඳ හුරුවක් ඇතිවෙනවා එතකොට ඒ තැනැත්තාට පහසුයි අර ගුණය ඉදිරියට නඩත්තු කරගන්න. දැන් අපි පුංචිකාලෙ බුදුරජාණන් වහන්සේට වඳින්නෙ ඒ බුදු පිළිමය පිළිබඳව ඒ බාහිර රූපය පිළිබඳ සංඥාවක් ඇති කරගෙන. ඉතින් වැඩිහිටි වුනහමත් සමහරු ඒ රූපයට තමයි වඳින්න.

නමුත් කලක් ගතවෙද්දි අපිට අනුක්‍රමයෙන් අවකීර්ණ වෙන්න පුලුවන් පහතක් දල්වනකොට ඒ පහතින් අඳුර දුරු වෙනවා, ආලෝකය පැතිරෙනවා, තථාගතයන් වහන්සේගේ ප්‍රඥාවත් ඒ වගේ, අවිද්‍යා අන්ධකාරය දුරු කරලා, ආලෝකය පතුරුවන්නට සමත් වුනා, ඒ ආලෝකයෙන් උන්වහන්සේ බොහෝ දෙනාගේ සිත් සතන් ආලෝකමත් කලා, ප්‍රභාමත් කලා. ඒ තථාගතයන් වහන්සේටයි මං මේ ප්‍රදීපාලෝකය පූජා කරන්නෙ කියලා ඒ තථාගතයන් වහන්සේගේ ගුණය සිහිකරනවා. ඊගාවට මල් ටිකක් පූජා කරනකොට මේ මල වර්ණයෙන්, සුගන්ධයෙන් යුක්තයි, දෙව් මිනිස්සුන්ට ප්‍රියමනාපයි. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ඒ වගේ. ගුණ නැමැති වර්ණයෙන්, සීල නැමැති සුගන්ධයෙන් ආභාසයි. එතකොට උන්වහන්සේගේ මනස ප්‍රඥාවෙන් විකසිත වුනා. ඒ තථාගතයන් වහන්සේගේ අත් අයගේ සිත් සතන් ගුණයෙන්, ඒ වගේම සීලයෙන් විකසිත කරන්න සමත් වුනා. ඒ නිසා තථාගතයන් වහන්සේ දෙව් මිනිස්සුන්ට ප්‍රියමනාප වූ පූජ්‍යයක් වගේ. ගුණ වර්ණයෙන් සීල සුගන්ධයෙන් යුක්තයි. ඒ තථාගතයන් වහන්සේටයි මං මේ වර්ණයෙන් සුගන්ධයෙන් යුක්ත වූ මේ මල් පූජා කරන්නෙ. එතකොට මේ කුසලයෙන් මා තුලත් ගුණ නැමැති වර්ණය, සීල නැමැති සුගන්ධය ජනිත කරගන්න මට ශක්තිය ලැබේවා. එතකොට එහෙම කාලයක් අපි අර ගුණය අගය කරන්න අගය කරන්න, මුලදි මුලදි අපි නිකං ඔහේ නොදැන වඳිනවා. ඊටපස්සෙ අපි අර ගුණය සිහි කරලා වඳිනවා. ඊටපස්සෙ ඒ ගුණය ගොඩනගා ගැනීමේ ඉලක්කයක් ඇතිව අපි වඳිනවා.

මෙහෙම කාලයක් ගතවෙනකොට අපේ මනස අනුක්‍රමයෙන් අර ගුණයට නැමෙන තැනට පත්වෙනවා. ඒ ගුණය අගය කරන තැනට. මේක තෙරුවන් සම්බන්ධව විතරක් නෙවෙයි, අපේ පුංචි කාලෙ පින්වතුන්ට මතක ඇතිනේ ඒ කාලෙ අපිට පොඩි පොඩි කතන්දර පොත් එහෙම ගොඩක් ඒවා ඒ කාලෙ අපි හඳුන්වන්නේ සුරංගනා කතා කියලානෙ. සුරංගනා කතා කියලා කියන්නෙ ඒවා සත්‍ය කතා නෙවෙයි. සුරංගනා කියලා කියන්නෙ සුරංගනාවො ගැන කතා කියන එක විතරක් නෙවෙයි, ඒවා හදපු ගොතපු සැබෑ ලෝකෙ සිදුනොවන එක එක කතාන්දර. නමුත් ඒවායේ එක්තරා වටිනාකමක් තිබ්බා. ඒ වටිනාකම මොකක්ද, හැමතිස්සේම යම්කිසි ගුණයක් තමයි මතු කරන්නෙ. චිරත්වයක්. අනිත් අයට පිහිට වෙන්න ගිය අවස්ථාවක්. ඊටපස්සෙ තමන් බොහෝ දුක් කරදර විඳගෙන අනිත් කෙනාගේ දිවි බේරගත්තු අවස්ථා. එතකොට එහෙම නැවත නැවත ඒවා කියවනකොට අපේ මනසේ අපිට නොදැනුවත්වම ඒ අනුන්ට උපකාර කරන ගතිය, අනුන්ට පිහිට වෙන

ගතිය තමයි වීරත්වයක් හැටියට අපේ මනස තුළින් ඇගයීමට ලක්වෙන්නේ. එතකොට මේක අපටත් නොදැනීම ඇතුලේ ක්‍රියාත්මක වෙනවා. එහෙම ක්‍රියාත්මක වෙනකොට අර මනුෂ්‍යත්වය කියන එක අපි තුළ වර්ධනය වෙන්න ඒක හේතුවක් වෙනවා. මනුෂ්‍යත්වයේ මූලික පදනම තමයි මා පමණක් නෙවෙයි අන් අයත් හොඳින් ඉන්න ඕන. මගේ ශක්ති ප්‍රමාණයෙන් අනිත් අයට මම සහාය වෙන්නට ඕන හොඳින් ජීවත් වෙන්න. මේක තමයි මනුෂ්‍ය ධර්මය. මේක තමයි මනුෂ්‍ය ධර්මයේ පදනම. එතකොට මේ පදනම, මේ ගුණය, මේ මනුෂ්‍ය ධර්මය අපි තුළ ජනිත වෙන්නට නම් අපි පුංචි කාලේ ඉඳලා අනුන්ට උදව් කිරීම කියන එක තමන්ට යම් යම් පීඩා මතු වුනා වුනත් ඒවා දරාගෙන හරි අනිත් අයගේ යහපත වෙනුවෙන් කටයුතු කිරීම තමයි හැබැ වීරත්වය, හැබැ සත්පුරුෂකම, ඒක තමයි ලෝකයේ හොඳ දේ, කළ යුතු දේ, අන්න ඒ ඇගයීම අපේ මනසේ පුංචි කාලේ ඉඳලා ටිකෙන් ටික වර්ධනය වෙනවා. එහෙම වර්ධනය වුනොත් තමයි ඒ දරුවා ලොකු මහත් වෙනකොට මනුෂ්‍ය ධර්මය මත පිහිටන්න පටන් ගන්නේ. ඒ ගුණය ඒ තැනැත්තා තුළ වැඩෙන්නේ. එතකොට අර ගුණ ඇගයීම තුළින්, ගුණගරුක භාවය.

දැන් මේක දුර්ගුණයටත් ඔය විදියටම සිද්ධ වෙනවා. දුර්ගුණ ඇගයීම. දැන් හිතමුකො යම්කිසි කෙනෙක් මත්පැනට ඇබ්බැහි වෙලා තියෙනවා. තරුණයෙකුට හිතුවොත් එහෙම මත්පැන් ටිකක් බිලා ඉන්නකොට තමයි සමාජශීලී ගතියක් එන්නේ. එහෙම නැත්නම් අපි සමාජයෙන් කොන් වෙනවා. එතකොට දැන් ඒ තැනැත්තාට නොදැනුවත්වම මොකක්ද මේ සිද්ධ වෙන්නේ. මනස තුළින් අර මත්පැන් පානය කියන එක යම් ඇගයීමකට ලක්වෙනවා. එතකොට කලක් යද්දී තමන්ට නොදැනුවත්වම තමනුත් මත්පැන් බොන කෙනෙක් බවට පත්වෙනවා. එතකොට දුම්වැටි ආදිය පානය කිරීමත් එහෙමයි. අවශේෂ සියලුම දුර්වලකම්, බොහෝ වෙලාවට මව්පියන් සතුව තියෙන තමන් ගොඩාක් ආශ්‍රය කරන, ඇලුම් කරන චරිත තුළ තියෙන හුඟාක් දුර්වලකම් දරුවන්ට, තරුණයින්ට ඒ විදියටම පිහිටනවා. ඇයි එහෙම පිහිටන්නේ. අර ඒ ළගින් ඇසුරු කරන චරිතය ඇගයීමට ලක් කරනකොට ඒ චරිතයේ තියෙන යම් යම් දුර්වලකමුත් ඇගයීමට ලක්වෙනවා. දැන් ඒකට හොඳම උදාහරණයක් තමයි අපි දන්නවා තරහා ගන්න එක හොඳ නෑ කියලා. හැබැයි හුඟක් වෙලාවට අපේ මනසින් ඒ කෝපය කියන එක ඇගයීමට ලක්වෙනවා.

ඒ කියන්නේ, දැන් සමහර වෙලාවට කියනවා ඕවට නිශ්ශබ්ද වෙලා හිටියාම තමයි මේ ඔක්කොම ප්‍රශ්න. දර මිටියට තියලා බඳිනකොට නයාට වුනත් පෙනේ පුප්පන්න කියලානෙ කියලා තියෙන්නේ. ඒ නිසා අපිත් ටිකක් එහෙම රළුවෙන්න ඕන තැන රළු වෙන්න ඕන. එහෙම නැත්නම් මේ ලෝකේ ජීවත් වෙන්න බෑ. එහෙම නැතිවුනොත් අනිත් අය අපේ නිකං ඔළුවට අතහෝදන්න තමයි එන්නේ. ඒ නිසා තමයි අපිත් සුදුසු තැනදී පොඩ්ඩක් ඒ ගොල්ලන්ට පෙන්නන්න ඕන අපේ බලයත්. අන්න ඒ විදියට දැන් අර අනිත් කෙනා සමඟ ගැටෙන එක, රළු වෙන එක අනිත් කෙනාට පීඩා කරන එක, ඒක පෞරුෂයේ කොටසක් හැටියට, ඒක ජීවත් වෙන්න ලෝකේ තියෙන්න ඕන දෙයක් හැටියට හඟිනවා. දැන් ඒක නෙවෙයි තියෙන්න ඕන ජීවත් වෙන්න. අපේ මනස කුපිත කරගන්න එක නෙවෙයි. අනිත් කෙනාට රළු විදියට අපි හැසිරෙන්න ඕන නම් ඒක කරන්න ඕන. ඒකෙන් නම් යහපත වෙන්නේ අපිට පුළුවන් වෙන්න ඕන රළු විදියට හැසිරෙන්න, හැබැයි අපේ මනස කුපිත කරගන්නැතිව.

අපි නිතරම මේ සඳහා පැහැදිලිව උදාහරණයක් හැටියට කියන්නේ අපි එතකොට දරුවා වරදක් කරනවා නම් දරුවා වරදින් මුදවාගන්නට, දරුවාට තරවටු කරන්න ඕන නම් තරවටු කරන්න ඕන. බැන වදින්න ඕන නම් බැන වදින්න ඕන. එහෙම නැත්නම් ඒ දරුවාට ආදරෙන් කියාදෙන්න ඕන නම් ආදරෙන් කියාදෙන්න ඕන. ඒ දරුවාගේ යහපත වෙනුවෙන් කුමක්ද කළ යුත්තේ, කළ යුතු දේ කරන්න පුළුවන් වෙන්න ඕන. හැබැයි තරවටු කලත්, බැන වැදුනත් තමන්ගේ සිත කුපිත කරගන්නැතිව. තමන්ගේ සිත කුපිත කරගන්නවා කියන එක තමන්ගේ ප්‍රශ්නයක්. ඒක තමන්ගේ දුර්වලකමක්. ඒක දරුවාගේ ප්‍රශ්නයක් නෙවෙයි. දරුවා නොදැනුවත්කමට වැරද්ද කලා, ඒක දරුවාගේ ප්‍රශ්නයක්. ඒ දරුවාගේ ප්‍රශ්නය පාදක කොටගෙන මම හිත තරක් කරගන්නවා නම් ඒක මගේ ප්‍රශ්නයක්. ඒක මගේ දුර්වලකම. ඉතින් ඒ නිසා අපිට ලෝකේ ජීවත් වෙන්න කෝපය කියන එක අවශ්‍ය නැහැ. ද්වේශය කියන එක අවශ්‍ය නැහැ. අපිට අවශ්‍ය වෙන්නේ ස්ථානෝචිත ප්‍රඥාව. ප්‍රඥාවෙන් අපි අවස්ථාවට අනුකූලව තමන්ගේත් අනුන්ගේ යහපත සඳහා ක්‍රියාත්මක වෙන්නට දක්ෂ වෙන්න ඕන.

ඉතින් ඒ දක්ෂතාවය වෙනුවට අපි කුපිත වීම තමයි අවශ්‍ය වෙන්නේ, එහෙම නැතිව බෑ, සමහර අවස්ථාවලදී ඒකත් ඕන වෙනවා කියලා අපි කෝපය ඇගයීමට ලක් කරනකොට අපිට කවදාවත් ඒ කෝපය දුරු කරන්න බැරි තැනකට අපේ මනස තුළ ඒ දුර්වලකම වර්ධනය වෙන්න පටන් ගන්නවා. අන්න ඒ විදියට සමහර දුර්ගුණ අප විසින් ඇගයීමට ලක් කරනවා. දැන් මේ කෙලෙස් දුරු කරන්න බැරිවෙන්නේ මොකක් නිසාද අපිට, අපි ඒ ක්ලේශයන් ඇගයීමට ලක් කරනවා. දැන් ප්‍රධාන වශයෙන්ම දැන් ද්වේශය වගේ එකක් නම් තරමක්වත් ඒක හොඳ නැහැ කියන එක තේරෙනවා. දැන් රාගය වගේ කාරණයක් ගත්තහම රාගය කියලා කියන්නේ ඇලෙන ගතියනේ. ඇලෙන්නේ අපි කැමැති නිසානේ, බැඳෙන්නේ කැමැති නිසානේ. එතකොට ඒ කැමැති දේ අපි ඒක බැහැර කරන්න ඒක වැඩකට නැහැ කියලා හිතන්න අපේ මනස පෙළඹෙන්නේ නැහැ. ඉතින් ඒකට ගැඹුරු ප්‍රඥාවක් තියෙන්න ඕන. ගැඹුරු විදර්ශනාවක් තියෙන්න ඕන. ඉතින් ඒ නිසා තමයි අවශේෂ කවර ක්ලේශයන් ටික ටික හරි දුරු කරගත්තා වුනත් තෘෂ්ණාව, රාගය එබඳු කාරණා මනසින් බැහැර කරන්න පහසු නැත්තේ ඒවා තමයි මේ පෘථග්ජන සන්තානයේ මූලධර්ම. ඒ කියන්නේ ප්‍රධාන ධර්ම. ඒවා මත තමයි මේ සංසාර ප්‍රවාත්තිය දිගින් දිගට සිද්ධ වෙන්නේ. ලෝභ, ද්වේශ, මෝහ කියන මේ කාරණා තුනම.

ඒ නිසා අවශේෂ යම් යම් ක්ලේශ ධර්මයන් අපි අඩුකරගත්තා වුනත් ලෝභය, ද්වේශය, මෝහය කියන මේ කාරණා තුන පහසු නැහැ. එයින් ද්වේශය දුරු වෙන්නේ අනාගාමී ඵලයෙන්. ලෝභය සහ මෝහය සම්පූර්ණයෙන් දුරු වෙන්නේ අර්හත් මාර්ගඥාණයෙන්. එතෙක්ම ඒ ක්ලේශයන් ක්‍රියාත්මක වෙනවා. ඉතින් ඔය විදියට ගුණගරුක භාවය, එහෙම නැත්නම් ගුණය අගයන ගතිය තමයි ගුණමකුභාවයට ප්‍රතිවිරුද්ධ කුසල ධර්මය වෙන්නේ. තථාගතයන් වහන්සේ දක්වන්නේ ගුණමකුභාවය ඇතිවීමේ හේතු හඳුනාගෙන ඒ හේතු දුරු කරන්නටත්, ඒ වගේම ගුණගරුකභාවයේ ඇති වටිනාකම තේරුම් අරගෙන ඒ ගුණකරුකභාවය අවධි කරගන්නටත් අපි ක්‍රියාත්මක වුනොත් තමයි ඒ තැනැත්තාට සත්පුරුෂයෙක් වෙන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. එබඳු ගුණ දකින ගුණ අගයන තැනැත්තා තමයි කෘතඥ වූ, කෘතවේදී පුද්ගලයෙක් වෙන්නේ. කෘතඥ කියලා කියන්නේ කළගුණ දන්නා. කෘතවේදී කියන්නේ ඒ කළගුණය ප්‍රකට කරන.

එතකොට ගුණය හඳුනන්නට පුළුවන් වුනොත්, ගුණය මකා දමන්නේ නැතිනම් තමයි කළගුණය පිළිබඳව අපේ මනස පිළිගන්න සූදානම් වෙන්නේ. අනිත් කෙනා කළගුණය අපිට කරපු උපකාරය අපි සිහි කරනවා නම් අගය කරනවා නම් ඒකට තමයි කෘතඥතාවය කියන්නේ. ඒ කෘතඥතාවය ඇතිවෙන කෙනා තුළ තමයි කෘතවේදීතාවය. කෘතවේදී බව කියලා කියන්නේ ඒ කළ ගුණය නැවත නැවත මතු කර කර තමනුත් හිතනවා. මතු කර කර අනිත් අයටත් කියනවා. ඒ අදාළ කෙනාටත් යහපතක් වෙනවා නම් ඒ තැනැත්තාටත් නැවත නැවත කියනවා. යහපතක් වෙනවා. එහෙම නැත්නම් අනිත් අය ඉදිරියේ ඒක ප්‍රකාශ කරනවා. අනිත් අය ප්‍රකාශ කලත් නොකලත් තමන්ගේ මනස තුළ ඒක නැවත නැවත මතු කර කර, අගය කර කර දකිනවා. ඒක තමයි කෘතවේදී බව. කෘතඥතාවය කියලා කියන්නේ කළගුණ දන්නා බව. කෘතවේදීතාවය කියලා කියන්නේ ඒ කළ ගුණය නැවත නැවත මතු කරන ගතිය.

ඉතින් මේක සත්පුරුෂ ධර්මයයි කියන බව බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කලා. අසත්පුරුෂයාගේ ස්වභාවය තමයි අකෘතඥ බව සහ අකෘතවේදී බව. අකෘතඥ බව කියලා කියන්නේ කළගුණය පිළිගන්නේ නෑ. ඒක වටහා ගන්නේ නෑ ඒක ගුණයක් හැටියට. ඒ ගුණය මකාදමනවා. ඊළඟට ඒ ගුණය මකාදමන නිසා ඉතින් නැවත නැවත ගුණයක් මතු කිරීමක්, ඉස්මතු කිරීමක්, ප්‍රකට කිරීමක්, ප්‍රකාශ කිරීමක් කෙසේවත් අසත්පුරුෂයාගෙන් සිද්ධ වෙන්නේ නෑ. ඉතින් ඔය විදියට මේ ගුණගරුක භාවය සහ ගුණමකුභාවය හඳුනාගන්නා කෙනෙකුට තමයි තමන්ගේ චිත්ත සන්තානයෙයි ගුණ දියුණු කරගන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. ගුණමකුබව තමන්ගේ ලොකුකමක් ප්‍රඥාවක් වගේ අපිට පෙනෙන, බරපතල විදියට අපේ සිත රවටන වඤ්චක ධර්මයක්. ඒ දුර්ගුණය යම් කෙනෙකුගේ චිත්ත සන්තානයෙහි ජනිත වෙනවාද අනුන්ගේ ගුණ මකනවා වගේ පෙනුනාට සැබැවින්ම තමන්ගේ ගුණ නසා ගැනීමක් තමයි එයින් සිද්ධ වෙන්නේ. ඊළඟට දෙවෙනි කාරණය තමයි අපි කතා කලේ පළාසය. පළාස කියලා කියන්නේ යුගග්‍රාහී බව. අනිත් කෙනත් එක්කලා නිරන්තරයෙන් සැසඳෙන්නට උත්සාහ කරන ගතිය. එතකොට මොනවයිත්ද සැසඳෙන්න උත්සාහ කරන්නේ. විවිධ කාරණාත් එක්ක. දැන උගත්කම් වලින්, හැකියාවන්ගෙන්, ධනවත්කම් වලින් ඊළඟට විවිධ සුදුසුකම් වලින්, මේ නොයෙක් දේවල් වලින් තමන් අනිත් අයත් එක්කලා සන්සන්දනය වෙන්නට උත්සාහවත් වෙනවා. එතකොට ඒ සැසඳෙන්න හදන ගතිය, අපි සිහිපත් කලා විශේෂයෙන්ම සදිසමානය නිසා ඒක ඇතිවෙනවා. ඒ වගේම මදය නිසාත් මේ කියන යුගග්‍රාහී බව ඇතිවෙනවා.

මදය කියලා කියන්නේ, මත්වෙන ගතිය. එතකොට ධර්මයෙහි ඒ විදියට අපේ මනස මත්වෙන කාරණා විසිගණනක් පැහැදිලි කරනවා ධර්මයෙහි. මනස මත්වීමට උපකාර වෙන කාරණා. ජීවිත මදය, මේ ජීවත් වීම පිළිබඳව අපේ මනස මත්වෙනවා. එතකොට මේ මැරෙන මිනිස්සු දිනපතා දකිනවා, මරණය ගැන අහනවා, නමුත් සංඥාවක්වත් එන්නේ නෑ, මම ඕනම මොහොතක මැරෙන්න පුළුවන් කියන ඒ අදහස එන්නේ නෑ මනසට. මළගෙවල් වලත් යනවා, ඒවත් ඔක්කොම කතා කරනවා, කතා පවත්වනවා, මරණය ගැන අනිත් අයට කියනවා. ඒ කොච්චර කිව්වා වුනත් තමන් මැරෙන්න පුළුවන් කෙනෙක් කියන සංඥාව මනසට දැනෙන්නේ නෑ. ඇයි ඒ? ජීවිත මදය. ඒ ජීවත් වීම කියන කාරණයෙන් මත්වෙලා මනස. ඊළඟට ආරෝග්‍ය මදය. ලෙඩ වෙන අය ඕන තරම් දකිනවා, යම් යම් ලෙඩ දුක් ආදියත්

හැඳෙනවා, නමුත් තමන් ඒ විදියට රෝගී කෙනෙක් එහෙම නැත්නම් රෝගී වෙන්න පුළුවන් කෙනෙක්, ඒ කාරණය තමන්ගේ මනසට ඒත්තු ගන්න සූදානම් නැහැ, තමන් බොහෝම ශක්ති සම්පන්න නිරෝගී පුද්ගලයෙක් හැටියට තමයි හැමවිටම හිතෙන්නෙ, හැඟෙන්නෙ. ඒකෙන් මනස මත්වෙලා. දැන් ඒ මත්වුනාම පින්වතුනි, ඒක ඊට වඩා වෙනස් විදියට කොහොමවත් දැනෙන්නෙ නැහැ. දැන් අර මත්ද්‍රව්‍ය වලින් කය මත්වුනා වගේ තමයි. එහෙම මත්වුනායින් පස්සෙ ඊට වඩා වෙනස් විදියකට පවතින්න බැනෙ. ඒ පවතින ස්වරූපයෙන් තමයි පවතින්න වෙන්නෙ. ඒ වගේම තමයි සිත යම් යම් මනෝභාවයන්ගෙන් මත්වුනහම ඊට වඩා වෙනස් ස්වරූපයකින් කටයුතු කරන්න බැහැ. ඒක තමයි එතකොට මනසේ ස්වරූපය වෙන්නෙ. ඒ විදියට ආරෝග්‍ය මදය.

ඊළඟට යෞවන මදය. යෞවන මදය කියලා කියන්නෙ තරුණ බවින් මත්වෙනවා. එතකොට කරන්න පුළුවන් දේයි, බැරිදේයි සියලුදේම කරන්න උත්සාහ කරනවා. මෙන්න මේ විදියට විවිධ මනෝභාවයන්ගෙන් අපේ සිත මත්වෙනවා. එතකොට රූප සම්පත්තියෙන් මත්වෙනවා. ඒක හඳුන්වනවා, රූප මදය. ඊළඟට හොඳට ආරෝහ පරිණාහ දේහ සම්පත්තියක් තියෙනවා නම් ඒ ආරෝහ මදය, පරිණාහ මදය මේ විදියට විවිධ කරුණු වලින් අපේ සිත මත් භාවයට පත්වෙනවා. එහෙම මත්වුනහම හැම තිස්සේම අනිත් අයත් එක්කලා සන්සන්දනය වෙන්නට උත්සාහ කරනවා. එතකොට අපි මීට පෙරත් සිහිපත් කලා මේ මානය කියන කාරණය යථාව මාන, අයථාව මාන කියලා දෙවිදියකින් ඇතිවෙන්නට පුළුවන්. යථා මාන කියලා කියන්නෙ ඇත්තටම තියෙන දෙයක් ගැන සසඳන්න උත්සාහ කරනවා. මාන කියලා කියන්නෙ සන්සන්දනය කිරීමනෙ. එතකොට යථාව මානයේදී වෙන්නෙ තියෙන දෙයක් එක්ක තමයි සන්සන්දනය. අයථාව මාන කියන්නෙ නැති දේවල් ගැන සන්සන්දනය කරනවා.

එතකොට අයථාව මාන නිකං පුස්සක් හැටියට තමයි ඇතිවෙන්නෙ. තමන් අනිත් අයට වඩා ශ්‍රේෂ්ටයි කියලා හිතුවට එහෙම ශ්‍රේෂ්ට එකක් මොකක්වත් නෑ. හැබැයි යථාව මානයක් හැටියට තමන් ශ්‍රේෂ්ටයි කියලා හිතනකොට එතන ඇත්තටම තමන් ළඟ තියෙන වටිනාකම් අනුව තමයි මාන්තය ඇතිකරගන්නෙ. අනිත් අයට වඩා මට දැන උගත්කම් තියෙනවා කියලා ඇත්තටම තියෙන දැන උගත්කම් ගැන නම් හිතන්නෙ එතන යථාවමානය. හැබැයි තියෙන දැන උගත්කම් පාදකකොටගෙන මාන්තය ඇතිකරගෙන. ඊළඟට තමන්ට රූප සම්පත්තිය තියෙනවා නම් අනිත් අයට වඩා මට රූප සම්පත්තිය තියෙනවා කියලා හිතනවා, එතකොට ඒ සිතීම හේතු රහිත නෙවෙයි, හේතු සහිතයි. ඇත්තටම රූප සම්පත්තිය තියෙන නිසයි එහෙම හිතන්නෙ. නමුත් එතන මාන්තයක් ජනිත වෙනවා පවතින කාරණය සම්බන්ධයෙන්. ධනය තියෙන නිසා තමන් ධනයෙන්, ධන සම්පත් වලින් ආභ්‍යාසි කියලා හිතනවා. බලය තියෙන නිසා, හැකියාව තියෙන නිසා ඒවා ගැන හිතනවා. එතකොට තියෙන දේවල් ගැන අනිත් අයට වඩා උසස්ය, අනිත් අය සමඟ සමානය, අනිත් අයට වඩා පහත්ය කියලා මේ විදියෙන් ඇත්තටම පවතින කාරණා ගැන. දැන් පහත්ය කියන හිතමානයක් එහෙම යථාවමානයක් වෙන්න පුළුවන්. එහෙම ඇත්තටම තමන්ට අනිත් අයට තරම් දැන උගත්කම් නැතිනම්, අපිට එහෙම දැන උගත්කම් නැහැ කියලා පිළිගන්නා ගතිය එතකොට එතන තියෙන්නෙ යථා ස්වභාවයක්. හැබැයි ඒකත් එක්කලා මැන බලලා හිතමානයක් ඇති කරගන්නවා.

ඊළඟට තමන්ට එහෙම රූප සම්පත්තියක් නැති නම් ඒ නැති බව තේරුම් අරගෙන තමයි කටයුතු කරන්නේ. නමුත් ඒ තේරුම් ගෙන ඒ හැබැව මත මාන්ත්‍ය ඇතිකරගන්නවා. හීනමාන්‍ය ඇතිකරගන්නවා. මේ විදියට තියෙන දේවල් සම්බන්ධව ඇතිවෙන මාන්‍ය හඳුන්වනවා යථාවමාන්‍ය කියලා. නැති දේවල් සම්බන්ධව ඇතිවෙන මාන්ත්‍ය හඳුන්වනවා අයථාව මාන්‍ය කියලා. එතකොට මේ යථාව මාන්‍ය, අයථාව මාන්‍ය කියන දෙවිදියෙන්ම ඇතිවෙන මාන්‍ය මේ කියන ලද යුගග්‍රාහී බවට හේතුවක් වෙන්න පුළුවන්. ඉතින් තමන් ළඟ නැති දේවල් සම්බන්ධව තමන් යුගග්‍රාහීව කටයුතු කරන්න යාම තමයි අනිශ්චිත භයානක. දැන් ඇත්තටම තමන්ට ධනය, බලය, හැකියාව, රූප සම්පත්තිය, නිරෝගී සම්පත්තිය මේවා තියෙනවා නම් අනිත් අයත් එක්කලා සන්සන්දනය, සන්සන්දනය වෙන්න යන එක හොඳ නැහැ, නමුත් එහෙම ගියයි කියලා ලොකු අනතුරක් නොවෙන්න පුළුවන්, ඇත්තටම තියෙන දෙයක් ගැන නම් තමන් කල්පනා කරලා තියෙන්නේ. නමුත් එහෙම නැති දේවල් පිළිබඳව තමන් නිකං මවාගෙන මාන්ත්‍යක් හැටියට එහෙම කටයුතු කරන්න ගියාම විනාශ වෙනවා.

දැන් මේ සම්බන්ධව අපේ දහම් පොත් වල කියැවෙන හොඳම උදාහරණ කතාව තමයි අර දියකාවෙක් සහ කපුටෙක් සම්බන්ධ කතා. එතකොට වීරක කියලා දියකාවෙක් නිතරම ජලයේ කිමිදිලා මාළු අල්ලාගෙන උන් කාලා ජීවත් වෙනවා. එතකොට කපුටෙක් ඒක බලාගෙන ඉඳලා කල්පනා කලා ඉතින් කන්න බොන්න හොයාගන්නත් නෑ, මේ දියකාවාත් එක්කලා යාළුවනොත් නම් මටත් පුළුවන් ජීවත් වෙන්න කියලා කොහොමහරි ගිහිල්ලා ඉඳලා හිමින්සැරේ අර දියකාවත් එක්කලා යාළු වුනා. යාළුවනාට පස්සෙ දැන් දියකාවා මාළු අල්ලාගෙන ඇවිල්ලා අර කපුටටත් දෙනවා. ඉතින් කාලයක් ඔහොම දියකාවා ගෙනත් දෙන මාළු කකා හිටියා. දැන් පින්වතුනි මේවා අපිට මේ ජාතක කතා වල ඉස්සර එහෙම කියවුනාම සමහරු නම් පිළිගන්න සූදානම් නැහැ. හැබැයි දැන් ඔය අන්තර්ජාලයට ගිහිල්ලා බැලුවයින් පස්සෙ මේ වගේ විඩියෝ දර්ශන ඕන තරම් තියෙනවා, ඒ සත්තු සමහර වෙලාවට හාත්පසින්ම විරුද්ධ සත්තු කොටි සහ මුව පැටව්, සිංහයෝ සහ මුව පැටව්, ඊළඟට පුසෝ සහ මීයෝ මෙහෙම ආදරෙන් සෙනෙහසින් එකතු වෙලා බැඳිලා අන්‍යෝන්‍ය සහයෝගයෙන් ජීවත් වෙන ඒ වගේ ඒවා. ඊළඟට සත්තු විසින් තව සතුන්ගේ ජීවිත බේරන අවස්ථා. මේ වගේ ඒවා ඕන තරම් අන්තර්ජාලයේ තියෙනවා.

ඉතින් අද කාලෙ ඒ නිසා අපිට හුඟක් ඒවා පැහැදිලි කරගන්න පුළුවන්, මේ සතුන් සතුන් අතර වුනත් ඒ වගේ මිත්‍ර සම්බන්ධතා ගොඩ නැගෙනවා, විරෝධතා ගොඩනැගෙනවා, විවිධ කාරණා. ඒවා අපි පරිස්සමින් සිතා බැලුවොත් විමසා බැලුවොත් තමයි අපිට වැටහෙන්නේ. නමුත් එහෙම දේවල් සත්ව ලෝකය තුළත් තියෙනවා. එතකොට දැන් මේ කපුටා අර විදියට දියකාවා ඇසුරු කර කර ටික කාලයක් දියකාවා අල්ලලා ගෙනත් දෙන මාළු කාලා ජීවත් වෙනවා. ඊටපස්සෙ දැන් ටික කාලයක් මෙහෙම නොමිලේම නිකම්ම හම්බවෙන දේවල් කකා බිබි ඉන්නකොට කපුටට මාන්ත්‍යක් මතුවෙනවා. කපුටා කල්පනා කරනවා දියකාවත් කළු පාටයි, මාත් කළු පාටයි. දියකාවටත් පිහාටුනේ තියෙන්නේ, මටත් පිහාටු තියෙනවා. දියකාවත් පක්ෂියෙක්, මමත් පක්ෂියෙක්. එතකොට දියකාවටත් හොටක් තියෙනවා, මටත් හොටක් තියෙනවා. දියකාවට තියෙන්නේ කකුල් දෙකක්, මට තියෙන්නේ කකුල් දෙකක්. එතකොට මෙහෙම එකින් එක එකින් එක සන්සන්දනය කරලා බලනවා.

සන්සන්දනය කරලා බලලා කල්පනා කරනවා ඉතින් දියකාවා වතුරට ගිහිල්ලා මාළු අල්ලගෙන එනවා නම් මං මොකටද නිකං උගෙන් යැපෙන්නෙ. එතකොට මටත් පුළුවන් එහෙනම් මාළු අල්ලන්න වතුරට ගිහිල්ලා, මොකද ඒ දියකාවට තියෙන හැම සුදුසුකමක්ම මට තියෙනවා කියලා හිතලා දවසක් දියකාවා නැති අතරේ අර දියකාවා හැමදාම ගිහිල්ලා මාළු අල්ලාගෙන එන ඒ විලට අර කපුටත් රිංගුවා. අර වතුර යටට ගියා විතරයි අර සම්පූර්ණ දියසෙවෙල් වල පැටලිලා ආයෙ කපුටාට ගොඩ එන්න බැරිවුනා. දැන් මේ මොකක්ද, බාහිරින් දේවල් සන්සන්දනය කරන යුගග්‍රාහී බවට පත්වෙනවා. සන්සන්දනය කරනවා. එයාට එහෙම පුළුවන් නම් මටත් පුළුවන්. ඇයි මට බැරි. මටත් ඒ සුදුසුකම් තියෙනවා. ඉතින් ඒ සුදුසුකම් තියෙනවා කියලා බාහිරින් හිතුවට ඇත්තටම ඒක සුදුසුකමක් නොවෙයි නම් ඔය දියකාවත් එක්කලා සැසඳෙන්න ගිහිල්ලා කපුටාට වුනා වගේ දේවල් තමයි සමාජයේ බොහෝ දෙනෙකුට වෙන්නෙ. තියෙන දෙයක් ගැන නම් සන්සන්දය කරන්නෙ, සන්සන්දනය කරන යුගග්‍රාහී මානසික තත්වයක් ඇතිකරගන්න එක සුදුසු නෑ, ඒක ක්ලේශයක්. හැබැයි තියෙන දෙයක් ගැන නම් සසඳන්නෙ අනර්ථය අවම වෙන්න පුළුවන්. සිද්ධ වෙන භානිය අවම වෙන්නට පුළුවන්. නැති දේවල් එක්කලා සන්සන්දනය කරලා දේවල් කරන්න ගියායින් පස්සෙ බරපතල අනර්ථයක් වෙන්න පුළුවන්.

එතකොට මේ යුගග්‍රාහී බව ඇතිවෙන්න ඔය විදියට සදිස මානය සහ මදය හේතුවක් වෙනවා. හුඟක් වෙලාවට ඒ යුගග්‍රාහී බව ඇතිකරගන්නට පෙළඹෙනවා, සමාජය තුළ තමන්ගේ යම්කිසි ප්‍රතිරූපයක් පෙන්වන්නට ඕන වෙනකොට. ඒ කියන්නෙ දැන් අපි සමාජයේ ජීවත් වෙනකොට අපි හුඟක් දෙනාට ඕන වෙනවා අනිත් අයට අපි පිළිබඳව යමක් දනවන්න. තමන්ගේ හැබෑ ස්වභාවය කුමක් වුනත්, අපට නිකං ලෝකෙ එක්තරා කෙනෙක් හැටියට, එක්තරා චරිතයක් හැටියට අපේ ප්‍රතිරූපය ලෝකයා ඉදිරියේ අපිට මතුකරන්න ඕන වෙනවා. අන්න එහෙම ලෝකයා ඉදිරියේ අපේ ප්‍රතිරූප මවන්නට යන තැන්වලදී තමයි ගොඩාක් වෙලාවට අනිත් අයගේ ගුණය මකා දමන ගතියත්, යුගග්‍රාහී බවත්. දැන් මේ දෙක අපි මේ දෙකම එකට සාකච්ඡා කරන්න ගත්තෙ මේ දෙකේ ගොඩාක් සමානකම් තියෙනවා. ගුණමකු පුද්ගලයාගේ මනස තුළ බොහෝ කොට යුගග්‍රාහී බවක් මතුවෙනවා.

ඒ කියන්නෙ දැන් තව කෙනෙක්ගේ ගුණය යට කරන්න හදනකොට අපි හිතමු වෙනත් කෙනෙක් මතු කරනවා එහෙම කියනවා අහවලා තුළ මෙන්න මේ හැකියාව තියෙනවා, මේ ගුණය තියෙනවා. එතකොට අර ගුණමකු පුද්ගලයාගේ මනසේ යුගග්‍රාහී බව මතුවෙනවා. ඒ ගොල්ලන්ට විතරක් නෙවෙයි අපිටත් ඒ හැකියාව තියෙනවා. අපිත් මෙහෙම මෙහෙම කරලා තියෙනවා. ඒ ගොල්ලො විතරක්ද දන්දීලා තියෙන්නෙ, අපිත් දන්දීලා තියෙනවා. ඒ ගොල්ලො විතරක්ද සමාජයට උදව් කරලා තියෙන්නෙ, අපි මෙව්වර මෙහෙම කරලා තියෙනවා. එතකොට දැන් අර අනිත් කෙනාගේ ගුණය මතු කරනකොට ඒක අවලංගු කරන්න බැරි නම් අඩු තරමින් ඒ ගුණය අපි ළඟත් තියෙනවා කියලා හරි පෙන්වන්නට උත්සාහ කරනවා. ඉතින් ඒ නිසා ගුණමකු පුද්ගලයා තුළ ඇතැම් අවස්ථාවලදී යුගග්‍රාහී බව ඇතිවෙන්නට පුළුවන්. මේ දුර්ගුණ දෙක එකට පැහිලා යන දුර්ගුණ දෙකක්. ඒ නිසයි අපි විශේෂයෙන් මේ දෙක එකටම කතා කරන්න ගත්තෙ. බුදුරජාණන් වහන්සේත් මේ චිත්තෝපක්ලේශ ධර්ම දක්වන තැන මේ දුර්ගුණ දෙක, මේ උපක්ලේශ ධර්ම දෙක එකම තැන තමයි එකළඟ තමයි පැහැදිලි කරන්නෙ.

එතකොට ඔය විදියට අනිත් අය ඉදිරියේ තමන්ගේ ප්‍රතිරූපය මවාපාන්න, එහෙම නැත්නම් ලෝකයා ඉදිරියේ තමන්ට යමක් මවන්නට ඕනකමක් නෑ. හැබැයි තමන්ම නිකං හැගීම් වලට වහල් වෙලා, තමන්ට හිතෙන දේ අනිත් අයට වඩා මම උසස්, අනිත් අයට වඩා මම ශක්තිමත්, එහෙම නැත්නම් මටත් මේ හැකියාවන් තියෙනවා කියලා ඒ තමන්ට ඇතිවෙන මානපරවශ හැගීමට තමන්ම වහල් වෙනවා. එතකොට එක්කො අනිත් අය ඉදිරියේ තමන්ගේ ප්‍රතිරූපය මවාපාන්නට එහෙම කරන්නට පුළුවන්. එහෙම නැත්නම් තමන්ගේම හැගීමට වහල් වෙලා ඒ තැනැත්තා යුගග්‍රාහී වෙන්නට පුළුවන්. ඊළඟට දැන් එහෙම උත්සාහ කරලා යම්කිසි කෙනෙකුට අනිත් කෙනා සමඟ සැසඳෙන්නට නොහැකි වුනොත් ඊටපස්සෙ ඇතිවෙන්නෙ ඊර්ෂ්‍යාව සහ වෛරය. දැන් අර විදියට ඒ ගොල්ලන්ට විතරක් නෙවෙයි අපිටත් එහෙම කරන්න පුළුවන් කියලා ලැස්ති වෙනවා. එහෙම කරන්න උත්සාහ කලාට දැන් ඇත්තටම තමන් ළඟ ඒ හැකියාව නැත්නම් තමන් අසාර්ථක වෙනවානෙ. අන්න එහෙම අසාර්ථක වුනාට පස්සෙ ඊළඟට අනිත් අයට ඊර්ෂ්‍යා කරනවා, අනිත් අයට වෛර කරනවා. ඒ මනුස්සයා අපිට කරපු අනර්ථයක් නෑ, අපිමයි මේ තරඟය පටන් ගත්තෙ. ඒ තරඟය පටන් අරගෙන පැරදුනාට පස්සෙ අපි අනිත් අයට වෛර කරනවා.

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා, ජයං වේරං පසලති. යම් කිසි තැනැත්තෙක් ජයග්‍රහණය කලොත් ඒ තැනැත්තාට වෛරක්කාරයෝ හැදෙනවා. ඇයි ඒ වෛරක්කාරයෝ හැදෙන්නෙ, කාටත් කරපු නපුරක් නෑ. හැබැයි අර ජයගන්න ගොඩක් දෙනා ඒ තරඟට එකතු වෙනවා. ඒ තරඟට එකතු වුනාම අපි ජයග්‍රහණය කරපු ගමන් ඉබේම අනිත් අය පැරදිලා ඒ ගොල්ලන්ට අපි පිළිබඳව එක්තරා වෛරයක් ඊර්ෂ්‍යාවක් මතුවෙනවා. එතකොට පැරදුනොත් දුක්ඛං සේති පරාජිතො - පරාජයට පත්වෙවි කෙනා දුකට පත්වෙනවා, දිනපු කෙනාට බොහෝ වෛරක්කාරයෝ ඊර්ෂ්‍යාකාරයෝ සමාජයේ නිර්මාණය වෙනවා. ඉතින් ඔය විදියට අර යුගග්‍රාහී බවින් අනිත් අයත් එක්ක සැසඳෙන්න උත්සාහ කරන කෙනා, තමන් පරාජයට පත්වෙනකොට අර ජයග්‍රහණය කරපු කෙනා පිළිබඳව ඊර්ෂ්‍යාව ඇතිකරගන්නවා, වෛරය ඇතිකරගන්නවා, ගැටුම් ඇතිකරගන්නවා. මේ විදියට බරපතල විදියට ඒ තැනැත්තා වෙනත් දුර්වලකම්, වෙනත් දුර්ගුණ වලින් මනස විනාශ කරගන්නට පෙළඹෙනවා.

දැන් අපට මේ සඳහා හොඳම උදාහරණයක් පේනවා අපේ ශාසන ඉතිහාසය තුළ දේවදත්ත වරිතය. ඒ කියන්නෙ කච්ඡපුට වෙළෙන්දා සමඟ එකට පැහෙමින් වෙළඳාම් කරන්න උත්සාහ කරනවා සේරිවාණිජ. සේරිවාණිජ කියලා කියන්නෙ හොරෙ වෙළෙන්දා කියන එකයි. වාණිජ කියන්නෙ වෙළෙන්දානෙ. එතකොට සේරිවාණිජ කියලා කියන්නෙ හොර වෙළෙන්දා. එතකොට දැන් කච්ඡපුට කියන්නෙ බෝසත් වෙළෙන්දා. සද්භාවයෙන් සමබරව වෙළඳාම් කරලා ධාර්මිකව ජීවත් වෙන්නෙ. එතකොට සේරිවාණිජත් ඒ යන යන පැතිවලටමයි යන්නෙ. එහෙම ගිහිල්ලා අර තමන් වංචා කරලා රන් තලිය ගන්න උත්සාහ කලා, අන්තිමට බෝසතාණන් වහන්සේ සද්භාවයෙන් ඒක තමන් ළඟ තිබුනු වළලුයි, ඒ වගේම මුදලුයි සියල්ලම දීලා සද්භාවයෙන් අරන් එනවා. එතකොට උන්වහන්සේ කාටවත් වරදක් කලේ නැහැ. හැබැයි දැන් ඒකට අර තරඟට එකතු වෙලා හිටියා සේරිවාණිජ. ඔහු වඤ්චනික විදියට මේක ගන්න උත්සාහ කලා. එතකොට තමන් අසාර්ථක වෙනකොට වෛරයක් හදාගන්නවා.

ඉතින් අන්තිමට බෝසතාණන් වහන්සේ කරපු කිසිවක් නැහැ, නමුත් අර වැලි අහුරක් අරගෙන උපදින උපදින ආත්ම භාවවල වෙර කරනවා කියලා ඒ විදියට දැඩි වෙරයක් සසර ගමනේ ඇතිකරගන්නේ මොකක් නිසාද, යුගග්‍රාහීව සැසඳෙන්නට ගිහිල්ලා බැරිවෙනකොට ඒ ඇතිවෙන පරාජිතභාව දරාගන්නට බැරිකම නිසා. දැන් මේ කියන යුගග්‍රාහී බවෙන් අපේ සිත නිදහස් කරගන්න නම් අපි කල්පනා කරන්න ඕන අනිත් අයත් එක්ක සන්සන්දනය කිරීම මත නෙවෙයි අපේ ජීවිතේ අර්ථය සිද්ධ වෙන්නෙ. අනිත් කෙනා ඒ පුද්ගලයාගේ ස්වභාවය මතයි කටයුතු කරන්නෙ. එතකොට අපි අනිත් අයත් එක්කලා සැසඳෙන්නට උත්සාහ කිරීම නෙවෙයි වැදගත් වෙන්නෙ. අපේ ජීවිතේ අරමුණු පරමාර්ථ හඳුනාගෙන ඒවට අනුකූලව කටයුතු කිරීම. ඒවට අවශ්‍ය සාධක ගොඩ නගාගැනීම. යම් පරමාර්ථයක් පිණිස අපි කටයුතු කරනවා නම් ඒ පරමාර්ථය ජයගන්නට අවශ්‍ය සාධක මොනවාද, ඒක තමයි ආයතෝග්‍යය කියන්නෙ. ඒ පරමාර්ථයට බාධා වෙන බාධක මොනවාද, ඒවා තමයි අපායතෝග්‍යය කියන්නෙ. ඒ බාධක දුරු කරලා සාධක අවදි කරලා පරමාර්ථය සඵල වෙන තෙක් ක්‍රියාත්මක වෙන රටාව තමයි උපාය තෝග්‍යය කියලා කියන්නෙ.

එතකොට යම්කිසිවක් අපිට ජයගන්නට ඕන නම් ඔන්න ඔය තෝග්‍යය තුනයි අපි ඇතිකරගන්නට ඕන. ආයතෝග්‍යය, අපායතෝග්‍යය සහ උපායතෝග්‍යය. ඔය තෝග්‍යය තුන ඇති කරගන්නට නම් අපේ ජීවන පරමාර්ථ අපි හඳුනාගන්න ඕන. විමුක්තිය සාංසාරික වශයෙන් ඇතිකරගන්න පරමාර්ථය, මේ ජීවිතේ ලෝකික වශයෙන් අපි මොන මොන ඉලක්කත් එක්කද වැඩ කරන්නෙ. ඒ වගේම සාංසාරික වශයෙන් අපට මොන මොන ඉලක්කද නිවන් දකින තෙක් තියෙන්නෙ. මේවා හරියට හඳුනාගත්තහම තමන්ට අනන්‍ය විදියට, තමන්ට ආවේණික විදියට තමන්ගේ ගමන් මග හසුරුවාගන්න පුළුවන්, එතනදි අනිත් අයත් එක්කලා සන්සන්දනය කලා කියලා කිසිම ඇතිවෙන යහපතක් අර්ථයක් ඇත්තෙ නැහැ, ඒකෙන් අපේ සිත කෙලෙසෙනවා පමණයි කියන කාරණය නුවණින් තේරුම් ගන්න ප්‍රමාණයට තමයි අපට යුගග්‍රාහී බවින් මිදිලා සිත නිදහස් කරගෙන අපේ අරමුණු පරමාර්ථ දිනාගන්නට ශක්තිමත්ව ඉදිරියට යන්න පුළුවන් වෙන්නෙ. දැන් අපි හිතනවා ඔය ටික ප්‍රමාණවත් කියලා. එතකොට අද දවසේ අපි චිත්තෝපක්ලේශ ධර්ම දෙකක් පිළිබඳව සාකච්ඡා කලා. ඒ තමයි චිත්තෝපක්ලේශ දහසය අතරින් පස්වෙනි සහ හයවෙනි චිත්තෝපක්ලේශ ධර්ම දෙක. ගුණමකුභාවය සහ යුගග්‍රාහී බව.

4. චිත්තෝපක්ලේශ ධර්ම වල ඊර්ෂ්‍යාව සහ මසුරුකම පහද ඒවා දුරුකරන ආකාරය පැහැදිලි කරන්න.

තෙරුවන් සරණයි හැමදෙනාටම. අද දවසේත් අපි සෙනසුරාදා ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්න සූදානම් වෙන්නෙ. චිත්තෝපක්ලේශ ධර්ම පිළිබඳව සාකච්ඡා කලේ. අද හතරවෙනි දවස. එතකොට චිත්තෝපක්ලේශ ධර්ම දහසය අපි කොටස් වශයෙන් පසුගිය අවස්ථා තුනකදි සාකච්ඡා කලා. අද අපට එහි හත්වැනි සහ අටවැනි චිත්තෝපක්ලේශ ධර්ම දෙක සාකච්ඡා කරන්නට යොදාගෙන තියෙන්නෙ. ඊර්ෂ්‍යාව සහ මසුරුකම. එතකොට මජ්ඣිම නිකායේ වත්ථුපම සූත්‍රය පාදක කොටගෙනයි අපි මේ චිත්තෝපක්ලේශ ධර්ම පිළිබඳව සාකච්ඡා කරන්නෙ. බුදුරජාණන් වහන්සේ වත්ථුපම සූත්‍රයෙහිදී තමයි චිත්තෝපක්ලේශ ධර්ම පිළිබඳව

ඉතාම පැහැදිලි විග්‍රහයක් සිද්ධ කරන්නේ. එහි හත්වෙනි විත්තොපක්ලෙශ ධර්මය හැටියට තථාගතයන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ, ඉස්සා විත්තස්ස උපක්කිලෙසොති ඉති විදිත්වා ඉස්සං විත්තස්ස උපක්කිලේසං උපජ්ජාති - ඊර්ෂ්‍යාව සිත කිළිටි කරන උපක්ලේශ ධර්මයක් කියන බව නුවණින් දැනගෙන ඒ ඊර්ෂ්‍යාව නැමැති උපක්ලේශ ධර්මය දුරු කිරීම සඳහා ක්‍රියාත්මක වෙනවා. ඒ සූත්‍ර පාඨයෙහි අර්ථය වෙන්නේ. එතකොට ඊර්ෂ්‍යාව අපිට හුඟාක් වෙලාවට සමාජයේ ඇහෙන වචනයක්. නමුත් හුඟාක් දෙනා තමන්ට ඊර්ෂ්‍යාව තියෙන බව පිළිගන්න එතරම් කැමැති නෑ. අනිත් අයට එහෙම ඊර්ෂ්‍යාව තිබුනාට අපි නම් එහෙම කාටවත් ඊර්ෂ්‍යා කරන්නෑ, අපිට නම් එහෙම ප්‍රශ්නයක් නෑ, එහෙම තමයි හිතෙන්නේ. ඒකට හේතුව තමයි හුඟාක් දෙනෙකුට අනිත් අයට සාපේක්ෂව නෙවෙයි ඊර්ෂ්‍යාව ඇතිවෙන්නේ. තම තමන්ගේ මනෝභාවයන්ට, තම තමන්ගේ රුචි අරුචිකම් වලට ආවේණික ක්‍රමයකට තමයි තම තමන්ගේ සිත් වල ඊර්ෂ්‍යාව හටගන්නේ. ඒ නිසා තමයි ගොඩක් දෙනෙකුට ඒක හඳුනාගන්නට නොහැකි වෙන්නේ. ඒ වගේම පිළිගන්න කැමැති නැතිවෙන්නේ. ඊර්ෂ්‍යාව කියන්නේ ද්වේශමූලික සිතක්. ඊර්ෂ්‍යාවේදී අපේ මනස ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ අනුන් සතු සම්පත, අනුන්ගේ යහපත, අනුන්ගේ දියුණුව රුස්සන්නේ නැති ගතියක් තමයි ඇතිවෙන්නේ. එතකොට එතනදි කුමකටද තමන් රුස්සන් නැත්තේ කියලා තීරණය වෙන්නේ තම තමන්ගේ රුචිකත්වයන් එක්කලා.

උදාහරණයක් හැටියට ගත්තොත් අපි හිතමු යම්කිසි කෙනෙක් ඉගෙනීමට උනන්දුවක් දක්වනවා නම් අනිත් කෙනා දැන උගත්කම් වලින් ඉදිරියට යනකොට තමයි තමන්ට ඊර්ෂ්‍යාව මතුවෙන්නේ. එහෙම නැතිව වෙනත් කාරණා, මිල මුදල් සම්බන්ධව, කීර්තිය සම්බන්ධව, ඒ තැනැත්තාගේ අවශේෂ සම්පත් සම්බන්ධව කිසි ගැටළුවක් ඇතිවෙන්නේ නැහැ. තමන් දැන උගත්කම සම්බන්ධව උනන්දු වෙන කෙනෙක් නම් අනිත් කෙනාගේ දැනඋගත්කම පිළිබඳව තමයි තමන්ට රුස්සන්නේ නැති ගතිය ඇතිවෙන්නේ. දරාගන්නට බැරි ස්වභාවයක් ඇතිවෙන්නේ. ඊළඟට තමන් මිලමුදල් පිළිබඳව උනන්දු වෙන කෙනෙක් නම් අනිත් කෙනාගේ මිල මුදල් සම්බන්ධව තමයි තමන්ට ඊර්ෂ්‍යාව ඇතිවෙන්නේ. මේ විදියට විවිධ කරුණු සම්බන්ධව, සමහර වෙලාවට ගුණදහම් වැඩීම සම්බන්ධව වුනත් ඊර්ෂ්‍යාව මතුවෙන්නට පුළුවන්. රූප සම්පත්තිය ඒ වගේම විවිධ හැකියාවන් නොයෙක් දේ පිළිබඳව. එතකොට ඒ කවර කරුණක් සම්බන්ධව ඇතිවුනත් ඊර්ෂ්‍යාවේ ස්වභාවය තමයි ඒ අනුන්ගේ සම්පත, අනුන්ගේ දියුණුව, අනුන්ගේ අභිමානය දරන්නට බැරි ගතිය, ඒක රුස්සන් නැති ගතිය. ඉතින් මේ ඊර්ෂ්‍යාව ඇතිවෙන්නේම තමන් දන්නා කියන අය සම්බන්ධව පමණයි. එතනයි තියෙන විශේෂත්වය.

නොදන්නා පුද්ගලයෝ සම්බන්ධයෙන්, නොදන්නා කියලා කියන්නේ තමන්ට එතරම් සමීප සම්බන්ධයක් නැති අය සම්බන්ධව. එහෙම ගැටළු මතුවෙත් නෑ. අපි හිතමු දැන උගත්කම, යම්කිසි දැන උගත්කම පිළිබඳව උනන්දු වෙනවා. හැබැයි ලෝකෙ තවත් බොහෝ අය ඉන්නවා ඉතාම උසස් විදියට දැන ඉගෙන ගෙන සමාජයේ ප්‍රසිද්ධ වෙච්චි අය. එතකොට අපේ රටේ වුනත් එහෙම අය ඕන තරම් ඉන්නවා. එතකොට ඒ සියලුදෙනා සම්බන්ධව අපේ මනසේ ඊර්ෂ්‍යාව මතුවෙන්නේ නෑ. අපිත් එක්ක එකට ඉන්න එකට කටයුතු කරන එක සමාජයක දන්න හඳුනන සමීප පුද්ගලයින් හැටියට කටයුතු කරන අය පිළිබඳව තමයි ඊර්ෂ්‍යාව මතුවෙන්නේ. ඉතින් අන්න ඒකයි මේක තියෙන විශේෂත්වය. ඉතින් දැන් සාමාන්‍යයෙන් ලෝභය ආදිය ගැන අපි කතා කරනකොට ඒකට තමන් දන්න කෙනාගේ දේවල්ද, නොදන්න

කෙනාගේ දේවල්ද කියන කාරණයක් නැහැනෙ ඒ කොයිවා සම්බන්ධවත් තමන්ගේ රුචිකත්වය, ඇලීම, බැඳීම ඇතිවෙන්න පුළුවන්. හැබැයි ඊර්ෂ්‍යාව එහෙම නෙවෙයි, ඊර්ෂ්‍යාව මතුවෙන්නේම අර විදියට දන්නා කියන අය සම්බන්ධව. ඒ තමන් එක්ක එකට පැහිලා ඉන්න සන්සන්දනය කරන්නට පුළුවන් මට්ටමේ කෙනෙක් අර විදියට තමන්ට සමීප වෙනවා නම් හෝ තමන් පසු කරගෙන යනවා නම් තමයි ඒක දරාගත නොහැකි මේ දුර්වලකම අපේ මනසේ මතුවෙන්නෙ. එතකොට ඊර්ෂ්‍යාව මතුවුනාම ඒ තැනැත්තා කරුණක් නැතිවම අනිත් අයට විරුද්ධ වෙනවා. ඒ කියන්නේ ඊර්ෂ්‍යාවට අරමුණු වෙච්චි පුද්ගලයාගේ විරුද්ධකාරයෙක් වෙනවා තමන්, තමන්ටත් නොදැනුවත්වම. ඒ කියන්නෙ අපි හිතමු දැන් මගේ මනසේ නම් තව කෙනෙක් පිළිබඳව ඊර්ෂ්‍යාව ඇතිවෙන්නෙ, මට ඒ තැනැත්තාව රුස්සන්නේ නැතිව යනවා. ඒ තැනැත්තාගේ විනාශය, පරිහානිය අපේක්ෂා කරන ගතියක් තමයි එතන ඉඳලා මනසේ ඇතිවෙන්නෙ. එතකොට ඒ තැනැත්තා මට කරපු කිසිම අපරාධයක් නෑ. කිසිම හානියක් නෑ.

ඒ හානියක් අපරාධයක් නැති වුනාට අර මගේම මනසේ ඒ තැනැත්තාගේ අභිවාද්ධිය පිළිබඳව ඇතිවෙන රුස්සන් නැති ගතිය නිසා කවර මොහොතකදී ඒ තැනැත්තා ඇද වැටෙන්නේ දුබල වෙන්නෙ කඩා වැටෙන්නේ කියලා හැම තිස්සේම අනිත් කෙනාගේ පරිහානිය අපේක්ෂා කරනවා. දැන් අපි මුලින් කතා කලා ව්‍යාපාදය, චිත්තොපක්ලේශ ධර්මයක් හැටියට. ව්‍යාපාදය කියලා කිව්වෙ තමන් විරුද්ධ පුද්ගලයාගේ විනාශය අපේක්ෂා කරන ගතිය. එතකොට මේ ඊර්ෂ්‍යාව මතුවුනාම ඒ තැනැත්තා තමන්ට කිසිම විරුද්ධකමක් කරලා නෑ, කිසිම හතරුකමක් කරලා නෑ. නපුරුකමක් කරලා නෑ. හැබැයි ඒ තැනැත්තාගේ විනාශය අපේක්ෂා කරනවා. ඒ වගේම ඒ තැනැත්තා සමග ගැටෙනවා. ඒ තැනැත්තාගේ අගුණ පතුරුවනවා. ඒ තැනැත්තාට අපකීර්තිය ඇති කරන්නට උත්සාහ කරනවා. සමහර වෙලාවට ඒ තැනැත්තාට වෛර කරනවා. දැන් අපි පසුගිය සතියේත් කතා කලේ අර සේරිවාණිජ ජාතකය පිළිබඳව. එතකොට බෝසත් වෙළෙන්දා ධාර්මිකව කටයුතු කලා. එතකොට සොර වෙළෙන්දා, සේරිවාණිජ කියන්නෙ සොර වෙළෙන්දා කියන එකනෙ. එතකොට ඒ සොර වෙළෙන්දා ඒකට විරුද්ධ වුනා. එතකොට බෝසතාණන් වහන්සේ ඔහුට කරපු කිසි හානියක්, අරියාදුවක් නැහැ.

නමුත් බෝසතාණන් වහන්සේගේ සද්භාවය ඔහුට රුස්සන්නේ නැතිවුනා, මොකද ඒ ක්ෂේත්‍රය තුළ තමන් එක්ක හැමවිටම සන්සන්දනය කරමින් පැහෙමින් ගිය කෙනෙක් නිසා. එතකොට ඊර්ෂ්‍යාව ඇතිවෙන්නට මානයත් ආසන්න වශයෙන් හේතු වෙනවයි කියන බව පේනවා. මානය කියලා කියන්නෙ මැන බලන ගතිය. එතකොට අපි සිහිපත් කලා ඒ මානය කියන උපක්ලේශ ධර්මය තව ඉදිරියේදී අපි සාකච්ඡා කෙරෙන්නේ චිත්තොපක්ලේශ ධර්මයක් හැටියට. එතකොට ඒ මානය නැමැති උපක්ලේශ ධර්මය හැමවිටම තමන් අනිත් අයත් එක්කලා සන්සන්දනය කරන ස්වභාවයෙන් තමයි මතුවෙන්නෙ. ඒ මානය අපිට අඩු කරගන්නට පුළුවන්, හැබැයි අර්භත්වය දක්වාම එහි අනුසය ධර්මය පවතිනවා. එතකොට මේ වගේ නිරන්තරයෙන් අපි උත්සාහ කරනවා තවත් අයත් එක්කලා සන්සන්දනය කරන්නට. එතකොට ඒ සසඳන්නෙ ගොඩක් දුරස්ථ පුද්ගලයෙක් එක්කලා නෙවෙයි, සමීප පුද්ගලයෙක් එක්කලා තමයි සන්සන්දනය කරන්නෙ. අන්න ඒ සන්සන්දනය කරන ගතිය නිසා තමයි දැන් ඒ තැනැත්තා තව ටිකක් මගේ තත්වට කිට්ටු වෙන්න එනවා. දැන් ඒ අයත් අපි වගේ සමාජයේ ප්‍රසිද්ධ වීගෙන එනවා.

එහෙම සන්සන්දනය කරන්න පෙළඹෙනවා. දැන් මේක ගිහි පැවිදි කියලා හේදයක් නෑ. හික්මුන් වහන්සේලාගේ මනස තුළ වුනත් එහෙම ඇතිවෙන්නට පුළුවන්. ප්‍රසිද්ධව බණ කියන ස්වාමීන් වහන්සේ නමකට තවත් ස්වාමීන් වහන්සේ නමක් එහෙම ප්‍රසිද්ධ වීගෙන එනවා පෙනෙනකොට එහෙම ඊර්ෂ්‍යාවක් මතුවෙන්න පුළුවන්. ඉතින් එතනදි අපි තේරුම් ගන්න නැති කාරණය තමයි, ඉතින් අපි හිතමු දැන් අපි බණ කිව්වා කියලා මේ රටේ ඉන්න සියලුදෙනාට කෝටි දෙකකට අධික ජනගහනයකට ඒ හැමකෙනාටම බණ කියන්න අපිට පුළුවන්කමක් නෑනෙ. ඒ වගේම ලෝකේ ඉන්න සියලුදෙනාටම බණ කියන්න අපි පුළුවන්කමක් නෑනෙ. එතකොට ඒ සඳහා තවත් පිරිස ගොඩනැගෙන්නට ඕන. ඉතින් එහෙම කල්පනා කරලා බැලුවොත් තමයි අපිට ඒ කියන ඊර්ෂ්‍යාව යටපත් කරගන්න පුළුවන් වෙන්නෙ. අනිත් එක තමයි දැන් ධර්ම දේශකයන් වහන්සේලා හැටියට එක එක්කෙනාගේ හැකියාවන් විවිධයිනෙ. එතකොට සමාජයට ඒ විවිධ හැකියාවන්ගෙන් ප්‍රයෝජන සැලසෙනවා.

උදාහරණයක් හැටියට ගත්තොත් දැන් සැරියුත් හාමුදුරුවෝ ප්‍රඥාවෙන් අග්‍රයි. හැබැයි සියලු දෙනාම ගිහිල්ලා සැරියුත් හාමුදුරුවෝ ගාව පැවිදි වුනේ නෑනෙ. මුගලන් හාමුදුරුවෝ ළගත් පැවිදි වුනා. ආනන්ද හාමුදුරුවෝ ළගත් පැවිදි වුනා. ඒ වගේම මහාකාශ්‍යප හාමුදුරුවෝ ළගත් පැවිදි වුනා. අවිචර පාපී අදහස් ඇතිව කටයුතු කරපු දේවදත්ත හාමුදුරුවෝ ළගටත් යම් පිරිසක් ගියා. එතකොට අපි දන්නවා බුදුහාමුදුරුවන් වහන්සේ ළග පැවිදි වෙච්චි පන්සියක් දෙනා රහත් වෙන්න තරම් ශක්තිය ඇති අය දේවදත්ත හාමුදුරුවෝ එක්කලා අර පඤ්ච වරය ඉල්ලපු අවස්ථාවේ ඒත් එක්කලා පිටත්වෙලා ගියා. ඒ මොකද අදහස් වශයෙන් සන්සන්දනය වෙනකොට අපිට කොච්චර වටිනා පුද්ගලයෝ මේ සමාජයේ හිටියා වුනත්, තමන්ගේ මනසට වඩා තදින් දැනෙන්න පුළුවන් තමන් සසර ගමනේ වැඩිපුර ඇසුරු කරපු පුද්ගලයෙක් කියන දේවල්. දැන් ධර්ම දේශනාවලදිත් එහෙම තමයි. අපි කොච්චර හොඳට කරුණු පැහැදිලි කරලා දෙන්න උත්සාහ කලා වුනත් ඒ අය අපි සසරේ ඇසුරු කරලා අඩු නම් ඒ දේශනා අහලා හුරුව නැතිනම්, ඒ විදියට හිතන්න කතා කරන්නට පෙළඹිලා නැති නම් ඒ අයට අපි කියන දේශනා ඒ තරම් ගෝචර නොවෙන්න පුළුවන්. ඊට වඩා වෙනස් විදියකට කියන, සමහර වෙලාවට ටිකක් තදින් කියන නිග්‍රහ කරලා කියන එහෙම ඒවත් සමහර කෙනෙකුට රුචි වෙන්නට පුළුවන්. ඒ මොකද ඒ විදියට තමයි මනස හුරුවෙලා තියෙන්නෙ.

සමහර කෙනෙකුට බොහොම සෞම්‍යව කියලා දෙන දේවල් තමයි, ඒවා තමයි මනසට තේරෙන්නෙ. තව සමහර කෙනෙකුට බොහොම සංක්ෂිප්තව කියාදෙන දේවල්, සමහරුන්ට බොහෝම දීර්ඝ වශයෙන් පැහැදිලි කරලා කියා දෙන දේ. එතකොට මෙහෙම එක එක එක්කෙනාගේ වැටහීමේ ස්වභාවය වෙනස් වෙනකොට ගුරුවරු හැටියට තෝරාගන්නෙ වෙනස් වෙනස් අය. දැන් මේක ඒ අයගේ වරදක් නෙවෙයි, සමාජයේ ස්වභාවය. ඉතින් අන්න එහෙම පුළුල් විදියට හිතන්න පුළුවන් නම් තමයි එක ධර්ම දේශකයන් වහන්සේ නමකට විතරක් මේ වැඩේ කරන්න බෑ. විවිධ හැකියාවන්ගෙන් යුක්ත විවිධ දේශකයන් වහන්සේලා ගොඩ නැගෙන්න ඕන හැබැයි ඒකෙන් අදහස් කරන්නෙ ධර්මය විකෘති කරන, ධර්මයට අපහාස උපහාස කරන, දහම ගැන කියන්න ගියාම පැවැත්ම සංස්කෘතිය විනාශ කරන, සංස්කෘතියේ පැවැත්ම ගැන කතා කරන්න ගියාම නිවන ප්‍රතික්ෂේප කරන ඒ වගේ විකාරරූපී චරිත ගැන නෙවෙයි, ධර්මානුකූලව විනයානුකූලව ලෝකයට දහම පැහැදිලි කරලා

දෙන විවිධ හැකියාවන්ගෙන් යුක්ත වූ හික්ෂුන් වහන්සේලා සමාජයට මතුවෙන්නට ඕන. එතකොට අන්න එහෙම පුළුවන හිතන්න පුළුවන් නම් තමයි අපේ මනසේ ඊර්ෂ්‍යාව ඇති නොවී අපට මුදිතා ගුණයක් ඇතිකරගන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ. අනිත් කෙනා ඉදිරියට පැමිණීම ගැන. ඉතින් ගිහියෙකුට වුනත් එහෙම තමයි. දැන් තමන් උපයන සම්පත වගේම අනිත් කෙනත් සම්පත් උපයනකොට තමන්ට ඊර්ෂ්‍යාවක් ඇතිවෙනවා නම් තමන් හිතලා බලන්න ඕන, ඉතින් දැන් මම උපයාගෙන ජීවත් වෙන්නෙ තමන්ගේ යහපත සඳහා තමන්ගේ හිතවත් අය, තමන්ගේ ඥාති හිතමිත්‍රාදීන් සමඟ සතුටින් සුවෙන් ජීවත් වෙන්න, ලෝකෙ අනිත් අයටත් එබඳු සංකල්පනා තියෙනවා. ඒ වගේම ඒ අයත් සාංසාරික වශයෙන් කරගෙන ආපු කුසල ශක්තියක් තියෙනවා. ඒ අයත් මේ ජීවිතේ යම් උත්සාහයකින්, විරියයකින් කටයුතු කරනවා. එතකොට සාංසාරික කුසල බලයත්, ඒ වගේම මේ ජීවිතේ උත්සාහය, විරියය, කැපවීමත්, යම් තැනක තියෙනවා නම් එබඳු මිනිස්සුන්ට අභිවාද්ධියට පත්වෙන්න පුළුවන්. ඉතින් ඒකට අපි ඊර්ෂ්‍යා කලා කියලා, අපි රුස්සන් නැතිවුනයි කියලා ඒ තැනැත්තා පිරිහීමට පත්වෙන්නෙ නෑ. ඒ අපට ඒක රුස්සන් නැතිවෙනකොට පරිහානිය ඇතිවෙන්න අනිත් පුද්ගලයා තුළ නෙවෙයි, තමන් තුළමයි කියන එක අපි ටිකක් ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරලා බලනවා නම් අපිට ඊර්ෂ්‍යාව පාලනය කරගන්නට පුළුවන්කම තියෙනවා.

නමුත් ඊර්ෂ්‍යාව මතුවුනාම එහි ස්වභාවය තමයි එහෙම හිතන්න පෙළඹෙන්නේ නැහැ. ඒ කියන්නෙ එහෙම හිතන්න පුළුවන්කම තියෙනවා නම් ඊර්ෂ්‍යාව මතුවෙන්නෙත් නැහැනෙ. ඉතින් නමුත් ඊර්ෂ්‍යාව මතුවුනාට පස්සෙ හරි අපි උත්සාහ කරන්නට ඕන ඒ තමන්ගේ මනසේ දැවෙන තැවෙන ගතිය තේරුම් අරගෙන ටික ටික හරි ඒ මානසික තත්වය වෙනස් කරගන්න පාලනය කරගන්න. ඉතින් ඒක කාලයක් අපි හුරුවුනොත්, පුරුදු වුනොත් අපිට ඊර්ෂ්‍යාව අඩු කරගන්න පුළුවන්, මුදිතා ගුණය වැඩි කරගන්න පුළුවන්, ඒ වගේම අනිත් අයට උදව් කරන්න පුළුවන්. අපි නිතරම කතා කරනවානෙ, මනුෂ්‍ය ගුණය පිළිබඳව, මනුෂ්‍ය ධර්මය පිළිබඳව. මනුෂ්‍ය ධර්මයේ මූලික පදනම තමයි මා පමණක් නෙවෙයි, අන් අයත් හොඳින් ඉන්න ඕන. මගේ ශක්ති ප්‍රමාණයෙන් අන් අයගේ යහපත වෙනුවෙන් මම සහාය වෙන්නට ඕන. එතකොට මේ ආකල්පයත් එක්කලා තමයි සියලුම ගුණධර්ම වැඩෙන්නෙ. සියලුම දුර්ගුණ දුරුවෙන්නෙ. එතකොට ඒ මානුෂීය ආකල්පය අපි තුළ ජනිත කරගන්න හැකිවෙන ප්‍රමාණයට තමයි අපිට අනිත් අයත් අභිවාද්ධියට පත්වීම පිළිබඳව සතුටු වෙන්න පුළුවන්. එහෙම නැත්නම් හැමතිස්සේම මම විතරයි, මට විතරයි, මට තමයි මේවා ලැබෙන්න ඕනැත්තේ, අනිත් අයට එහෙම ලැබෙන්න අවශ්‍ය නැහැ. ඒ හැගීම අපි තුළ ඇතිවෙන්නෙම අර මානුෂීය ආකල්පය අපි තුළ වර්ධනය වීමේ යම්කිසි අඩුවක් නිසා.

එතකොට ඔය විදියට යම් කෙනෙක් තුළ ඊර්ෂ්‍යාව මතුවුනාම නිරන්තරයෙන්ම තමන් ඇතුලතින් දැවෙනවා. ඒකෙන් තමන් ද්වේශ මූලිකව පරිහානියට පත්වෙනවා. තමන්ගේ සිත කෙලෙසෙනවා. තමන්ගේ සිත එතනින් එහාට කුසල ධර්ම ජනිත වෙන්නට ඉඩක් නැහැ. අකුසල ධර්ම තමයි එතැන් පටන් ජනිත වෙන්නෙ. එතකොට මානස පාදක වෙලා තියෙනවා ඊර්ෂ්‍යාවට. ඒ වගේම මෝහය පාදක වෙලා තියෙනවා ඊර්ෂ්‍යාවට. ද්වේශය පාදක වෙලා තියෙනවා ඊර්ෂ්‍යාවට. මෝහය, ද්වේශය, මානස ආදී මෙබඳු දුර්වල අකුසල මූලයන් එක්කලා තමයි අපේ මනසේ අර විදියට ඊර්ෂ්‍යාව මතුවෙන්නෙ.

ඒ මතු වෙව්වි තැන ඉඳලා සිත දවනවා, තවනවා. සමහර වෙලාවට නින්ද යන්නැති මට්ටමට තමන් පීඩා වෙනවා. ආහාර ආදිය රුචි නොවන මට්ටමට තමන් පීඩා වෙනවා. ඊළඟට කායික වශයෙන් තමන් කෘෂ වෙන මට්ටමට ඊර්ෂ්‍යාවෙන් සමහර කෙනෙක් පීඩා විඳිනවා. ඒ නිසා බොහෝ අකුසල් කරගන්නවා. අර විදියට ද්වේශ පරවශව අනිත් අයගේ අභිවාද්ධිය වළක්වන්නට උත්සාහ කරලා, ඊළඟට අනිත් අයගේ පරිහානිය විනාශය අපේක්ෂා කරලා, ඊළඟට ඒ තමන් ඊර්ෂ්‍යා කරන පුද්ගලයා නසන්න, වනසන්නට තමන් ක්‍රියාත්මක වෙලා බොහෝ පවිකම් කරගන්නවා එතැන් පටන්. එතකොට ඒ අකුසල කර්මයන්ගේ විපාකය දීර්ඝ කාලයක් සසරේ තමන් වෙතයි පතිත වෙන්නේ කියන බව නුවණින් කල්පනා කරන කෙනෙකුට තමයි යම් ප්‍රමාණයකට ඒ ඊර්ෂ්‍යාව දුරු කරගන්න පුළුවන් වෙන්නේ. එතකොට ඒ මනෝභාවය තුළින් අපි දැවෙනවා, තැවෙනවා, විනාශ වෙනවා. ඒ වගේම ඒ මනෝභාවය නිසා අනුන්ට වෛර කරලා, අනුන්ට හිංසා කරන්නට ගිහිල්ලා, අනිත් අයගේ අභිවාද්ධිය වළක්වන්නට ගිහිල්ලා, අනිත් අයට ද්වේශ කරලා, අනිත් අය සමඟ ගැටිලා, අනිත් අයට අපකීර්තිය පතුරුවලා මේ විදියට නොයෙක් ක්‍රම වලින් ඊර්ෂ්‍යාව පාදක කොටගෙන බොහෝ අකුසල් රැස් වෙන්නට පසුබිම සැකසෙනවා. ඒ විතරකුත් නෙවෙයි මේ ලෝක වශයෙන් අපේ ධන සම්පත් ධනය, කාලය, ශ්‍රමය බොහෝ කොට විනාශ වෙනවා ඊර්ෂ්‍යාව නිසා. ඒ කියන්නේ ඊර්ෂ්‍යාව නිසා සමහරු අනිත් සල්ලි වියදම් කරගෙන සමහර දේවල් කරනවා. අනිත් අයගේ විනාශය සඳහා.

දැන් සමහර වෙලාවට කුසල සිතින් අපට තමන් අතින් යමක් වියදම් කරගෙන සමාජයේ යහපත වෙනුවෙන්, අනුන්ගේ යහපත වෙනුවෙන් යමක් කරන්නට කිව්වොත් ඒකට සමහර විට ටිකක් පසුබාන්න පුළුවන්. හැබැයි තව කෙනෙකුගේ පරිහානියට, විනාශයට යම් යම් දේවල් කරන්න තමන් අතින් සල්ලි වියදම් කරගෙන කාලය, ශ්‍රමය වැය කරගෙන, පිරිස එකතු කරගෙන, ඒවාට විරුද්ධව කල්ලි ගැහීගෙන, එහෙම නොයෙක් දේවල් කරන්න මිනිස්සුන්ට පුළුවන්කම තියෙනවා. ඒක තමයි ඒ ක්ලේශයන්ගේ ස්වභාවය. ක්ලේශයෙන් ඇති කරන උත්තේජනය. ක්ලේශයෙන් ඇති කරන කම්පනය. ඒකෙන් අපිව පොළඹොවනවා ඒ වගේ දේවල් කරන්න. ඉතින් මේ කෙලෙස් ධර්ම වල ස්වභාවය අපි ඇත්තටම ඒකත් සිහිපත් කලා.

දැන් අපි වතුර බිච්චා වුනාට වතුර කයට අවශ්‍යයි, දිවි පවත්වන්න අවශ්‍යයි. නමුත් ජීවිත කාලයම වතුර බිච්චා වුනත් අපි වතුර වලට ඇබ්බැහි වුනේ නැත. නමුත් මත්පැන් බිච්චොත් ඒක ශරීරයට අහිතකරයි, අනර්ථකාරීයි, විනාශයක් වෙනවා. හැබැයි ඒකට ඇබ්බැහි වෙනවා. වතුර ජීවිත කාලෙම උපන්න දවසේ ඉඳලා බොනවා, ඒත් ඒකට ඇබ්බැහි වෙලා නෑ. සමහර වෙලාවට වතුර ටික බොන්න ඕන වෙලාවටවත් වතුර ටික බොන්නෙ නෑ. ඉතින් ඇයි ඒ? ජලයෙන් අර විදියට කයේ උත්තේජනයක් ඇති කරන්නෙ නෑ. පවත්වන්න, නඩත්තු කරන්න උදව් කරනවා පමණයි. ඒ වගේ තමයි කුසල් සිත සෞම්‍යයි, එය අපේ මානසික සහනය සඳහා හේතුවෙනවා. හැබැයි ඒ වගේ නෙවෙයි අකුසලය. යම් මොහොතක සිතේ ජනිත වෙනවාද එතැන් පටන් මනස උත්තේජනය කරනවා, මනස කම්පනය කරනවා යම් කිසි රළු ගතියකින් මනස දවන තවන ස්වභාවයෙන් යුක්තයි. ඒ නිසා ඒකට මිනිස්සු ඇබ්බැහි වෙනවා, අර මත්පැනට ඇබ්බැහි වෙන්නා වගේ. එතකොට ඒ වෙනුවෙන් මුදල් වියදම් කරගෙන, කාලය ශ්‍රමය වැය කරගෙන බොහෝ දේවල් කරන්න

මිනිස්සුන්ට පුළුවන් වෙනවා. එතකොට දැන් මේ ඊර්ෂ්‍යාව මතුවුනාම අර විදියට විරුද්ධ කාරයෙක් හැටියට සමහර වෙලාවට, සමහර වෙලාවට වෛරක්කාරයෙක් හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙන්නත් පුළුවන්. එහෙම නැති සමහර වෙලාවට මිත්‍රශීලීවත් අනිත් කෙනාගේ අභිවාද්ධිය වළක්වන්නට ක්‍රියාත්මක වෙන්න පුළුවන්. ඒ කියන්නේ තමන් අතර තියෙන මිත්‍රත්වය ගොඩාක් වැඩි නම් ඊර්ෂ්‍යාව මතුවෙච්ච තරමට තරහා වෙන්න පුළුවන්කමක් නෑනෙ. ඒකට පදනමක් නැතිවෙනවානෙ. එතකොට තමන් වැරදිකාරයෙක් වෙනවානෙ. එහෙම වෙන්නත් අපේ සමාජය සුදානම් නැහැනෙ. එබඳු අවස්ථාවලදී අර මිත්‍රශීලී ස්වභාවයෙන් යුක්තව ඊර්ෂ්‍යාව මතුවෙලා අනිත් කෙනාගේ යහපත වළක්වන්න සමහර වෙලාවට උත්සාහ කරනවා. එබඳු තැන්වලදී තමයි අර වඤ්චක ධර්ම හැටියට මතුවෙන්නේ.

ඒ කියන්නේ අනිත් කෙනාගේ හොඳටයි මෙහෙම කියන්නේ. ඔව්වර වෙහෙස මහන්සි වෙන්න එපා. ඔයා පාඩම් කරන්න කියලා ඔහොම වෙහෙස මහන්සි වෙන්න ගියොත් එහෙම ලෙඩවෙයි අන්තිමට. ඊටපස්සෙ මොකක්වත් කරගන්න බෑ. එතකොට ගුණදහම් වඩනවා කියලා ඉතින් අතේ තියෙන සල්ලි ඔක්කොම වියදම් කරගෙන ඔය දන්දෙන්න පින්කම් කරන්න එහෙම කරලා හරියන් නෑ. ගුණදහම් වඩනවා කියලා හැම පෝයකටම ගිහිල්ලා සිල් ගන්නයි ඕවා කරන්න ගියොත් එහෙම පවුල් ජීවිතේ අඩාල වෙනවා, ඒ නිසා ඕවා ප්‍රමාණයකට කරන්න ඕන. දැන් මෙහෙම සමහර වෙලාවට අනිත් කෙනාගේ යහපත සඳහා, අභිවාද්ධිය සඳහා තමයි මං මේ උපදෙස් දෙන්නේ වගේ අර ඊර්ෂ්‍යාව මතුවෙන්න පුළුවන්, තමන් රුචි කරන්නේ නැති, තමන්ට රුස්සන්නේ නැති, දරාගන්න බැරි දේවල් වලින් අනිත් කෙනා ගලවන්න, අනිත් කෙනා ඒකෙන් පහළට ඇද දමන්න සමහර වෙලාවට බොහෝම ශ්‍රද්ධාවෙන් වගේ අනිත් කෙනාට උපදෙස් දීලා මගපෙන්වලා එහෙම ක්‍රියාත්මක වෙන්න ඉදිරිපත් වෙන්නත් පුළුවන්. ඉතින් ඒනිසා සමහර වෙලාවට දැන් ඒක අපේ මනස සම්බන්ධවත් අපි තේරුම් ගන්න ඕන. අපි සමාජයේ ඇසුරු කරන අනිත් අය පිළිබඳවත් තේරුම් ගන්න ඕන. ඒ අය අපිට යම් යම් උපදෙස් දෙනකොට මේ උපදේශය දෙන්නේ සැබෑවටම අභිවාද්ධිය බලාපොරොත්තුවෙන්නද, අපිට සිද්ධ වෙන අනර්ථය වළක්වන්නටද ඇත්තටම මේ කියන්නේ. එහෙම නැත්නම් ඊර්ෂ්‍යා සහගතව අපි යන ගමන් මග දරාගන්නට බැරිව ඒක වළක්වන්නද මේ බොහෝම මිත්‍රශීලීත්වයෙන් සද්භාවයෙන් උපදෙස් දෙන්නේ කියලා එහෙමත් අපි තේරුම් ගන්නට ඕන.

ඉතින් අපි නිතරම කතා කරනන මේ ක්ලේශයන් ගැන අපි සාකච්ඡා කරන්නේ අනුන් විවේචනය කරන්න නෙවෙයි. තමන්ගේ මානසික ස්වභාවය තේරුම් ගන්නයි. නමුත් අපිට අපේ මනස තේරුම් ගන්නවා වගේම අනිත් අයගේ ස්වභාවය තේරුම් ගන්නත් ඕන, සමාජයේ ජීවත් වෙනකොට ඒ දෙපැත්තම අපිට අත්‍යවශ්‍යයි. අන් අය විවේචනය කරන්න නෙවෙයි, පුද්ගල චරිත තේරුම් ගන්න අපි මේවා අපේ මනස තුළින් අවබෝධ කරගෙන සමාජය හඳුනාගන්නට උපකාර කරගන්න පුළුවන්කම තියෙනවා. ඊළඟට සමහර වෙලාවට අපි ගෞරවයෙන් සළකන චරිත වුනත් අපි කෙරෙහි යම්කිසි ඊර්ෂ්‍යාවක් ක්‍රියාත්මක වෙන්නට පුළුවන්, ඒක දෙපැත්තටම. ඒ කියන්නේ දැන් අපි හිතමු තමන් මවක් නම්, පියෙක් නම් මව පියා කියලා කියන්නේ පූජනීය චරිතනෙ. ගුරුවරයා කියන්නේ පූජනීය චරිතනෙ, හික්ෂුව කියන්නේ පූජනීය චරිතනෙ. නමුත් ඒ පූජනීය චරිත තුළ වුනත් අනිත් දේ කෙරෙහි, ඒ කියන්නේ දැන් මවට තමන්ගෙම දරුවා කෙරෙහි ඊර්ෂ්‍යාව මතුවෙන්න පුළුවන්.

පියාට තමන්ගේම දරුවා කෙරෙහි ඊර්ෂ්‍යාව මතුවෙන්න පුළුවන්. ගුරුවරයාට තමන්ගේම ශිෂ්‍යයා කෙරෙහි ඊර්ෂ්‍යාව මතුවෙන්න පුළුවන්. දැන් ඒක හුඟාක් වෙලාවට ඔය උසස් අධ්‍යාපන ක්ෂේත්‍ර වල එහෙම අපි හුඟාක් වෙලාවට දකිනවා, ඒ තැන්වලදි සමහර වෙලාවට ගුරුවරයාට දැනෙනවා නම් ශිෂ්‍යයා ගොඩක් දක්ෂ පක්ෂකම් ඇතිව ඉදිරියට යනවා කියලා එතනදි ඊර්ෂ්‍යාව මතුවෙලා ඒ තැනැත්තා පහළට ඇද දමන්නට කටයුතු කරන අවස්ථා, ඒ වගේම විශේෂයෙන්ම ඒ ක්ෂේත්‍ර වල ඉදිරියට යන්න බාධා කරන අවස්ථා හුඟාක් වෙලාවට අපි දකිනවා. ඒ මොකද අර ගුරුවරයාට දැනුනොත් එහෙම මේ ශිෂ්‍යයා බොහෝම දක්ෂකම් ඇතිව තමනුත් පහුකරගෙන යන්නට යනවා කියලා ඒ තැනැත්තාට ඊර්ෂ්‍යාව මතුවෙන්න පුළුවන්. ඒ වගේ සමහර වරක අපිට හිතෙනවා ඒගොල්ලො එහෙම ඊර්ෂ්‍යා නොකළ යුතුයි නේද කියලා. නමුත් ගුරුවරයෙක් හැටියට ගත්තහම ගුරුවරයා කියන භූමිකාව තුළ ශිෂ්‍යයා කෙරෙහි ඊර්ෂ්‍යාව මතුවීම යෝග්‍ය නෑ කොහෙත්ම. ඒ තැනැත්තාට ගුරුවරයෙක් හැටියට ඇතිවිය යුත්තේ ශිෂ්‍යයා කෙරෙහි යම්කිසි සතුටක්, ඒ වගේම මුදිතා ගුණයක්, තමන්ගේ දක්ෂතාවයේ හැටියටයි මේ ශිෂ්‍යයා ඉදිරියට යන්නේ. ඒ ගැන තමන්ට යම්කිසි තෘප්තිමත් බවක් තමයි ඇතිවිය යුත්තේ. නමුත් ඉතින් ගුරුවරයා කියන භූමිකාව තුළ ඉන්නෙත් පෘථග්ජන සත්වයෙක්නේ. ඉතින් ඒ පෘථග්ජන සත්වයාට තම තමන්ට ආවේණික වෙච්චි රූපි අරුවිකම් තියෙනවා. ඉතින් ඒවා අර ගුරු භූමිකාව යට කරගෙන අර ගෞරවණීය පදනම යටකරගෙන ඒ තැනැත්තා තුළ අර පෘථග්ජන, පොදු සත්වය ගතිය මතුවෙලා එන්න පුළුවන්. ඉතින් එහෙම මතුවෙලා ආවොත් ඒ තැනැත්තා ගුරුවරයාය කියන පදනම වෙනම එකක්. නමුත් ඒ පුද්ගලයා තුළ ශිෂ්‍යයා කෙරෙහි ඊර්ෂ්‍යාව මතුවෙන්න පුළුවන්. මොකද ගුරුවරයෙක් හැටියට එතෙන්නට ගිහිල්ලා තියෙන්නේ අධ්‍යාපන ක්ෂේත්‍රය තුළනේ. ඒ ගුරුවරයා අධ්‍යාපනයට කැමැති නිසානේ එතෙන්නට වර්ධනය වෙලා තියෙන්නේ. ඉතින් ඒ නිසා තමන් කැමැති ක්ෂේත්‍රය තුළ තවත් කෙනෙක් අර විදියට වැඩෙනකොට එහෙම ඊර්ෂ්‍යාව මතුවෙන්න පුළුවන්.

නමුත් අර මුලින් කිව්වා වගේ අර පැවිද්දා ගැන කිව්වා වගේ, එක හික්ෂුවකට හැකියාවක් නෑනේ ලෝකෙටම බණ කියන්න ඒ වගේ එක ගුරුවරයෙකුට පුළුවන්කමක් නෑනේ ලෝකෙටම උගන්වන්න. විවිධ දක්ෂ පක්ෂකම් ඇති තවත් අය ගුරුවරු හැටියට ඒ ක්ෂේත්‍රයට එන්න ඕන. හැකියාවන් ඇති අය එන්න ඕන. දැන උගත්කම් ඇති අය එන්න ඕන. එතකොට තමයි මේ සමාජය හොඳ යහපත් සමාජයක් කරන්න පුළුවන් වෙන්නේ. ඉතින් එහෙම කල්පනා කලොත් තමයි ගුරුවරයාට ශිෂ්‍යයා කෙරෙහි ඊර්ෂ්‍යා සහගත නොවී කටයුතු කරන්න පුළුවන් වෙන්නේ.

ඊළඟට මව පියා තුළ වුනත් දරුවා කෙරෙහි මෙත්තා, කරුණා, මුදිතා, උපෙක්ෂා ගුණ තමයි ඇතිවිය යුත්තේ. හැබැයි සමහර වෙලාවට ඊර්ෂ්‍යාව මතුවෙන්න පුළුවන්. ඒවා ඉතින් හරිම සුක්ෂම කාරණා. නමුත් අපි පරිස්සමින් තේරුම් ගන්න ඕන එහෙම වෙන්න පුළුවන්. ඒ කියන්නේ මවට දියණිය පිළිබඳව ඊර්ෂ්‍යාව මතුවෙන්න පුළුවන්. දියණියගේ රූප සම්පත්තිය, හැඩරුව, අතින් අය දියණිය කෙරෙහි ඇතිකරගන්න පිළිගැනීම. මේ කියන්නේ හැම තැනම එහෙම වෙනවා කියන එක නෙවෙයි පින්වතුනි. මවකට තමන්ගේ දියණිය හොඳට උස මහත ගිහිල්ලා, හැඩ රුව ඇතිව, සමාජයේ කවුරුත් ආදරය කරන මට්ටමට වැඩෙනකොට බොහෝ මව්පියෝ ඒ පිළිබඳව සතුටු වෙනවා. හැබැයි කලාතුරකින් සමහර වෙලාවට තමන්ටත්

නොදැනුවත්වම ඒ දියණියට අනිත් අයගේ ඇතිවෙන ආකර්ෂණයන් එක්කලා මව තුළ පවා ඊර්ෂ්‍යා සහගත ගතියක් ඇතිවෙන්නට පුළුවන්. ඊළඟට පියා තුළ තමන්ගේ පුත්‍රයි පිළිබඳව ඊර්ෂ්‍යා සහගත ගතියක් ඇතිවෙන්න පුළුවන්. ඒ කියන්නෙ දැන් පුතා තමන් වගේ හොඳට හැඩිදැඩි වෙලා හැදිලා වැඩිලා අනිත් කාගෙන් ප්‍රසාදය දිනාගන්න මට්ටමට එනකොට එතකොට තමන් අභිබවා යනවා වගේ ගතියක් ඇතිවෙනකොට එයාට පුතණුවන් කෙරෙහි ඊර්ෂ්‍යාව මතුවෙන්න පුළුවන්. එතකොට දැන් ඒක තවත් විදියකින් වෙන්න පුළුවන්. දැන් පිරිමි දරුවෙක් ටිකක් ලොකු මහත් වෙනකොට, කරදඬු උස් වෙනකොට පියා වගේ අර තරුණ වයසේ වර්ධනය වෙනකොට අර මවගේ ආදරය සෙනෙහස වැඩිපුර පුතණුවන් කෙරෙහි යොමුවෙන්නට ගන්නවා. එතකොට දැන් ඒ කාන්තාවගේ ආදරය සෙනෙහස මෙතෙක් තමන්ගේ සැමියා කෙරෙහි තමයි පූර්ණ වශයෙන් යොමු වුනේ. බිරිඳගේ ආදරය සැමියා කෙරෙහි. එතකොට දැන් මේ පුතා ලොකු මහත් වෙනකොට අර බිරිඳට පෙනෙනවා තමන්ගේ සැමියාගේ ප්‍රතිරූපයක් අර පුතා තුළින්. එතකොට මවට නොදැනුවත්වම අර පුතා කෙරෙහි වැඩි සෙනෙහසකින් ඇලීමකින් කටයුතු කරන්නට පෙළඹෙනවා. එතකොට තාත්තට දැනෙන්න ගන්නවා, ඒ කියන්නෙ ස්වාමියාට දැනෙන්න ගන්නවා එතකොට, දැන් තමන්ට පූර්ණ වශයෙන් බිරිඳගෙන් ලැබිවිච්චි ආදරය දැන් දෙකට බෙදීගෙන යනවා. එතකොට මේක දැන් තමන්ට ලොකු අභියෝගයක් වගේ දැනෙන්නට පුළුවන්, පෙනෙන්නට පුළුවන්. ඒවා මේ මතුපිටින් වචන වශයෙන් එන ඒවා නෙවෙයි. ඒවා විත්ත අභ්‍යන්තරයේ එන ඉතාම සියුම් මනෝභාවයන්. එතකොට එහෙම එතකොට අර තමන්ට මෙතෙක් කාලයක් තනිකර ලැබිවිච්චි ආදරයක් දැන් බෙදිලා ගිහිල්ලා තව කෙනෙකුට ලැබෙනකොට තමන්ට ඒක එක්තරා අභියෝගයක් වගේ දැනෙනවා. එතකොට පියාට පුතා කෙරෙහි යම් ඊර්ෂ්‍යාවක් මතුවෙන්න ඒකත් හේතුවක් වෙන්න පුළුවන්. ඊළඟට මවටත් ඒ වගේ. දියණිය දැන් හැඩට උස්මහත් වෙලා හැඩරුව වෙලා එතකොට පියා වැඩිපුර අර දියණිය පිළිබඳව බොහොම සෙනෙහසින් කටයුතු කරන්න ගන්නවා. එතකොට අම්මට දැනෙන්න ගන්නවා දැන් ස්වාමියාගේ සෙනෙහස මෙතෙක් කාලයක් පූර්ණ වශයෙන් තමන්ට ලැබුනේ. දැන් ඒක බෙදිලා දියණියටත් ඒකෙ කොටහක් යන බව පෙනවා. එතකොට ඒ දියණිය පිළිබඳව තමන්ට යම්කිසි අභියෝගාත්මක, ඊර්ෂ්‍යා සහගත හැඟීම් මතුවෙන්නට පුළුවන්. මේ වගේ සමහර වෙලාවට අපි පූජනීය වශයෙන් සළකන වරිත තුළ වුනත් මේ දුර්වලකම් මතුවෙන්නට පුළුවන් ඒකට හේතුව තමයි ඒ තමන්ගේ ගුරු භූමිකාව, මාතෘභූමිකාව, පීතෘ භූමිකාව ඒක පූජනීයයි. හැබැයි ඒ තුළ ජීවත්වෙන්නේ පෘථග්ජන සත්වයෙක් නිසා ඒ තැනැත්තා තුළ අර පොදු ගති, එහෙම නැත්නම් පොදු සත්ව ගති මතුවෙලා එන්න පුළුවන්.

දැන් මේවා කියන්නෙ නිග්‍රහය පිණිස නෙවෙයි, පරිස්සමින් අපි තේරුම් ගත්තේ නැතිනම් අපි නොදැනුවත්වම මේ උපක්ලේශ ධර්මයන්ගෙන් අපේ සිත් සතන් විනාශ වෙන්න පුළුවන්. එතකොට මේ විදියට අපේ මනසේ ඇතිවෙන මේ ඊර්ෂ්‍යාව අපි සිහිපත් කලා ප්‍රධාන වශයෙන්ම ද්වේශ මූලිකවමයි මේ සිත හටගන්නෙ. මෝහය සහ මානය මේ සඳහා පසුබිම සකසනවා. ඉතින් මේ තත්වය තරමක් හෝ පාලනය කරගන්න, යටපත් කරගන්න, වෙනස් කරන්න නම් අපි කළ යුත්තේ මුදිතා ගුණය ටිකෙන් ටික වර්ධනය කරගන්නට ඕන. ඒ වගේම ඊර්ෂ්‍යාවේ පවතින ආදීනවය අපි නුවණින් තේරුම් ගන්නට ඕන. ආදීනවයයි කියලා කිව්වෙ ඒ නැති කරන අනර්ථය. තමන්ගේ මනසට ඊර්ෂ්‍යාව ඇතිවුනු තැන පටන්ම තමන්

දැවෙනවා, තමන් වැනසෙනවා, තමන්ගේ සද්භාවයන් නැතිවෙනවා, මනුස්සකම් නැතිවෙනවා. මනුස්සකම කියලා කිව්වේ මං වගේම අනිත් අයත් හොඳින් ඉන්න ඕන කියන ආකල්පය. එතකොට ඊර්ෂ්‍යාව මතුවුන තැන ඒ ආකල්පය තවදුරටත් පවත්වාගෙන යන්නට බැරිවෙනවා. එතකොට ඒකෙන් හැමවිටම තමන් තමයි නැසෙන්නේ. එතකොට අනිත් කෙනා විනාශ කරන්න අනිත් කෙනාට අපවාද කරන්න, අනිත් කෙනාගේ පරිහානිය දකින්නට ක්‍රියාත්මක වෙනකොට ඒ තුළින් බොහෝ පව්කම් කරගන්නවා. එයින් සසර ගමනේ තමන්ට තමයි දේවල් අහිමි වෙන්නේ. අනුන්ට අහිමි කරන්නට කටයුතු කිරීමේ විපාකයෙන් තමන්ට තමයි අහිමි වෙන්නේ.

දැන් අර පින්වතුන් අහලා ඇතිනේ ලෝසකතිස්ස හාමුදුරුවන්ගේ කතාව. ලෝසකතිස්ස හාමුදුරුවෝ කියන්නේ මේ ශාසනයේ, ගෞතම බුද්ධ ශාසනයේ අර්භත්වයට පත්වුනු රහතන් වහන්සේ නමක්. නමුත් උන්වහන්සේට බරපතල අකුසල කර්මයක් තිබුණා සංසාරික වශයෙන් තමන් සිද්ධ කරගත්තු ඒ අකුසල කර්මය නිසා එතැන් පටන් උපදින උපදින කිසිම ආත්මභාවයක කුසගිනි නිවෙන්නට ආහාරයක් ලැබුනේ නෑ. යම්තම් ජීවිතය පවතිනවා අර කර්ම ශක්තිය ගෙවන්න ඕන නිසා, නමුත් කුසගිනි නිවන්න ආහාරයක් ලැබෙන්නෑ. ඒ රහත් වෙච්ච ආත්මභාවයෙන් එහෙම තමයි. ඉතින් එහෙම වෙන්න හේතුව තමයි පෙර ආත්මභාවයක පැවිදි වෙලා හිටියේ. එතකොට උන්වහන්සේ පන්සලක විහාරාධිපතා හාමුදුරුනමක් හැටියට. එතකොට මහජනයාත් එක්ක හොඳින් කටයුතු කරගෙන ගියා. එක් අවස්ථාවක සංචාරක භික්ෂූන් වහන්සේ නමක් මේ ගමට වැඩම කලා. ඒ කියන්නේ ගමින් ගමට වැඩම කරගෙන යන ස්වාමීන් වහන්සේ නමක්. එතකොට පන්සලේ ප්‍රධානම දායක මහත්තයෙක් අර ආගන්තුකව වැඩිය හාමුදුරුවෝ ගැන බොහොම ප්‍රසාදයට පත්වෙලා උන්වහන්සේ එකතු කරගෙන ඇවිල්ලා පන්සලේ නවත්තලා බොහෝම සතුටින් ගෞරවයෙන් වැඳලා පුදලා උන්වහන්සේ පිළිබඳව බොහෝම ප්‍රසාදජනක විදියට කටයුතු කලා. කටයුතු කරලා පන්සලේ ලොකුහාමුදුරුවන්ට කිව්වා, ස්වාමීන් වහන්ස මේ ආගන්තුක හාමුදුරු නමක්. අපිට මෙහෙම මුණගැහුණා. පිණ්ඩපාතෙ වැඩියා. ඉතින් ඒ නිසා මම එක්කරගෙන ආවා. අද උන්වහන්සේ මෙහෙ වැඩ ඉන්නවා කියලා නවත්වලා ගිහිල්ලා හවසන් ඊටපස්සෙ ආවා ගිලන්පස ජාති එහෙම අරගෙන. අරගෙන ඇවිල්ලා අර හාමුදුරුවන්ට පූජා කරලා, ලොකු හාමුදුරුවන්ටත් පූජා කරලා එහෙනම් හෙට පිණ්ඩපාතෙ වඩින්න අපේ නිවසට කියලා ආරාධනාවකුත් කරලා ගියා.

පස්සෙ දැන් පන්සලේ හාමුදුරුවෝ, විහාරාධිපති හාමුදුරුවෝ කල්පනා කරනවා දැන් මේ දායකයන්ට මෙව්වර කාලයක් අපි තමයි බණ ටික කියන්නේ, දානට අවමගුලට සියල්ල අපි තමයි කටයුතු කරන්නේ. හැබැයි දැන් මේ ආගන්තුකව වැඩිය හාමුදුරුවෝ තමයි දැන් ලොකු කරගෙන කටයුතු කරන්නේ. වෙනදා මේ හවසට අපි ගිලන්පස ගත්තද නැද්ද කියලා බලන්න මේ දායකයෝ එන් නෑ. අද මේ ආගන්තුක හාමුදුරුවෝ ආවට පස්සෙ මහා ඉහළින් ගිලන්පස එහෙම හදාගෙන ආවා කියලා දැන් අර ආගන්තුකව වැඩිය හාමුදුරුවෝ කවුද, කොහෙද, මොකක්වත් තමන් දන්නේ නෑ. දැන් අහකම තියෙන ප්‍රශ්නයක් ඒ හාමුදුරුවෝත් එක්ක ඇතිවෙනවා, මනසේ කාගෙද, අර විහාරාධිපති හාමුදුරුවන්ගේ මනසේ. දැන් අර ආගන්තුකව වැඩිය හාමුදුරුවෝ ගැන තමයි දැන් නොසතුව මතුවෙන්නේ. ඊර්ෂ්‍යාව මතුවෙන්නේ, ඇයි? තමන්ට වඩා අර දායකයින්ගේ ප්‍රසාදයට ලක්වෙලා තියෙනවා.

ඊටපස්සේ දැන් රාත්‍රියේ සැතපෙන්න සුදානම් වෙනකොට අර ආගන්තුකව වැඩිය හමුදුරුවො මේ විහාරාධිපති හමුදුරුවන්ට වඩා පොඩ්ඩක් බාල කෙනෙක්. ඉතින් උන්වහන්සේ ගිහිල්ලා වැඩිහිටි හමුදුරුවන්ට වඳිනවා. වැන්දා වුනත් ආශීර්වාදයක්වත් කලේ නෑ, නොදැක්කා වගේ අහක බලාගෙන හිටියා. ඉතින් එතකොට අර හමුදුරුවො කල්පනා කලා උන්වහන්සේ මොකක් නිසාද දන්නෑ නොමනාපයෙන් වගේ කටයුතු කරන්නෙ කියලා, ඊටපස්සෙ උන්වහන්සේ අවශ්‍ය වතාවත් කරලා ගිහිල්ලා සැතපුනා. දැන් පහුවදා උදේ යන්න කියෙනවා අර දායකයාගේ ගෙදර දානෙට ආරාධනා කරලා තියෙන්නෙ. දැන් විහාරාධිපති හමුදුරුවො කල්පනා කරනවා දැන් ඊයෙ ඇවිදින් ගෙනල්ලා බාරදීලා ගිලන්පස එහෙමත් පූජා කරලා ගියා. දැන් අද දානෙටත් එක්කරගෙන ගියොත් එහෙම මේ සම්බන්ධය ගොඩක් තහවුරු වෙනවා. එහෙම වුනොත් එහෙම මෙතන බරපතල ප්‍රශ්නයක් ඇතිවෙනවා. පන්සලෙන් යවාගන්නම හම්බවෙන්නෙ නෑ. එහෙම වුනොත් අපිට මෙතන විසුමක් හම්බෙන් නෑ. දැන් මෙහෙම නොයෙක් දේවල් උන්වහන්සේගේ මනසට එනවා. ඒකත් එක්කලා උන්වහන්සේ කල්පනා කරනවා දැන් කොහොමද මේක වළක්වන්නෙ. වළක්වන්න මොකක්ද කරන්නේ කියලා කල්පනා කරනකොට උන්වහන්සේ හිතනවා එහෙනම් මුත්වහන්සේ අද දානෙ ගෙදරට එක්කන් නොගිහින් ඉන්න ඕන.

ඉතින් දැන් පන්සලක සිරිත තමයි දානෙකට වඩින්න කියෙනවා නම් අර පොඩි සීනුවක් තියෙනවානෙ, ඒකට කියන්නෙ ගෙඩිය ගහනවා කියලා. එතකොට ඒක නාද කලා. ඉතින් ඒක නාද කලොත් දැන් අර හමුදුරුවො නැගිටලා එයි කියලා දැන් විහාරාධිපති හමුදුරුවන්ට බයක් තියෙනවා මේ හමුදුරුවො එක්කන් යන්න. ඒ නිසා සංඝ්ටාරෙ ළඟට ගිහිල්ලා හිමින් සැරේ නියපොත්තෙන් තට්ටු කලා. දැන් සංඝ්ටාරෙ ගැහුවා කියලා කියන්නත් එපෑ, බොරුවක් කියන්නත් බෑනෙ. එහෙම නියපොත්තෙන් යන්නම් තට්ටු කරලා, ඊටපස්සෙ අර හමුදුරුවො වැඩ ඉන්න කුටියෙ දොර ළඟට ගිහිල්ලා දොරටත් හිමින් සැරේ සද්දේ ඇහෙන් නැතිවෙන්න නියපොත්තෙන් යන්නම් තට්ටු කලා. තට්ටු කරලා ඒ හමුදුරුවො පාත්‍රයත් අරගෙන ගියා දායකයාගේ ගෙදර. ගිහිල්ලා, දායකයා ඉතින් මග බලාගෙන හිටියා. ඊටපස්සෙ අනේ ස්වාමීන් වහන්ස කෝ ආගන්තුක හමුදුරුවො කියලා, ආගන්තුක හමුදුරුවො තමයි ඊයෙ ඉතින් හොඳට ගිලන්පස එහෙම ගෙනිහිල්ලා සාක්තු සප්පායම් කලා, තාම බුදි වෙන්න ඇති නැගිටිටෙ නෑ, මම ගෙඩියත් ගැහුවා, දොරටත් තට්ටු කලා ඒත් නෑ. ඉතින් මම පිණ්ඩපාතෙ එන්නත් පරක්කු වෙන නිසා, දානෙට එන්න පරක්කු වෙන නිසා මම පාත්‍රය අරගෙන ආවා. ඉතින් ගෙඩියත් ගහලා, දොරටත් තට්ටු කරලා එන්නෙ නැත්නම් නැගිටින් නැත්නම් එතනින් එහාට මොකද කරන්නෙ. ඔහොමද ආගන්තුකව වඩින සංඝයා වහන්සේලා කටයුතු කරන්නෙ කියලා බොහොම චෝදනා මුඛයෙන් කතා කලා. ඊටපස්සෙ දායකයා කියනවා අනේ ස්වාමීන් වහන්ස දුරබැහැර ඉඳලා වැඩම කරලා උන්වහන්සේට වෙහෙස ඇති එහෙනම්, කමක් නෑ ඔබවහන්සේ එහෙනම් වැඩ ඉන්න කියලා දානෙ පිළිගන්වලා ඔක්කොම ඉවරවෙලා එහෙනම් ඉතින් දැන් ස්වාමීන් වහන්ස, අර ආගන්තුක ස්වාමීන් වහන්සේට දානෙන් නෑනෙ, එහෙනම් ඔබවහන්සේ මේ දානෙ ටික ගෙනිහින් දෙන්න කියලා අර හමුදුරුවන්ගේම පාත්‍රය හොඳට හෝදලා ඒ පාත්‍රයට හොඳට දානෙ සකස් කරලා බෙදලා දුන්නා, එහෙනම් ස්වාමීනි උන්වහන්සේට වෙහෙස නිසා නින්ද ගිහිල්ලා ඇති, ගිහිල්ලා මේක පූජා කරන්න කියලා.

ඊටපස්සෙ දැන් මේ හාමුදුරුවෝ කල්පනා කලා මේ සම්බන්ධය නවත්වන්න ඕන නිසා මෙහෙම කලා. දැන් අන්තිමට මට දානෙත් ගෙනියන්න උනා නේද කියලා, දැන් මොකක්ද කරන්නෙ කියලා කල්පනා කර කර යනකොට උන්වහන්සේ හිතනවා, දැන් මේක වළක්වන්නේ කොහොමද. දැන් වතුරකට දැම්මොත් මේක අර තෙල් පාවෙනකොට මිනිස්සු දැනගන්නවා, ඊටපස්සෙ බත්ඇට පාවෙනකොට මිනිස්සු දැනගන්නවා ඉඳුල් මොනවහර් මේකට හලලයි කියලා. එතකොට පාරක් අයිනේ දැම්මොත් එහෙම බල්ලෝ කපුටෝ එකතු වෙලා එතකොටත් මේක දැනගන්නවා. මොකක්ද කරන්නෙ කියලා හිත හිතා යනකොට පාර කිට්ටුව දැක්කා හේනක් ගිනිකියලා. ඊටපස්සෙ මුත්වහන්සේට අලුත් අදහසක් ආවා අර ගිනිගන්න හේනෙ එක තැනක, ගිනිගෙන ඉවරවෙච්චි තැනක ගිනි අගුරු තියෙනවා, ලී කෝටුවක් අරගෙන අර ගිනිඅගුරු ටික එහාට මෙහාට කරලා අර පිණ්ඩපාතෙ දානෙ ටික එතනට හැලුවා. හලලා ගිනි අගුරු ටිකෙන් වහලා තිබ්බා. දැන් සත්තු වහන්නෙත් නෑ, තෙල් පෑදෙන්නෙත් නෑ, කවුරුවත් දන්නෙ නෑ. ඒක වහලා තියලා උන්වහන්සේ පන්සලට ගියා.

ගිහිල්ලා බලනකොට තාමත් අර හාමුදුරුවෝ දොර ඇරලා නෑ. ඊටපස්සේ මොකක්වෙලාද අපවත් වෙලාද මේක ඇතුලේ මේ සද්දයක්වත් නැත්තෙ කියලා දොරට තට්ටු කලා, මොකක්වත් නෑ. දොරත් වහලා ජනේලෙන් වහලා. ඊටපස්සෙ මේ හාමුදුරුවෝ තල්ලු කරලා දොර ඇරියා. දොර ඇරලා බලනකොට ඇතුලේ කවුරුත් නෑ. ඊටපස්සෙ මේ හාමුදුරුවන්ට කල්පනා වුනා එහෙමනම් උන්වහන්සේ සෘද්ධිබලසම්පන්න කෙනෙක්. දැන් මේ දොරේ අගුලක් දාලා ජනේලෙන් වහලා යන්න තැනක් නෑ. නමුත් උන්වහන්සේ ඇතුලේ නෑ. එහෙනම් උන්වහන්සේ යම්කිසි සෘද්ධියක් ඇති කෙනෙක්. එතකොට උන්වහන්සේ රහතන් වහන්සේ නමක්දෝ. එහෙමනම් මං මේ අනර්ථයක් නේද කරගත්තේ, මම රහතන් වහන්සේ නමක් ගැන නේද මෙහෙම හිතුවේ කියලා. එතන පටන් උන්වහන්සේට ලොකු පසුතැවීමකුත් ආවා. ඇත්තටම අර හාමුදුරුවෝ රහතන් වහන්සේ නමක්. එතකොට මේ ගමින් ගමට මහජනයාට අනුග්‍රහ පිණිස වාරිකාවේ වඩින්නෙ.

එතකොට මේ හාමුදුරුවන්ගේ ගැටුම්කාරී ස්වභාවය තේරුම් අරගෙන උන්වහන්සේ එහෙමම සෘද්ධියෙන්ම වැඩම කලා. ඉතින් මේ රහතන් වහන්සේට ලැබිච්ච දානෙ ටික අර ගිනි අගුරු ගොඩට දාලා ඊර්ෂ්‍යා සහගතව ඒ කරගත්තු අකුසලය එතැන් පටන් උපදින උපදින හැම ආත්ම භාවයකම උන්වහන්සේට කිසිදාක ආහාර පාන කුසගිනි නිවෙන්න ලැබුන් නෑ. ඉතින් එතනින් පස්සේ යක්ෂ ආත්මවල, සුනඛ ආත්ම වල එහෙම එක එක ආත්ම වල ඉපදිලා තියෙනවා. ඒ කිසිම ආත්මයක කුසගිනි නිවෙන්න ආහාරයක් ලැබෙන්නෑ. ඊටපස්සෙ අන්තිමට ගෞතම බුද්ධ ශාසනයේ නිවන් දකින්න සසරේ පාර්ථනා ඇතිව ආපු කෙනෙක්. ඒ වගේම සසර ගමනේ හොඳට භාවනා කරලා ගුණදහම් වඩපු කෙනෙක්. අර ඒ මොහොතේ ඇතිවෙච්චි ඊර්ෂ්‍යාවත් එක්කයි මේ කටයුතු කලේ. එතකොට උන්වහන්සේ මේ ගෞතම බුද්ධ ශාසනයේ අර්හත්වය ලබන්නට සුදුසුකම් තිබු කෙනෙක්. ඊටපස්සේ මේ අවසාන ආත්ම භාවයේ මනුස්ස ලෝකයේ උපන්නා. ඒ ඉපදුනාට පස්සෙ ඒ ගමේ පවුල් දහක් තියෙන ගම්මානයක්. කුලී වැඩ කරලා හැමදෙනාම ජීවත් වෙන්නේ. ඒ ගමේ එක මව් කෙනෙකුගේ කුසක පිළිසිඳගත්තා. ඒ පිළිසිඳගත්ත දවසේම අර දහසක් පවුල් වලටම සම්පූර්ණයෙන්ම රැකියා නැතිව ගියා. ඊටපස්සේ ඒ පිරිස කල්පනා කලා කවුරුහර් කාලකණ්ණියෙක් අපි අතරට ඇවිල්ලා තියෙනවා

කියලා මොකක්ද මේකට කරන්න ඕන උපායමාර්ගය කියලා පවුල් දාහ පන්සිය පන්සිය දෙකට බෙදුවා. බෙදුවට පස්සෙ එක පන්සියේ කණ්ඩායමකට නැවත රැකියා ලැබෙනවා. අනිත් පන්සියට ලැබෙන්නෑ. ඊටපස්සේ ඒ පන්සියත් නැවත දෙකට බෙදුවා. එතකොට එක දෙසිය පනහකට ලැබෙනවා, අනිත් දෙසිය පනහට ලැබෙන්නෑ. ඊටපස්සේ ඒ දෙසිය පනහත් දෙකට බෙදුවා. මෙහෙම මෙහෙම දෙකට බෙදලා බෙදලා අර දරුවා පිළිසිඳගත්ත මව සහ පියා වෙන්නෑ. වෙන්නෑට පස්සෙ අර පියා කියනවා නුඹ නිසා මටත් දුක් විඳින්න බෑ, ඒ නිසා නුඹට පුලුවන් හැටියට දරුවා හදාගන්න කියලා අර මනුස්සයත් අනිත් කණ්ඩායමට එකතු වුනා.

ඉතින් අර දරුවා ලැබෙන තෙක් ඒ අම්මා නොවිඳිනා දුක් විඳලා දරුවා බිහිවුනා. දැන් බිහිවුනාට පස්සෙ දැන් ගෙදරක කුලී වැඩකට හරි යනකොට දරුවා අරගෙන ගියොත් ඉඳුල් බත් ටිකක් වත් ලැබෙන්නෑ, වළඳක් හෝදන්නවත් ලැබෙන්නෑ, යන යන තැන බැනුම් අහගෙන එන්න තමයි එන්න වෙන්නේ. දරුවා නැතුව ගියොත් වළං පිගන් ටිකක් හෝදලා හරි ඉඳුල් බත් ටිකක් හරි ලැබෙනවා. ඉතින් මේ විදියට අවුරුදු හතක් යනකල් අර අම්මා නොවිඳිනා දුක් විඳගෙන අර දරුවා පෝෂණය කලා. අවුරුදු හතක් පමණ ගියාට පස්සෙ අතට පතක් දීලා අම්මත් සැඟවිලා නික්ම ගියා, නුඹ නිසා මටත් තවදුරටත් දුක් විඳින්න බැහැ කියලා. ඉතින් ඔහොම ඊටපස්සෙ ගෙයක් ගෙයක් ගානෙ අර පිළිකණුවල ඉඳුල් වතුර වීසි කරන තැන්වල බත්ඇට අහුලමින් හරියටම මිහිපිට උපන්න ප්‍රේතයෙක් වගේ, පිසාවයෙක් වගේ කෘෂ වෙලා ඉතාම දුර්වල මට්ටමට තැනින් තැන ඇවිදිමින් අර දරුවා ආහාර සොයමින් යනවා. ඉතින් මෙහෙම යනකොට සැරියුත් හාමුදුරුවෝ දැකලා අනුකම්පාවෙන් කතා කරලා පිණ්ඩපාත දානය ටිකක් දීලා, ඊටපස්සෙ සාංසාරික ස්වභාවය බලනකොට මෙහෙම රහත් වෙන්න තරම් ශක්තිය ඇති කෙනෙක් කියලා දැකලා පැවිදි කරනවා.

පැවිදි කලා වුනත් කිසිදාක දානෙකට ගියා වුනත් උන්වහන්සේට දානෙ ටික කුසගිනි නිවෙන්න ලැබෙන්නෑ. දැන් දායකයෙක් අපි හිතමු බොහොම ශ්‍රද්ධාවෙන් පූජා කරනවා කියලා. ඒ පූජා කරනකොට දැන් ඒ ලෝසකතිස්ස හාමුදුරුවන්ගේ පාත්‍රයට දායකයා එක බත් හැන්දක් පිළිගන්නපු සැනින්ම ඊළඟ බත්හැන්ද බෙදන්න ලැස්ති වෙනකොට එක්කො දායකයාට පෙනෙනවා තමන්ගේ භාජනය හිස් වෙලා. වෙන බෙදන්න බත් නෑ. එහෙම නැත්නම් දායකයාට පේනවා අර තමන් බෙදපු පාත්‍රය ආයෙ බෙදන්න ඉඩක් නෑ, සම්පූර්ණයෙන් පිරිලා වගේ. එතකොට මේ මොනවාහරි ක්‍රමයකින් අර දායකයා ඊළඟට දෙන්න යන දේ වළකිනවා. මේ විදියට මුළු ජීවිත කාලෙටම උන්වහන්සේට කුසගිනි නිවෙන්නට ආහාරයක් ලැබුන් නෑ. ඊටපස්සෙ පසුකාලීනව උන්වහන්සේ රහත් වුනා. අර්හත්වයට පත්වෙලා පිරිනිවන් පාන දවසේ සැරියුත් හාමුදුරුවෝ කල්පනා කරනවා මේ හික්ෂුන් වහන්සේ අද මේ සසර ගමනේ ජීවත් වෙන අන්තිම දවස. අදින්පස්සෙ නැවත ජීවිතයක් නෑ, නැවත උපතකුත් නෑ. ඒ නිසා උන්වහන්සේගේ කුසගිනි නිවන්නට ඕන කියලා සැරියුත් හාමුදුරුවෝ කතා කලා එන්න මාත් එක්කලා පිණ්ඩපාතෙ යන්න කියලා. එතකොට දැන් සැරියුත් හාමුදුරුවන්ට වෙනදා මිනිස්සු පොරකකා පස්සෙන් ඇවිල්ලා දානෙ පිළිගන්නවා. එදා ලෝසකතිස්ස හාමුදුරුවෝත් එක්කලා පිණ්ඩපාතෙ වඩින්න පාරට බැස්සා, සැරියුත් හාමුදුරුවන්ටත් දානෙ නෑ. ඊටපස්සෙ සැරියුත් හාමුදුරුවෝ තේරුම් ගත්තා මෙහෙම කලොත් මේක කරන්න බැහැ කියලා. ආසන ශාලාවක ලෝසකතිස්ස හාමුදුරුවෝ නවත්වලා, ආසන ශාලාව කියන්නෙ හාමුදුරුවෝ පිණ්ඩපාතෙ ගිහිල්ලා

ඇවිදින් වාඩිවෙලා දානෙ වළඳන ඔය අම්බලම් වගේ තැන් තැන් වල හදල තියෙන තැනක්.

එතකොට ඒ ශාලාවක නවත්තලා සැරියුත් හාමුදුරුවෝ පිණ්ඩපාතෙ ගිහිල්ලා පාත්‍රය පිරෙන්න දානෙ ලැබුනට පස්සෙ එක භාජනයකට දාලා කවුරුහරි මග යන කෙනෙකුට කියනවා අසවල් ආසනශාලාවේ මෙහෙම හාමුදුරු නමක් ඉන්නවා, ලෝසකතිස්ස හාමුදුරුවෝ. උන්වහන්සේට ගිහිල්ලා මේක පරිත්‍යාග කරන්න කියලා දෙනවා. ආයෙත් සැරියුත් හාමුදුරුවෝ පිණ්ඩපාතෙ යනවා, ආයෙත් පාත්‍රය පුරවලා ලැබුනට පස්සෙ ආයෙත් යවනවා. ඔහොම දෙකුත් වතාවක් යවලා සැරියුත් හාමුදුරුවෝත් දානෙ වළඳලා ආපහු ඇවිත් ලෝසකතිස්ස හාමුදුරුවන්ගෙන් ඇහුවා අදවත් කුසගිනි නිවෙන්න දානෙ වැළඳුවද. එතකොට ලෝසකතිස්ස හාමුදුරුවෝ කියනවා ස්වාමීනී තවම ඉර හැරිලා නැති නිසා ලැබුණොත් වළඳනවා. ඒ කියන්නෙ අර කිසිවක් උන්වහන්සේට ලැබිලා නෑ, එක්කො පාරවල් වැරදිලා වෙන දිහාකට ගිහිල්ලා. නැත්නම් වෙන කාටහරි දීලා ගිහිල්ලා. ඊටපස්සෙ සැරියුත් හාමුදුරුවෝ බලනවා දැන් කාලවේලාව ඉක්ම යනවා. ආයෙ පිණ්ඩපාතෙ යන්න වෙලාවක් නෑ, එහෙමම පාත්‍රයත් අරගෙන රජමාළිගාවට වැඩියා. රජ්ජුරුවෝ වෙලාව බලලා දානෙ සකසලා දෙන්න කාලයක් නෑ. ඒ නිසා චතුමධුර පාත්‍රයක් සකසලා පූජා කලා.

සැරියුත් හාමුදුරුවෝ චතුමධුර පාත්‍රය අරගෙන ඇවිදින් ලෝසකතිස්ස හාමුදුරුවන්ට කියනවා, මේක අතට ගන්න එපා. මේක අතට ගත්තොත් ඔබවහන්සේට මේක වළඳන්න හම්බෙන් නෑ, මේක වාෂ්ප වෙනවා. ඒ නිසා මේක මගේ අතේ තියෙද්දී ඔබවහන්සේ වළඳන්න කියලා සැරියුත් හාමුදුරුවන්ගේ අතේ තියාගෙන උන්වහන්සේගේ ශක්තිය මත මේක රඳවාගෙන තමයි ලෝසකතිස්ස හාමුදුරුවන්ට අවසාන මේ ජීවිතයේ අවසාන දවසේ යන්තම් කුසගිනි නිවෙන්නට සලස්වලා උන්වහන්සේ එදා පිරිනිවන් පාන්නෙ. ඉතින් මේ මොකක්ද? මේ ඊර්ෂ්‍යාවේ ප්‍රතිඵල. අනිත් අයගේ ඒ පරසම්පත් ඉවසන්න බැරිකම. අනිත් කෙනාට ලැබෙන ප්‍රසාදය, කීර්තිය, ධනය, බලය, හැකියාව ඒවා දරාගන්නට බැරිකම. එතකොට එබඳු ඊර්ෂ්‍යාවකින් අපේ මනස ඒ මොහොතෙන් දවනවා, තවනවා, විනාස කරනවා. සසර ගමනේ බොහෝ දුක්ඛ විපාක විඳින්නට ඊර්ෂ්‍යාව හේතුවෙනවා. ඉතින් ඒ බව දැනගෙන අපිට මුදිතා ගුණය අනිත් අය සසරේ කරන ලද කුසල බලය නිසා උත්සාහය විරියය නිසා සම්පත් ජනිත වෙනවා. ඒ වගේම සසඳලා තේරුමක් නෑ. අපිට සම්පත් ඕන නම් අපේ සාංසාරික කර්ම ශක්තිය සහ මේ ජීවිතේ උත්සාහය විරියය මත තමයි අපිට ඒවා ලැබෙන්නෙ. ඒ බව නුවණින් තේරුම් අරගන්න කෙනෙකුට තමයි ඊර්ෂ්‍යාව යටකරගෙන මුදිතා ගුණය ඇති කරගන්න පුළුවන්.

ඊළඟට අපි අද සිහිපත් කරන අනිත් උපක්ලේශ ධර්මය තමයි මසුරුකම. ඊර්ෂ්‍යාව සහ මසුරුකම ගොඩාක් එකට යන ධර්ම. මසුරුකම කියලා කියන්නෙ තමන්ගේ දේවල් අනිත් අයට අයිති වෙනවාට කැමැති නැති බව. ඊර්ෂ්‍යාව කියලා කියන්නෙ අනිත් කෙනාගේ සම්පත දරන්න බැරිකම. මසුරුකම කියා කියන්නෙ තමන්ගේ දේවල් අනිත් අයට හිමිවෙනවාට දරාගන්නට බෑ. එතකොට තමන්ගේ දේවල් කියලා කියන්නෙ ඕනම දෙයක්. තමන්ගේ ධනය, ඒ වගේම තමන් සතු සම්පත්, තමන් පරිහරණය කරන භාණ්ඩ, ඒ කිසි දෙයක්. දැන් සමහර වෙලාවට තමන් පරිහරණය කරන පිගාන කෝප්පය ආදී පුද්ගලික දේවල් වෙනම තියාගන්නට ඕන සෞඛ්‍යාරක්ෂිත බව සඳහා. ඒක වෙනම කාරණයක්.

නමුත් මෙතන කියන්නේ තමන් සන්නක දේවල් අතින් අයටත් පාවිච්චි කරන්න පුළුවන් දේවල් ඒවා වත් අතින් අය පාවිච්චි කරනවාට අතින් අයට අත්පත් වෙනවාට කැමැති නෑ. එතකොට අනුන්ට හිමි වෙනවාට කැමැතිත් නෑ, අතින් අය පරිහරණය කරනවාට කැමැතිත් නෑ. එතකොට මසුරුකම කියලා කියන්නේ ද්වේශමූලික සිතක්. එතකොට ලෝභය තමයි තෘෂ්ණාව වශයෙන් මූලික වශයෙන් ඇතිවෙන්නේ. හැබැයි ලෝභයෙන් තමන් අල්ලා ගත්තු දේවල් අතින් අයට හිමිවෙනවාට කැමැති නැති අවස්ථාවේ ඇතිවෙන්නේ ද්වේශ මූලිකවයි. එතකොට ලෝභය පාදක කොටගෙන ද්වේශය මතුවෙමින් ක්‍රියාත්මක වෙන ක්ලේශධර්මයක්. එතකොට එහි මූලය වෙන්නේ ද්වේශයයි. එතකොට යම් අවස්ථාවක ඒ විදියට මසුරුකම ඇතිවුනාම ඒ මසුරුකම විවිධ ක්‍රම වලින් මතුවෙන්නට පුළුවන්. තමන් සතු සම්පත් අතින් අයට හිමිවීම පිළිබඳ රුස්සන් නැති ගතිය.

දැන් අර ලෝසකතිස්ස හාමුදුරුවන්ගේ සිද්ධියේදී එක පැත්තකින් මසුරුකමත් තියෙනවා. ඒකයි මේ ධර්ම එකටම යනවයි කියලා සිහිපත් කලේ. දැන් ඊර්ෂ්‍යාව ඇතිවෙන්නේ අර දායකකාරකාදීන්ගේ වැඩි ප්‍රසාදයක් මේ ආගන්තුක හාමුදුරුවන්ට ලැබෙනකොට එතන තමන්ට දරාගන්න බැරි ගතියක් ඇතිවෙනවා. ඊළඟට මසුරුකම ඇතිවෙන්නේ දැන් දායකයන් මගේ කියලා උපාදාන කරගෙන ඉන්නකොට දායකයා මගේ කියලා අල්ලාගෙන ඉන්නකොට ඒ මගේ දායකයා තමයි දැන් මේ වෙන කෙනෙකුට යන්න යන්නේ. වෙන කෙනෙකුට පැහැදිලි තියෙන්නේ. එතකොට මගේ දායකයි වෙන කෙනෙකුට පහදින්න බැහැ. එතකොට එතන මච්ඡරිය, මසුරුකම මතුවෙනවා. එක පැත්තකින් ඊර්ෂ්‍යාව මතුවෙනවා අර හාමුදුරුවන්ට ලැබෙන සත්කාරය ඒ හාමුදුරුවන්ට ඇතිවෙන ප්‍රසාදය සම්බන්ධව. අතින් පැත්තෙන් මසුරුකම ඇතිවෙනවා තමන්ගේ දායකයා තමන්ට ලැබෙන සම්පත් ආදිය ඒවා තමන්ට නැතිවේවි කියලා. එතකොට ඒ මච්ඡරිය විවිධ කාරණා සම්බන්ධව මතුවෙන්න පුළුවන්. ලාභ මච්ඡරිය, වණ්ණ මච්ඡරිය, ධම්ම මච්ඡරිය. එතකොට ලාභ මච්ඡරිය කියලා කියන්නේ තමන්ට ලැබෙන්න තියෙන දේ තව කෙනෙකුට ඒකෙන් කොටසක් හිමිවෙනවා, එතකොට ඒක තමන්ට රුස්සන් නෑ. දැන් මේ මට ලැබෙන්න තිබ්බව්ව දේ ඒකෙන් තමයි දැන් මේ කොටහක් අනුන්ට යම් දෙයක් යන්නේ. එතකොට ඒක දරාගන්න බැරිවෙනවා. එතකොට මසුරුකම මතුවෙනවා. දැන් ඒක සම්පූර්ණයෙන්ම ගෙඩිය පිටින්ම මට ඕන. අතින් එයට ඒකෙන් කොටහක් යන්න බෑ.

එතකොට දැන් අපි හිතමු සමහර වෙලාවට කල් ඇතිවම ඒකෙන් මට කොටසයි අතින් කෙනාට කොටසයි කියලා ඒ දෙන්න හදපු කෙනා තීරණය කලා නම් එතනදි ලොකු ගැටළුවක් නෑ. හැබැයි මට සම්පූර්ණ ටික දෙනවා කියලත් ඊටපස්සෙ තව කෙනෙකුට උදව් කලා එහෙනම් අපි එයාටත් ටිකක් දෙනවා කියලා කිව්වොත් අන්න මසුරුකම මතුවෙනවා. දැන් අර මට සම්පූර්ණ ටික දෙනවා කියලා කිව්වට පස්සෙ ඒ ප්‍රකාශනයත් එක්කලා අර සම්පූර්ණ ටික ලබන්න දැන් මම මනස සකස් කරගෙන. ඒ සම්පූර්ණ කොටස පිළිබඳව දැන් මම තෘෂ්ණාව ඇති කරගෙන. ඒක උපාදාන කරගෙන මනසින්. දැන් ඒ උපාදාන කරගත්තට පස්සෙ තෘෂ්ණාවෙන් බදාගත්තට පස්සෙ ඒකෙන් කොටහක් දෙන්න හදනකොට තමයි අපට ගැටළුව මතුවෙන්නේ. දැන් මේක අපිට ඉතාම වැදගත් කාරණයක් දැන් ඔය ආයතන පරිපාලනය කරනකොට, ශිෂ්‍යයෝ හදනකොට දරුවෝ හදනකොට මේ හැමදේකදීම. ඒ කියන්නේ දැන් අපි ඒ ගොල්ලන්ට මෙන්න මේ කොටස කරන්න, මේ වැඩ ටික

කරන්න, මෙව්වර මුදලක් දෙනවා කියලා කල් ඇතිව පොරොන්දු වෙලා ඊටපස්සෙ අපි ඒක අඩු කරන්න ගියොත් බරපතල ප්‍රශ්න ඇතිවෙනවා. එතකොට මුලින් අපි ටිකක් දෙන්නම් කියලා පස්සෙ ඒකට ටිකක් එකතු කරනකොට සමහරවිට අපි හිතමුකො මෙහෙම, උදාහරණයක් හැටියට ගත්තොත් අපි කියනවා මේ වැඩේ කලොත් රුපියල් දාහක් දෙන්නම් කියලා. එතකොට රුපියල් දාහක් දෙන්නම් කියලා අර මනුස්සයා වැඩ ටික හරියට කලේ නැහැ කියලා නවසියක් දෙන්න හැදුවොත් එතන බරපතල ප්‍රශ්න ටිකක් ඇතිවෙනවා. එතකොට අපි හිතමු අපි මුලින් කියනවා, නෑ මේකට හත්සිය පනහක් දෙන්නම් කියලා වැඩ ටික කරගෙන ගියයින් පස්සෙ, නෑ කමක් නෑ තව සතුවටත් එක්කලා අටසියම තියාගන්නකො කියලා දුන්නයින් පස්සෙ අපිට දෙසියක් එතන ඉතුරුත් තියෙනවා, හැබැයි අර මනුස්සයා ඒකෙන් සතුටු වෙනවා, කුමක් නිසාද, දැන් අර හත්සිය පනහක මනස හදාගෙන තමයි ඔහු වැඩේ පටන් ගන්නේ. එතකොට තව පනහක් ඔහුට දුන්නයින් පස්සෙ ඔහු වඩාත් සතුටු වෙනවා.

දැන් මේකෙන් කියන්නේ මේ වංචා කරන්න කියන එක නෙවෙයි පින්වතුනි. මිනිස්සු හිතන පතන විදිය එතකොට, ඒ තැනැත්තා හත්සිය පනහට ඒ වැඩේ කරන්න පොරොන්දු වෙනවා නම් ඒක වංචාවක් නෙවෙයිනෙ. අපිට දෙන්න පුළුවන් හත්සිය පනහයි කියලා කියනවා. එතකොට හත්සිය පනහට වැඩේ කරන්න කැමැති නම් ඒකෙ ප්‍රශ්නයක් නැහැ. හැබැයි අපි දාහක් අපිට දෙන්න පුළුවන් කියන ස්වභාවය අඟවලා, එහෙම නැත්නම් කල් ඇතිව දවසක දාහක් දීලා ඊළඟ දවසේ අපි දාහක් දෙන්න බෑ වැඩ ටික එව්වර නැහැ කියලා කියන්න ගියොත් ඒ මනුස්සයා එතනින් එහාට වැඩ කරන්න සූදානම් වෙන්නෑ. ඒ මොකද දැන් අර මනුස්සයාගේ මනස හදාගෙන තියෙන්නේ මට මේකෙන් දහසක් ලැබෙනවා කියලා. එතකොට කල් ඇතිව ඒකට මනස හදාගත්තහම ඒ පුද්ගලයා මනසින් ඒවා උපාදාන කරගන්නවා. දැඩිව ග්‍රහණය කරගන්නවා. ඒ දැඩිව ග්‍රහණය කරගත්තහම ඒකෙන් කොටහක් අඩුවෙන් ගියොත් එහෙම ඒක ඔහුට ඇඟෙන් කැල්ලක් යනවා වගේ තමයි දැනෙන්නේ.

දැන් මෙහෙම තමයි අපේ සිතූම් පැතූම් වැඩ කරන්නේ. එතකොට ලාභ මච්ඡරිය, දැන් අපිට තාම ලැබිලත් නැහැ. ලැබෙනවා කියලා හිතලා තියෙනවා. එතකොට කොච්චරක්ද ලැබෙන්නේ කියලා සම්පූර්ණ තීරණය වුනාට පස්සෙ ඒකෙන් ටිකක් ගියොත් එහෙම අපිට ඇඟෙන් කොටහක් යනවා වගේ ලොකු අමාරුවක් දැනෙන්නේ, ඒක තමයි මසුරුකම. ඊළඟට වණ්ණ මච්ඡරිය. වණ්ණ මච්ඡරිය කියලා කියන්නේ කීර්තිය, ප්‍රසාදය, ඒ තමන්ට ලැබෙන ගුණ වර්ණය. එතකොට ඒ ගුණ වර්ණය අතින් අයටත් බෙදිලා යනවට කැමැති නෑ. දැන් මට සමාජයෙන් ඇතිවෙන සමාජයෙන් කීර්තිය ප්‍රසාදය තවත් කෙනෙකුට ඇතිවෙනවාට කැමැති නැති ගතිය. ඒකයි අපි අර මුලින් කිව්වෙ ප්‍රසිද්ධ වෙනකොට අතින් අයත් ඉදිරියට එතකොට ගුරුවරයා තුළත්, හික්ෂුව තුළත් මේ කවුරු තුළත් ඒ මසුරුකමත් ඇතිවෙන්න පුළුවන්. ඊර්ෂ්‍යාව ඇතිවෙන්නත් පුළුවන්, මසුරුකම ඇතිවෙන්න පුළුවන්. ඒ තමන් වෙත ලැබිව්ව කීර්තිය ප්‍රසාදය දැන් අතින් අය වෙත බෙදී යනවා. ඊළඟට ධම්ම මච්ඡරිය. ධම්ම මච්ඡරිය කියලා කියන්නේ දැන් අපි මේ ධර්මය පිළිබඳව හුඟක් අධ්‍යයනය කරලා අපි ගොඩාක් දේවල් දැනගෙන තියෙනවා. දැන් අතින් අයටත් ඒවා යන්න යනවා. ඒ කියන්නේ ඒක විශේෂයෙන් මතුවෙන්නේ අපි හිතමු දැන් අපි ළඟ පොත්පත් ආදිය තියෙනවා. ඒවයෙ තියන්නේ දැනුම.

මෙතන ධම්ම කියලා කියන්නෙ සද්ධර්මය කියන කාරණයම නෙවෙයි. මනසට අරමුණු වෙන යම් යම් කරුණු. එතකොට ත්‍රිපිටක ධර්මය වුනත් ඒකට ඇතුලත් වෙනවා. එතකොට අපි හිතමු අපි ඒ පොත පත පරිශීලනය කරලා ගොඩාක් දේවල් දැනගෙන තියෙනවා. තව කෙනෙක් අපෙන් ඉල්ලනවා අසවල් පොත තියෙනවාද මට විභාගයට ඕන කරනවා. එහෙම නැත්නම් මට ටිකක් කියවන්න ඕනකම තියෙනවා. එතකොට දෙන්න සමහර වෙලාවට අකැමැති වෙනවා. දැන් මේ තමන්ගේ පොත් රාක්කේ නිකං පුස්තකා තියෙනවා, දූවිලි වහ වහා. ඒක ඕන කෙනෙක් ගෙනිහිල්ලා අධ්‍යයනය කිරීම වරදක් නෙවෙයි කියලා හිතන්න බැහැ, ඇයි මසුරුකම, ඒ මා සතු දේ තව කෙනෙකුට හිමි නොවිය යුතුයි. එක පැත්තකින් ඊර්ෂ්‍යාව ක්‍රියාත්මක වෙන්න පුළුවන්. අනිත් පැත්තෙන් ඔය විදියට මසුරුකම ක්‍රියාත්මක වෙන්න පුළුවන්. ඉතින් මසුරුකම දුරු කරන්නට නම් අපිට එතනදිත් වැදගත් වෙන්නෙ අර මනුෂ්‍ය ධර්මය. මා පමණක් නෙවෙයි අනත් අයත් හොඳින් ඉන්නට ඕන, මගේ ශක්ති ප්‍රමාණයෙන් අන් අයගේ යහපත වෙනුවෙන් මං කැපවෙන්නට ඕන ක්‍රියාත්මක වෙන්න ඕන කියන මේ මානුෂීය ගුණය.

ඒ මානුෂීය ආකල්පය අපි තුළ වර්ධනය වුනොත් තමයි අපිට පුළුවන් වෙන්නෙ මසුරුකම යටපත් කරලා සංවිභාගශීලී බව, සංවිභාගශීලී බව කියලා කියන්නෙ තමන්ට ලැබිවිච්ච දෙයින් තව කෙනෙක් අනිත් අයගේ යහපත වෙනුවෙන් කොටහක් දෙන එක. එතකොට නොලැබුණු දේ ගැන නෙවෙයි, ඒ කියන්නෙ තමන්ට තමන් සන්තක වෙවිච්ච දෙයින් අපි තනියම භුක්ති විඳින්නෙ නෑ තව කෙනෙකුටත් යමක් දීලා තමයි භුක්ති විඳින්නෙ. දැන් ඒක තමයි ඔය හික්ෂුන් වහන්සේලා පවා පුරුදු කරගෙන එන්නෙ, දානෙ ගෙදරකට ගිහිල්ලා තමන්ට දානෙ ටික බෙදුවට පස්සේ පිඟානට හෝ පාත්‍රයට ලැබෙන ටිකෙන් පොඩි ප්‍රමාණයක් හරි තව කෙනෙකුගේ යහපත වෙනුවෙන් දන් දෙනවා. ඒක තමයි අර භාජනයකට ටික ටික අස් කරන්නෙ. පෙරේතයො බලාන ඉන්න නිසා බඩේ අමාරුව හැදෙන නිසා අයින් කරනවා නෙවෙයි, තමන්ගේ පාත්‍රයට හෝ පිඟානට තමන් වෙනුවෙන් කියලා වෙන් කරලු කොටසින් සුළු කොටසක් හෝ දන් දෙනවා. ඒක හඳුන්වන්නේ ඒක දිගින් දිගට අකණ්ඩව පැවැත්වුවොත් ඒක හඳුන්වන්නේ සාරාණිය වන කියලා. සාරාණිය කියලා කියන්නෙ සිහිකටයුතු, සිහිකළ යුතු. එතකොට ඒක සිහිකළ යුතු වතක්. හැමදාම සිහි කරලා කළ යුතු වතක් හැටියට, එහෙම නැත්නම් උසස් වූ ප්‍රතිපදාවක් හැටියට ඒක පවත්වාගෙන එනවා. එතකොට ඒ සංවිභාගශීලී ගුණය අපි තුළ දියුණු වෙන දියුණු වෙන ප්‍රමාණයට තමයි මසුරුකම අවම කරගන්න අපිට පුළුවන් වෙන්නෙ.

ඉතින් ඒ සඳහා අපිට මෙමතිය කරුණාව මුදිතාව විශේෂයෙන් උදව් වෙනවා. අනිත් අයගේ යහපත කැමැති වෙන බව, අනිත් අයගේ දුක අඩු කරන්නට උනන්දු වෙන ගතිය, අනිත් අය හොඳින් ඉන්නවා දකින්නට කැමැති ගතිය, ඉතින් මේ යහපත් ගුණාංගත් එක්ක තමයි අපට ඊර්ෂ්‍යාව සහ මසුරුකම අඩු කරගන්න පුළුවන් වෙන්නෙ. එතකොට මසුරුකමත් විවිධ ආකාරයෙන් වඤ්චක ධර්ම හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙන්න පුළුවන්. අනිත් අයගේ යහපත වෙනුවෙන් මේවා කරනවා කියලා එහෙම නැත්නම් ඔය ඉල්ලන පමණට දෙන්න හොඳ නෑ, අපි ටිකක් හොයලා බලලා ඒවා දෙන්න ඕන. ඔය හොරෙක්ද දන්නෙ නෑ, වංචාකාරයෙක්ද දන්නෙත් නෑ, මේවා දුන්නයින් පස්සෙ ඒගොල්ලන් අනර්ථයක් කරගනියිද දන්නෙත් නැහැ. මෙහෙම නොයෙක් විදියට අපේ මනසේ වඤ්චනික විදියට මසුරුකම මතුවෙන්න පුළුවන්.

එතකොට මේ ඊර්ෂ්‍යාව සහ මසුරුකම කියන මේ දෙකම ද්වේශ මූලයෙන් හටගන්නා ක්ලේශ ධර්ම. ඊර්ෂ්‍යාව සහ මසුරුකම එකටම බැඳී යන ක්ලේශ ධර්මයන් දෙකක්. ඉතින් මේ ක්ලේශධර්ම දෙකෙන්ම අපේ සිත කිළිටි වෙනවයි කියන බව දැනගෙන ඒ ඊර්ෂ්‍යාව සහ මසුරුකම දුරු කිරීමට ක්‍රියා කළ යුතු බවයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ.

5. චිත්තොපක්ලෙශ ධර්ම වල මායාව සහ කපටිබව පහදා ඒවා දුරුකරන ආකාරය පැහැදිලි කරන්න.

තෙරුවන් සරණයි හැමදෙනාටම. අද දවසේත් අපි සුපුරුදු පරිදි ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කිරීමට සූදානම් වෙන්නේ. පසුගිය සති කිහිපයේදීම අපි චිත්තොපක්ලෙශ ධර්ම පිළිබඳව සාකච්ඡාවයි සිදු කරගෙන ආවෙ. මජ්ඣිම නිකායේ වත්ථුපම සූත්‍රය ඇසුරුකොට ගෙන. මේ චිත්තොපක්ලෙශ ධර්ම දාසය අතරින් අපි පසුගිය සතිය වෙනකොට චිත්තොපක්ලෙශ ධර්ම අටක් පිළිබඳව කතාබහ කලා. අද දවසේ අපිට සාකච්ඡා කරන්න තියෙන්නේ නව වැනි සහ දහවැනි චිත්තොපක්ලෙශ ධර්ම දෙක පිළිබඳව. නව වැනි චිත්තොපක්ලෙශ ධර්මය හැටියට ඒ සූත්‍රයේදී බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ මායාව. දස වැනි චිත්තොපක්ලෙශ ධර්මය හැටියට දේශනා කරන්නේ සාටෙය්‍ය. මායා සහ සාටෙය්‍ය. එහිදී තථාගතයන් වහන්සේ පැහැදිලි කරනවා මායා චිත්තස්ස උපක්කිලේසො හෝති ඉති විදිත්වා මායං චිත්තස්ස උපක්කිලේසං පජහති - මායාව සිත කිළිටි කරන ධර්මයක් කියන බව නුවණින් දැනගෙන ඒ මායාව නැමැති චිත්තොපක්ලෙශ ධර්මය දුරු කිරීම සඳහා ක්‍රියා කළ යුතුයි ආර්ය ශ්‍රාවකයා. ඒ වගේම සාටෙය්‍ය හෙවත් කපටිකම චිත්තොපක්ලෙශ ධර්මයක් කියන බව දැනගෙන ඒ සාටෙය්‍ය නැමැති චිත්තොපක්ලෙශ දුරු කිරීම සඳහා ආර්ය ශ්‍රාවකයා ක්‍රියාත්මක වෙනවා. එතකොට මේ උපක්ලෙශ ධර්ම දෙක අපි එකටම සාකච්ඡා කරන්නට යොදාගත්තේ අපි ගිය සතියේ කතා කලේ වගේ, ගිය සතියේ අපි කතා කලේ ඉස්සාමච්ඡරිය - ඊර්ෂ්‍යාව සහ මසුරුකම. ඉතින් ඒ දෙක බොහෝ සමීපව යන ක්ලේශයන් දෙකක්.

ඒ වගේම තමයි මායා සාටෙය්‍ය කියලා කියන්නේ බොහෝම සමීපව යන ක්ලේශධර්ම දෙකක්. මායා කියලා කියන්නේ තමන් ළඟ තියෙන දුර්වලකම් අන් අයගෙන් වසන් කරන්නට උත්සාහ කරන ගතිය. ඒ කියන්නේ තමන්ගේ ප්‍රතිරූපය සකස් කරගන්න, තමන්ට ලාභ සත්කාර කිරීම් ප්‍රශංසා ආදිය ලබන්න, ඒ වගේම අනිත් අය රවටන අදහසින් තමන් ළඟ තියෙන දුර්වලකම් අනිත් අයගෙන් වසාගන්නට උත්සාහ කරන ගතිය තමයි මායා කියලා කියන්නේ. සාටෙය්‍ය කියලා කියන්නේ ඒකෙම අනිත් පැත්ත. තමන් ළඟ නැති ගුණ අනිත් අයට පෙන්වන්නට උත්සාහ කරන ගතිය. එතකොට තියෙන දුර්ගුණ වසාගන්නට උත්සාහ කරන ගතිය, මායාව. නැති ගුණ පෙන්වන්න උත්සාහ කරන ගතිය, සාටෙය්‍ය. එතකොට මේ උපක්ලේශ ධර්ම දෙක පිළිබඳව තමයි අද දවසේ අපි විශේෂයෙන් සාකච්ඡා කරන්නේ. මායාව කියලා කිව්වහම එතකොට තමන්ගේ වැරද්ද තමන්ගේ දුර්වලකම සඟවන ගතිය. දැන් මේකෙන් අදහස් කරන්නේ අර වඤ්චනික විදියට අනිත් අය රවටන අදහසින්, අනිත් අයට තමන්ගේ අඩුපාඩු පෙනිලා තමන්ට ලැබෙන දේවල් නොලැබේවි කියන ඒ පටු ආකල්පයෙන්. අන්න ඒ විදියේ බොහොම දුර්වල මානසික හැඟීමකින් යුක්තව වැරදි සඟවන ගතිය තමයි මේකෙන් අදහස් කරන්නේ.

එහෙම නැතිව දැන් සමහර වෙලාවට, තමන් ළඟ තියෙන හැම දුර්වලකමක්ම අපි ලෝකෙ අතින් අයට අගවන එක යෝග්‍ය නැහැ. එහෙම අගවන්න ගියොත් එහෙම, දැන් සමහර වෙලාවට සමාජයේ අපිට ජේතවානෙ 'අපි නම් ඔය ඇතුලේ එකයි පිට එකයි එහෙම වැඩ කරන්නෙ නෑ, අපි තියෙන දේ තියෙන හැටියටම සමාජයට හෙළි කරනවා, කතා කරනවා, ආයෙ කියන්නෙ එකක් කරන්නේ එකක් එහෙම නෑ' කියලා සමහරු තමන්ගේ ජීවිතේ තියෙන සියලුම දුර්වලකම් ලෝකයට හෙළි කරනවා අතින් අයත් එක්ක කතා කරලා. තමන් කාමයෙහි වරදවා හැසිරෙනවා නම් ඒවා තමන්ගේ යාළු මිත්‍රයෝත් එක්කලා බොහොම තඵ මර මරා ඒවා පිළිබඳව කතා කරනවා, සාකච්ඡා කරනවා. ඊළඟට අතින් අය රවට්ටපුවා කතා කරනවා. තමන් භොරකම් කරපුවා, වංචා කරපුවා ඒවා අතින් අයත් එක්කලා කියනවා. ඊළඟට තමන් මත්පැන් මත්ද්‍රව්‍ය ආදිය පාවිච්චි කරපු හැටි අතින් අයත් එක්ක කියනවා. එතකොට තමන්ගේ වැරද්ද තමන්ගේ දෝෂය අතින් අයත් එක්ක ප්‍රකාශ කරන්න ගිය තැන සමාජයට ලොකු අනර්ථයක් සිද්ධ වෙනවා.

එතකොට දැන් මෙතන කියන්නෙ ඒ තමන්ගේ වරද සැඟවීම කියන එක ක්ලේශ ධර්මයක්. එතකොට අපි එහෙමයි කියලා හිතලා අපේ තියෙන සියලුම වැරදි අඩුපාඩු සමාජයත් එක්කලා කියන්න ගියොත් ඒකෙන් ඊට වඩා අනර්ථයක් සිද්ධ වෙනවා. එහෙම නම් මොකක්ද අපි කළ යුත්තේ? කළ යුත්තේ තමන් ළඟ තියෙන වැරදි ලෝකයා සමඟ නිතරවත් නැතිව කියවන්නට යන එක, ලෝකයා ඉදිරියේ හෙළි කරන එක සුදුසු නැහැ ලෝකයට අනර්ථයක් සිද්ධ වෙනවා නම්. එතකොට තමන්ගේ දුර්වලකම සඟවන එක සුදුසු නැහැ ඒ තුළින් අතින් අය රවටලා යම්කිසි ප්‍රතිලාභ ලබාගන්නා අපේක්ෂාවෙන්. එතකොට ඔය දෙකම දුර්වලකම් දෙකක්. එහෙනම් අපි එන්න ඕන කරන්නෙ, අපේ දුර්වලකම අවංකව අපි පිළිගන්නට ඕන. හැබැයි ලෝකයාට ඒක හෙළි කරනවාද නැද්ද කියන එක තීරණය වෙන්නෙ, ලෝකයට අනර්ථයක් නොවී ලෝකයා යහමග යවන්නට පුළුවන් තැනකදී ඒ සද්භාවයෙන් යුක්තව තමන්ගේ වරද පිළිගත යුතු තැනකදී, තමන්ගේ වැරද්ද වැරද්දක් හැටියට අතින් අය ඉදිරියේදී තහවුරු කළ යුතු තැන්වලදී වරද හංගන්න යන්නැතිව ඒක පිළිගන්නට තරම් අනතිමානී බවක් අපි ළඟ තියෙන්නට ඕන.

ඒ වගේම සමාජයෙහි අපිට ලාභ සත්කාර කීර්ති ප්‍රසාද තානාන්තර ආදිය නොලැබේවි කියන පටු අදහසින් අපේ වැරදි අතින් අයගෙන් හඟවලා තියාගන්නට උත්සාහ කරනවා එතන තියෙන්නෙත් වඤ්චනික ගතියක්. මායාකාරී ගතියක්. එතකොට එතනින් අපේ සිත නිදහස් කරගන්න පුළුවන් වෙන්නත් ඕන. හැබැයි අතින් පැත්තෙන් අපි තේරුම් ගන්නට ඕන, අපි ළඟ තියෙන හැම දුර්වලකමක්ම ලෝකයාත් එක්කලා කියන්න ගියොත් සිද්ධ වෙන අනර්ථය වළක්වන්නට ඕන. එහෙමනම් අපිට එතනදී ප්‍රඥාව තියෙන්නටත් ඕන. දැන් මෙතනදී අවංක කම සහ ප්‍රඥාව කියන දෙක සමතුලිතව පවත්වාගන්නට අවශ්‍ය වෙනවා. එහෙම නැතුව අපි ප්‍රඥාවෙන් තොරව අවංක වෙන්නට ගියොත් එහෙම අපි ළඟ තියෙන දුබලකම් අපි හංගගෙන ඉන්න එක සුදුසු නෑ, ඒවා ලෝකයාට කියන්න ඕන, හෙළි කරන්න ඕන කියන අදහසින් අපි සියට සියක්ම ඒ විදියට අපේ ස්වභාවය ලෝකයා ඉදිරියේ හෙළි කරන්න ගියොත් ඒවයින් විවිධ ප්‍රශ්න විවිධ ගැටළු මතුවෙන්නට පුළුවන්. ඒ නිසා හැමවිටම ප්‍රඥාව සමඟ තමයි මේ හැම ගුණාංගයක්ම අර්ථ සම්පන්න වෙන්නෙ. ප්‍රඥාවෙන් තොර වූනොත් ඒ ගුණාංග එතරම් අර්ථ සම්පන්න වෙන්නෙ නැහැ. ඒ බව අපි මූලික වශයෙන්ම තේරුම් ගන්නට ඕන.

එතකොට මායාවට ප්‍රතිවිරුද්ධ ස්වභාවය තමයි අවංක කම, එහෙම නැත්නම් සෘජු බව. බුදුරජාණන් වහන්සේ කර්ණිය මෙත්ත සූත්‍රයේදීත් වචන දෙකක් පැහැදිලි කරනවා, උජු ව සුජු ව. උජු කියලා කියන්නෙ අවංක බව, සුජු කියලා කියන්නෙ අපි ලෝකයට අවංක වෙනවාටත් වඩා තමන්ට අවංක වෙන්න ඕන. ලෝකයාට අවංක වීම ගැන තමයි එතන උජු කියලා කියන්නෙ, සෘජු බව. සුජු ව කියලා කියන්නෙ තමන්ට ඊටත් වඩා අවංක වෙන්න ඕන. ඇයි මෙහෙම උජු සුජු කියලා වචන දෙකක් පාවිච්චි කරන්නෙ? අපේ හෘද සාක්ෂියට එකඟව හරියට දැන් කැඩපතක් ඉදිරියට ගියහම සම්පූර්ණයෙන් අපිට අපිව නිරාවරණය වෙලා පේන්නෙ. අන්න ඒ වගේ අපි සම්බන්ධව, තමන් තමන් සම්බන්ධව කල්පනා කරනකොට සියට සියක් තමන් විවෘත වෙන්නට ඕන තමන්ගේ හැම දුර්වලකමක්ම, දුර්වලකමක් හැටියට හරියට දකින්නට. හැබැයි අපි ලෝකයත් එක්කලා ගණුදෙනු කරනකොට ඒ ලෝකයේ හැමදෙනාටම අපේ දුර්වලකම් සියල්ලම කියන්නට පුළුවන් අය නෙවෙයි.

අපි හිතමු වැඩිහිටියෙක් හැටියට අපි කටයුතු කරනකොට පොඩි දරුවොත් එක්කලා අපේ ජීවිතේ හැම දුබලකමක්ම හෙළි කිරීම සුදුසු නෑ. එහෙම වුනොත් ඒ පොඩි දරුවොත් වරදට පෙළඹෙනවා. දැන් අද සමාජයේ අපි දකිනවා ප්‍රවෘත්ති පත්‍ර වලින් ඒ වගේම අන්තර්ජාලයෙන් ඊළඟට රූපවාහිනියෙන් මේ නොයෙක් මාධ්‍ය තුලින් එක එක්කෙනා අසවල් වරද කලා මේ අපරාධය කලා කියලා හෙළි කෙරෙනකොට ඒ වැරද්ද බෝවෙන ගතියක් අපිට පෙනෙනවා සමාජයේ, ඒ වගේ ප්‍රවෘත්තියක් සමාජගත වෙච්ච ගමන්ම දිගින් දිගට දිගින් දිගට තවත් අය ඒ වගේ වැරදි කරනවා. ඇයි ඒ? අර ඒ වගේ මානසිකත්වයක් තියෙන අයට භොරකම් කරන්නට, මිනි මරන්නට, උපක්‍රමශීලීව කාමයෙහි වරදවා හැසිරෙන්නට, නොයෙක් අපරාධ කරන්නට ඇතුලේ කැකැරි කැකැරි ඉන්න මිනිස්සුන්ට මෙන්න මෙහෙම දෙයක් කරලා තියෙනවා කියලා දැනගත්තු ගමන් ඒ අයට ලොකු තල්ලුවක් ලැබෙනවා ඒකත් එක්කලා. එතකොට මිනිස්සු කරන වැරදි අඩුපාඩු සමාජගත කිරීම කියන එක, දැන් අද කාලෙ තොරතුරු දැනගැනීමේ නිදහස එහෙම නැත්නම් ප්‍රවෘත්ති පළ කිරීමේ නිදහස ආදී නොයෙක් කාරණා මූලික කොටගෙන සමහරු තමන්ට ලැබෙන ලැබෙන හැම ප්‍රවෘත්තියක්ම සමාජයට විවෘත කරන්න තමයි උත්සාහ කරන්නෙ. ඉතින් එහෙම කරපු ගමන්ම මොකක්ද වෙන්නෙ? අනික් අතට බරපතල හානියක් සිද්ධ වෙනවා ඒවා දැනගෙන තව විශාල පිරිසක් ඒ වගේ අපරාධ කරන්න පෙළඹෙනවා.

දැන් උදාහරණ හැටියට ගත්තොත් අපි දකිනවා, දැන් අපි හිතමු කාන්තාවක් මෙහෙම මරලා ඊටපස්සෙ මෙන්න මේ විදියට බෑග් එකක දාගෙන අරගෙන ගියයි කියන මේ සිද්ධිය සමාජගත කලායින් පස්සේ ඒ වගේ මිනිමරන්නට බොහෝ දෙනෙක් පෙළඹෙනවා. දැන් එහෙම ප්‍රවණතාවයක් අපි පහුගිය කාලෙ දැක්කා. ඊළඟට දරුවා ලැබුනාට පස්සෙ ගඟට වීසි කරලා අම්මා ගිහිල්ලා කීවයින් පස්සෙ ඒ වගේ ළමයිව ගඟට වීසි කරන, වැසිකිළි වළවල් වලට දාන, ඒ වගේ සිදුවීම් බොහෝමයක් අපිට ඒ ආසන්නයේ ආරංචි වෙන්න ගන්නවා. ඊටපස්සේ ආදර සම්බන්ධතාවයකට එකඟ වුනේ නැති නිසා ඒ තරුණයා තරුණියට පිහියෙන් ඇනලා මරලා කියලා එහෙම ආරංචියක් යනකොට ඔන්න ඒ වගේ පාසැල් වල නොයෙක් තැන්වල එහෙම පිහියෙන් ඇනපු කතන්දර ගොඩාක් සමාජගත වෙනවා. මෙහෙම වෙන්නට හේතුව තමයි අර ඒ වගේ මානසිකත්වයන් තියෙන අයට මේකෙන් යම්කිසි අනුබලයක්

ලැබෙනවා, උත්තේජනයක් ලැබෙනවා, පෙළඹවීමක් සිද්ධ වෙනවා ඒ වගේ වැරදි කරන්න. ඉතින් ඒ නිසා අපි පරිස්සම් වෙන්න ඕන අපේ දුර්වලකම් වුනත්, අන් අයගේ දුර්වලකම් වුනත් අපි අවිචාරවත්ව සමාජයට හෙළි කිරීම සුදුසු නෑ. එහෙම හෙළි කරන්නට ගියොත් ඒකෙන් ලොකු අනර්ථයක් සිද්ධ වෙන්නට පුළුවන්කම තියෙනවා. ඒ වගේම තව හානියක් ඒකෙන් සිද්ධ වෙනවා. අර පොඩි දරුවෝ වගේ අය වැරදි කරන්නට භය නැතිවෙනවා. වැරද්දට තියෙන ලැජ්ජාව, භය ඒ අයගෙන් පිරිහිලා ගිහිල්ලා අනිත් අයට හොඳ නම් අපි කලාම මොකද, වැඩිහිටියන්ට හොඳ නම් අපි කලාම මොකද? අම්මා තාත්තත් මෙහෙම කරනවා නම් අපිත් කලාම මොකද කියන යම්කිසි දඩබ්බර ගතියකට ඒ දරුවන්, තරුණ පරපුර පෙළඹෙන්නට පුළුවන්. වරදට බිය නැති ගතිය. ඊළඟට අපි ඒ විදියේ වැරද්දක් කලා කියලා සමාජය දැනගත්තු ගමන් අපි දෙන අවවාදයක් සමාජය විසින් නොපිළිගන්න පුළුවන්. ඒ ගොල්ලෝ අපි කෙරෙහි තියෙන ගෞරවය, විශ්වාසය නැතිවෙන්නට පුළුවන්. එහෙම නැතිවුනොත් එතනින් එහාට ඒගොල්ලෝ අපි කියන දේ පිළිගන්නට සූදානම්.

ඉතින් මෙන්න මේ වගේ අනර්ථයන් වැළැක්වීම සඳහා අපේ දුර්වලකම අපි ලෝකයට හෙළි නොකර ඉන්නවා නම් එතන තියෙන්නේ මායාව නෙවෙයි. එතන තියෙන්නේ අර වඤ්චනික ගතිය නෙවෙයි. එතන තියෙන්නේ ලෝකයට අර්ථයක් සැළැස්වීමේ අදහසින්, ලෝකයට සිද්ධ වෙන්නට යන් අනර්ථය වැළැක්වීමේ අදහසින් අපි අපේ වරද හෙළි කරන්නැතිව ඉන්නවා නම්, අපේ දුර්වලකම අපි සඟවාගෙන ඉන්නවා නම් එතන තියෙන්නේ ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත බවක්. එතකොට ඒකයි අර කරුණය මෙත්ත සූත්‍රයේදී උජු ව සුජු ව කියන වචන දෙකම පාවිච්චි කරන්නේ. උජු කියලා කියන්නේ අපි ලෝකයත් සමඟ ගනුදෙනු කරනකොට අවංක වෙන්නට ඕන. හැබැයි ඒ ලෝකයා සමඟ ගනුදෙනු කරනකොට අපිට අවංක වෙන්න පුළුවන් ප්‍රමාණයක් තියෙනවා. ඒ අවංක වෙන්න පුළුවන් ප්‍රමාණය ලෝකයේ අපි ඇසුරු කරන අයට සාපේක්ෂව තීරණය වෙනවා. පොඩි දරුවෙක් එක්කලා අපි ඇසුරු කරනවා නම් පොඩි දරුවාත් එක්කලා හැමදේම කියන්න පුළුවන් කමක් නෑ.

ප්‍රඥාව අඩු කෙනෙක් ඇසුරු කරනවා නම් ඒ තැනැත්තාට හැමදේම කියන්න පුළුවන්කමක් නෑ. අනිත් අයගේ දොස් දකිමින් අර විදියේ හිතුවක්කාර වෙන චරිත නම් අපි ඇසුරු කරන්නේ ඒ අයත් එක්කලා අපිට හැමදේම කතා කරන්න පුළුවන්කමක් නෑ. එබඳු තැනකදී අපිට අපේ දුර්වලකම, අපේ වරද වසාගෙන, යට කරගෙන, හකුළුවාගෙන ඉන්නට සිද්ධ වෙනවා ලොවට සිද්ධ වෙන අනර්ථය වැළැක්වීම සඳහා. එබඳු තැන්වලදී ඒක අපරාධයක් හෝ වරදක් හෝ වඤ්චක ධර්මයක් හෝ මායාවක් කියලා හඳුන්වන්නට බෑ. එතන තියෙන්නේ ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත ගුණයක්. ඒ කියන්නේ අපි කළයුත්ත නොකළ යුත්ත හරියට තේරුම් අරගෙන ක්‍රියා කිරීම. එතකොට දැන් අපි දකිනවා ඒ විදියට තෝරා බේරාගන්නට බැරිවෙනකොට හුඟක් වෙලාවට සමාජයේ බොහෝ ගැටළු මතුවෙන අවස්ථා තියෙනවා. දැන් අපි හිතමු සැමියා සහ බිරිඳ අතර අන්‍යෝන්‍යව ලොකු විශ්වාසයක් තියෙන්නට ඕන, ලොකු විවාහ භාවයක් තියෙන්නට ඕන. ඒ නිසා බොහෝ අවස්ථාවලදී සැමියා බිරිඳ සමඟ තමන්ගේ ජීවිතේ විවාහ වෙන්නට කලින් සිද්ධීන් පවා සියල්ලම සමහර වෙලාවට කියනවා. බිරිඳ සමහර වෙලාවට තමන් විවාහ වෙන්නට කලින් සිදුවීම් සියල්ලම සැමියා සමඟ කියනවා. මේක එතකොට දැන් අර ආදරයෙන් සෙනෙහසින් බැඳෙන මුල් අවධියේදී මේවා එතරම් ගැටළු නොවෙන්නට

පුලුවන්. ඒවා ප්‍රශ්න නෙවෙයි, ඒවා ගැටළු නෙවෙයි, අපි එක් එක්කොට ආදරේ නම් අපිට හොඳින් ජීවත් වෙන්න පුලුවන් කියන ඒ වගේ පදනමක කටයුතු කරනවා. හැබැයි සමහර විට දරුමල්ලොත් කීප දෙනෙක් ලැබ්ලා ජීවිතේ මැදිවියට වගේ පත්වෙනකොට මොකක්හරි කාරණයක් මතුවුනාම ඔන්න අර පරණ කතන්දර ඔක්කොම සමහර විට ඇදලා ගන්නවා. එතකොට ඒ පරණ කතන්දර ඇදලා අරගෙන ඒ මැදිවියේදී සමහර විට ගැටිලා හැපිලා ඒ අවස්ථාව වෙනකොට දික්කසාද වෙන්නට තීරණය කරන මට්ටමට ඒ අයගේ අර්බුද දුර දිග යන්නට පුලුවන්. අර අවංක කමට කියාපු කාරණා ඊටපස්සෙ ආයුද හැටියට පාවිච්චි කරලා ඒ පවුල් සංස්ථාවන් අවුල් කරගන්නා අවස්ථා අපි ඕනෑතරම් දැකලා තියෙනවා. ඒක බිරිඳ අතින් වෙන්නට පුලුවන්, සැමියා අතින් වෙන්නට පුලුවන්.

ඉතින් ඒ නිසා අඹුසැමියන් අතර බොහොම විවෘතභාවයක් තියෙන්නට ඕන, ඒකෙ කිසි තර්කයක් නැහැ. අඹුසැමියන් අතර දේවල් සඟවන්නට යන එක යෝග්‍ය නැහැ. හැබැයි මේ කියන ප්‍රඥාව, ඒ කියන්නෙ බිරිඳට හෝ සැමියාට හෙළි කළ යුතු ප්‍රමාණය, එහෙම යමක් හෙළි කිරීමෙන් ඒක දරාගන්න පුලුවන්ද, පවුල් සංස්ථාවේ සමඟි සම්පන්න බවට ඒක බාධාවක් වේවිද, නොවේවිද, ඒක කියන එක සුදුසු ද, නුසුදුසු ද, ඒක මොන පැත්තට යන්න පුලුවන්ද කියලා එබඳු ප්‍රඥාවකුත් අඹු සැමියන් දෙදෙනාටම තියෙන්න ඕන. එහෙම නොතිබුනොත් අර දේවල් නොකියා සිටීමෙන් සිද්ධ වෙන හානියට වඩා බරපතල හානියක් ඒවා කියන්න යාමෙන් සිද්ධ වෙන්නට පුලුවන්කම තියෙනවා. දැන් එක අවස්ථාවකදී අපේ හිතවත් ස්වාමීන් වහන්සේ නමක්, උන්වහන්සේ ඇමරිකාවේ ජීවත් වෙන්නේ. උන්වහන්සේ අත්දැකීමක් සිහිපත් කලා. ඉතින් ඒ රටේ ඒ කියන්නෙ ලංකාවෙන් බැහැර වෙනත් විදේශ රටවලදී ස්වාමීන් වහන්සේලා රිය පදවාගෙන යන්නට උන්වහන්සේලාට සිද්ධ වෙනවා. දැන් ලංකාවේ ඒක නොකළ යුතු දෙයක් හැටියට ඒක නීතියෙන්ම තියෙනවා, මොකද මහානායක හාමුදුරුවෝ ඉල්ලීම් කරලා. මොකද ලංකාවේ තියෙන සංස්කෘතියට අනුව භික්ෂුවක් රිය පදවාගෙන යනවා කියන එක කොහොමවත් යෝග්‍ය නෑ. එතකොට විනය ප්‍රඥප්තියක් හැටියට භික්ෂුවක් රිය පදවාගෙන නොයා යුතුයි කියලා එහෙම විනය ප්‍රඥප්තියක් පනවලා නැහැ. මොකද ඒ කාලෙ, බුදුහාමුදුරුවෝ වැඩ ඉන්න කාලෙ එහෙම ගැටළුවක් මතුවෙව්ව නැති නිසා.

ඉතින් වර්තමානයත් එක්කලා බලනකොට ලංකාව වගේ සැදැහැවත් පිරිසක් ඉන්න ප්‍රදේශයක, රටක එබඳු දේකට භික්ෂුන් වහන්සේලා ක්‍රියාත්මක නොවිය යුතුයි, ඒක යෝග්‍ය නැහැ. හැබැයි විදේශ රටකදී ඒ භික්ෂුන් වහන්සේලා වෙනුවෙන් රිය පදවන්නට, ඇප උපස්ථාන කරන්නට සමහර වෙලාවට සුදුසු කෙනෙක් නොසිටින්නට පුලුවන්. බොහෝ දුර බැහැර තමන්ගේ කටයුතු කරගන්නටත්, අනිත් අයගේ පින්කම් ආදිය සඳහාත් භික්ෂුන් වහන්සේලාට වැඩම කරන්නට සිද්ධ වෙනවා. ඉතින් ඒ අවශ්‍යතාවය සලකාගෙන ස්වාමීන් වහන්සේලා රියදුරු බලපත්‍ර ලබාගන්න අවස්ථා තියෙනවා. එතකොට මේ ස්වාමීන් වහන්සේටත් ඒ විදියට රියදුරු බලපත්‍රයක් තිබුනා. දිනක් උන්වහන්සේ වාහනය පදවාගෙන යනකොට අනතුරක් සිද්ධ වෙනවා, එතරම් බරපතල අනතුරක් නෙවෙයි. සුළු වරදක්, උන්වහන්සේ අතින් ඒ කියන්නෙ මාර්ග නීති කඩ කිරීමක් උන්වහන්සේ අතින් සිද්ධ වෙනවා. එතකොට දැන් ඒක අර රියදුරු බලපත්‍රයේ සටහන් කෙරෙනවා. සටහන් කෙරුනාම ඒ රටවල් වල තියෙනවා ඒවාගෙන් ටිකෙන් ටික ලකුණු කැපෙන ක්‍රමයක්. ඊටපස්සෙ එහෙම ගොඩක් වැරදි සිද්ධ වුනොත් සම්පූර්ණයෙන් රියදුරු බලපත්‍රය

අහෝසි කරලා නැවත වසර ගණකට රියදුරු බලපත්‍රය ගන්න බැරිවෙනවා. සමහර විට ජීවිත කාලයටම රියදුරු බලපත්‍රයක් ගන්න බැරි මට්ටමක් එනවා. එතකොට දැන් මේ හමුදුරුවන්ගේ රියදුරු බලපත්‍රයේ මීට පෙර ඒ විදියේ වරදක් සටහන් වෙලා නෑ. දැන් මේ පළවෙනි වතාවට යම්කිසි හේතුවක් නිසා මාර්ග නීතියක් කඩවෙලා දැන් මේ සම්බන්ධව උසාවියට ඉදිරිපත් කරලා තියෙනවා. එතකොට දැන් නඩුකාරවරයා මේ හමුදුරුවන්ගෙන් අහනවා ඔබවහන්සේ මේකට වැරදිකරුද, නිවැරදිකරුද. එතකොට මේ හමුදුරුවෝ කියලා තියෙනවා 'වැරදිකරු, මං ඒක පිළිගන්නවා, මගේ අතින් මෙහෙම වැරද්දක් සිද්ද වුනා. හැබැයි මං ඉල්ලීමක් කරනවා මගේ රියදුරු බලපත්‍රයේ මේක වරදක් හැටියට සටහන් කරන්න එපයි කියලා'. ඒ රටේ නීතිය තමයි එහෙම අනිවාර්යයෙන් එහෙම වරදක් සිද්ධ වුනොත් වැරද්ද පිළිගන්නා නම් ඒක ඔප්පු වෙන සාධක තියෙනවා නම් රියදුරු බලපත්‍රයේ ඒක සටහනක් හැටියට යෙදෙනවා. එතකොට මේ හමුදුරුවෝ ඉල්ලීමක් කරනවා, මම වැරද්ද මගේ අතින් සිද්ධ වුනා, මං ඒක පිළිගන්නවා, හැබැයි මම ඉල්ලා සිටිනවා මේ අධිකරණයෙන් මගේ රියදුරු බලපත්‍රයේ ඒක සටහන් නොකර ඉන්න. එතකොට නඩුකාරවරයා අහනවා ඇයි එහෙම කියන්නේ? එතකොට උන්වහන්සේ ඒකට, ඒ ඉල්ලීමට සාධාරණ හේතුව හැටියට උන්වහන්සේ ඉදිරිපත් කරන්නේ; 'මම පැවිද්දෙක්. මම සමාජයට අනුශාසනා කරන අවවාද කරන කෙනෙක්. සමාජය යහමගට ගන්නට සුවර්තයට යොමු කරන්නට කැප වෙන කෙනෙක්. මම ස්වේච්ඡා සේවකයෙක්. එතකොට මගේ ජීවිතේ මම හැමවිටම කරන්නේ මිනිස්සු වරදින් මුදවා ගන්න උත්සාහ කරන එක. එතකොට මගේ රියදුරු බලපත්‍රයේ මම වැරදිකරුවෙක් හැටියට සටහනක් වැටුනොත් මට අතින් සමාජයේ අතින් අයට වැරදි කරන්න එපා කියලා කියන එක එතරම් වලංගු නොවී යනවා අතින් අය මගේ දිහාත් එතකොට වැරදිකාරයෙක්ගේ ස්වභාවයෙන් බලන්නට පෙළඹෙනවා. එතකොට මං මේ කරගෙන යන සමාජ මෙහෙවර, මේ ස්වේච්ඡා සේවකයෙක් හැටියට, සමාජ උපදේශකයෙක් හැටියට සමාජය නිවැරදි මගට ගන්නට මම දරන උත්සාහයට ඒක බරපතල හානියක් වෙනවා. ඒ නිසා මං මේ අධිකරණයෙන් ඉල්ලා සිටිනවා මගේ රියදුරු බලපත්‍රයේ එබඳු සටහනක් නොයොදන හැටියට කියලා උන්වහන්සේ අවංකව වැරද්ද පිළි අරගෙන අර ඉල්ලීම අධිකරණයේ සිද්ධ කරනවා. එතකොට නඩුකාරවරයා ඒක පිළි අරගෙන අන්තිමට උන්වහන්සේව නිදහස් කරනවා.

ඉතින් මෙන්න මේ වගේ දැන් එතකොට උන්වහන්සේ වරද හංගන්නට ගියේ නැහැ. හැබැයි ඒ වරද ලෝකයා ඉදිරියේ එළිවෙන එක උන්වහන්සේ වැළැක්වූවා. ඉතින් ඒ වැළැක්වුවේ මොකටද, මම නිවැරදි කෙනෙක් හැටියට ලෝකයා ඉදිරියේ පෙනී සිටීමින් ලෝකය රවට්ටන්නට වංචා කරන්නට නෙවෙයි, උන්වහන්සේට ඕන වුනේ උපදේශකයෙක් හැටියට සමාජයට අනුශාසනා කරන හික්ෂුවක් හැටියට තමන් වැරදිකාරයෙක් හැටියට සමාජයට ඉදිරිපත් වුනොත් සමාජය විසින් අපි කියන දේ ගණන් ගන්නැතිව යනවා, හැල්ලුවට ලක් කරනවා. එහෙම නොවෙන්නට යම්කිසි ගෞරවණීය ස්වභාවයකින් සමාජය පිළිගන්නා විදියකින් අපි සමාජගත වෙන්නට ඕන, සමාජයට යමක් ප්‍රකාශ කරන්න, සමාජයට මඟ පෙන්වන්න. ඉතින් අන්න ඒ වගේ සද්භාවයෙන් සද්අර්ථයෙන් ලෝකෙට සිද්ධ වෙන අනර්ථය වළක්වන්නට, වැඩි යහපතක් ලෝකයට සිද්ධ කරන්නට, අපේ යම් යම් දුර්වලකම් අපි හෙළි නොකර ඉන්නවා නම්, අපේ වැරද්ද අපි හෙළි නොකර ඉන්නවා නම් ඒ කාරණය මායාවක් හැටියට ගන්නට පුළුවන්කමක් නෑ.

එතැන තියෙන්නෙ මේ මායාව නැමැති ක්ලේශය නෙවෙයි. ඒ නිසා මේ කියන කාරණය අපි පරිස්සමින් තේරුම් ගන්නට ඕන. අපිට ප්‍රඥාව තියෙන්නට ඕන, ලෝකයත් එක්කලා ගනුදෙනු කරනකොට කිවයුත්ත නොකිවයුත්ත තේරුම් ගන්න අපි කොච්චර සත්‍යවාදීව කටයුතු කලා වුනත් ඒ සත්‍යය ලෝකයට ප්‍රකාශ කරන්නට යාමෙන් ලෝකයාට අනර්ථයක් වෙනවා නම් ඒක නොකිව යුතුයි කියලයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නෙ. දැන් අර බෝධිරාජ කුමාරයා බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් ඇවිදින් විමසනවා ස්වාමීනී තථාගතයන් වහන්සේ හැමවිටම මුදුමොලොක් විදියටම ද ලෝකයට කතා කරන්නෙ? එහෙම නැත්නම් රළු විදියටත් කතා කරනවාද? එතනදි බුදුරජාණන් වහන්සේ අර අතේ වඩාගෙන හිටපු පොඩි දරුවා ගැන උපමා කරලා කියනවා, මේ දරුවාගේ යම්කිසි බලා හදාගන්නා අයගේ ප්‍රමාදී භේෂයක් නිසා මේ දරුවා මොනවහරි කැටකැබිලිත්තක් අරගෙන කටේ දාලා උගුරේ හිර කරගත්තොත් ඔබ මොකද කරන්නෙ. එතකොට කියනවා ස්වාමීනී මම කට ඇරලා ඒක ගන්න උත්සාහ කරනවා. හොඳයි පහසුවෙන් ගන්න බැරිවුනොත් මොකද කරන්නෙ? පහසුවෙන් ගන්න බැරිවුනොත් ටිකක් තුවාල වුනත් ලේ පෙරලා හරි මම ඒක එළියට ඇදලා ගන්නවා, මොකද දරුවාගේ ජීවිතේ රැකගන්න.

එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා අන්න ඒ වගේ තමයි තථාගතයන් වහන්සේ මුදු මොලොක් වලින් කරුණු කියලා අන් අයට රකින්නට පුළුවන් තැන්වලදි එහෙම කරනවා. හැබැයි එහෙම රකින්න බැරි තැන් වලදි රළු විදියට කතා කරලා නම් ඒ තැනැත්තා ඒ විනාශයෙන් වළක්වන්න පුළුවන් වෙන්නෙ, තථාගතයන් වහන්සේ එහෙම ක්‍රියාත්මක වෙනවා. කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ එතනදි පැහැදිලි කරනවා තථාගතයන් වහන්සේගේ භාෂණයේ තියෙන විශේෂ ගති ලක්ෂණ, එතකොට ඒ භාෂණයේ තියෙන ගති ලක්ෂණ හැටියට එතනදි බුදුරජාණන් වහන්සේ පැහැදිලි කරන එක කාරණයක්, යම් අවස්ථාවක යමක් සත්‍යය වුනත් ඒ සත්‍යය ප්‍රකාශ කිරීමෙන් අන් අයට අනර්ථයක් වෙනවා නම් එබඳු තැන්වලදි ඒ සත්‍යය ප්‍රකාශ නොකළ යුතුයි. එතකොට දැන් එතනදි ඇත්ත කිව්වෙත් නෑ, ඇත්ත හැංගුවා කියන කතාව එතනට අපි කලබල වෙන්න ඕන නෑ. හැබැයි ඒ සත්‍යය නොකියා අපිට බොරුවක් කියලා අනිත් අය මුලා කරන්න කියන එක නෙවෙයි මේකෙන් කියන්නෙ. සත්‍යය ප්‍රකාශ නොකර සිටීමේ අයිතිය සහ යෝග්‍යතාවය තියෙනවා, ලෝකය අනර්ථයෙන් වළක්වන්න.

දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ එහෙම කරපු අවස්ථා තියෙනවා. කවුද, කිසාගෝතමීය තමන්ගේ මළදරුවා අරගෙන මහමග හඩාවැළපිගෙන එන්නෙ මේ දරුවා සුවපත් කරලා දෙන්නට කියලා. එතකොට හැමෝම ඇයට සත්‍යය ප්‍රකාශ කරන්නට ගියා. නැගණියෙහි මේ දරුවා මියගිහිල්ලා. මේ දරුවා ගොඩගන්නට බැහැ. එතකොට මැරිව්ව කෙනෙකුට පණ දෙන්න පුළුවන් කෙනෙක් නැහැ. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ ළඟට ගියහම බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ සත්‍යය හෙළි කලේ නෑ. ඇය විසින් සත්‍යය අවබෝධ කරගන්නට සුදුසු උපාය මාර්ගයක් පෙන්වා සිටියා. දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේත් එකවරම ප්‍රකාශ කලා නම් එහෙම නැගණියෙහි මේ දරුවා මියගිහිල්ලා තියෙන්නෙ, මේ දරුවා ගොඩගන්න බැහැ කියලා, ආයෙ බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් දහම් අසන්නට එතන රැඳෙන්නෙ නැහැ කිසාගෝතමී. ඒ නිසා තථාගතයන් වහන්සේ සත්‍යය එය වුනත් එය හෙළි කරන්නේ නැතිව වෙනත් උපායශීලී ප්‍රකාශණයක් කරනවා. නැගණියෙහි ඔබට අවශ්‍ය වෙන්නේ ඖෂධයක් නම්, නොමළ ගේකින් අබ ටිකක් භෝයාගෙන එන්න.

එතකොට දැන් කිසාගෝතමී ඉල්ලා සිටින්නේ මේ දරුවා සුව කරගන්නට ඖෂධයක්. තථාගතයන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ නැගණියෙහි ඔබට ඖෂධයක් අවශ්‍ය නම් නොමළ ගෙයකින් අබ ටිකක් අරන් එන්න. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ එතනදී පොරොන්දු වෙන්නේ නැහැ නොමළ ගේකින් අබ ටිකක් ගෙනාවහම දරුවාට ප්‍රයණඉ අරගෙන දෙනවා, දරුවා සුවපත් කරනවා කියන කතාවක් බුදුරජාණන් වහන්සේ එහෙම පොරොන්දුවක් වෙන්නේ නැහැ. හැබැයි අර අපහු ප්‍රශ්නට උපායශීලී පිළිතුරක් දෙනවා, ඔබට අවශ්‍ය වෙන්නේ ඖෂධයක් නම් නොමළ ගේකින් අබ ටිකක් අරන් එන්න. එතකොට අබ කියලා කියන්නේ ඖෂධයක්. නමුත් නොමළ ගේකින් අබ භෝයන්නට යනකොට මරණය, මරණය, මරණය කියන එක හැම කෙනාගේම මුවින් පිට කෙරෙනවා. එතකොට ඇයට අර මළ දරුවාගේ මළකඳේ සීතල, එහා දුර්ගන්ධය තමන්ගේ කයට දැනෙනවා. ඒ ගන්ධය නාසයට දැනෙනවා. මරණය, මරණය කියන එක කණට ඇහෙනවා. එතකොට මේ සියල්ලක්ම මේ ඉන්ද්‍රියන්ගෙන් ග්‍රහණය කරන්නට අවස්ථාව සැලසුවා. ඒ අවස්ථාවේ ඉන්නේ දරුවා මැරිලා කියලා අවබෝධ කරගන්නට බැරි මානසිකත්වයක. නමුත් ප්‍රඥාව නැතිව නෙවෙයි. තියෙන ප්‍රඥාව අවදි කරගන්න බැරිවයි ඉන්නේ.

දැන් අපි අපේ මනසේ යහපත් කොච්චර ගුණාංග තිබුණා වුනත් ඒ ගුණාංග අවධිකරගන්නට බැරිවුනොත් ඒවා සක්‍රිය වෙන්නේ නෑ. සිහිය තිබුනට සිහිය අවදි කරන්නට ඕන. එතකොට තමයි සතිපට්ඨානය. සිහිය පිහිටුවා ගන්නවා කියන්නේ ඒකයි. අපිට සිහිය තිබුණාට වැඩක් නෑ, සිහිය අවදි කරගන්න බැරි නම්. චීර්යය තිබුණාට වැඩක් නෑ ඒ චීර්යය ආරම්භ විරිය. ඒ චීර්යය ආරම්භ කරන්න බැරි නම්, ඒ චීර්යය සක්‍රිය කරන්න බැරි නම් මේක තිබුනයි කියලා ඇති වැඩක් නෑ. ප්‍රඥාව තිබුණාට වැඩක් නෑ, ප්‍රඥාව අවධි කරගෙන ප්‍රඥාවෙන් ක්‍රියාත්මක වෙන්න, ප්‍රඥාවෙන් දකින්න බැරි නම්. ඉවසීම තිබුනට වැඩක් නෑ, අවශ්‍ය තැන ඉවසීම ක්‍රියාත්මක කරන්න බැරි නම්. මේ විදියට අපිට අර කොච්චර ගුණ තිබුනත් ඒවා අවදි වෙන්නේ නැතිනම් ඒ අවස්ථාවට ඒක පළදරන්නේ නෑ.

ඉතින් කිසාගෝතමීය කියන්නේ ඒ භවයේ රහත් වෙන්නට තරම් ප්‍රඥාව ඇති කෙනෙක්. නමුත් ඇයට ඒ ප්‍රඥාව අවදි කරගන්න මානසිකත්වයක් එතන තිබුනේ නෑ. දිගු කලක් බලාපොරොත්තුව ඇති කරගෙන හිටපු එකම දරුවා මියපරලොව ගියාම ඇයට ලොකු කම්පනයක් ඒ තුළින් ඇතිවෙනවා. සත්‍යය පෙනී පෙනී පිළිගන්නට අකැමැති ගතියක් ඇයගේ මනසින් මතුවෙනවා අර දැඩි බැඳීම, දැඩි බලාපොරොත්තුවත් එක්ක. ඉතින් එබඳු අවස්ථාවක ඇයට සත්‍යය වටහා දෙන්නට ඕන, නමුත් සත්‍යය එකවර ප්‍රකාශ කරන්නට ගියොත් එය වටහාගන්නැති වෙන්නට පුළුවන්. ඉතින් අන්න ඒ නිසා තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ උපාය යොදන්නේ, එතකොට තථාගතයන් වහන්සේ වුනත් ඒ විදියට සත්‍යය හෙළි නොකරන අවස්ථා තියෙනවා. ඒ වගේම බුදුරජාණන් වහන්සේ සිංසපා කියන ඇට්ටේරියා වනයේදී කොළ මිටක් අතට අරගෙන හික්මුන් වහන්සේට පෙන්නලා අරගෙන අහනවා, මහණෙනි මගේ මේ අතේ තියෙන කොළ ද වැඩි මේ වනාන්තරයේ කොළද වැඩි. ස්වාමීනි ඒකට අපිට කියන්න උපමාවක්වත් නෑ, ඒ තරම් ස්වල්පයක් ඔබවහන්සේගේ අතේ තියෙන්නේ. මේ වනාන්තරයේ තියෙන කොළ ඉතාම විසාලයි, ඊට වඩා ගොඩක් වැඩි ප්‍රමාණයක් මේ වනාන්තරයේ කොළ තියෙනවා. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා, මහණෙනි අන්න ඒ වගේ තමයි මම අවබෝධ කරගත්තු දහම සහ මම නුඹලාට දෙසූ දහම අතර පරතරය.

තථාගතයන් වහන්සේ අවබෝධ කළ දහම මේ වනාන්තරයේ කොළ වගේ නම් එයින් මම නුඹලාට මම දෙසූ දහම මේ අතට ගත්තු කොළ මිට වගේ. එතකොට ඇයි ඉතුරු සියල්ල නොදෙසුවේ? ඒ සියල්ල දෙසුවා නම් ඒක අහලා අවබෝධ කරගන්න එක්කො සවිඥා ඥාණය ඇති කෙනෙක් ඉන්න ඕන. එහෙම නැති කෙනෙක් ඒක අහගෙන හිටියොත් එක්කො උමතු වෙන්නට පුළුවන්, එහෙම නැත්නම් සැක සංකා ඇති කරගෙන බොහෝ අකුසල් සිද්ධ කරගන්නට පුළුවන්. එතකොට අහන කෙනා සැක ඇති කරගෙන අකුසල් සිදුකර නොගනිවා කියන කරුණා මෙමිත්‍රියෙන්, අහන කෙනාට මානසික වික්ෂිප්ත භාවයක් ඇතිනොවේවා කියන කරුණා මෙමිත්‍රියෙන් තථාගතයන් වහන්සේ සාමාන්‍ය ලෝකයාට විෂය නොවෙන දේ දේශනා කරන්නේ නෑ. විෂය වෙන දේ පමණයි දේශනා කරන්නේ. හැබැයි ඒ විෂය වෙන දේ අතර මොකුත් ගුරුමුණ්ඩියක් නෑ.

දැන් අර වනාන්තරයේ තියෙන කොළ වලින් මිටක් අතට ගත්තහම ඒ වනාන්තරයේ තියෙන සියලු කොළවල තියෙන මූලික සාම්පල් එකක්, එහෙම නැත්නම් මූලික ගති ලක්ෂණ ටික ඔක්කොම අර අතට ගත්තු කොළ මිටේ තියෙනවා. ඒ නිසා අනිත් ටික පැහැදිලි කලේ නැහැ කියලා අර මේ සාම්පලේ ගන්න කෙනාට කිසි අඩුවක් වෙලා නැහැ. අරවෑ තියෙන ගති ලක්ෂණ ටික, ඒවෑ තියෙන ලක්ෂණ සියල්ලක්ම මේ අතට ගත්තු ටිකේ තියෙනවා. ඒ නිසා අවබෝධ කරන කෙනෙකුට හොඳටම ප්‍රමාණවත්. නමුත් අර සමස්ථය ගත්තයින් පස්සෙ උන්වහන්සේ අවබෝධ කල දේ අප්‍රමාණයි. ඉතින් ඒ සියල්ල දේශනා කිරීමෙන් ලොවට අර්ථයක් නොවේ අනර්ථයක් සිද්ධ වෙන්නට පුළුවන්. ඒ අනර්ථය වළක්වන්නට තමයි තථාගතයන් වහන්සේ ඒවා නොදෙසා ඉන්නේ. ඉතින් ඒ නිසා මේ විදියට අපි ප්‍රඥාවෙන් බලනකොට අපිට පේනවා අපි දන්න සියල්ලම ලෝකෙට කිවයුතුයි කියලා නියමයක් නෑ. අපේ සියලුම දුබලකම් ලෝකයට හෙලි කළ යුතුයි කියලා නියමයක් නෑ.

ඒ වගේම ලෝකෙ අනිත් අයගේ තියෙන සියලු වැරදි අඩුපාඩු ලෝකයට නිරාවරණය කළ යුතුයි කියලා නියමයක් නෑ. දැන් ඔය සමහරු ඉන්නේ මට නම් වැරද්දක් දැක්ක ගමන් කට නළියනවා කියන්න, ඒත් ආයෙ තැන නොතැන මට අදාළ නෑ මං වැරද්දක් දැක්කොත් අනිවාර්යයෙන් මං ඒකට විරුද්ධ වෙනවා, ඒ තියෙන්නේ අර ඍජු ගතියක් වගේ අපිට පෙනුනට, ඒ තියෙන්නේ ඇත්තටම නැහැදිව්වකම. නැහැදිව්වකම කියලා කියන්නේ තමන්ට සංයමයක් නෑ. දකින දේ ඇහෙන දේ පෙනෙන දේ දැනෙන දේ ඔක්කොම ටික අනිත් අය ඉදිරියේ වස්ත්‍රය ගලවලා දැම්මා වගේ ලෙහා දමන්නට ඕන අනිත් අය ඉදිරියේ. ඉතින් ඒ තියෙන්නේ තමන්ට ලැජ්ජා බයක් නැති, හැදිව්ව කමක් නැති, පාලනයක් නැති, සංයමයක් නැති, දමනයක් නැති, සීලයක් නැති, විචාරයක් නැති ගතිය තමයි ඒ තියෙන්නේ. ඒකට නැහැදිව්වකම කියනවා ඇරෙන්න වෙන කියන්න දෙයක් නෑ. නමුත් ලෝකෙ බොහෝ දෙනා හිතන්නේ ඒක තමයි අවංකකම කියලා. දැන් අර ඒකයි අපි මූලිකම කිව්වෙ අවංක කම කියන එක ලෝකයත් එක්ක ගණුදෙනු කරනකොට ඒ අවංකකම කියන එක හැමවිටම ප්‍රඥාවෙන් යුක්ත වෙන්නට ඕන. දැන් තමන්ගේ මනස දිහා තමන් බලනකොට හරියට කැඩපතක් ඉදිරියට ගියා වගේ තමන් විවෘත වෙන්නට ඕන. මොකද තමන්ට එහෙම හංගන්න දෙයක් නෑ, තමන්ගේ ප්‍රඥාව අවදි වෙන්නේ තමන්ගේ දුර්වලකම දකිමින් හේතු හඳුනාගනිමින් ඒවා වෙනස් කරන්නට ක්‍රියාත්මක වෙන මට්ටම. ඒ නිසා තමන්ට තමන් සර්ව සම්පූර්ණයෙන් විවෘත වෙන්නට ඕන.

හැබැයි ලෝකයා සමඟ ගනුදෙනු කරනකොට අපි විවෘත විය යුතු ප්‍රමාණය කොතෙක්ද කියන එක තීරණය වෙන්නෙ ඒ ඇසුරු කරන පුද්ගලයන් අනුව. ඒ ගොල්ලන්ට සිද්ධ වෙන අර්ථ, අනර්ථය අනුව. ඒ වගේම ඒ ප්‍රකාශන වල තියෙන වැදගත්කම අනුව. මේ විදියට තියෙන ගොඩක් දේ අපිට හිතන්නට වෙනවා අපේ දුබලකම් ලෝකයා සමඟ සාකච්ඡා කරනකොට. හැබැයි යම් අවස්ථාවකදී, දැන් අපි හිතමු අර ස්වාමීන් වහන්සේ ඒ ඇමරිකාවේ වැඩ ඉන්න ස්වාමීන් වහන්සේ, උන්වහන්සේ උසාවියට ඉදිරිපත් කලාට පස්සෙ එතකොට ඔබවහන්සේ වැරදිකරුද, නිවැරදිකරුද කියලා අහනකොට උන්වහන්සේ වැරද්ද හංගන්න ගියා නම් අන්න ඒක සුදුසු නෑ. එතනදි නීතිය ඉදිරියේදී සාධක මතුවෙනකොට එහෙම හංගලා යටකරන්නටත් පහසු නෑ. නමුත් එහෙම නීතිය ඉදිරියට නොගියා වුනත් අපි අනිත් අය ඉදිරියේදීත් වරද පිළිගත යුතු තැනක් එනවා. ඒ වරද මං අනිත් සිද්ධ වුනා කියලා අවංකව ඒක පිළිගන්න ඕන තැනක් එනවා නම් අපි එතනදි ඒ වරද පිළිගන්නැතිව ඉන්නවා නම් එතන බරපතල වංචනික ගතියක් මතුවෙනවා.

හැබැයි අර විදියට අපි ඒ වරද හෙළිකරනවාද නැද්ද කියන කාරණය තීරණය කරන්න අපිට අයිතියක් තියෙනවා, කුමක් මතද, ලෝකෙට සිද්ධ වෙන අර්ථය අනර්ථය පිළිබඳව සැලකිලිමත් වෙමින්. අන්න ඒ නිසා තමන්ට තමන් විවෘත වෙන්නට ඕන, සර්ව සම්පූර්ණයෙන්, ලෝකය සමඟ ගනුදෙනු කරනකොට කිවයුත්ත, නොකිවයුත්ත, කිවයුතු ප්‍රමාණය, මේවා පිළිබඳව අපිට යම්කිසි දැක්මක්, වැටහීමක් ඇතුව කටයුතු කරන්නට ඕන. එහෙම නැතිවුනොත් අපි අවංක පුද්ගලයෙක් වීම නෙවෙයි සිද්ධ වෙන්නෙ, සදාචාරයක් නැති, සංයමයක් නැති නැහැදිව්ව පුද්ගලයෙක් වෙන එකයි සිද්ධ වෙන්නෙ. දැන් උදාහරණයකට ගත්තොත්, දැන් අපි ඇඳුම් ඇඳගෙන ඉන්නවා. දැන් ඇඳුම් අඳිනකොට අපි මේ දේවල් හංගගන්නද උත්සාහ කරන්නෙ. එතකොට අනිත් අයගේ ශරීරයේ තියෙන ඒවත්, අපේ ශරීරයේ තියෙන ඒවත් ඉතින් මේවා කවුරුවත් නොදන්න දේවල් නෙවෙයිනෙ. අපි නිකං මොකටද මේවා හංගගෙන ඉන්නෙ කියලා අපි ලෝකයා ඉදිරියේ නිරුවත් වෙන්නෙ නෑනෙ. එතකොට ඒ ලැජ්ජා භයත් එක්කලා අපි ශරීරයේ තියෙන නොපෙන්විය යුතු තැන් අපි සඟවාගන්නවා. ඇයි ඒ සඟවාගන්නෙ? ඒ ලෝකය රවට්ටන්නට නෙවෙයි. ලෝකයට වංචා කරන්නට නෙවෙයි. ඒ නිරුවත්ව ඉඳීමෙන් අනිත් අයගේ කෙලෙස් වැඩෙනවා, අනිත් අය අතර හැල්ලුවට පත්වෙනවා. අපේ සදාචාරය, ශික්ෂණය, සංයමය නැතිවෙලා යනවා. එතකොට මේ සියලුම සමාජයට සහ තමන්ට සිද්ධ වෙන අනර්ථය විනාශය වැළැක්වීම සඳහායි අපි ඒ වැසිය යුතු තැන් වසාගෙන ඉන්නෙ. එහෙම නැතිව ලෝකයට වංචා කරන්න, රවට්ටන්න කියන පටු අදහසකින් නෙවෙයි. අන්න ඒ දැක්ම තමයි අපිට තමන්ගේ වැරදි අඩුපාඩු සම්බන්ධයෙන් තියාගන්න ඕන කරන්නෙ.

අපි වරද පිළිගන්නට ඕන තැන පිළිගන්නට ඕන. ඒ වගේම වරද වහන්නට ඕන තැන වහන්නට ඕන. කුමක් සඳහාද වරද වැසිය යුත්තෙ? තමන්ගේත් අනුන්ගේත් යහපත සඳහා, අර්ථය සඳහා. ඒ වගේම සමහර වෙලාවට අපට සිද්ධ වෙනවා අපේ වරද සකස් කරගන්නකල් ඒක ලෝකයට හෙළි කරන්නැතිව ඉන්න. ඒ කියන්නෙ දැන් අර භාමුදුරුවෝ උසාවියෙන් ඉල්ලා සිටියා වගේ අපේ වැරද්ද සමාජය දැනගත්තට පස්සේ, අපි ඒ වැරද්ද හදාගත්තා වුනත් සමාජය අපි දිහා වපර ඇහැකිත් බලන්න පුලුවන්. එතකොට අපි කොච්චර වටිනා දෙයක් තේරුම් අරගෙන ලෝකෙට කියාදෙන්නට ගියා වුනත්, ඒකෙන් ලෝකෙට යහපතක් කරන්න

බැරවෙන්න පුලුවන්. ඉතින් අන්න ඒ නිසා අපි සිද්ධ වෙනවා සමහර අවස්ථාවලදී ආත්ම ගරුත්වය ආරක්ෂා කරගෙන සිද්ධ කරන සමාජ මෙහෙවර දිගට පවත්වාගෙන යාම සඳහා අපට සමහර වෙලාවට අපේ වරද සකස් කරගන්නා තෙක් අපට ඒ වරද ලෝකයට හෙළි කරන්නැතිව රැකගන්නට සිද්ධ වෙනවා. එතකොට ඒ ආත්ම අර්ථය සඳහා, ඉස්සෙල්ලා කිව්වෙ පර අර්ථය සඳහා, අනුන්ගේ යහපත සඳහාත් අපිට වරද හෙළි නොකර ඉන්නට සිද්ධ වෙනවා. තමන්ගේ අභිවෘද්ධිය සඳහා ආත්ම අර්ථය කියලා කියන්නෙ, අපි මේක ඉහතදිත් සාකච්ඡා කලා. තමන්ට ලැබෙන පටු ලාභය, ප්‍රසාදය, කීර්තිය කියන පටු අර්ථයෙන් නෙවෙයි. තමන් නිරවද්‍ය වීමේ අර්ථය, තමන් යහපත් කෙනෙක් බවට පරිවර්තනය වෙන තෙක් තමන්ට සමහර වෙලාවට අර දුර්වලකම් යටපත් කරගෙන හෙළි කරන්නැතිව ඉන්නට සිද්ධ වෙනවා.

ඊළඟට දැන් අපේ වැරද්ද හෙළි කිරීම තුළින් අනිත් අයට වැඩි යහපතක් කරන්න පුලුවන් නම්, එබඳු තැන්වලදී තමන්ගේ දුර්වලකම් හෙළි කිරීම සුදුසුයි. දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ වුනත් එහෙම කරපු තැන් තියෙනවා. අනිත් අයගේ දෝෂයන් පෙන්වා දෙන, දැන් එක අවස්ථාවකදී බුදුරජාණන් වහන්සේ දිවැසින් දකිනවා තරුණ භික්ෂූන් වහන්සේලා පිරිසක්, උන්වහන්සේලා අර තරුණ වයසත් එක්කලා උන්වහන්සේලාගේ මනසේ කාමය, රාගය මතුවෙනවා. දැන් ඒ කාම සංකල්පනාත් එක්ක පැටලි පැටලි, පැටලි පැටලි ඉන්නවා. උන්වහන්සේලාගේ මනසේ ගුණයක්, දහමක්, භාවනාවක් වැඩෙන්නෙ නැහැ. දැන් තථාගතයන් වහන්සේ දිවැසින් ඒක දකිනවා. පරචිත්තවිජානන ඥාණයෙන් දකිනවා. දැකලා උන්වහන්සේ කල්පනා මේ භික්ෂූන් වහන්සේලාට අනුශාසනාවක් කරන්න ඕන කියලා. කරන්න ඕන කියලා උන්වහන්සේලා හමුවෙන්නට ගිහිල්ලා උන්වහන්සේලාට කතා කරලා එකතු කරගෙන දහම් කතාවක් කියාදෙනවා.

දැන් අර භික්ෂූන් වහන්සේලාට හෙළිකලොත් එහෙම ඔබවහන්සේලාගේ මේ දුර්වලකම තියෙනවා, ඔබවහන්සේලා මේ කාම රාගයට වසඟ වෙලා ඉන්නවා නේද කියලා සෘජුව ප්‍රකාශ කරන්න ගියොත් එහෙම අර භාමුදුරුවොන්ට ලොකු ලැජ්ජාවක් ඇතිවෙනවා, අපහසුතාවයක් ඇතිවෙනවා. දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ අපේ මනස විනිවිද දැකලා, අපේ දෝෂය දැකලා තමයි මේ කතා කරන්නෙ කියලා උන්වහන්සේලා වික්ෂිප්ත වෙනවා. එතකොට මනස වික්ෂිප්ත වුනොත්, ඒ මනසෙහි දහම පිහිටන්නෙ නෑ, ගුණදහම් වැඩෙන්නෙ නැහැ, ප්‍රඥාව අවදි වෙන්නෙ නෑ. එහෙම වුනොත් උන්වහන්සේලාට ඒ කරන දේශනාව තේරුමක් නැතිවෙනවා. ඒ නිසා බුදුරජාණන් වහන්සේ එතනදි මොකක්ද කරන්නෙ? උන්වහන්සේලා ගැන කතා කරන් නෑ, මේ කාමරාගයේ තියෙන අනර්ථය පිළිබඳව තමන්ගේ අත්දැකීමක්, සාංසාරික අත්දැකීමක් උන්වහන්සේ විස්තර කරනවා. සිගාල ජාතකය ප්‍රකාශ කරමින් පෙර ආත්ම භාවයක තමන් වහන්සේ පාරමිතා පුරන අවදියේදී සිටලෙක් වෙලා, කැණහිලෙක් වෙලා ඉන්න කාලෙ අර කාම තෘෂ්ණාවෙන් මුසපත් වෙලා මැරුණු අලියෙකුගේ කුස ඇතුළට රිංගාගෙන මස් කකා ඉන්න ගිහිල්ලා අන්තිමට අවිච්ච වැටෙනකොට අලි හම වේලිලා හැකිලිලා අර ඇතුළට ගිය සිදුර සම්පූර්ණයෙන්ම වැහිලා සෑහෙන කාලයක් ඒක ඇතුළේ අන්ධකාරෙ දුක් විඳිමින්, ඊටපස්සෙ ඇගේ ලෝම සම්පූර්ණයෙන් තැම්බිලා, යන්තම් වැහිපොද වැටිලා අලි හම අර සිදුර පොඩ්ඩක් ඇත් වෙනකොට අමාරුවෙන් එළියට පැනගත්තු හැටි, එහෙම එළියට පනිනකොට අර තැම්බිලා තිබිවිච්ච ලොම් ටික සම්පූර්ණයෙන් හමත්

එක්කලාම ගැලවිලා ගිය හැටි, මේ විදියට සිගාල ජාතකයේ තියෙන මේ කතන්දරය උන්වහන්සේ පැහැදිලි කරලා දෙනවා, තමන්ගේ අතීත ආත්ම භාවයක් ගැනයි මේ කියන්නේ. එතකොට කාමයෙන් මුසපත් වෙලා තමන්ට වෙච්ච අනර්ථය. එතකොට ඒ අනර්ථය සිද්ධ වුනායින් පස්සෙ තමන් කාමයන්ගේ ආදීනවය හරියට තේරුම් ගත්තු හැටි, එතැන් පටන් එබඳු කාමයන්ට වසග වීමේ දේවල් වලට තමන් යොමු නොවී, තමන් ආරක්ෂා වුනු හැටි බුදුරජාණන් වහන්සේ පැහැදිලි කලා. දැන් එතකොට අර භික්ෂූන් වහන්සේලාට, උන්වහන්සේලා ගැන නෙවෙයි මේ කතා කරන්නේ, උන්වහන්සේලාට කිසි ලැජ්ජාවක් ඇතිවෙන්නට දෙයක් නෑ, බුදුරජාණන් වහන්සේ අපේ මනස දිවැසින් දැකලා, එහෙම නැත්නම් පරචිත්ත විජානන ඥාණයෙන් දැකලා අපිට මේ කාමරාගය ගැන කරුණු කියනවා කියලා උන්වහන්සේලාට ලැජ්ජා හිතන්න දෙයක් නෑ.

දැන් මේ බුදුහාමුදුරුවන්ගේ පූව් ජන්මයක් පිළිබඳවයි මේ ප්‍රකාශ කරන්නේ. එතකොට අපේ ගුරුවරයාට, අපේ ශාස්තෘන් වහන්සේටත් සසරේ ගුණදහම් වඩන කාලෙ වැරදි වෙලා තියෙනවා. ඒ වැරදි උන්වහන්සේ හදාගෙන. එහෙනම් අපේ අඩුපාඩුත් අපිට හදාගන්න පුළුවන්. අන්න එහෙම ලොකු චිත්ත ධෛර්යයක් ඇති කරගන්නට ඒ භික්ෂූන් වහන්සේලාට මගපෙන්වීම උදව් වෙනවා. අන්න ඒ වගේ සමහර අවස්ථාවලදී අපේ ජීවිතේ අපිට වැරදුනු තැන්, අපේ දුර්වලකම් අපි හදාගත්තු විදිය, දැන් අර අවිචාරවත්ව යම් යම් අය තමන් කරපු ප්‍රාණඝාත, සොරකම්, කාම මිත්‍යාවාරය, අන් අය රවටපුවා, මත්පැන් මත්ද්‍රව්‍ය පාවිච්චි කරපුවා, අනිත් අය ඉදිරියේ මහා වීරයෝ වගේ ප්‍රකාශ කරලා ලෝකයා වරදට පොළඹවන මට්ටමින් නෙවෙයි. ලෝකයා වරදින් මුදවා ගැනීම සඳහා අවශ්‍ය නම් අපි දුර්වලකම් වලට වහල් වෙච්චි හැටි, ඒ දුර්වලකම් වලින් අපි නැගී සිටිය හැටි, අපිට ඕන නම් සමාජයට හෙළි කරන්න පුළුවන්. එතකොට ඒකෙන් අපිට ගොඩාක් දුරට සමාජය යහමගට ගන්නට යම්කිසි මගපෙන්වීමක් කරන්න පුළුවන්. අන්න ඒ විදියට අපි අපේ වරද හෙළි කළ යුතු තැන කුමක්ද, හෙළි නොකළ යුතු තැන කුමක්ද කියලා ප්‍රඥාවෙන් තේරුම් අරගෙන තමන්ටත් අනුන්ටත් යහපතක් වෙන තැන, ඒ තමන්ගේ වරද හෙළි කරන්නටත්, ඒ වගේම තමන්ටත් අනුන්ටත් අනර්ථයක් වෙන තැන්වල තමන්ගේ වරද හෙළි නොකොට යටපත් කරගන්නටත් ප්‍රඥාවෙන් කටයුතු කරන්නට ඕන. එහෙම කටයුතු කිරීම මායාව නෙවෙයි. එතන තියෙන්නේ සැබෑ ප්‍රාඥ භාවයයි.

එතකොට යම්කිසි කෙනෙක් එබඳු ප්‍රඥාවකින් තොරව තමන්ට ලැබෙන ලාභ සත්කාර කීර්ති ප්‍රශංසා තමන්ට නැතිවෙයි කියන හීතියෙන්, පටු අර්ථයෙන්, ආත්ම ලාභය සඳහා යම්කිසි කෙනෙක් තමන්ගේ වරද අන් අය ඉදිරියේ සඟවනවා නම් අන්න ඒ දුර්වලකම තමයි මෙතන මායා කියලා හඳුන්වන්නේ. එතකොට ඒ මායාව චිත්තොපක්ලේශ ධර්මයක් කියන බව දැනගෙන මායාවෙන් අපි වළකින්නට ඕන. මායාවෙන් වළකිද්දී ඔය කියන ලද කාරණා ගැන අපි අවධානය යොමු කරන්නට ඕන. විශේෂයෙන්ම ප්‍රඥාවෙන් අපි ලෝකයට අවංක වෙන්නට ඕන කවරාකාරයෙන්ද? තමන් තමන්ට විවෘත වෙන්නට ඕන කවරාකාරයෙන්ද කියලා හරියට දැනගෙන ඒ ස්වභාවය පවත්වන්නට සැලකිලිමත් වෙන්නට ඕන. ඊළඟට දෙවෙනි චිත්තොපක්ලේශ ධර්මය තමයි අද දවසේ පැහැදිලි කරන්න අපි සිහිපත් කලේ, සාටෙය්‍ය. සාටෙය්‍ය කියලා කියන්නේ නැති ගුණ තියෙන විදියට දක්වන ගතිය. එතකොට සමහර වෙලාවට තමන්ගේ ගතිගුණ අඟවන්නට යනවා.

එහෙම නැත්නම් තමන් විකුණන භාණ්ඩ ආදියේ නැතිගුණ පෙන්වන්නට යනවා. භාණ්ඩ හෝ පුද්ගලයෝ හෝ ද්‍රව්‍ය හෝ මොනවා හෝ ඒ තමන්ට අනිත් අයව රවට්ටලා ඒවයේ ඇත්තටම නැති දේවල් අපි ප්‍රකට කරන්න යනවා. ඒක භාණ්ඩ සම්බන්ධව විතරක් නෙවෙයි, සමහර වෙලාවට තමන්ගේ පවුලේ අය අනිත් අයට හඳුන්වලා දෙනකොට විවාහ යෝජනා කරනකොට, තනතුරු පිළිබඳව යෝජනා කරනකොට මේ නොයෙක් අවස්ථාවලදී මේ ගැටළුව මතුවෙන්න පුළුවන්. ඇත්තටම එතන නැති දේවල් තියෙන විදියට මතුවෙලා පෙන්වන්නෙ යනවා. එතකොට ඒකෙන් හානියක්මයි සිද්ධ වෙන්නෙ. ඒ රවටන අදහස, දැන දැනම අනිත් අයව රවටීමට යම්කිසි කෙනෙක් ඒ විදියෙන් කටයුතු කරනවා නම්, ඒක තමය සාධෙය්‍ය, සට බව එහෙම නැත්නම් කපටිකම හැටියටයි ලෝකයේ මේ ස්වභාවය හැඳින්වෙන්නෙ.

එතකොට මේ සට බව එක් එක්කෙනා තුළ විවිධ අවස්ථාවල ඇතිවෙන්නට පුළුවන්. නැති ගුණ පෙන්වන්නට පුළුවන් තමන් පිළිබඳව සහ අර විදියේ ද්‍රව්‍ය සහ උපකරණාදිය පිළිබඳව. ඊළඟට සමහර අවස්ථා වලදී තමන් ඇසුරු කරන අනිත් අයගේ ගතිගුණ වර්ණනා කරමින් අනිත් අයව රවටන්නට පුළුවන්. ඊළඟට තමන්ගේ පවතින අදහස, සැබෑ අදහස හෙළි කරන්නැතිව වෙනත් අදහසක් ලෝකයාට කියන්න පුළුවන්. දැන් තියෙන අදහස ඇත්තටම අනර්ථකාරී අදහසක තමයි ඉන්නෙ. ඒ අනර්ථකාරී අදහස අඟවන්නෙ නෑ, ඊටවඩා බොහෝම සද්භාවයකින් මේවා කරනවා වගේ ලෝකයට අඟවනවා. දැන් මේවා තමයි ගොඩක් වෙලාවට ලෝකයේ කපටි පුද්ගලයෝ හැටියට කතා කෙරෙන ප්‍රධාන ලක්ෂණ. ඒ කියන්නෙ අපි හිතමු දැන් සමාජ සේවයක් කරනවා කියලා, ශාසනික සේවයක් කරනවා කියලා. එතකොට දැන් අපිට බාහිරින් බැලූ බැල්මට පේනවා ඒ පුද්ගලයා හරියට කැපවෙලා සමාජ සේවය කරනවා, හරියට කැපවෙලා ශාසනික සේවය කරනවා වගේ එකක් ලෝකට පෙන්වනවා. හැබැයි ඇතුලේ තියෙන්නෙ ඒකෙන් ලැබිය යුතු ධනය හෝ බලය හෝ නිලතල හෝ කීර්ති ප්‍රශංසා හෝ මේ විදියේ මොකක් හරි වැරදිවනික අදහසක් එක්ක අර කටයුතු කරගෙන යනවා. එහෙම නැත්නම් දේශපාලනයට එන්න තමන්ට පසුබිම හදාගන්න, ජනප්‍රසාදය හදාගන්න හෝ මේ විදියේ නොයෙක් වැරදිවනික අදහස් ඇතුලේ තියාගෙන නමුත් ඒවා පිටට පෙන්වන් නෑ, පිටට තමන් ළඟ නැති එක්තරා සද්භාවයක් ලෝකයට ප්‍රකට කරන්න උත්සාහ කරනවා.

ඉතින් ඒ තත්වය හුඟාක් වෙලාවට කෙරුම්කයා තුළ, කපටියා තුළ ප්‍රකට වෙනවා. දැන් අපි මෙතනදීත් හඳුනාගත යුතු ප්‍රධාන කාරණයක් තියෙනවා. ඒ තමයි, සමහරවිට ප්‍රඥාවන්තයාගේ උපායශීලී බවත් අපිට කපටිකමක් හැටියට පෙනෙන්න පුළුවන්. කපටියා සහ ප්‍රඥාවන්තයා අතර ඉතාම **ලේශමාත්‍රයක** වෙනසක් තමයි පවතින්නෙ. කපටියාත් හැමවිටම උපක්‍රමශීලී වෙනවා. තමන්ට ඕන දේ අනිත් කෙනාට අඟවන් ධනවත්. ප්‍රඥාවන්තයාත් උපායශීලී වෙනවා අවශ්‍ය දේට ලෝකයාට මෙහෙයවන්නට අවශ්‍ය දේ ධනවත්. එතකොට මොකක්ද දෙදෙනාගේ වෙනස. වෙනස තමයි, ඉතාම සියුම් වෙනසක් පවතින්නෙ. පරිස්සමින් ප්‍රඥාවෙන් විමසිලිමත් වුනේ නැති නම් හඳුනාගන්න බෑ. ඔවුන්ගේ මානසික තත්වය ගත්තොත් ලොකු වෙනසක්. හැබැයි ඒක පිටට පේන්නෙ ඉතාම අල්ප වශයෙන්. ඒක හඳුනාගන්න බොහොම දුෂ්කරයි. මොකක්ද ඒ වෙනස? කපටියා හැමකිසිසේම කටයුතු කරන්නෙ අනුන්ට මොනවා වුනත් කමක් නෑ මගේ වැඩේ කරගන්නට ඕන.

මට ලැබෙන ප්‍රතිලාභ ටික ලැබෙන්නට ඕන. මට ලැබෙන කීර්තිය, මට ලැබෙන ප්‍රසාදය, මට ලැබෙන තනතුර මේවා අඩුපාඩු වෙන්න බෑ. අනිත් අයට මොනවා වුනත් ඒක මට අදාළ නෑ. එතකොට ඒ තැනැත්තා ඕනම ජඩවැඩක් කරන්නට, ඕනම පහත් දෙයක් කරන්නට අනිත් අය රවටන්නට, වෙනත් විදියකට පෙනී සිටින්නට උපායශීලී වෙනවා කුමක් සඳහාද අර කාර්යය කරගන්න. එතනදී අනිත් කෙනා රැවටෙනවාටද, අනිත් කෙනාට අනර්ථයක් වෙනවාද ඒ මොකුත් තමන්ට අදාළ නෑ. ප්‍රඥාවන්තයාගේ ස්වභාවය තමයි ප්‍රඥාවන්තයා උපායශීලී වෙනවා අනුන්ටත් යහපත කරමින් තමන්ටත් යහපත සිද්ධ කරන්න. තමන්ගේ යහපත සඳහා තමන් අවංක වෙනවා, සද්භාවයෙන් යුක්ත වෙනවා, ප්‍රඥාවෙන් යුක්ත වෙනවා. අනුන්ගේ යහපත සඳහා උපායශීලීයි. එතකොට දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ කියාගත්තමය සම්බන්ධව ක්‍රියා කරපු ආකාරය බැලුවායින් පස්සෙ උන්වහන්සේ ඉතාම උපායශීලී වුනා, කුමකටද? ඇයට යහපත සිද්ධ කරන්න.

ඊළඟට බොහෝ අවස්ථාවල බුදුරජාණන් වහන්සේ කටයුතු කරලා තියෙන ආකාරය බැලුවායින් පස්සෙ දැන් විරුද්ධ කුමාරයා යනවා ශාක්‍ය ජනපදය විනාශ කරන්න. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ කල් ඇතිවම වැඩම කරලා අර කොළ හැලිවිව ගහක් යට වාඩිවෙලා ඉන්නවා. එතකොට විරුද්ධ කුමාරයා ඇවිත් අහනවා, ස්වාමීනී මේ කොළ හැලිවිව ගහක් යට ඉන්නෙ ඇයි, මෙව්වර මේ අතුපතර පිරිවිව හොඳ හෙවන තියෙන ගස් තියෙද්දී? නෑ මට ශාක්‍ය ජනපදයෙන් හමන සුළඟ පවා සුව ගෙන දෙනවා. එතකොට දැන් මේ උපායශීලීව මොකක්ද මේ අඟවන්නේ? තමන් වහන්සේ මෙතනට මේ වැඩම කලේ ශාක්‍යයන්ගේ යහපත සඳහායි කියන එක උන්වහන්සේ නොකියා විරුද්ධ කුමාරයාට දන්නවා. එතකොට විරුද්ධ කුමාරයා තේරුම් ගන්නවා එතකොට මං මේ යන ගමන වළක්වන්නට, මේකට අකමැත්තෙන් තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ ඉදිරිපත් වෙලා තියෙන්නෙ. ඒ නිසා මම මේ කරන දේ සුදුසු නෑ කියන එකයි තථාගතයන් වහන්සේ මේකෙන් අඟවන්නෙ, කියලා එතනදී ආපසු හැරිලා යනවා. එතකොට උන්වහන්සේ උපායශීලී වෙන්නෙ තමන්ගේ ප්‍රතිලාභයක් සඳහා නෙවෙයි, මගේ ඥාතීන් ටික රැකගන්න ඕන කියන පටු ආකල්පයකින් නෙවෙයි. තථාගතයන් වහන්සේ එබඳු ක්ලේශයන් සියල්ල දුරු කරලා තියෙන්නෙ. නමුත් ඒ අවසාන මොහොත දක්වාම ඒ අය රකින්න පුලුවන් හැමමොහොතකම රකින්නට උත්සාහ කලා. එතකොට දෙවෙනි අවස්ථාවේත් රැක්කා, තුන්වෙනි අවස්ථාවේත් රැක්කා.

හැබැයි හතරවෙනි අවස්ථාවේ විරුද්ධ කුමාරයා යනකොට බුදුහාමුදුරුවෝ නිහඬ වුනා. මොකද ඒ අවස්ථාවේ රකින්න බැරි මට්ටමට හේතුඵල ගොඩ නැගිලා තියෙන්නෙ. අනිවාර්යයෙන් ඒ සසරෙ කරගත්තු අකුසල කර්මය විපාක දෙන තැන. එබඳු තැනකදී බුදුරජාණන් වහන්සේ නිහඬ වෙලා ඒ සිදුවීම එහෙම වෙන්නට ඉඩ හරිනවා. මේ විදියට තථාගතයන් වහන්සේ කටයුතු කරනකොට හැමවිටම උපායශීලී වෙනවා. උපායශීලී බව කියලා කියන්නෙ අදාළ පරමාර්ථය සාධනය වෙන්නට අවශ්‍ය සාධක හඳුනාගෙන, බාධක හඳුනාගෙන ඒ බාධක දුරු කරමින්, සාධක ගොනු කරමින් අදාළ පරමාර්ථය සඵල වෙන තැනට තමන්ගේ සිතුවිලි වචන ක්‍රියා සහ බාහිර සාධක හැසිරවීමේ දක්ෂතාවය. දැන් මේක දිග වාක්‍යයක් වෙනකොට එකපාරටම වටහාගන්න බැරිවෙයි. ඉස්සෙල්ලා තමන්ගේ පරමාර්ථය හඳුනාගන්න ඕන. මොන පරමාර්ථයෙන්ද මේක කරන්නෙ? ඒ පරමාර්ථය සද්පරමාර්ථයක් වෙන්න ඕන, යහපත් පරමාර්ථයක් වෙන්න ඕන, නිකං පටු

පරමාර්ථයක් නොවී. තමන්ගේත් අනුන්ගේත් යහපත පිණිස හේතුවෙන භෞද්‍ය යහපත පිණිස හේතුවෙන භෞද්‍ය යහපත් අර්ථයක් සඳහා වෙන්නට ඕන තමන් ක්‍රියාත්මක වෙන්න ඕන. එතකොට පරමාර්ථය ඉස්සෙල්ලා පැහැදිලි කරගන්න. ඊළඟට ඒ පරමාර්ථය සඵල වෙන්නට අදාල සාධක හසුරුවන්න. සිතුවිලි වචන ක්‍රියා සහ බාහිර සාධක කොහොමද හසුරුවන්නේ. ඊළඟට ඒ පරමාර්ථය සඵල කරගන්න බාධක මොනවාද, ඒවා හඳුනාගන්න ඕන. ඊටපස්සේ ඒ බාධක මැඩ පවත්වමින්, යටපත් කරමින්, දුරු කරවමින් සාධක ගොනු කරමින් අවස්ථානෝචිතව ක්‍රියාත්මක වෙන්නට ඕන. හරියට ගංගාවක් මහමුහුදට ගලාගෙන යන්නා සේ.

ගඟ මහමුහුදට යනකොට පළවෙනියට ආරම්භ වෙච්ච උල්පතේ ඉඳලාම ගඟ ගලන්නේ පහලට තමයි. නමුත් පහළට ගැලුවට එක් එක් තැන්වල ගඟ ගලාගෙන යන්නේ විවිධ ස්වරූපයෙන්. සමහර තැන්වල හෙළ වැඩි තැන්වල වේගයෙන් හඬතලාගෙන ඉවුරු ගලවාගෙන ගසාගෙන යනවා. එතකොට තැනිතලා තැන්වල ගඟ ගලනවද නැද්ද කියලාවත් භාග්‍යයන්ත බැරි මට්ටමට නිහඬව ගලාගෙන යනවා. ඉවුරක් තියෙන තැන්වල එකවර දියඇල්ලක් විදියට කඩාගෙන වැටෙනවා. ඊළඟට අගාධයක් තියෙන තැන්වල ඒ අගාධය පුරවනවා. එතකොට එතනදී අපිට ගලනවා පේන්නේ නෑ, ඒ අගාධය පිරෙනවා තමයි පේන්නේ. පිරෙනවා කියලා කියන්නේ ජලයෙහි සක්‍රියතාවය, එය පිරිලා පිරිලා උතුරලා යනවා. ඊළඟට මහකන්දක්, මහපර්වතයක් හම්බවුනොත් එතනදී පහසුම තැනින් හැරිලා යනවා. ඊළඟට ලාමක දෙයක් හම්බුනොත් එය ගසාගෙන යනවා. මේ විදියට ඒ ඒ තැන සුදුසු හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙමින් අඛණ්ඩව මහමුහුද දක්වාම සක්‍රිය වෙනවා ගඟ. හැබැයි එක විදියකට නෙවෙයි, ඒ ඒ තැන යෝග්‍ය පරිදි. එතකොට අන්න ඒක තමයි පුද්ගලයෙක් ගත්තහම අපි උපායශීලී බව කියලා කියන්නේ බාධක හඳුනාගෙන, බාධක දුරු කරමින් තමන්ට තමන්ගේ ගමන යන්නට අවශ්‍ය සාධක ටික හඳුනාගෙන ඒ සාධක උපයෝගී කරගෙන අවස්ථානෝචිතව ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ කොහොමද, තමන්ගේත් අනුන්ගේත් යහපත සඳහා. නමුත් දැන් ඥාණවත්තයා මෙහෙම උපායශීලී වෙනකොට අපිට ඥාණවත්තයා පේන්නෙත් කපටියෙක් හැටියට. ඒ මොකද ඒ? ඒකට හේතුව තමයි මේ ලෝකයේ උපායශීලීත්වය කියන එක අපි හඳුනාගෙන තියෙන්නේ කෙරාටික පුද්ගලයෝ ළඟ පමණයි.

කෙරාටික පුද්ගලයින්ට තමයි අපි හැමතිස්සේම අහුවෙලා තියෙන්නේ උපායශීලීත්වයට. අර ප්‍රඥාවෙන් තමන්ගේ දෙපාර්ශ්වයේම යහපත පිණිස උපක්‍රමශීලී වෙන්නට පුළුවන් කියන එක අපි ගොඩක් දෙනා හිතලාවත් නෑ. ඒ හිතලා නැති නිසා උපක්‍රමශීලී වෙනකොට අපිට පෙනෙන්නේම ඒ තැනැත්තා කපටියෙක් කෙරාටිකයෙක් හැටියට. ඒ නිසා කෙරාටිකයා කවුද, ඥාණවත්තයා කවුද කියලා තෝරාගන්න එක පහසු නෑ. අනිත් එක තමයි තව ඒ තියෙන විශේෂම කාරණය, කපටියා බොහෝම අනිත් අයගේ සිත් ගන්නට යෝග්‍ය විදියෙන් වැඩ කරනවා. මොකද තමන්ගේ වැඩේ කරගන්න ඕන නිසා. හැබැයි ප්‍රඥාවත්තයා එව්වරම නිකං අනිත් අය නළවන්නට අනිත් අය උඩින් තියන්නට, අනිත් අය සනසන්නට යන්නේ නැහැ. මොකද ඔහු දන්නවා මේ කරන්නෙත් අනුන්ගේ යහපත වෙනුවෙන් කියලා. එතකොට අපිට කෙරාටිකයා අපේ සිතූම් පැතුම් වලට වඩා සමීප කෙනෙක් හැටියට පෙනෙනවා, දැනෙනවා. ඇයි ඒ, ඒ තැනැත්තා හාත්පසින්ම අපේ සිත් ගන්නා විදියට කටයුතු කරනවා. ඥාණවත්තයා අපේ සිත් ගනිමින් ඉන්නට එව්වර උනන්දු නොවෙන්නට පුළුවන්.

යහපත වෙනුවෙන් ඔහු ක්‍රියාත්මක වෙන්නට පුළුවන්. එතකොට ඔහු අපට එව්වර රුස්සන් නැතිවෙන්නට පුළුවන්. මෙන්න මේ වගේ බොහෝ විට ලෝකයේ කෙරුම්කරණයට හසුවෙනවා. නැති ගුණ අගවන කෙනාට, නැති ගුණ පෙන්වන කෙනාට; දැන් අද සමාජයේ බැලුවොත් මම සෝවාන් වෙලා, මම රහත් වෙලා, මම බුදු වෙලා කියලා එහෙම පෙන්වන අය ඉන්නවා. ඉතින් විශාල පිරිස් ඒ අය පසුපස යනවා. එතකොට හැබැවටම මාර්ගඵල ලබාගෙන හිටියයි කියලා අපිට පැහැදිලිවම හේතුසාධක තියෙන ඇතැම් ස්වාමීන් වහන්සේලා, රේරුකානේ මහනායක ස්වාමීන් වහන්සේ වැනි ශ්‍රේෂ්ට උතුමන්, උන්වහන්සේලා කවදාවත් මම සෝවාන් වෙලා, මම රහත් වෙලා කියන්න ගියෙත් නෑ, ඒ වගේම අනිත් අය ඉතාමත් ටික දෙනෙක් ඇරෙන්නට උන්වහන්සේලාගේ ස්වභාවය හරියට හඳුනාගන්නට සමත් වුනේ නෑ, එතකොට අදටත් සමහරු ඒ ස්වභාවය හරියට හඳුනාගන්නෙ නෑ, තේරුම් ගන්නෙ නෑ. එතකොට අර මායා කපටිකම් නැති දේවල් අගවලා ලෝකයා රවටන පිරිස බහුල වෙනකොට ඒ අය අපේ සිතූම් පැතුම් හඳුනාගෙන ඒවාට ගැලපෙන අය හැටියට ඒ අය පෙනී සිටිනවා. නමුත් හැබැවට අවංකව ලෝකයේ යහපත වෙනුවෙන් කටයුතු කරන අය සද්භාවයෙන් කටයුතු කරන අයගේ ඒ සද්භාවයන් එබඳු තැන්වලදී යටපත් වෙලා යන්නට පුළුවන් අපිට හඳුනාගන්නට නොහැකි වෙන්නට පුළුවන්.

මෙන්න මේ විදියට මායාව සහ සාධාරණ කියන මේ දුර්ගුණ දෙක සිතේ හටගන්නා ක්ලේශ ධර්ම දෙකක් කියන බව දැනගෙන එය දුරුකළ යුතුයි කියන බව බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ. ඒ ක්ලේශයන් දෙකම දුරු කරන්නට අපිට උදව්වෙන ගුණය තමයි ඍජු බව හෙවත් අවංකභාවය. නමුත් ඒ අවංකභාවය කියන එක අපි ප්‍රඥාවෙන් සමතුලිත කරගන්නට ඕන, ප්‍රඥාවෙන් තොරව අපි අවංක වෙන්නට ගියොත් නිරුවත් වුනා වගේ දෙයක් තමයි සිද්ධ වෙන්නේ. එහෙම නොවී අපි වැසිය යුතු දේ වසන්නට, හෙළි කළ යුතු දේ හෙළි කරන්නට, ඒ වගේම තමන්ගේත් අනුන්ගේත් දෙපිරිසේම යහපත පිණිස අවංකව කැප වෙන්නට ක්‍රියාත්මක වෙන්නට පුළුවන් වුනොත් තමයි, ඒක තමයි හැබැම ඍජු බව හැටියට, උණු ව සුණු ව කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ. තමන් තමන්ට සර්ව සම්පූර්ණයෙන්ම විවෘත වෙන්නට ඕන. හැබැයි ලෝකය සමඟ අපි විවෘතව ක්‍රියා කළ යුතු ප්‍රමාණය ප්‍රඥාවෙන් තීරණය කරගන්නට ඕන. එබඳු ප්‍රඥාවෙන් සහ ඍජු භාවයෙන් තමයි මේ කියන මායා සාධාරණ කියන දුර්ගුණ දෙක දුරු කරගන්නට පුළුවන් වෙන්නේ.

6. චිත්තොපක්ලේශ ධර්ම වල ථම්මය (තදබව) සහ සාරම්මය (එකට වැඩියෙන් එකක් කිරීම) පහද ඒවා දුරුකරන ආකාරය පැහැදිලි කරන්න

තෙරුවන් සරණයි හැමදෙනාටම. අද දවසේ චිත්තොපක්ලේශ ධර්ම පැහැදිලි කරමින් අපි කරගෙන යන දේශනා මාලාවේ අදට නියමිතව පවතින්නේ එකොළොස්වෙනි සහ දොළොස්වෙනි චිත්තොපක්ලේශ ධර්ම දෙක පිළිබඳව සාකච්ඡා කිරීම. එකොළොස්වෙනියට සඳහන් වෙන්නේ, ථම්මො චිත්තස්ස උපක්කිලේසො. ථම්මය, එහෙම නැත්නම් තද බව චිත්තොපක්ලේශ ධර්මයක් කියන බව දැනගෙන ඒ ථම්මය නැමැති චිත්තොපක්ලේශ ධර්මය දුරු කිරීම සඳහා කටයුතු කරනවා. ඊළඟට දොළොස්වෙනි කාරණය හැටියට දක්වන්නේ සාරම්මො චිත්තස්ස උපක්කිලේසො ඉති විදිත්වා සාරම්මං චිත්තස්ස උපක්කිලේසං පජ්හති.

සාරම්භය, සාරම්භය කියලා කියන්නේ එකට එක කරන ගතිය. එහෙම නැත්නම් ධර්මයෙහි පැහැදිලි කරන්නේ කරණුත්තරිය කරණය. යම්කිසි කෙනෙක් අපට යමක්, යම් වරදක් කලා නම් ඊට වඩා දෙගුණයකින් ඒ තැනැත්තාට ඊට වඩා රිද්දන්නට උත්සාහ කිරීම. ඒ වගේම අපිට බැන්නා නම් ඊට වැඩියෙන් බනින්නට, ගැහුවා නම් ඊට වැඩිය රිදෙන විදියට ගහන්න. අපිට යම්කිසි පාඩුවක් කලා නම් ඊට වඩා ලොකු පාඩුවක් ඒ අයට සිද්ධ වෙන හැටියට කටයුතු කරන්න. අන්න ඒ විදියට වඩා වැඩියෙන් කරන්නට උත්සාහ කරන ගතිය. ඊළඟට ලෝභය සම්බන්ධව බැලුවා වුනත් අනිත් කෙනා නිවසක් හැදුවොත්, අපි ඊට වඩා හොඳ නිවසක් හදන්න ඕන කියලා. අනිත් කෙනා වාහනයක් ගත්තොත් අපි ඊට වඩා හොඳ වාහනයක් ගන්නට ඕන කියලා ලෝභ වශයෙන්, ද්වේශ වශයෙන් කියන මේ දෙපසින්ම මේ කරණුත්තරිය කරණය කියන ක්ලේශය, එහෙම නැත්නම් සාරම්භය ක්‍රියාත්මක වෙනවා. එතකොට අද දවසේ අපි මේ ථම්ම, සාරම්භ කියන ක්ලේශයන් දෙක එහෙම නැත්නම් උපක්ලෙශ ධර්ම දෙක පිළිබඳව තමයි සාකච්ඡා කරන්නට බලාපොරොත්තු වෙන්නේ.

ථම්මයයි කියලා කියන්නේ තද ගතිය. ඒ ථම්ම කියලා කියලා හඳුන්වන්නේ ස්ථම්මයක් වගේ. ඒ කියන්නේ කණුවක් වගේ, නොනැමෙන ගතිය. එතකොට මේ නොනැමෙන ගතිය කියලා අදහස් කරන්නේ ගුණධර්මය ඉදිරියේ නොනැමෙන ගතිය, කුසලයට නොනැමෙන ගතිය, ධර්මයට නොනැමෙන ගතිය. අන්න ඒ විදියට සත්‍යය සහ ධර්මය ඉදිරියේ නොනැමෙන ගතිය තමයි මෙතන ථම්ම කියලා හඳුන්වන දුර්ගුණය වෙන්නේ. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා විශේෂයෙන් මේ දුර්ගුණය මනසේ ජනිත වුනහම ඒ තැනැත්තාගේ පවතින සුවච ගතිය නැතිවෙනවා. ඒ කියන්නේ වැඩිහිටියෙක්, ගුරුවරයෙක්, දැනුවත් කෙනෙක්, යමක් පිළිබඳව ධර්මානුකූලව පහදලා දුන්නොත් ඒක පිළිගන්න සූදානම් නැහැ. ඒක තමයි මේ ථම්මයෙහි ස්වභාවය. එතකොට ඒ ථම්මය මතුවෙන්න පුළුවන් කාරණා කිහිපයක් මත. ප්‍රධාන වශයෙන්ම සක්කාය දිට්ඨිය, මම මගේ කියන මේ ආත්ම දෘෂ්ටිය. මට ඕන හැටියට දේවල් වෙන්නට ඕන, මගේ කැමැත්තට අනුව දේවල් වෙන්නට ඕන. ඒ විදියෙන් දැඩිව අරගෙන තියෙන සක්කාය දිට්ඨිය ප්‍රධාන හේතුවක් වෙනවා ථම්මය මතුවෙන්නට. ඊළඟට මානය, අනිත් අයත් එක්කලා සන්සන්දනය කරලා තමන් අනිත් අයට වඩා ඉහළින් ඉන්නවා කියලා එහෙම හිතන ගතිය. ඒකත් මේ ථම්මයට ඒ කියන්නේ නොනැමෙන ගතියට ධර්ම ඉදිරියේ සත්‍යය ඉදිරියේ, ගුණය ඉදිරියේ නොනැමෙන ගතියට ඒකත් හේතුවක් වෙනවා.

ඊළඟට පටිඝය, පටිඝය කියලා කියන්නේ ද්වේශමූලික ස්වභාවය. එතකොට කුපිත වුනාම, පටිඝයෙන් යුක්ත වුනාම එතනදිත් නොනැමෙන ගතියක් පුද්ගලයා තුළ ජනිත වෙනවා. එතකොට මේ කවර හෝ පදනමක් මත ඒ පුද්ගලයා ගුණයට අවවාදයට, සත්‍යයට, දහමට නැවෙත් නැති ගතිය තමයි ථම්ම කියලා හඳුන්වන්නේ. එහෙම නැතිව දැන් අපි හිතමු අසත්‍යය ඉදිරියේ නොනැමෙන ගතිය. අයහපතට නොනැමෙන ගතිය. ඒක අපි ළඟ තියෙන්නට ඕන සෘජු ගුණයක්. දැන් බුදු දහමේ පැහැදිලි කරනවා මෘදු බව සහ සෘජු බව කියලා ගුණාංග දෙකක්. එතන සෘජු බව කියලා කියන්නේ ඉතාම උසස් ගුණයක්. දසරාජ ධර්ම පිළිබඳව සඳහන් කරනකොට සඳහන් කරනවා, අජ්ඣාමං මද්ධමං තථා. එතකොට සෘජු බව සහ මෘදු බව. ඒ ගුණාංග දෙක එකට යන්නේ. එතකොට මෘදු බව කියලා කියන්නේ සත්‍යයට, ධර්මයට, ගුණයට නැවෙන ගතිය.

සෘජු බව කියලා කියන්නෙ අසත්‍යයට, අයහපතට, අධර්මයට නොනැමෙන ගතිය. අපි මීට ඉහතදිත් සාකච්ඡා කලා, ඒ සෘජු බව සමහර කෙනෙක් වැරදි විදියට හඳුනාගන්නවා. තමන් ළඟ තියෙන දුර්වලකම් අතින් අයට හෙලි කිරීමත් ලැජ්ජා භය නැතිකමත් සමහර වෙලාවට සෘජු ගුණයක් හැටියට හඳුනාගන්නවා. ධර්මානුකූලව සෘජු ගුණය කියලා කියන්නෙ අසත්‍යය ඉදිරියේ අධර්මය ඉදිරියේ අගුණය ඉදිරියේ අයහපත ඉදිරියේ නැවෙත් නැතිව ඉන්න පුළුවන් හැකියාව. ඒ හැකියාව අපි තුළ තියෙන්නට ඕන. හැබැයි සත්‍යය ඉදිරියේ, ධර්මය ඉදිරියේ, ගුණය ඉදිරියේ, යහපත ඉදිරියේ අපිට නැවෙන්නට පුළුවන් වෙන්න ඕන. එහෙම නැවෙන්නට පුළුවන් නම් ඒක තමයි මෘදු බව. ඒක සුවච ගුණය ඇති කරගන්නට එක හේතුවක් වෙනවා. එතකොට සුවච භාවයයි කියලා කියන්නෙ වැඩිහිටියෙක් එහෙම නැත්නම් ගුරුවරයෙක්, මව්පියන්, තමන්ට වඩා දැන උගත්කම් වලින්, යම්කිසි ඥාණයකින් වැඩි කෙනෙක් තමන්ට යම්කිසි අවවාදයක් දෙනවා නම් යහපත පිණිස තමන්ගේ අනුන්ගේ හිතවැඩ පිණිස, එහෙම නැත්නම් ධර්මානුකූලව යමක් පැහැදිලි කරලා දෙනවා නම්, එහිදී ඒ දෙන අවවාදය ගෞරවයෙන් පිළිගන්නා ගතිය ඒ විදියට නැවෙන ගතිය තමයි සුවච භාවය කියලා කියන්නෙ. එතකොට මෘදු බව සහ සුවච බව එකට යනවා.

දඩබ්බර ගතිය, දැන් මංගල සූත්‍රයේදී දක්වනවා අප්පගබ්බ - ප්‍රගල්භ නැති බව. ඒ කියන්නෙ ප්‍රගල්භ නැති බව කියලා හඳුන්වන්නෙ දඩබ්බර නැති බව. එතකොට දඩබ්බර ගතිය, එහෙම නැත්නම් මේ කියන ථම්මය යම්කිසි කෙනෙක් තුළ මතුවුනාම, ඒ තැනැත්තා අවශ්‍ය තැනදී නැමෙන්නෙ නැහැ. සුවච භාවය නෑ, මෘදුභාවය නැහැ. අන්න ඒ ගැටළුව තමයි මේ උපක්ලේශ ධර්මයෙහි පවතින්නෙ. එතකොට මේ ථම්මයත් විවිධ වඤ්චනික වේශයන්ගෙන් අපේ සිත් තුළ ජනිත වෙනවා. එතකොට මේක දුර්වලකමක් කියලා තමන්ට හරියට වැටහුනොත්තෙ මේ දුර්වලකම දුරු කරගන්න අපිට පුළුවන් වෙන්නෙ. නමුත් බොහෝ කොට අපේ මනසේ මේ දුර්වලකම් මතුවෙන්නෙ වඤ්චක ධර්ම වල ස්වරූපයෙන්. ඒ කියන්නෙ කුසලයෙහි වේශයෙන් තමයි මේ දුර්වලකම් අපේ මනසේ මතුවෙන්නෙ. එතකොට අපිට හඳුනාගන්නට බැහැ මේ මතුවෙන්නේ දුර්වලකමක්ද, මේ මතුවෙන්නේ ගුණයක්ද කියන එක.

එතකොට යම්කිසි කෙනෙක් තුළ මේ ථම්මය මතුවෙන්නට පුළුවන් ආත්ම ගරුත්වයේ වේශයෙන්. ආත්ම ගරුත්වය කියලා කියන්නෙ දැන් සමාජයේ ජීවත් වෙනකොට අපි හැම කෙනෙක්ම ලැජ්ජා භය ඇතිව තමන්ගේ ගෞරවය රැකගෙන කටයුතු කරන්නට ඕන. ඒක ආත්මභාවී සංකල්පයකින් කරන ක්‍රියාවක්ම නෙවෙයි. යම්කිසි කෙනෙකුට මානය මතුවෙන්නට පුළුවන් ආත්ම ගරුත්වයේ ස්වභාවයෙන්. හැබැයි ආත්ම ගරුත්වය කියන එක ධර්මානුකූලව යම්කිසි කෙනෙකුට තිබිය යුතු ගුණයක්. ආත්ම ගරුත්වයයි කියලා කියන්නෙ කුමක්ද, තමන් කරන කියන දේවල් පිළිබඳව තමන්ගේ මනසේ තියෙන විශ්වාසය, නිවැරදි දැක්ම, ගෞරවය, ඒකට මූලික වෙනවා. ඒ වගේම අතින් අය ඉදිරියේ අපි පහත් පුද්ගලයින් බවට පත් නොවිය යුතුයි. අපි අන් අය ඉදිරියේ වැරදිකරුවන් බවට පත්නොවිය යුතුයි. අතින් අය ඉදිරියේ ඕනවට වඩා අපි ඔතෑනි වෙලා, නැවිලා ඒ අයට ඕන ඕන විදියට අපිව පාලනය කරන්න හසුරුවන්න අපි ඉඩ නොදිය යුතුයි කියන මේ ආකල්පය. එතකොට ඒ ආකල්පය එක්තරා ආකාරයකින් අර කියන සෘජු බවෙහි ගති ලක්ෂණ.

එතකොට අසත්‍ය ඉදිරියේ, අධර්මය ඉදිරියේ, අගුණය ඉදිරියේ අපි නැවෙන්නට ඕන නෑ.

එතනදී ඒගොල්ලන්ට ඕන ඕන විදියට අපි හසුරුවන්නට පුළුවන් මට්ටමකට වැටුනොත් එහෙම ඒ පුද්ගලයාව හඳුන්වන්නේ ඒ විදියට මඩේ හිටවපු ඉන්නක් වගේ. ස්ථාවර බවක් නෑ. ඒ පැත්තෙන් කරුණු කියනකොට ඒ පැත්තට නැවෙනවා. මේ පැත්තෙන් කරුණු කියනකොට මේ පැත්තට නැවෙනවා. ඉතින් ඒ පැත්තට මේ පැත්තට නැවෙනවා. තමන්ට පැහැදිලි දැක්මක් නෑ, තමන්ට මාවතක් නෑ, තමන් කොහෙද යන්නේ කියලා තමන්ට නිතරවත් නෑ. හැමකිස්සේම අනිත් අයට පුළුවන්කම තියෙනවා ඒ තැනැත්තා ඕන ඕන පැතිවලට හරවන්න, නම්මන්න. එතකොට ඒක වපල ගතියක්. ඒ වපල ගතිය අපේ චරිත වලට ගුණධර්ම වැඩිමේදී එතරම් උචිත නෑ, ඒ කියන්නේ පැමිණෙන පැමිණෙන කාරණයක් එක්කලා දෝලනය වෙන වෙනස් වෙන ගතිය. එතකොට එහෙම වුනොත් අපිට පැහැදිලි ඉලක්කයක් ඇතිව මේ ගමන යන්න පුළුවන්කමක් නෑ. ඒ නිසා යම්කිසි පුද්ගලයෙක් වපල නොවිය යුතුයි. හැබැයි ඒ වපල නොවෙනවයි කියලා ඒ තැනැත්තා දඩබ්බරයෙක් නොවිය යුතුයි. තද පුද්ගලයෙක් ඵම්භයෙන් යුක්ත පුද්ගලයෙක් නොවිය යුතුයි.

දැන් අපි හැමකිස්සේම මේ කාරණා දෙපැත්තම පැහැදිලි කරන්නේ පින්වතුනි, අපිට එක පැත්තක් ගැන අවධානය යොමු කරනකොට නොදැනුවත්වම අනිත් පැත්ත ගිලිහිලා යන්න පුළුවන්. එතකොට අපි වෙනම තව අන්තෙකට පෙළඹෙන්නට පුළුවන්. එහෙම නොවී අපි මධ්‍යස්ථව කටයුතු කරන්න නම් මේ ගුණය වගේ පෙනී සිටින දුර්ගුණ තව තියෙනවා. ඒ මොකක්ද කියන එක ගැනත් අපිට පැහැදිලි වැටහීමක් තියෙන්නට ඕන. ඒ නිසා තමයි හැමවිටම මේ දෙපැත්තම සන්සන්දනාත්මකව පැහැදිලි කරන්නට උත්සාහ කරන්නේ. එතකොට ආත්ම ගරුත්වය කියලා කියන්නේ අපිට නිවන් දැකීම සඳහා ගුණදහම් වඩද්දී අවශ්‍ය වෙන එක්තරා යහපත් පෞරුෂ ලක්ෂණයක්. එහෙම නැත්නම් සෘජු බවෙහි තියෙන එක්තරා ස්වරූපයක්. දැන් මේ සෘජු බව තුළ තියෙන ස්වරූපයේ හැටියට නිවන් දැකීම සඳහා අපි තුළ ගොඩ නගා ගත යුතු ඒ යහපත් ගුණය හැටියට වරදවා අපේ මනසේ මතුවෙන්නට පුළුවන් තමන්ගේ ආත්ම ගරුත්වය රැකගන්නට ඕන, අපි නිකං මේ අනිත් අය කියන කියන දේවල් වලට නැවෙන්න යන්න හොඳ නෑ, අපි නිකං අනිත් අය ඉදිරියේ පාවිච්ඡා වෙන්න හොඳ නෑ, ඒ අය ඉදිරියේ නිකං දුබලයේ වෙන්නට සුදුසු නෑ, ඒ නිසා අපිට පැහැදිලි දැක්මක් ඇතිව අපි වැඩ කරගෙන යන්න ඕන කියලා අර යහපත ඉදිරියෙහිත්, ගුණය ඉදිරියෙහිත්, සත්‍යය ඉදිරියෙහිත්, ධර්මය ඉදිරියෙහිත් නැවෙන්නැති ගතිය ඒ ඵම්භය නැමැති දුර්වලකම ආත්ම ගරුත්වය රැකගැනීමේ ස්වරූපයෙන් අපි තුළ මතුවෙන්නට පුළුවන්. එතකොට බැලූ බැල්මට අපිට පෙනෙන්නේ මේ ආත්ම ගරුත්වය රැකගන්නට අපි සෘජුව කටයුතු කරනවා වගේ. නමුත් එතන ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ ඵම්භය නැමැති දුර්ගුණය. ඉතින් එහෙම වෙනකොට අපිට ඒක දුර්ගුණයක්ය, ඒකෙන් සිත කෙලෙසෙනවාය කියන එක හඳුනාගන්නට බැරිවෙනවා.

දැන් සමහර වෙලාවට අපි දකිනවා සමාජයේ යම් යම් වැරදි කරන අය උදාහරණයක් හැටියට ගත්තොත් ඔය දේශපාලනයට එහෙම සම්බන්ධ වෙන ස්වාමීන් වහන්සේලා ඉන්නවානේ. එතකොට උන්වහන්සේලාත් එක්කලා කතා කලහම උන්වහන්සේලා සමහර වෙලාවට කියන දෙයක් තමයි, අපි ඉතින්

නොයෙක් දෙනා අපිට බනිනවා, දොස් කියනවා, මඩ ගහනවා. නමුත් අපි ඉතින් නොසැලී මේ ගමන යනවා. මොකද අපි වැඩක් කරනකොට අපිට ස්ථාවර අධිෂ්ඨානයක් එක්ක ඉදිරියට යන්න පුළුවන් වෙන්න ඕන. බුදුරජාණන් වහන්සේ වුනත් බෝසත් අවධියේදීත් ගල්මුල් ඔක්කොම ආවා. ඉතින් ඒවා නින්දා, ප්‍රශංසා ඒ වගේම අනිත් අයගේ සහයෝගය, ඒ වගේම විරුද්ධ වීම් මේ සියල්ලක්ම දරාගෙන යන්නට පුළුවන් වෙන්නට ඕන, ඒ නිසා අපි ඒ කිසිවකින් නොසැලී ඉදිරියට යනවා වගේ ඒ අය පෙන්වන්නට උත්සාහ කරනවා. එතකොට යහපත තුළ අපි නොසැලී ඉදිරියට යන එක හොඳයි. හික්ෂුවකට උචිත නොවන කාර්යයකට ගිහිල්ලා හික්ෂුවකට උචිත නොවන භූමිකාවට අත ගහලා එතනදී ගිහි පැවිදි දෙපක්ෂයෙන්ම එන චෝදනා නිග්‍රහ නින්දා ආදිය අපි ඒවා බොහොම ශක්තිමත්ව ඉවසන්නට ඕන. ඉවසීමෙන් මේ ගමන යන්නට ඕන, එතන තියෙන්නේ ඉවසීම නෙවෙයි. එතන තියෙන්නේ අර තමන්ගේ වැඩේ කරගන්න කොහොමහරි අර සියල්ල දරාගෙන ඒවා විඳගෙන ඉස්සරහට යන ගතිය. එතකොට එතනත් යම්කිසි දරාගැනීමක් තියෙනවා. එතනත් යම්කිසි ඉවසීමක් තියෙනවා. හැබැයි ඒ ඉවසීම, දරාගැනීම යහපත සඳහා නෙවෙයි. ඒ ධර්මය ඉදිරියේ නෙවෙයි ඒ ශක්තිමත් වෙලා තියෙන්නේ. සත්‍යය ඉදිරියේ, ඊළඟට ගුණය ඉදිරියේ, තමන්ගේත් අනුන්ගේත් අභිවාද්ධිය ඉදිරියේ නෙවෙයි ඒ දරාගැනීම සිද්ධ කරන්නේ. තමන්ගේ වැඩේ කරගන්න. තමන් රුවි දේ කරගෙන යන්න අර සියල්ලක් ඉවසගෙන දරාගෙන යන්න උත්සාහ කරනවා.

අන්න ඒ වගේ බොහෝ අවස්ථාවල මේ සෘජු ගතිය කියන එක අපි තුළ වැරදි විදියට ක්‍රියාත්මක වෙන්න පුළුවන්. ඒ විදියට ක්‍රියාත්මක වෙන එක ස්වරූපයක් තමයි මේ ආත්ම ගරුත්වයේ ස්වභාවයෙන් අන් අය ඉදිරියේ අපේ ඒ ඒ නැවෙන්නේ නැතිව, වපල ගති ඇති කරගන්නේ නැතිව අපි ශක්තිමත්ව ඉදිරියට යන්න ඕන කියලා හිතන ගතිය. ඊළඟට සමහර වෙලාවට අර මුලින් කිව්වා වගේ ක්ෂාන්තියේ වේශයෙන්, ඒ කියන්නේ ඉවසීමේ ස්වරූපයෙන් ඒ දුර්ගුණය මතුවෙන්නට පුළුවන්. අර අපි උදාහරණයෙන් සිහිපත් කලා වගේ නුසුදුසු තැන ඉවසනවා. ඉවසන්න ඕන තැන නෙවෙයි. ඒක තමන්ගේත් අනුන්ගේත් යහපත පිණිස කරන ඉවසීමක් නෙවෙයි, දරාගැනීමක් නෙවෙයි. තමන්ගේ දඩබ්බරකමත් එක්කලා තමන්ට ඕන දේ කිරීම සඳහා ඒක දරාගෙන කටයුතු කරනවා.

දැන් සමහර වෙලාවට සමහර දරුවෝ ඉන්නවා, ශිෂ්‍යයෝ ඉන්නවා මව්පියෝ වැඩිහිටියෝ යම්කිසි උපදේශයක් දුන්නම ඒක කරන්න එපා කියලා ඒ සම්බන්ධව තරවටු කලාම එබඳු තැත්වලදී දඩබ්බර ගතිය හිතට ගන්නවා. අර ඵම්භය මතුකරගන්නවා. මතුකරගෙන ඒ නොනැමෙන ගතිය ඒගොල්ලෝ අර්ථකතනය කරගන්නේ නෑ නෑ කවුරු කොහොම කිව්වා වුනත් අපි යම්කිසි අධිෂ්ඨානයක් ඇතිකරගත්තොත් ඒ අධිෂ්ඨානය තුළ අපි නොසැලී යන්න ඕන. අධිෂ්ඨානය කඩා බිඳ දමන්න හොඳ නෑ. ඒකට එක එක බාධක පැමිණෙන්න පුළුවන්. නමුත් ඒ සියල්ල ඉවසගෙන අපි ඉදිරියට යන්න ඕන. ඒ ගුණය අපිට අවශ්‍යයි මේ වැඩකටයුතු කරන්න. එතකොට තමන්ට ලැබෙන්නේ යහපත් උපදේශයක්. ඒ උපදේශයට තමන් නැවෙන්නැති ගතිය තමන් අර්ථකතනය කරනවා එය ක්ෂාන්තිය හැටියට, ඉවසීම හැටියට. මෙන්න මේ විදියට විවිධ විකෘති ස්වරූපයන්ගෙන් වඤ්චක ධර්ම හැටියට මේ ඵම්භය එහෙම නැත්නම් දහමට ගුණයට සුවර්තයට කුසලයට සත්‍යයට නොනැමෙන ගතිය අපේ මනසේ විවිධ ස්වරූපයන්ගෙන් මතුවෙන්න පුළුවන්.

එතකොට යම්කිසි කෙනෙක් තුළ පරිසයෙන් ඒ තත්වය මතුවුනොත් ඒ තැනැත්තා ඉතාම ආවේගශීලීව කටයුතු කරන්නට පුළුවන්, ප්‍රතිවිරෝධාකාරයෙන් කටයුතු කරන්නට පුළුවන්. දැන් ඔය අපි සිහිපත් කලේ යහපත් ස්වරූපයන්ගෙන් මේ එම්භය මතුවෙන ආකාරය. සමහර වෙලාවට ඍජුවම එය පරිසයේ ස්වරූපයෙන් මතුවෙන්නට පුළුවන්. එහෙම නැත්නම් ද්වේශය සමග මිශ්‍ර වෙලා මතුවෙන්නට පුළුවන් මේ නොනැමෙන ගතිය. එහෙම වුනොත් ඒ තැනැත්තාගේ ලොකු විනාශයක් සිද්ධ වෙන්න පුළුවන්. දැන් පින්වතුන් අහලා ඇති සමහර වෙලාවට කාශ්‍යප මහරහතන් වහන්සේ ළග ශිෂ්‍යයෝ දෙන්නෙක් හිටියා. එක ශිෂ්‍යයෙක් බොහොම සුවචයි, කීකරුයි. උන්වහන්සේ කාශ්‍යප මහරහතන් වහන්සේගේ හැම වතාවකම සොයලා බලලා සිද්ධ කරනවා. අනිත් ශිෂ්‍යයා බොහොම කෙරාටිකයි, එයා සුවච කෙනෙක් නෙවෙයි. ඒ වෙලාවට යමක් කිව්වයින් පස්සෙ ඒක පිළිගන්නවා වගේ පෙන්වනවා. හැබැයි එයාට ඕන දේවල් තමයි කරන්නෙ. දැන් අර සුවච කීකරු ශිෂ්‍යයා ගුරුවරයා කෙරෙහි බොහොම ගෞරවයෙන් යුක්තව ඇල් පැන්, උණු පැන් ආදිය සකස් කරලා තියලා, ස්වාමීනී මුව දෝවන්නට පැන් සකස් කලාය කියලා එහෙම කියලා මහාකාශ්‍යප මහරහතන් වහන්සේට මතක් කරනවා. ඊළඟට නාන්න පැන් පහසුවෙන්නට උන්වහන්සේට උණුපැන් අවශ්‍ය නම් පැන් ටික සකස් කරලා තියලා මතක් කරනවා. ඉතින් අර දුර්වල ශිෂ්‍යයා, ඒ කියන්නෙ වතාවත් ආදිය නොකරන ශිෂ්‍යයා මේක බලාගෙන ඉඳලා ඔහු මොකද කරන්නෙ, අර පැන් සකස් කරනකොට ඔහු කල් ඇතිවම ගිහිල්ලා තියනවා, ස්වාමීනී පැන් සකසලා තියෙන්නෙ මුව දෝවනය කරන්න, ස්වාමීනී උණු පැන් සකසලා තියෙන්නෙ ජල ස්නානය කරන්න කියලා ඔහු ගිහිල්ලා කල් ඇතිව ඔහු සකස් කලා වගේ අඟවනවා.

දැන් වාර කීපයක් මේක බලාගෙන හිටියා අර මැනවින් වතාවත් කරන සුවච ශිෂ්‍යයා. බලන් ඉඳලා ඔහු කල්පනා කලා මොහුට පාඩමක් උගන්වන්න ඕන කියලා. දැන් මහාකාශ්‍යප මහරහතන් වහන්සේට ජල ස්නානය කරන්න අවශ්‍යයි කියලා සිහිපත් කලහම උණුපැන් කැමැති වුනා. ඊටපස්සෙ අර සුවච කීකරු ශිෂ්‍යයා ගිහිල්ලා උණුපැන් වතුර හැලියක් ලිපේ තියලා දැන් ඒක රත් කරනවා. රත්කරනකොට අර දුම් ගහනවා දැකලා, වතුර රත් කරනවා දැකලා අර දුර්වල ශිෂ්‍යයා දුවගෙන ගිහිල්ලා මහාකාශ්‍යප මහරහතන් වහන්සේට කිව්වා ස්වාමීනී උණු පැන් සකස් කරලා තියෙන්නෙ ජල ස්නානය සඳහා වැඩිම කරන්න කියලා. ඊටපස්සෙ දැන් අර අනික් ශිෂ්‍යයා වතුර ටික උණු කරපු ශිෂ්‍යයා මොකද කලේ ඉක්මණට වතුර ටික උණු කරලා ඒ මුට්ටියේ තිබ්බ වතුර ටික වෙනත් භාජනයකට දාලා ඒක අර නාන කුටියේ පිටිපස්සෙන් වහලා තියලා, අර හිස් බඳුන විතරක් නාන කොටුව ළග තියලා උන්වහන්සේ සැඟවිලා බලාගෙන හිටියා මොකද වෙන්නෙ කියලා.

ඊටපස්සෙ දැන් මහාකාශ්‍යප මහරහතන් වහන්සේට අර දුර්වල ශිෂ්‍යයා ඇවිදින් ආරාධනා කලා, ස්වාමීනී උණු පැන් සකසලා තියෙන්නෙ ජල ස්නානය සඳහා වැඩිම කරන්න. දැන් මහාකාශ්‍යප මහරහතන් වහන්සේ වැඩිම කලා, වැඩිම කරලා ගිහිල්ලා බලනකොට අතන හිස් බඳුන විතරක් තියෙනවා. එතකොට මහාකාශ්‍යප මහරහතන් වහන්සේ අහනවා, ආයුෂ්මතුනි කෝ උණු පැන්? එතකොට ඔන්න වටපිට බැලුවා, දැන් පැන් නෑ. ඊටපස්සෙ දැන් අර සුවච ශිෂ්‍යයාට බැන බැන දැන් මේ මෙතන ගින්නේ දදා වතුර උණු කර කර හිටියා, මම හිතුවේ මේක කරන්න ඇති කියලා. ඒකයි මම ඔබවහන්සේට ගිහිල්ලා ආරාධනා කලේ, මේ විදියට. ඊටපස්සෙ අර සුවච

ශිෂ්‍යයා පිටිපස්සේ තිබුණු උණුපැන් බඳුන ගෙනල්ලා දුන්නා ස්වාමීනී ජලය සුදානම් කරලා තියෙන්නෙ, ඔබවහන්සේ ජල ස්නානය කරන්න. දැන් මේකෙදි ඒත්තු ගියා මේ තැනැත්තා හැමදාම මේ රඟපෑමක් පමණයි කරන්නෙ, වංචාවක් කරන්නෙ. ඔහු ඒ අදාළ වතාවත් කරන් නෑ, අනිත් කෙනා කරපු වතාවත් තමයි තමන් කලා වගේ පෙනී සිටින්නෙ. පස්සෙ එදා සවස් කාලයේ මහාකාශ්‍යප මහරහතන් වහන්සේ අර දුර්වච ශිෂ්‍යයාට කතා කරලා අවවාද කලා.

පැවිද්ද කියලා කියන්නෙ මේ විදියට බොහොම සුවච ගුණයෙන් දහමට නම්‍යශීලීව ගුරුවරයා දෙන අවවාද පිළි අරගෙන වංචනික නොවී, කපටි නොවී, මායාකාරී නොවී කටයුතු කරන්න ඕන. ඒකයි පැවිදි ජීවිතේ ස්වභාවය. ඒ නිසා කුඩා කාලයේ ඉඳලා ඒ ගුණ පුරුදු පුහුණු කරගන්න ඕන කියලා මහාකාශ්‍යප මහරහතන් වහන්සේ අවවාද කලා. දැන් මෙහෙම අවවාද කලායින් පස්සෙ අර ශිෂ්‍යයා හොඳටම කිපුනා. කිපුනේ මහාකාශ්‍යප මහරහතන් වහන්සේ ගැනත් කිපුනා. අර තමන්ගේ සහෝදර භාමුදුරුවෝ ගැනත් කිපුනා. ඒ සහෝදර භාමුදුරුවෝ කරපු වැඩේ නිසා තමන්ගේ වංචනික බව හෙලිවුනා කියලා උන්වහන්සේ සමඟ කෝප වුනා. ඊළඟට මහාකාශ්‍යප මහරහතන් වහන්සේ ඒ අනිත් කෙනාගෙ, අනිත් ශිෂ්‍යයාගේ කාරණා අහලා මට දොස් කියනවා චෝදනා කරනවා කියලා තමයි ඔහු කිව්වේ. සාමාන්‍යයෙන් දරුවෝ වුනත් ශිෂ්‍යයෝ වුනත් එහෙමනෙ. වැඩිහිටියෙක් වුනත් යම්කිසි කාරණයක් ගැන අවවාදයක් කලායින් පස්සෙ අම්මා මට බැන්නා කියලා තමයි ගන්නෙ. තාත්තා මට බැන්නා. එහෙම නැත්නම් ටීව, ගුරුතුමා මට බැන්නා. දැන් මේ වරද පෙන්වලා දීලා අවවාදයකුයි කරන්නෙ.

නමුත් මේ ථම්මය තියෙන තැනැත්තා, එහෙම නැත්නම් නොනැමෙන ගතිය ඇති තැනැත්තා වැරද්ද වැරද්ද හැටියට පිළිගන්න සුදානම් නෑ. එහෙම වෙනකොට තමන්ට චෝදනා කලා, දොස් කිව්වා, බැන්නා කියලා තමයි ඒක දකින්නෙ. අවවාදයක් කලත් මගේ යහපත පිණිසයි ඒක කල්ේ කියලා එහෙම ගන්නෙ නෑ. එතකොට දැන් මේ කෝපයෙන් ඔහු ගිහිල්ලා සැතපුනා. ඊටපස්සෙ පහුවදා මහාකාශ්‍යප මහරහතන් වහන්සේ අර සුවච ශිෂ්‍යයාට කතා කලා පිඬුසිඟා වඩින්න. ඊටපස්සෙ ඒකෙනුත් අර අනිත් ශිෂ්‍යයා කුපිත වුනා, දැන් මාව නොසැලකා හැරලා තියෙන්නෙ මට දැන් පිණිසපාතෙ යන්න කතා කරන්නෙත් නැහැ. මම හොඳ මහවැඩක් කරන්නම් කියලා, මහාකාශ්‍යප මහරහතන් වහන්සේ අර අනිත් ශිෂ්‍යයන් එක්කලා පිඬුසිඟා වැඩියට පස්සෙ පොල්ලක් අරගෙන අර සංඝාවාසෙ තිබ්බ බඩුමුට්ටු ඔක්කොටම ගහලා හැලි වළං ආදිය සියල්ලක්ම පොඩි කරලා දාලා පන්සලටත් ගිනි තියලා නික්ම ගියා. ඉතින් මහාකාශ්‍යප මහරහතන් වහන්සේ ආපහු පිඬුසිඟාගෙන වඩිනකොට පන්සලත් ගිනිගෙන, බඩුමුට්ටුත් පොඩි කරලා අර ශිෂ්‍යයා නික්ම ගිහිල්ලා.

ඉතින් මෙන්න මේ විදියට නොනැමෙන ගතිය ථම්මය, පටිඝයත් එක්කලා මතුටුනොත් බොහෝ අනර්ථකාරී විදියට ක්‍රියාත්මක වෙනවා. ඉතින් මේ තත්වයෙන් අපේ සිත් සතන් ආරක්ෂා කරගන්න වළක්වාගන්නට නම්, සුවච බව පුරුදු පුහුණු කරන්නට ඕන. ඒ වගේම වරද, වරද හැටියට දකින්නට පිළිගන්නට තරම් ප්‍රඥාවක් අපි තුළ අවදි කරගන්නට ඕන. අර විදියට සක්කායදිට්ඨියෙන් තමන් පිළිබඳව, තමන්ගේ කටයුතු පිළිබඳව හිතනවා වෙනුවට ධර්මානුකූලව හේතුඵල වශයෙන් නුවණින් දකින්නට අපේ මනස පුරුදු පුහුණු කරන්නට ඕන. එහෙම පුහුණු කලොත්

තමයි යම්කිසි කෙනෙකුට සුවච වෙන්නට පුලුවන් වෙන්නෙ. සුවච වෙනවා කියලා කියන්නෙ වරද වරද හැටියට පිළිගන්න, නිවරද නිවරද හැටියට පිළිගන්න. එහෙම පිළිගෙන යහපත ඉදිරියේ ගුණය ඉදිරියේ සත්‍යය ඉදිරියේ ධර්මය ඉදිරියේ නම්‍යශීලීව අනිත් අය වැඩිහිටියන් අපිට දෙන අවවාදය උපදේශය පිළිගෙන කටයුතු කරන්නට පුලුවන්, නම්‍යශීලී ගතියක් ඇතිවෙන්නෙ එබඳු සිහිබුද්ධියකින් ක්‍රියාත්මක වෙන කෙනෙකුට පමණයි. දැන් එතකොට වරද වරද හැටියට දකින්නට නම් අපිට හොඳ ප්‍රඥාවක් තියෙන්නට ඕන. ප්‍රඥාව ගැන අපි නිතර නිතර කතා කරනවා. ප්‍රඥාවයි කියන්නෙ හේතුඵල වශයෙන්, ත්‍රිලක්ෂණ වශයෙන්, චතුරාර්ය සත්‍යය වශයෙන් අපිට යමක් පිළිබඳව විමසා බලන්නට පුලුවන් හැකියාව.

එතකොට යම්කිසි කෙනෙක් වරද වරද හැටියට දකින්න ප්‍රධාන වශයෙන්ම හේතුඵල න්‍යායට අනුව යමක් දිහා බලන්න පුලුවන් වෙනවා. යමක් වැරදිද, නිවැරදි ද කියලා තීරණය කරන නිර්ණායක තුනක් ධර්මයෙහි පැහැදිලි කරනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ දේශනාව තුළ යමක් වැරදිද කියලා තීරණය කරන්නට මිනුම් දඬු තුනක් පෙන්වලා තියෙනවා. පළවෙනි එක තමයි සොබාදහම් න්‍යාය. ඒ කියන්නෙ හේතුඵල වශයෙන් විමසලා බැලුවහම ඒ සොබාදහම් න්‍යායයට අනුව ඒක වැරදිද නිවැරදිද කියලා තීරණය කිරීම. දෙවෙනි කාරණය තමයි ලෝක සම්මුතිය. ලෝකයෙහි පනවාගෙන තියෙන නීතිය. තුන්වෙනි මිනුම් දණ්ඩ තමයි තම තමන්ගේ ප්‍රතිපදාව, එහෙම නැත්නම් භූමිකාව. ඔය කාරණා තුන තමයි වැරද්දක්ද, නිවැරද්දක්ද කියලා තීරණය කරන මිනුම් දඬු තුන. පළවෙනි කාරණය කුමක්ද කිව්වෝ? විශ්ව ධර්මතාවය. ඒ කිව්වෝ අපිට යමක් වැරදිද නිවැරදිද කියලා තීරණය කරන්න තියෙන ප්‍රධානම පොදු මිනුම් දණ්ඩ තමයි හේතුඵල දහම. ඒ හේතුඵල දහමට අනුව යමක් මැන බැලුවායින් පස්සෙ ඒ සම්බන්ධව කවුරු කොහොම අදහස් දැක්වුවා වුනත් ඒ විශ්ව ධර්ම න්‍යායට අනුව, අනුගතව නිවැරදි යහපත් කාරණයක් හැටියට අපිට හඳුනාගන්නට පුලුවන්. උදාහරණයක් හැටියට ගත්තොත් සත්තු මැරීම වරදක් කියලා අපේ දහමට අනුව කල්පනා කරනවා.

එතකොට තවත් සමහර ආගම් වල පැහැදිලි කරන්න පුලුවන්, සතුන් මැරීම වරදක් නෙවෙයි. ඒ විදියට සත්තු දෙවියන් වහන්සේ විසින් මවලා තියෙන්නෙ අපේ ජීවිතය පවත්වන්නටයි. ඒ සත්තුන්ට පණ දීලා තියෙන්නෙ ඒ සත්තු මැරෙත් නැතිව රැකලා තියන්නට ඕන නිසයි. ඊළඟට දෙවියන්ට පුදපූජා පවත්වන්නට, බිලිපූජා පවත්වන්නට සතුන් මැරීම වැරදක් නෙවෙයි, ඒකෙන් යහපතක් සිද්ධ වෙනවා. මේ විදියට එක එක වැරදි අදහස්, මතිමතාන්තර තියෙන්නෙ පුලුවන්. දැන් ඒගොල්ලන්ගේ මතය කුමක් වුනත් ප්‍රාණඝාතයක් සිද්ධ කලහම, අකුසලයක් සිද්ධ වෙන්නෙ ප්‍රාණඝාතය වරදක් වෙන්නෙ බුදු දහමට අනුව වත්, ඒ අයගේ දහමට අනුව වත් නෙවෙයි. එය වරදක් වෙන්නෙ විශ්ව ධර්ම රීතියට අනුව. මොකක්ද විශ්ව ධර්ම රීතිය කිව්වෝ? හේතුඵල න්‍යායය. යම්කිසි සත්වයෙකුට ජීවත් වීම සඳහා තවදුරටත් කර්ම ශක්තිය සහ ආයු කාලය ඉතිරිව තිබියදී, කර්ම ශක්තියත් තාම තියෙනවා ජීවත් වෙන්න, ආයු කාලයත් තවම තියෙනවා. එහෙම තිබියදී අපි මැදිහත් වීමෙන් ඒ සත්වයාගේ ජීවත් වීමේ අයිතිය නැති කරනවා නම්, එතකොට ඒක හේතුඵල න්‍යාය විකෘති කරන්නට, වෙනස් කරන්නට ඒ යන රටාව වළක්වන්නට, බන්ධනය කරන්නට ඉදිරිපත් වීමක්. ඒ ඉදිරිපත් වීමේ ප්‍රතිඵලය තමන්ටත් ඒ ආකාරයෙන්ම ලැබෙනවා. සසර ගමනේ යම් උපතකදී කර්ම ශක්තියත් තිබියදී, ආයු කාලයත් තිබියදී අතරමගදී ජීවිතය අහෝසි වෙන්නට කරුණු පැමිණෙනවා. ඇයි,

අර අන්‍ය සත්වයාට ජීවත් වෙන්නට කර්ම ශක්තියත් තිබියදී, ආයු කාලයත් තිබියදී තමයි අපි ඉදිරිපත් වෙලා ඒ සත්‍යයේ ජීවත් වීමේ අයිතිය නැති කරන්නෙ. එතකොට තමන්ටත් එලය හැටියට එබඳුම ප්‍රතිඵලයකට මුහුණ දෙන්නට සිද්ධ වෙනවා. මෙන්න මේ විදියට දැන් ඒක අකුසලයක්ය, පාපකර්මයක්ය කියලා පිළිගත්තත් නොපිළිගත්තත්, දෙවියන් වහන්සේ සත්තු මවලා තියෙන්නෙ අපිට මරාගෙන කන්නයි කියලා හිතාගෙන සතුටින්ම මැරුවා වුනත්, දෙවියන් වහන්සේට පුදපූජා තියන්නට සතෙක් මැරීම කුසල කර්මයක් කියලා හිතාගත්තා වුනත් මේ මොන සංකල්පනා ඇතිකරගත්තා වුනත්, ප්‍රාණඝාතය අකුසලයක් වෙන්නෙ වරදක් වෙන්නෙ ඒ ආගම මතවත්, මේ ආගම මතවත් ඒ අයගේ පිළිගැනීම මතවත්, මේ අයගේ පිළිගැනීම මතවත් නෙවෙයි, මේ හේතුඵල කියන මූලික ධර්ම සිද්ධාන්තය අනුවයි. ඒ නිසා ලෝකයෙහි හොඳ නරක, යහපත අයහපත, කුසලය අකුසලය තීරණය කරන ප්‍රධාන මිණුම්දණ්ඩ තමයි හේතුඵල ධර්ම න්‍යායය, එහෙම නැත්නම් විශ්ව ධර්ම රීතිය.

ඊළඟට දෙවෙනි කාරණය අපි සඳහන් කලා ලෝක සම්මුතිය, එහෙම නැත්නම් ලෝක නීතිය. ඒ ලෝක නීතියට අනුවත් සමහර දේවල් හොඳය, නරකය කියලා තීරණය වෙනවා. ඒ කොහොමද, උදාහරණයක් හැටියට ගත්තහම දැන් එක එක රටවල් වලට අදාල මාර්ග නීති තියෙනවා, ඒ වගේම අවශේෂ නීති රීති ඒ රටට අදාලයි. දැන් අපේ රටේ නම් මාර්ග නීති වල තියෙන්නෙ රියදුරු අසුන තියෙන්නෙ දකුණු පසින්. එතකොට වාහනය පැදවිය යුත්තේ පාරේ වම් පසින්. එතකොට ඒක තමයි අපේ රටේ තියෙන පොදු නීතිය. තව සමහර රටවල් වල තියෙනවා වාහනය පැදවිය යුත්තේ පාරේ දකුණු පසින්. ඒ රියදුරු ආසනය තියෙන්නේ වම් පසින්. එතකොට ඒ රටවල් වල නීතිය වෙනස්. දැන් එතකොට අපි ලංකාවේ මාර්ග නීති පිළිපදිනකොට අර ලංකාවේ නීතියට අනුව කටයුතු කරන්න ඕන, ඒ නීතියට අනුව කටයුතු නොකළොත් අපි වැරදිකරුවන් වෙනවා, වරදක් කලා වෙනවා. අර රටවල් වලට ගියායින් පස්සෙ අපි ඒ රටේ මාර්ග නීතියට අනුව කටයුතු කරන්න ඕන. ඒක කඩ කලොත් අපි වරදක් කලා වෙනවා. එතකොට ඒ රටේ ප්‍රතිපදාව මේ රටට වරදක් වෙනවා. මේ රටේ ප්‍රතිපදාව ඒ රටට වරදක් වෙනවා. දැන් මේ පනවාගෙන තියෙන සම්මුති.

නමුත් දැන් අපිට විශ්ව ධර්ම නීතිය අනුව හේතුඵල වශයෙන් කටයුතු කරනවා විතරක් එතනදි කල්පනා කරලා හරියන් නෑ. රටේ පොදු නීතියට, පොදු සම්මුතියට අපි ගරු කරන්න ඕන. උදාහරණයක් හැටියට අපි හිතමු, දැන් යම්කිසි කෙනෙකුට හානියක් වේවි කියන අදහසින් අපි ඒ මාර්ග නීතිය කඩ කරලා පාරේ අනිත් පැත්තෙන් අපි යනවා. එතකොට ජීවිතයක් බේරාගැනීමේ කුසලය අපිට තියෙනවා, හැබැයි මාර්ග නීතිය යටතේ අපි යම්කිසි වරදක් සිද්ධ කලා වෙනවා ඒ සම්මුතියත් එක්කලා. අන්න ඒ වගේ ලෝක ධර්ම රීතියට හේතුඵල දහමට අනුව අපි කරන දේ නිවැරදි වෙන්නත් ඕන. ඒ වගේම ඒ රටේ පවතින සම්මුතිය, ඒ ජන කණ්ඩායමේ පනවාගත්තු නීති රීති ඒවට අනුගත වෙන්නත් ඕන. ඒවට අනුගත නොවුනොත් අපි වරදක් කලා වෙනවා. එයින් අපිට යම්කිසි දඬුවමක් සාමාජීය වශයෙන් හිමිවෙන්නට පුළුවන්. ඒ නිසා වරද නිවරද තීරණය කරන පළවෙනිම මිනුම් දණ්ඩ තමයි හේතුඵල ධර්ම න්‍යායය. දෙවෙනි මිනුම් දණ්ඩ තමයි පවතින රටේ හෝ ජන කණ්ඩායමේ පොදු නීතිය, පොදු සම්මුතිය. ඊළඟට තුන්වෙනි මිනුම් දණ්ඩ තමයි තමන්ගේ පෞද්ගලික ප්‍රතිපදාව හෝ භූමිකාව.

ඒ කියන්නේ, දැන් ඔන්න යම්කිසි කෙනෙක් තීරණය කරනවා මම අද අටසිල් සමාදන් වෙනවයි කියලා. එතකොට අටසිල් සමාදන් වෙනවා කියලා ඒ තැනැත්තා පඤ්චසීලයට අමතරව ඒ තැනැත්තා විකාල භෝජනයෙන් අද දවසේ වළකිනවා කියලා සිල් පදයක් සමාදන් වෙනවා, අධිෂ්ඨාන කරලා. දැන් ඒ සිල් පදය සමාදන් වුනාට පස්සේ ඒ තැනැත්තා එදා දවස ඇතුලත දහවල් ඉර හැරුනාට පස්සේ ආහාර අනුභව කලොත් ඒ තැනැත්තා වරදක් කලා වෙනවා. එතකොට වරදක් කලා කියන්නේ ඒක අකුසලයක් නිසා නෙවෙයි. දහවල් ඉර හැරුනාට පස්සේ කෑම කන එක අකුසලයක්ය, පාපකර්මයක්ය, අපාගත වෙන වැඩක්ය, නිවනට බාධාවක් එහෙම එකක් නෑ. නමුත් සිල් සමාදන් වෙච්චි දවසට ඒ තැනැත්තා ඉර හැරුනාට පස්සේ ආහාර ගත්තොත් වරදක් කලා වෙනවා. එතකොට මොකක්ද ඒ වරද? තමන්ගේ ප්‍රතිපත්තිය, තමන්ගේ අධිෂ්ඨානය බිත්ඳා. තමන් අධිෂ්ඨාන කරගත්තා එහෙම කරන් නෑ කියලා. තමන් පොරොන්දු වුනා එහෙම කරන් නෑ කියලා. දැන් ඒ පොරොන්දුවයි කඩ කරන්නේ. ඒ තමන්ගේ අධිෂ්ඨානයයි කඩ කරන්නේ. තමන්ගේ ප්‍රතිපත්තියයි මේ විනාශ කරන්නේ. ඒක වැරද්දක්.

එතකොට සිල් පවාරණය කලාට පස්සේ, ඒ කියන්නේ මට දැන් අෂ්ටාංග සීලයම සමාදන් වෙලා රකින්නට පුළුවන්කමක් නෑ, මං මෙතන ඉඳලා පඤ්චසීලය පමණයි ආරක්ෂා කරන්නේ කියලා තමන් අධිෂ්ඨාන කරගෙන තමන්ගේ ප්‍රතිපත්තිය ලිහිල් කරගත්තාට පස්සේ ඊටපස්සේ ඔහු ඉර හැරිලා ආහාර ගත්තයි කියලා ඒක වරදක් වෙන්නේ නෑ. එහෙනම් ඉර හැරුනාට පස්සේ ආහාර ගැනීම වරදක් වෙන්නේ ලෝක රීතිය අනුව, හේතුඵල දහම අනුව නෙවෙයි. හේතුඵල දහම අනුව නෙවෙයි කියලා ඒක සෘජුවම එහෙම කිව්වොත් ඒක වැරදි ප්‍රකාශනයක් වෙන්නට පුළුවන්. අර හේතුඵල කියන මෙහෙම කලොත් මෙහෙම සිද්ධි වෙනවයි කියන කුසල අකුසල කර්ම රීතියට අනුව නෙවෙයි. මොකද විකාලයේ ආහාර ගන්නවා කියන එක අකුසල කර්මයක් නෙවෙයි. ඒකයි අපිට එතනදි කියන්නට ඕන වුනේ. නැත්නම් මේ ලෝකෙ හැමදෙයක්ම හේතුඵල කියන සිද්ධාන්තයට ඇතුලත්. ඒකට අදාල නැහැ කියන්නට බැහැ.

නමුත් ඒ හේතුඵල රීතිය මත කුසල අකුසල කර්මයන් ගණනය කරන රටාව මත නෙවෙයි ඒක වරදක් වෙන්නේ. ඊළඟට ලෝක සම්මුතිය මතත් නෙවෙයි ඒක වරදක් වෙන්නේ. මොකද මොනම තැනකවත් දහවල් ඉර හැරුනාට පස්සේ ආහාර ගැනීම වරදක් කියලා මොන රටකවත් එහෙම සම්මුතියක් නෑ. එහෙම ජන කණ්ඩායම් අතර එහෙම සම්මුතියක් නෑ. එහෙම නම් ඒ දෙවෙනි මිනුම් දණ්ඩට අනුවත් නෙවෙයි එතන වැරද්දක් කලා වෙන්නේ. එතකොට තුන්වෙනි කාරණය තමයි එතෙන්ට අදාල වෙන්නේ, තමන්ගේ ප්‍රතිපත්ති තමනුයි අධිෂ්ඨාන කලේ අද දවසේ මං විකාලයෙහි ආහාර ගන්නේ නෑ කියලා, ඒක කවුරුවත් පනවපු එකක් නෙවෙයි. ලෝකෙ ප්‍රශ්නයක් නෙවෙයි. කාගෙවත් බල කිරීමක් නෙවෙයි. තමන්ම තීරණය කලා එහෙම කරන් නෑ කියලා. එතකොට තමන්ට තමන්ගේම ඒ අධිෂ්ඨානය තුළ රැඳී සිටින්නට නොහැකියි. ඉතින් ඒක තමන්ගේ දෝෂයක්. ඒක තමන්ගේ දුර්වලකමක්. එතකොට අන්න ඒ විදියට තමන්ගේ ප්‍රතිපදා. ඊළඟට භූමිකා. ප්‍රතිපදා වගේම තමයි තමන්ගේ භූමිකා. භූමිකාව කියලා කියන්නේ තමන් පොරොන්දු වුනත්, නැතත් තමන්ට යම්කිසි භූමිකාවක කාර්ය භාරයක් පැවරුනාට පස්සේ, ඒ භූමිකාව කාර්ය භාරය තමන් පිළිගත්තා නම් එතැන් පටන් ඊට අනුරූපීව කටයුතු කරන්න ඕන.

උදාහරණයක් හැටියට දැන් අපි හිතමුකො යම්කිසි කෙනෙක් රටේ ජනාධිපති වෙනවා. ජනාධිපති වුනාට පස්සේ අනේ මට මේ ගෙදර ප්‍රශ්න තියෙනවා, මට අසනීපකම් තියෙනවා, මට මේක තේරෙන්නෙ නෑ, මට මේක කරන්න බෑ. ඒ කතන්දර හරියන් නෑ. ඒ භූමිකාව භාරගත්තට පස්සේ, ඒ කාර්යභාරය භාරගත්තට පස්සේ ඒ භූමිකාවට අදාළ වගකීම හරියට ඉටු කරන්න ඕන. ඒකට ඔහු බැඳී සිටිනවා. එතනින් පස්සෙ අරවා මේවා කතන්දර කියලා හරියන්නෙ නෑ. ඒවා එතෙත්ට අදාළ දේවල් නෙවෙයි. එහෙමනම් ඒක බාරනොගෙන ඉන්න ඕන. ඒක භාර ගත්තා නම්, තමන් ඉදිරිපත් වුනා නම්, ලෝකයා ඉදිරියේ ප්‍රතිඥා දුන්නා නම් මං මේ කටයුත්ත කරනවයි කියලා එතනින් පස්සෙ ඔහුට වගකීමක් පැවරෙනවා, ඒ භූමිකාවට අදාළව.

දැන් උදාහරණයක් හැටියට හික්ෂුන් වහන්සේලා උපසම්පදා වෙනකොට ඒ උපසම්පදා වෙන හික්ෂුන් වහන්සේලාට දස සීලයට අමතරව මොනම සීලයක්වත් සමාදන් කරවන්නෙ නෑ. දැන් පින්වතුන් දැකලා ඇතිනෙ පොඩි හාමුදුරුවන් මහණ කරනකොට පැවිදි දස සීලය සමාදන් කරවනවා. එතකොට ඒ පැවිදි දස සීලය පොඩි හාමුදුරුවන්ට සමාදන් කලායින් පස්සේ සාමණේර පොඩි හාමුදුරුවන්ට ශික්ෂා පද දහයක් තියෙනවා රකින්න. උපසම්පදා වෙනකොට ආයෙ අමුතු ශික්ෂාපද සමාදන් කරවන්නෙ නෑ, අර දස සීලයම තමයි. හැබැයි මේ හික්ෂුන් වහන්සේ අද පටන් උපසම්පන්න හික්ෂුවක් කියන විනය ප්‍රඥප්තියෙන් සංඝයා ඉදිරියේ සම්මත වුනාට පස්සේ අමතර ශික්ෂාපද සමාදන් වුනත්, නොවුනත් උන්වහන්සේට බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් පනවපු දෙසිය විස්සක් ශික්ෂාපද ආරක්ෂා කරන්නට සිද්ධ වෙනවා, අර උපසම්පන්න කියන භූමිකාවට උන්වහන්සේ කැමැත්තෙන් තමයි පත්වෙන්නෙ. ආ මම දන්නෙ නෑ ඒ ශික්ෂාපද ගැන, මං දන්නෙ නෑ එහෙම එකක් තියෙනවා කියලා, මං දැනගත්තා නම් එහෙම කරන් නෑ, මට කවුරුවත් කියාදුන් නෑ ඒ කතන්දර අදාළ වෙන්නෙ නෑ. තමන් උපසම්පදාවට කැමැත්තෙන් ඉදිරිපත් වුනා නම්, තමන් උපසම්පන්නයි කියන එක සංඝයා ඉදිරියේ ප්‍රතිඥා දුන්නා නම් සංඝයාත් ඒක පිළිගත්තා නම් එතනින් පස්සෙ අර ශික්ෂාපද දෙසිය විස්සක් රකින්නට උන්වහන්සේ බැඳී සිටිනවා. ඒක උන්වහන්සේගේ භූමිකාව. එතකොට ශික්ෂාපද වශයෙන් ගත්තහම දෙසිය විස්සයි. ඒවා ප්‍රභේද කරලා ගත්තහම නවදහස් එකසිය අසූකෝටි පනස් ලක්ෂ තිස් හය දහයක්, උපසම්පදා හික්ෂුන් වහන්සේලාගේ සීලය කෝටියක් සංවර ශීලය කියලා කියන්නේ අර ශික්ෂාපද දෙසිය විස්ස ප්‍රභේද කලාම.

ප්‍රභේද කරනවා කියලා කියන්නෙ එක වැරද්දක් වෙන්න පුලුවන් විවිධ පැති තියෙනවා, දැන් පින්වතූනි රේරුකානේ මහානායක හාමුදුරුවන්ගේ බෞද්ධයාගේ අත්පොත කියවලා ඇති. ඒකෙ සඳහන් කරලා තියෙනවා, අදත්තාදානය සිද්ධවෙන්නට පුලුවන් ක්‍රම විසිපහක්. පස්විසි අවහාරය කියලා. එතකොට එකම සොරකම වෙන්න පුලුවන් ක්‍රම විසිපහක්. එතකොට විසිපස් පැත්තකින් රැකෙන්නට ඕන. අන්න ඒ විදියට ප්‍රභේද කරලා ප්‍රභේද කරලා මේ වැරදි සිද්ධ වෙන්නට පුලුවන් පැති ගත්තහම පාරාජිකා හතර විතරක් වෙන්නට පුලුවන් පැති දහස් ගාණක් තියෙනවා. අන්න එහෙම ප්‍රභේද කලාම ඔය ශික්ෂා පද දෙසිය විස්ස ප්‍රභේද ගත වෙලා ගියායින් පස්සේ නවදහස් එකසිය අසූකෝටි, එක කෝටියක් නෙවෙයි, කෝටි නවදහස් එකසිය අසූවක්. නවදහස් එකසිය අසූකෝටි පනස් ලක්ෂ තිස් හය දහස් ශික්ෂාවන් ආරක්ෂා කරන්නට උපසම්පදා හික්ෂුව බැඳී සිටිනවා.

මම දන්නේ නෑ, ඕවා ඉතින් කොහොමද ඔව්වර ගොඩාක් ආරක්ෂ කරන්නේ. ඒ කතා වැඩක් නෑ, ඒ භූමිකාවට පැමිණියා නම්, ඒ භූමිකාව පිළිගත්තා නම් තමන්ට ඒක කැමැත්තෙන් හරි අකැමැත්තෙන් හරි කරන්න වෙනවා. එහෙම නොකරනවා නම් ඒක ලෝකෙ වරදක් වෙනවා. ඊළඟට අපි හිතමු තමන් දරුවෙක් හදලා මවක් බවට පත්වුනා නම්, පියෙක් බවට පත්වුනා නම් දැන් මට මේ වැඩ තියෙනවා, රස්සාව කරන්න ඕන, ඉතින් අපිට ඕවා ඔව්වර පුරුදු නෑ, දන්නේ නෑ, ඒ කතන්දර හරියන් නෑ. දරුවෙක් ජනිත කලා නම් මාතෘත්වය කියන, පිතෘත්වය කියන භූමිකාවට තමන් පැමිණියා නම් එහි කාර්යභාරය තමන් ඒක භාරගෙන කරන්න ඕන. තමන් ගුරුවරයෙක් හැටියට තමන්ට උගන්වන්නට ඉදිරිපත් වුනානම් ඊට අදාළ කාර්යභාරය. ඒ ගුරු භූමිකාවට අදාළ කාර්යභාරය මම ඒක දන්නේ නෑ, මට තේරෙන්නේ නෑ. තේරෙන්නේ නැත්නම් අයින් වෙලා නිකන් ඉන්න ඕන. ලෝකයා ඉදිරියේ තමන් ගුරුවරයෙක් විදියට ප්‍රතිඥා දෙනවා නම් ඒ ගුරුවරයාගේ භූමිකාවට අදාළ කාර්යභාරය තමන් විසින් සිද්ධ කරන්නට ඕන. අන්න ඒ විදියට තමන්ගේ පුද්ගලික ප්‍රතිපදාව, ප්‍රතිපදාව කියන්නේ තමන්ට පුද්ගලික කාරණයක්. භූමිකාව කියලා කියන්නේ සමස්ත සමාජය තුළ තමන් නියෝජනය කරන්නට ප්‍රතිඥා දුන්නු ප්‍රතිපදාව. ඒක තමයි භූමිකාව කියන්නේ. එතකොට ඒ භූමිකාවට අදාළ කාර්යභාරයන් මම දන්නේ නෑ, මට තේරෙන්නේ නෑ, මට දැනුම නෑ එහෙම නම් ඉතින් අයින් වෙලා නිකන් ඉන්න ඕන බැරි නම්. ඒක භාරගත් නැතිව ඉන්න ඕන. එතකොට භාරගත්තා නම් ලෝකයා ඉදිරියේ ප්‍රතිඥා දුන්නා නම් ඊටපස්සේ ඒක කරන්න ඕන. පවත්වන්නට ඕන. එහෙම නොකරනවා නම් ඒ තැනැත්තා එතන බරපතල අපරාධයක් කරන වරදක් කරන කෙනෙක් වෙනවා.

මෙන්න මේ විදියට සමාජයේ හොඳ නරක, යහපත අයහපත, කළයුත්ත නොකළයුත්ත, කුසලය අකුසලය තීරණය වෙන්නේ දැන් මේ භූමිකාවට අදාළ කාරණා පින්වතුනි ඒවා කණ්ඩනය කලොත් ඒවා බරපතල අකුසල් බවටත් පත්වෙනවා. ඇයි ප්‍රතිඥා දීලා ඒ ප්‍රතිඥාව සමාජය ඉදිරියේ තමන් සම්මුතියකට පැමිණුනා තමන් මේ කාර්යභාරය කරනවයි කියලා අවසානයේ ඒක කරන් නෑ. ඒක බරපතල අපරාධයක්. දැන් මේ විදියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා එක අවස්ථාවක සැරියුත් හාමුදුරුවෝ විමසනවා, ස්වාමීනී මේ සමහර අය ධනය ආයෝජනය කරලා ව්‍යාපාර කරනකොට ඒවා හිතුවාටත් වඩා හොඳට සාර්ථක වෙනවා. සමහරුන්ට යන්තම් ණය ගෙවාගන්න විතරක් අර වැය සහ අය යන්තමට පියවගන්න පුළුවන්. සමහරු ආයෝජනය කරන මුදල පවා හොයාගන්නට බැරිව එය බංකොලොත් වෙනවා. එතකොට මෙහෙම වෙන්න හේතුව මොකක්ද. සමහරුන් ආයෝජනය කරන දේවල් වඩා සඵල වෙලා ප්‍රතිලාභ ලැබෙන්නටත්, සමහරු කරන ඒවා යන්තම් ඒ අවස්ථාව පියවගන්නට, සමහරු කරන ඒවා පාඩු ලබන්නට හේතු මොකක්ද? බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා සාරිපුත්ත පෙර ආත්මභාව වල ඒ අය ශ්‍රමණයින්ට, බ්‍රාහ්මණයින්ට, ශ්‍රමණයෝ, බ්‍රාහ්මණයෝ කියලා කියන්නේ අනුන්ගෙන් යැපෙන පිරිසක්. එතකොට එබඳු අයට ප්‍රතිඥා දෙනවා මං මෙහෙම කරලා දෙනවා, මෙහෙම කරලා දෙනවා, මේවා සම්පාදනය කරලා දෙනවා කියලා අර ශ්‍රමණයාගේ හෝ බ්‍රාහ්මණයාගේ අවධානය තමන් සම්පූර්ණ කරලා දෙන්න පොරොන්දු වෙනවා. පොරොන්දු වෙලා දැන දැනම ඒක නොකොට අතහරිනවා. එතකොට දැන් තමන් භාරකම් කරලා නෑ, තමන් වඤ්චා කරලා නෑ, හැබැයි අර අනුන්ගෙන් යැපෙන හික්ෂුවට, ඒ පැවිද්දට වෙන කෙනෙකුගෙන් හරි දේවල්

සම්පාදනය කරගන්නට තිබිවිට එක නැති කලා ඇයි, මම ඒක දෙනවා කියලා පොරොන්දු වුනා, එතකොට උන්වහන්සේ අපේක්ෂාවෙන් ඉන්නවා එහෙම අපේක්ෂා ඇති කරලා, බලාපොරොත්තු දීලා ඊටපස්සෙ නොකර ඉන්නවා. එතකොට දැන් තමන්ගේ ප්‍රතිපදාව, අර මම අද විකාලභෝජනයෙන් වළකිනවා කියලා ප්‍රතිඥා දීලා ඒක කණ්ඩනය කරලා තමන් ඒකෙන් ලෝකෙට එව්වර බරපතල හානියක් නෑ, තමන්ගේ ප්‍රතිපත්තියට විතරයි. හැබැයි ලෝකෙට පොරොන්දුවක් දුන්නහම ඒ පොරොන්දුව කඩකලොත් එතනදි තමන්ට විතරක් නෙවෙයි ලෝකෙටත් යම්කිසි හානියක් සිද්ධ වෙනවා. එතකොට ඒ අපරාධය තමන්ට විපාක ලැබෙන්නෙ කොහොමද, සසර ගමනේ තමන්ට ප්‍රතිලාභ ලබන්නට යම් යම් ධනය ආයෝජනය කලහම ඒ තැනැත්තාට අර ආයෝජනය කළ දේවත් පියවාගන්නට බැරිව ඒ තැනැත්තා බංකොලොත් වෙනවා, පාඩු ලබනවා, මේ ඒ සඳහා හේතුවයි කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා.

තව සමහරු එහෙම පොරොන්දු වෙලා යන්තම් පොරොන්දු වෙව්ව නිසා ඒක උගුලෙන් බේරෙන්න වගේ කොහොමහරි යන්තමට ඒක සම්පූර්ණ කරනවා. එහෙම කරන අය අර විදියට මුදල් ආයෝජනය කලායින් පස්සෙ, ධනය ආයෝජනය කලායින් පස්සෙ යන්තම් දෙපැත්ත පියවාගන්නට පුළුවන් තරමට ප්‍රතිලාභ ලැබෙනවා. තව සමහරු එහෙම පොරොන්දු වෙලා හිතුවටත් වඩා හොඳට ඒ අවශ්‍යතාවය සම්පූර්ණ කරනවා. එතකොට එහෙම අය තමයි ධනය ආයෝජනය කලහම හිතුවාටත් වඩා ප්‍රතිලාභ ලබන්නෙ කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා. දැන් ඒ කාරණය අහගෙන ඉන්නකොට සමහර කෙනෙකුට හිතෙන්න පුළුවන්, හාමුදුරුවොන්ට දේවල් ගෙන්න ගන්න ලබාගන්න මේ කියන කතන්දරයක්ද, හදන කතන්දරයක්ද කියලා හිතෙන්න පුළුවන්. නෑ මේ සූත්‍ර පිටකයේ තියෙන කාරණයක් අපි මේ සිහිපත් කලේ. එතකොට ඒක එහෙම වෙන්නෙ මොකක් නිසාද, ඒ හික්ෂුන් වහන්සේ තුළ තියෙන අමුතු ගුණයක්ද නැද්ද කියන එක ඒකට අදාළ වෙන්නෙ නෑ. ගුණවත් හාමුදුරු නමකට එහෙම කලා නම් ඒක වඩා බරපතලයි. එහෙම ගුණයක් නැති, එතරම් උසස් සීලයක් නැති හාමුදුරුනමකට එහෙම කලා වුනත් ඒක වරදක් වෙනවා. මොකක් නිසාද ඒක වැරද්දක් වෙන්නෙ. උන්වහන්සේගේ ගුණය පැත්තකින් තිබ්බා වුනාට තමන් ප්‍රතිඥා දීලා තමන් පොරොන්දු වෙලා ඒ පොරොන්දුව කඩ කලේ. එතකොට ඒ උන්වහන්සේගේ අවශ්‍යතාවය වෙන පැත්තකින් ඉටු කරගන්නටත් ඉඩ නැතිවෙනවා, ඉඩ ඇහිරි යනවා.

දැන් අපි හාමුදුරුනමකට දානයක් දෙනකොට උන්වහන්සේ සිල්වත් නම් ගුණවත් නම් ඒ දානය වඩා මහත්ඵල වෙනවා. හැබැයි හාමුදුරුවො සිල්වත් වුනත් ගුණවත් වුනත් නැතත් තමන් ශ්‍රද්ධා සම්පන්නය, ඥාණ සම්ප්‍රයුක්තව දානයක් දෙනවා නම් තමන්ගේ කුසලය මහත්ඵල වෙනවානෙ. ඒ නිසානෙ අර බුදුරජාණන් වහන්සේ ජීවමානව නැතත් උන්වහන්සේට අපි පූජා කරනකොට බුදුහාමුදුරුවො වළඳන්නෙ නෑනෙ උන්වහන්සේ නැති නිසා. එතකොට ප්‍රතිග්‍රාහක පක්ෂයෙන් ලැබෙන්න ඕන ටික එතනදි සම්පූර්ණ වෙන් නෑ. සම්පූර්ණ නොවුනාට අදත් අපි බුදුහාමුදුරුවන්ට හිත පහදවාගෙන පූජාවක් තිබ්බහම ඒකෙන් අපිට ආනිසංස ලැබෙන්නෙ කුසල් සිද්ධ වෙන්නෙ ඇයි, චේතෝ පසාද හේතූන් නිසා. හිත පහදවාගැනීම නිසා. අන්න ඒ වගේ තමයි ලෝකෙට වංචා කිරීම තුළ ලෝකයට කොච්චර හානියක් වෙනවද නැද්ද කියන එක දෙවෙනි කාරණයක්.

ඒ තමන්ගේ පොරොන්දු කඩ කිරීමම තමන් කරගන්නා අපරාධයක්, අනර්ථයක්. මෙන්න මේ විදියට ලෝකයේ හොඳ නරක තීරණය කරන මිනුම් දඬු හැටියට දක්වන්නේ මොනවද? ඔය කියපු කාරණා තුන. ඒ කියන්නේ විශ්ව ධර්ම රීතිය වූ හේතුඵල දහම. ඊළඟට ලෝක සම්මුතිය හෝ නීතිය. ඊළඟට තමන්ගේ ප්‍රතිපදාව හෝ සමාජ භූමිකාව කියන මේ කාරණා තුන තමයි ලෝකයේ හොඳ නරක, යහපත අයහපත තීරණය කරන මිනුම්දඬු බවට පත්වෙන්නේ. එතකොට ඕවා ගැන යම්කිසි වැටහීමක් තියෙනවා නම් තමයි ඒ තැනැත්තාට අර දඩබ්බර ගතියට පත්වෙන්නැතිව, ධර්මය ඉදිරියේ සත්‍යය ඉදිරියේ ගුණය ඉදිරියේ දහම ඉදිරියේ දඩබ්බරයෙක් වෙන්නැතිව ඵමිභයෙන්, ඒ කියන්නේ ස්ථම්භයක් වගේ දරදඬු වෙන්නේ නැතිව සුවච භාවයට පැමිණෙන්නට පුළුවන් වෙන්නේ, වරද වරද හැටියට පිළිගන්නට පුළුවන් වෙන්නේ, ඒ වරදට ප්‍රතිකර්ම කරන්නට පුළුවන් වෙන්නේ සුවච භාවයෙන් කටයුතු කරන්නට පුළුවන් වෙන්නේ ඔය විදියට ප්‍රඥාවෙන් වරද, වරද හැටියට තේරුම් ගන්න පුළුවන් නම් පමණයි.

ඊළඟට අපි සිහිපත් කලා අනිත් කාරණය තමයි සාරම්භය. සාරම්භ කියලා කිව්වේ එකට එක කරන ගතිය. කරුණුත්තරකරණය කියන එක කුසල පක්ෂයෙනුත් සිද්ධ වෙන්න පුළුවන්, අකුසල පක්ෂයෙනුත් සිද්ධ වෙන්නට පුළුවන්. ඒ කියන්නේ එකට එක, ඊට වඩා වැඩියෙන් කරන එක කුසලය තුළත් සිද්ධ වෙන්න පුළුවන්, අකුසලය තුළත් සිද්ධ වෙන්න පුළුවන්. අකුසලය තුළ ඒ කරුණුත්තරකරණය සිද්ධ වෙන්නේ ලෝභ මූලිකව සහ ද්වේශ මූලිකව. ලෝභ මූලික කියලා කියන්නේ අපි හිතමු අනිත් කෙනෙක් ලස්සනට ඇඳුම් අඳිනකොට ඊට වඩා හොඳ ඇඳුමක් අඳිනවා. අනිත් අය ගෙයක් දොරක් හදනකොට ඊට වඩා හොඳ ගෙයක් අපි හදන්න ඕන. අනිත් අය වාහනයක් ගන්නකොට ඊට වඩා හොඳ වාහනයක් ගන්නවා. අනිත් අය මඟුල් ගෙදර මෙහෙම ගත්තේ, අසවල් හෝටලයේ ගත්තේ, කෑම පිඟානක් මෙව්වරයි. ඊට වඩා හොඳ හෝටලයක ඊට වඩා මිල අධික කෑම පිඟානක් දෙන්න ඕන. මේ විදියට ලෝභය මත අනුන් කරනවාට වඩා වැඩියෙන් දේවල් කරන්නට යම්කිසි කෙනෙක් පෙළඹෙන්නට පුළුවන්. ඊළඟට ද්වේශමූලිකව සිද්ධ වෙන්නේ කොහොමද, සමහර අවස්ථාවලදී අර අපි මුලින් සඳහන් කලා වගේ තමන්ට බැන්නා නම් තමන් ඒ තැනැත්තාට ඊට වැඩිය රිදෙන හැටියට බනිනවා. තමන්ට සාමාන්‍ය වචනයෙන් බැන්නා නම් තමන් අසභ්‍ය වචනයෙන් බනිනවා. තමන්ට අතින් පයින් පහර දුන්නා නම් තමන් පොල්ලකින් ආයුධයකින් පහර දෙනවා. ඊළඟට තමන්ට පාඩුවක් කලා නම් තමන් ඒ වගේ දෙගුණයකින් පාඩු කරනවා. මේ විදියට ද්වේශ මූලිකව මේ ස්වභාවය මතුවෙනකොට, ඒ කියන්නේ සාරම්භය ද්වේශමූලිකව මතුවෙනකොට ඒ තැනැත්තා තමන්ට කරපු හානිය වගේ දෙකුත් ගුණයකින් අනිත් තැනැත්තාට හානි කරන්නට ඉදිරිපත් වෙනවා.

ඔය විදියට ලෝභ මූලිකව සහ ද්වේශ මූලිකව අනුන්ට වඩා වැඩියෙන් දෙගුණයකින් දේවල් කරන්නට ඉදිරිපත් වෙන ගතිය තමයි අකුසල පක්ෂයේ සාරම්භයයි කියලා කියන්නේ. ඊළඟට කුසල පක්ෂයේත් සාරම්භය වෙනවා. ඒ කියන්නේ දැන් කුසල පක්ෂයේ සාරම්භය යෙදෙන්නේ අනිත් අය දානයක් දුන්නා, අපි ඊට වඩා හොඳ දානයක් දෙන්න ඕන. ඒගොල්ලො හාමුදුරුවො දහ නමයි වැඩම කලේ, අපි විසි නමක් වැඩමවලා දානෙ දෙනවා. එතකොට ඒ ගොල්ලො කඩින පින්කමක් කලා, අපි අලි ඇත්තුන් ගෙනල්ලා කඩින පින්කම කරන්න ඕන. ඒගොල්ලො පන්සලක් හැදුවා අපි පන්සල් දෙකක් හදන්න ඕන. ඒ ගොල්ලො ගොඩනැගිල්ල පන්සලේ

සංඝාවාසය මෙහෙම හැදුවේ, අපි ඊට වඩා ලොකු සංඝාවාසයක් හදන්න ඕන. ඒ ගොල්ලො හදපු චෛත්‍යයට වඩා ලොකු චෛත්‍යයක් අපි හදන්නෙ. මේ විදියට හැමතිස්සේම සන්සන්දනය කර කර අනිත් අය කරන පින්කමට වඩා පින්කම් කරන්නෙ. ඉතින් ඒවා නිවන් දකින්නට උපකාර වෙන පින්කම් නෙවෙයි හැබැයි. මොකද කුසලය දෙආකාරයකින් දක්වනවා. වට්ටගාමිණී කුසල් සහ විවට්ටගාමිණී. වට්ටගාමිණී කියලා කියන්නෙ මේ සංසාරය නැමැති වෘත්තය තුළම පවතින්නට පමණයි උදව් වෙන්නෙ. සුඛ විපාක ලබන්න විතරයි, සසරින් එතෙර වෙන්න උදව් වෙන්නෑ. සසරින් එතෙර වෙන්න උදව් වෙන කුසල් වලට තමයි විවට්ටගාමිණී, සංසාර වෘත්තයෙන් නික්මෙන්නට උදව් වෙන්නෙ. එතකොට සංසාර වෘත්තයෙන් නික්මෙන්නට උදව් වෙන්නෙ කෙබඳු කුසල්ද, තණ්හාමාන දිට්ඨි අනුපහනං, තණ්හාවෙන් දිට්ඨියෙන් මානයෙන් කෙලෙසුනේ නැති කුසල් තමයි කෙලෙස් නසන්නට උදව් වෙන්නෙ. තණ්හාවෙන් හෝ මානයෙන් හෝ දිට්ඨියෙන් හෝ කෙලෙසුනු කුසල් නිවන් දකින්නට උපකාර වෙන්නෑ, අර ලෝකෙට යම්කිසි යහපතක් කරපු නිසා සැප විපාක ලබන්න හේතු වෙනවා, කෙලෙස් නසන්න උපකාර වෙන්නෑ. දැන් අර විදියට කරණුත්තරියකරණය හැටියට සාරම්භය පෙරටු කොටගෙන යම් යම් අය කුසල් කරනකොට තණ්හා මාන දිට්ඨි වලින් කෙලෙසිලා. ඒ කියන්නෙ දැන් දිට්ඨිය, දිට්ඨිය කියලා කියන්නෙ සක්කායදිට්ඨිය. මම තමයි, මම ඊට වඩා හොඳට කරන්න ඕන. මම ඊට වඩා හොඳ කුසලයක් කරගන්න ඕන. අපි තමයි ඒ කුසලය අනිත් අයට වැඩිය හොඳට කලේ. අන්න ඒ විදියට හැම තිස්සේම ආත්ම සංකල්පයෙන්, මමායනයෙන් යුක්තව ඒ කටයුතු කරනවා. එතකොට දිට්ඨියෙන් කෙලෙසිලා.

ඊළඟට මානය, සන්සන්දනය කරනවා හැමතිස්සේම. අරගොල්ලන්ට වැඩිය හොඳට කරන්න ඕන, මෙහෙම කරන්න ඕන, මෙහෙම කරන්න ඕන. අනිත් අයත් එක්ක සන්සන්දනය කරමින් තමයි කරන්නෙ. එතකොට මානයෙන් කෙලෙසෙනවා. ඊළඟට තණ්හාව. ඒකෙන් ලැබෙන ප්‍රතිලාභ, එතකොට මේ මේ විදියට කුසල් කරනකොට අපිට වැඩි කීර්තියක් ලැබෙනවා, වැඩි ප්‍රසාදයක් ලැබෙනවා, වැඩි ජනප්‍රසාදයක් ලැබෙනවා. මෙහෙම පින්කම් කලාට පස්සෙ වැඩි ප්‍රතිඵලයක් ලැබෙනවා සසර ගමනේ. වැඩි සැප විපාකයක් ලැබෙනවා. මේ විදියට අර ලැබෙන ප්‍රතිලාභය පිළිබඳව තෘෂ්ණාව. එහෙම නැත්නම් ඒකෙන් තමන් ආශ්වාදයක් ලැබීමේ තෘෂ්ණාව වෙන්නත් පුළුවන්. වෙන මොකුත් ප්‍රතිලාභයක් ගැන අපේක්ෂාවක් නෑ, තමන්ම ආශ්වාදයක් ලබනවා. උදාහරණයක් හැටියට ගත්තොත් අපි හිතමු දැන් සමහර අය සත්තුන්ට කන්න දීලා, ඒ සත්තු කනවා බලාගෙන ඉඳලා සතුටු වෙනවා. මාලුන්ට කෑම ජාති දාලා, ඒවා අර මාලු පොර කකා කන හැටි බලාගෙන සතුටු වෙනවා. එතකොට ඒ සත්තුන්ගේ කුසගිනි නිවීමේ සද්භාවය නෙවෙයි එතන තියෙන්නෙ. ඒ සත්තු අර පොර කකා මේ කෑම කන හැටි බලන්න. එහෙම නැත්නම් ඒ සත්තු ඒ කෑම කාලා සතුටු වෙන හැටි බලන්න.

දැන් සමහර වෙලාවට පොඩි දරුවන්ට දේවල් දීලා අපි සතුටු වෙනවා ඒ පොඩි දරුවො ඒවා ගත්තහම ඒකෙන් තෘප්තිමත් වෙන හැටි බලලා අපි සතුටක් ලබනවා. එතකොට ඒකෙන් වෙන සසර සැප ලබන්න බලාපොරොත්තුවක් නෑ. ඒ වෙලාවේ ලබන තෘප්තිය තමයි අපේක්ෂා කරන්නෙ. ඒකත් එක්තරා තෘෂ්ණාවක්. අපි තෘප්තිමත් වෙන්නට නෙවෙයි, අපි අනිත් අයට යමක් දිය යුත්තේ ඒ තැනැත්තාගේ යහපත වෙනුවෙන්. මාළුන්ට කෑම දාන්න ඕන උන්ගෙ කුසගිනි නිවන්න මිසක් උන්

කන හැටි බලන් ඉඳලා අපි සතුටු වෙන්න නෙවෙයි. දරුවාට යමක් දෙන්න ඕනැත්තේ දරුවා සතුටු වෙන හැටි බලලා අපි සතුටු වෙන්න නෙවෙයි, දරුවාගේ යහපත වෙනුවෙන්. ඒ දරුවා සතුටින් තැබීම අවශ්‍යයි, ඒක ඒ දරුවාගේ යහපත පිණිස හේතුවෙනවා. දුකින් දොම්නසින් ඉන්නවාට වඩා. ඒ කාරණය නුවණින් දැකලා ඕන දරුවාට සංග්‍රහ කරන්න. එතකොට අන්න ඒ විදියට ප්‍රඥාව නැතිවෙව්ව ගමන් අපි ගොඩක් වෙලාවට තෘෂ්ණාමූලිකව තමයි කුසල් කරන්නට පෙළඹෙන්නෙ. ඉතින් එබඳු කුසල් තණ්හා මාන දිට්ඨි උපහතා. ඒවා එතකොට තෘෂ්ණාවෙන් මාන්නයෙන් දෘෂ්ටියෙන් කෙලෙසිලා. තණ්හා මාන දිට්ඨි අනුපහතා, තෘෂ්ණාවෙන් මානයෙන් දෘෂ්ටියෙන් නොකෙලෙසුණු කුසල් තමයි පාරමිතා කුසල් හැටියට, විවට්ඨගාමිණී කුසල් හැටියට සඳහන් වෙන්නෙ. ඉතින් මේ සාරමිභය මුල් කොටගෙන යම්කිසි කෙනෙක් කුසල් කරනවා නම්, ඒවා නිවනට උපකාර වෙන විවට්ඨගාමිණී කුසල් වෙන්නෙ නෑ, ඒවා හැමවිටම තණ්හාමාන දිට්ඨි වලින් කෙලෙසෙන නිසා වට්ඨගාමිණී කුසල් පමණයි. ඒ කියන්නෙ මේ සසර ගමනේ සැප විපාකයක් ලබන්නට හේතුවෙනවා පමණයි.

එතකොට මේ තත්වයෙන් අපේ සිත නිදහස් කරගන්න නම් අපි හැමවිටම අර ලෝභයෙන් සහ ද්වේශයෙන්, කරුණත්තරිකරණයෙන් අනිත් අයට වඩා වැඩි යමක් කරන්න නොහිඟින් අපේ සිත රැකගන්නට නම් අපේ හැඟීම් වලට වහල් නොවී කටයුතු කරන්නට පුහුණු වෙන්නට ඕන. ඒ කියන්නෙ අපි ගෙවල් දොරවල් හඳුන්නේ මොකටද, යාන වාහන ගන්නෙ මොකටද කෑම කන්නෙ මොකටද, ඇඳුම් අඳින්නේ මොකටද, මේවා ගැන අපිට අවශ්‍යතාවය නිවැරදිව වැටහෙන්නට ඕන. ඒ කියන්නෙ ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා නුවණින් දේවල් කරනවා නම් තමයි ඒ ගොල්ලන්ට වඩා හොඳ ඇඳුමක් ගන්න, ඒ ගොල්ලන්ට වඩා හොඳ වාහනයක් ගන්න, ඒ ගොල්ලන්ට වඩා හොඳ ගෙයක් හඳුන්න, එහෙම අර අත්තිවිෂ්තා, මහිවිෂ්තා වලින් අපේ සිත කෙළෙසෙන්නෙ නැතිව පවත්වගන්න පුළුවන් වෙන්නෙ, අපිට හැඟීම් වලට වහල් නොවී අවශ්‍යතාවය තේරුම් අරගෙන කටයුතු කරනවා නම් පමණයි. ඒ වගේම ද්වේෂයට වසග නොවී පවතින්නට පුළුවන් නම් තමයි අනුන් කලාට වඩා වැඩි යමක් කරලා අනුන්ට රිද්දන්නට ඕන කියලා. අපි තේරුම් ගන්නට ඕන ප්‍රඥාවෙන් අනිත් කෙනාගෙන් හරි කාගෙන් හරි අපිට යම්කිසි පීඩාවක් මතුවුනා නම් ඒක නිකන්ම ආවා නෙවෙයි, ඒකට හේතුවක් අපි සසරේ හදාගෙන තියෙනවා.

කොච්චර අපි අවට අසත්පුරුෂයෝ හිටියා වුනත් ඒ අසත්පුරුෂයින්ගෙන් අපිට පීඩාවක් එන්නෙ එබඳු පීඩාවක් විඳින්න සුදුසු කර්මයක් සසරේ අපි කරලා තියෙන නිසා. එහෙම කර්මයක් අපි කරගෙන නැත්නම් එහෙම පීඩාවක් කරන්න හැදුවත් කරන්න පහසු නෑ. එහෙමනම් අනිත් කෙනාගේ දෝෂය පමණක් නෙවෙයි අපිත් සසරේ යම්කිසි වරදක් කරලා තියෙනවා. ඒ කර්මය මේ විපාක දෙන්නෙ. මුගලන් හාමුදුරුවන්ට සොරු තැලුවේ සොරුන්ගේ දෝෂය නිසා පමණක් නෙවෙයි. උන්වහන්සේ ඒකට සුදුසු අකුසල කර්මයක් සසරේ කරගෙන තිබුනු නිසා. ඒ කර්ම ශක්තියයි උන්වහන්සේට විපාකත්වයට පැමිණුනේ. එතකොට ඒ කර්ම ශක්තිය විපාක දෙනකොට අපි ඊට වඩා දෙගුණයකින් අනිත් අයට පීඩා කරන්න හිතුවොත් සසරේ කරගත්තු කර්මය මදිවට තව දෙගුණයකින් කර්ම රැස් කරගෙන සසරේ විඳින්නට මග හදාගන්නවා. ඉතින් එහෙම නොවෙන්නට නම් අපි ද්වේශ මූලික වෙන්නෙ නැතිව, පටිස මූලික වෙන්නෙ නැතිව පටිස මූලික වෙලා සාරමිභයෙන් යුක්තව මට බැන්නා නම් මම දෙගුණයක් බනිනවා. මට ගැහුවා නම් මම මරනවා,

ඒ විදියෙන් කටයුතු කරන් නැතිව මේ කවර හෝ අකුසල කර්මයක් මේ විපාක දෙන්නේ. ඒක ගෙවා දමමින් නැවත අකුසල කර්ම සිදුකරගන් නැතිව පරිස්සම් වෙන්න ඕන කියන අවබෝධය තිබුනොත් තමයි සාරම්භයෙන් ද්වේශ මූලිකව ක්‍රියා කරලා අකුසල් වැඩි කරගන්නැතිව අපිට ඒ අකුසලය දුරු කරගෙන සසර ලෙහාගන්නට පුලුවන් වෙන්නේ. ඊළඟට කුසල් කරනකොටත් ඒ කුසලයේ හැබෑ පරමාර්ථය තේරුම් අරගෙන කෙලෙස් නසන්නට නම්, නිවන් දකින්නට නම් අපි කුසල් කරද්දි තණ්හා මාන දිට්ඨි වලින් කෙලෙසෙන්නේ නැතිව කුසල් කරන්නට ඕන. එහෙම කෙලෙසුණු කුසලය නිවනට උපකාර වෙන්නේ නෑ. ඒ නිසා අනුන් කුසල් කරන නිසාවත්, අපිට සැප ලබන්නටවත් නෙවෙයි අපි කුසල් දහම් කළයුත්තේ. කුසලයෙන් කොහොමත් සසරේ සැපවිපාක ලැබෙනවා. නමුත් ප්‍රධාන ඉලක්කය විය යුත්තේ කෙලෙස් ප්‍රභාණය කිරීමයි. ඒ නිසා ක්ලේශ ධර්මයන් දුරු වෙන ආකාරයට අපේ මනස ප්‍රඥාවෙන් හසුරුවාගෙන කුසල් කරන්නේ කොහොමද කියලා ඒ කියන්නේ කුසලය පාරමිතාවක් හැටියට සිද්ධ වෙන්නේ කොහොමද කියලා දැනගෙන තේරුම් අරගෙන කුසල් දහම් කරන්නට අපි සැලකිලිමත් වෙන්නට ඕන. අන්න ඒ අවබෝධය, ප්‍රඥාව තිබුනොත් තමයි අපිට සාරම්භයෙන් හෙවත් කරුණත්තරීයකරණය කියන මේ දුර්වලකමින් අපේ සිත නිදහස් කරගන්නට පුලුවන් වෙන්නේ.

7. චිත්තොපක්ලේශ ධර්ම වල මානය සහ අතිමානය පහද ඒවා දුරුකරන ආකාරය පැහැදිලි කරන්න.

තෙරුවන් සරණයි හැමදෙනාටම. අද දවසේත් අපි සුපුරුදු පරිදි සෙනසුරාදා ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්න සූදානම් වෙන්නේ. චිත්තොපක්ලේශ ධර්ම පිළිබඳවයි පසුගිය සති ගණනාවකම අපි සාකච්ඡා කලේ. අද දවසට නියමිතව පවතින්නේ චිත්තොපක්ලේශ ධර්ම දහසය අතුරින් දහතුන්වෙනි සහ දහ හතර වැනි චිත්තොපක්ලේශ ධර්ම දෙක. දහතුන්වෙනි චිත්තොපක්ලේශ ධර්මය හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ මානය, දාහතරවැන්න අතිමානය හැටියට. දැන් මානය අතිමානය කියන දෙක බොහොම සමීපව යන කාරණා දෙකක්. නමුත් අතිමානය, මානයට අමතරව විශේෂ කොට දක්වලා තියෙන්නේ. එය පුද්ගල සන්නානයෙහි වෙන් වූ ක්ලේශ ධර්මයක් හැටියට, උපක්ලේශ ධර්මයක් හැටියට බොහෙවින්ම මිනිස් සිත තුළ කිඵටු ඇති කරන, නිවන් මඟට බාධා ඇති කරන ධර්මයක් නිසා. එතකොට එහිදී තථාගතයන් වහන්සේ දේශනා කරනවා, මානෝ චිත්තස්ස උපක්කිලේසෝති ඉති විදිත්වා මානං චිත්තස්ස උපක්කිලේසං පජ්හති. මානය චිත්තොපක්ලේශ ධර්මයක් කියන බව නුවණින් තේරුම් අරගෙන ඒ මානය නැමැති චිත්තොපක්ලේශ ධර්මය දුරු කිරීම සඳහා කටයුතු කරනවයි කියන බව. එතකොට මොකක්ද මානය කියන්නේ කියලා අපි මීට ඉහතදීත් යම් යම් අවස්ථාවලදී ධර්ම කරුණු පැහැදිලි කරනකොට සිහිපත් කලා. අන් අය සමඟ විවිධ කරුණු පිළිබඳව සන්සන්දනය කිරීම තමයි මානය කියලා කියන්නේ. මැන බලන ගතිය. එතකොට ජාතිය සම්බන්ධව, කුලය සම්බන්ධව, ගෝත්‍රය සම්බන්ධව, ධනය, රූපය, පිරිවර, ශිල්ප ශාස්ත්‍ර, කීර්තිය මේ ආදී කවර කාරණයකින් හෝ අනිත් අයට වඩා තමන් උසස් කියලා හිතනවා නම් එහෙම සන්සන්දනාත්මකව බලලා අනිත් අයට වඩා තමන් උසස් කියලා හිතන ගතිය තමයි සෙය්‍යමාන කියලා කියන්නේ.

ඒ කාරණා පිළිබඳව තමන් සහ අනුන් සන්සන්දනය කරලා බලලා අනිත් අය හා සමාන තත්වයක් තමන්ටත් තියෙනවා කියලා හිතන ගතිය තමයි සිද්ධිමාන. ඊළඟට අනිත් අය සහ තමන් සන්සන්දනය කරලා ඒ අයට වඩා පහළ මට්ටමකයි තමන් ඉන්නෙ කියලා හිතන ගතිය හීනමානය. මේ විදියට එකම මානය සෙය්මාන, සිද්ධිමාන, හීනමාන කියලා තුන් ආකාරයකින් ක්‍රියාත්මක වෙනවා. එතකොට ඒ විදියට යම්කිසි කෙනෙක් සන්සන්දනය කරලා බලන්නට පෙළඹෙන්නෙ ඒ තමන්ගේ මනසෙහි තියෙන එක්තරා ක්ලේශ ධර්මයක් නිසා. ඒ ක්ලේශ ධර්මය තමයි මානය හැටියට හඳුන්වන්නෙ. එතකොට මේ මානය තවත් දෙයාකාරයකින් දක්වනවා යථාවමානය සහ අයථාවමානය වශයෙන්. යථාවමානය කියලා කියන්නෙ තියෙන දේවල් සම්බන්ධව මාන්තය ඇතිකරගන්නවා. අයථාවමානය කියලා කියන්නෙ නැති දේවල් සම්බන්ධව මාන්තය ඇතිකරගන්නවා.

ඒ කියන්නෙ දැන් තමන් ජාතියෙන් ඇත්තටම උසස් නම් අනිත් අය සමඟ සන්සන්දනය කරලා තමන්ගෙ ජාතිය උසස් කියලා සිතීම මාන්තය තමයි. නමුත් එතන ඇතිවෙන්නෙ යථාවමානයක්. ඒ මොකද සැබැවින්ම ජාතියක් හැටියට උසස් බව තේරුම් අරගෙන නම් ඒ සැසඳීම කරලා ඒ මානය ඇති කරගන්නෙ, එතන තියෙන දේ සම්බන්ධව ඇතිකරගන්නා මානයක් නිසා ඒ මානය හඳුන්වනවා යථාවමානය කියලා. ඊළඟට තමන් කුලයෙන්, ගෝත්‍රයෙන්, ධනයෙන්, රූපයෙන්, පිරිවරෙන්, කීර්තියෙන්, ශිල්ප ශාස්ත්‍ර වලින්, දැනටගත්කම් වලින් මේ මොනවායින් හරි සැබැවටම තමන් ළඟ තියෙන කාරණයක් පිළිබඳව නම් ඒ මානය ඇති කරගන්නෙ ඒක හඳුන්වනවා යථාවමානය කියලා. අයථාවමානය කියලා කියන්නෙ එහෙම සන්සන්දනය කරලා ඇත්තටම එහෙම දෙයක් එතන නැහැ. නමුත් ඒ නැති දේවල් පිළිබඳව මාන්තය ඇති කරගන්නවා. එතකොට ඒ ඇති දේවල් පිළිබඳව ඇතිවෙන මාන්තයත්, නැතිදේවල් පිළිබඳව ඇතිවෙන මාන්තයත් අර තුන්විදියටම ඇතිවෙන්න පුළුවන්. සෙය්මානයක් හැටියට ඇතිවෙන්නත් පුළුවන්, සිද්ධිමානයක් හැටියට ඇතිවෙන්නත් පුළුවන්, හීනමානයක් හැටියට ඇතිවෙන්නත් පුළුවන්.

ඒ කියන්නෙ දැන් අපි එකින් එක අරගෙන බැලුවොත් තමන් අනිත් අයට වඩා දැනටගත්කම් තමන්ට තියෙනවා නම්, එතකොට ඒ අයට වඩා මම දැනටගත් පුද්ගලයෙක් කියලා සිතන ගතිය සෙය්මානයයි. හැබැයි හැබැවටම තියෙන දැනටගත්කම් පාදක කොටගෙන එහෙම හිතන නිසා එය හඳුන්වන්නෙ සෙය්මානය යථාවමානයක් හැටියට තමයි එතන ජනිත වෙන්නෙ. ඊළඟට අපි හිතමු තවත් අය සමඟ සන්සන්දනය කරලා ඒ අයට වගේම මටත් දැනටගත්කම් තියෙනවා, එතකොට සිද්ධිමානය. ඒ සිද්ධිමානය ජනිත වෙන්නෙ හැබැවටම තමන් ළඟ පවතින දැනටගත්කම් පාදකකොට ගෙන නම් එතන සිද්ධිමානය තමයි ඇතිවෙන්න. නමුත් ඒක යථාවමානයක්, තියෙන දේ සම්බන්ධව. ඊළඟට අනිත් අයත් එක්කලා සන්සන්දනය කරනකොට ඇත්තටම තමන් පිළිබඳව පහත් තත්වයක්, ඒ අයට තරම් මට දැනටගත්කමක් නෑ. එහෙම නැති නිසා නම් ඇත්තටම එහෙම හිතන්නෙ, එතන හීනමානයක් ඇතිවෙනවා. නමුත් ඒක හඳුන්වන්නෙ යථාවමානයක් හැටියට. දැන් ඔය අවස්ථා තුන අයථාවමානය හැටියට ඇතිවෙන්නත් පුළුවන්. ඒ කියන්නෙ අනිත් අය සමඟ තමන්ගේ දැනටගත්කම් සන්සන්දනය කරනවා, සන්සන්දනය කරලා මම ඒ අයට වඩා ඉහළයි කියලා හිතාගන්නවා ඇත්තටම එහෙම ඉහළ තත්වයක් ඇත්තෙ නෑ. දැනටගත්කමින් අනිත් අයට වඩා ඉහළ තත්වයක් තමන්ට නැහැ, නමුත් තමන් හිතාගන්නවා ඒ අයට වඩා මම ඉහළින්

ඉන්නවා කියලා. එතකොට එතන සෙයාමානය, නමුත් අයථාවමානයක් තමයි ඇතිවෙන්නේ. ඊළඟට අනිත් අයත් එක්කලා සන්සන්දනය කරනවා, ඒ අයට වගේම මටත් දැනටගත්කම් තියෙනවා කියලා. නමුත් සැබැවටම බැලුවායින් පස්සෙ ඒ ගොල්ලන්ට සමාන වෙන්න දැන උගත්කම් නෑ. එතකොට එතන සදිසමානය ඇතිවෙනවා. හැබැයි ඒ සදිසමානය අයථාවමානයක්. සැබෑ දෙයක් සම්බන්ධව නෙවෙයි. ඊළඟට අනිත් අයත් එක්කලා සන්සන්දනය කරලා බලලා ඒ ගොල්ලන්ට තරම් මට දැනටගත්කමක් නෑ කියලා හීනමානය ඇතිකරගන්නවා, ඇත්තටම ඒක සැබෑ කාරණයක් නොවෙයි නම්, ඒ කියන්නේ තමන්ට යම්කිසි දැනටගත්කමක් තියෙනවා. තිබුණා වුනත් මට එහෙම එව්වර ඒගොල්ලන්ට තරම් දැනටගත්කම් නෑනෙ කියලා යම්කිසි හීනමානයක් ඇතිකරගන්නවා.

එතකොට එතන අයථාවමානය. මේ විදියට සෙයාමාන, සදිසමාන, හීනමාන කියන මේ අවස්ථා තුනම යථාවමානයක් හැටියට ඇතිවෙන්නටත් පුළුවන්, අයථාවමානයක් හැටියට ඇතිවෙන්නටත් පුළුවන්. එතකොට යථාවමානයක් හැටියට ඇතිවුනත්, අයථාවමානයක් හැටියට ඇතිවුනත් ඒ දෙකම මානය නැමැති එකම ක්ලේශ ධර්මය හැටියටයි හඳුන්වන්නේ. ඉතින් අයථාවමානය ඇතිවෙන තරම් අනර්ථකාරී නැහැ, සන්සන්දනාත්මකව බැලුවොත් යථාවමානය අයථාවමානයට වඩා ටිකක් අනතුරු අඩු මට්ටමක තියෙනවා කියලා කියන්නට පුළුවන්. එහෙම නැත්නම් යථාවමානයට වඩා අයථාවමානය අනර්ථකාරී බවින් වැඩියි කියලා කියන්නට පුළුවන් සන්සන්දනය කරලා බැලුවොත්. මොකද එතන තියෙන්නේ සැබැවක් නොවන නිසා. අයථාව මානය කියන තැන. නමුත් මේ කියන යථාවමාන, අයථාවමාන දෙකෙන්ම ඒ දෙකම ක්ලේශධර්ම දෙකක් තමයි. නමුත් ඒ ක්ලේශධර්ම දෙක යථාවමානය වුනත්, අයථාවමානය වුනත් සමහර විට කුසලයට හේතුවෙන්නටත් පුළුවන්. අකුසලයට හේතුවෙන්නටත් පුළුවන්. අපි මීට ඉහතදිත් සාකච්ඡා කලා, සමහර අකුසල ධර්ම, සමහර ක්ලේශ ධර්ම අපිට කුසල් උපදවන්නට ආසන්න හේතුව වශයෙන් හේතුවෙන අවස්ථා තියෙනවා. එතකොට අකුසලය කුසල් උපදවන්නට ආසන්න හේතුවක් වෙනවා. කුසලය අකුසල් උපදවන්නට ආසන්න හේතුවක් වෙන අවස්ථාවලින් තියෙනවා. එහෙම අනොග්‍යානය වශයෙන් ප්‍රත්‍ය වෙනවා කුසල අකුසල ධර්ම.

එතකොට දැන් මානය කියන්නේ ක්ලේශයක්. ඒ ක්ලේශය කොහොමද කුසලයට දායක වෙන්නේ. කුසලයට දායක වෙන්නේ අනිත් අය කරන කුසල් දිහා බලලා ඒ ගොල්ලො එහෙම කුසල් කරනවා නම් අපිත් කරන්න ඕන, එතකොට අපි විතරක් ඇයිද නිකං ඉන්නේ, අපිට කරන්න බැරිද, අපිට හැකියාව නැද්ද, ඒගොල්ලො එහෙම කරනවා නම් අපිට කොහොම කරන්න පුළුවන්ද කියලා අනිත් අයත් එක්ක සන්සන්දනය කරලා තමන් පිළිබඳව මාන්තය ඇති කරගෙන තමන් කුසල් දහම් කරන්න පෙළඹෙනවා. ඊළඟට ඒගොල්ලන්ට වඩා හොඳට මම කරන්න ඕන කියලා අර සෙයාමානයත් එක්කලා තමන් වැඩි වැඩියෙන් කුසල් කරන්නට පෙළඹෙනවා. ඊළඟට සදිසමානයත් එක්කලා, ඒ ගොල්ලො එහෙම කරනවා නම් අපිටත් පුළුවන් කියලා ඒ හා සමානව කුසල් කරන්න පෙළඹෙනවා. ඊළඟට හීනමානයත් එක්කලා, ඒ ගොල්ලො බොහෝ කුසල් කරගන්නවා අපිට තමයි කුසල් නැත්තේ, ඒ නිසා අපිත් කරගන්න ඕන කියලා ඒ මතුවෙන හීනමානය නිසා ඒ අය කුසල් කරන්නට පෙළඹෙනවා. එතකොට මේ විදියට සෙයාමාන, සදිසමාන, හීනමාන කියන අවස්ථා තුනම යම්කිසි කෙනෙකු කුසලයට පොළඹවන්නටත් පුළුවන්.

හැබැයි එහෙම කරන කුසලය පාරමිතා කුසලයක් හැටියට හඳුන්වන්න පුළුවන්කමක් නෑ. මොකද පාරමිතා කුසලයක තියෙන ලක්ෂණ තමයි තණ්හා මාන දිට්ඨි අනුපාතං, තණ්හාවෙන් මානයෙන් දිට්ඨියෙන් නොකෙලෙසුණු කුසලය තමයි කෙලෙස් නසන්නට, ඒ කියන්නෙ පාරමිතාවක් බවට පත්වෙන්නෙ. පාරමිතා කියන්නෙ කෙලෙස් නසන්නට උපකාර වෙන කුසල්නෙ. එතකොට ඒ කුසලය ජනිත වෙන්නෙම ක්ලේශයක් පාදක කොටගෙන නම් ඒක කෙලෙස් නසන්නට උපකාරී වෙන්නෙ නෑ. සසර ගමනේ යම්කිසි සැප විපාකයක් ලබන්නට හේතුවෙනවා. දැන් අපි හිතමුකො ඒ අය පින්කම් කරනවා නම් අපිටත් කරන්න බැරි ඇයිද කියලා හිතාගෙන සදිසමානයෙන් යම්කිසි කෙනෙක් කුසලයක් කරනවා, කඩින පින්කමක් කරනවා, දානයක් දෙනවා, පන්සලක් හදලා පූජා කරනවා, එතකොට ඒ පන්සල පූජා කිරීම නිසා සසර ගමනේ තමන්ට ඉන්න හිටින්න වාසස්ථාන පහසුකම් සැලසෙනවා. ඒ වගේම තමන්ට ගුණ දහම් වඩන්න වටපිටාවක් හැදෙනවා. ඒ වටපිටාව හැදුනට සෘජුව තමන්ගේ හිත නිකෙලෙස් භාවයට පමුණුවන්නට ඒ කුසලය හේතුවෙන්නෙ නෑ. මොකද ඒක මානයත් එක්කයි ඒ කුසලය කරලා තියෙන්නෙ. ඊළඟට හිතමානය නිසා, අරගොල්ලෝ බොහෝ කුසල් කරගන්නවා අපිට තමයි කුසල් නැත්තෙ කියලා හිතමානයත් එක්කලා යම්කිසි කෙනෙක් කුසල් කරන්නට පෙළඹෙනවා නම් ඒ කුසලයත් අනාගතයේ සැප විපාක ඇතිකරන්නට හේතුවෙනවා. කෙලෙස් නසන්නට, නිවන් දකින්නට පාරමිතාවක් හැටියට හඳුන්වන්නට පුළුවන්කමක් නෑ. අන්න ඒ විදියට මානයෙන් කෙලෙසුණු කුසලය සසර සැපය පිණිස හේතුවුනාට නිවන සඳහා හේතුවෙන්නෙ නෑ.

නිවන සඳහා හේතුවෙන්න නම් තණ්හා, මාන, දිට්ඨි කියන මේ ක්ලේශයන්ගෙන් නිදහස් වෙන්න ඕන. තණ්හා කියලා කියන්නෙ ඒ කරන කුසල ක්‍රියාවෙන් මේ ජීවිතේ හෝ අනාගතේ හෝ තමන්ට ලැබෙන ප්‍රතිලාභයක් පිළිබඳ අපේක්ෂාව. ඒක තමයි තණ්හාව. දැන් සමහරුන්ට මේ ජීවිතේ ප්‍රතිලාභ පිළිබඳ අපේක්ෂාව ඇතිවෙනවා. ඒ කියන්නෙ ඒ කරන කුසල් වලින් ප්‍රසිද්ධිය, කීර්තිය, ධනය, පිරිවර යම් යම් තානාන්තර, ඒවා මේ ජීවිතේ ලැබෙන්නට පුළුවන්. එතකොට ඒවා පිළිබඳව යම්කිසි අදහසක් අපේක්ෂාවක් ඇතිවෙන කෙනා කුසල් කරන්නට පෙළඹෙන්නට පුළුවන්. එතකොට ඒ තැනැත්තාට තියෙන්නෙ මේ ජීවිතේ ලබන ප්‍රතිඵලයක් පිළිබඳ තෘෂ්ණාව. එතකොට ඒ කුසලය අනුන්ට යහපතක් කරලා තියෙනවා, දන් දීලා තියෙනවා, පන්සල් හදලා තියෙනවා, අසරණයින්ට උදව් කරලා තියෙනවා, හැබැයි ඒ ඔක්කොම කරලා තියෙන්නෙ අර කීර්තිය ප්‍රසාදය ආදී මේ ජීවිතේ ලැබෙන ප්‍රතිලාභ ටික දිනා බලාගෙන. එතකොට ඒ කුසලය තණ්හාවෙන් කෙලෙසිලා. ඒක සසර සැපයට හේතුවෙනවා, නිවනට උපකාර වෙන්නෑ. එතකොට සමහර කෙනෙක් ඔය විදියට මේ ජීවිතේ ප්‍රතිඵල අපේක්ෂා කරනවා. සමහරු මතුහවයේ ප්‍රතිඵල හොඳට දන්දුන්නොත් තමයි අපිට සසර ගමනේ සැප විපාක ලැබෙන්නෙ. මේ ජීවිතේ අපි දුප්පත් වෙලා ඉපදිලා තියෙන්නෙ දීලා නැති නිසා. සසරේ හරි ලැබෙන්නට නම් අපි දෙන්න ඕන. එතකොට ඒ සසරේ හරි ලැබෙන්න නම් දෙන්න ඕන කියලා හිතාගෙන දන්දුන්නහම සසරේ ලැබෙනවා. හැබැයි ඒ ලැබීම තිබ්බට කෙලෙස් නසන්නට ඒ ශක්තිය උදව් වෙන්නෑ. මොකද තෘෂ්ණාව පාදක වෙලා තමයි ඒ තැනැත්තා ඒක කරලා තියෙන්නෙ. එතකොට තෘෂ්ණාව දුරු කරන්නට ඒක උදව් වෙන්නෑ.

මොකද තෘෂ්ණාවෙන් යුක්තයි එතන. ඒ නිසා ප්‍රතිලාභයක් ලබන්නට හේතුවෙනවා, තෘෂ්ණාව ක්ෂය කරන්නට ඒ කුසලය හේතු වෙන්නෙ නෑ. එතකොට අද කාලේ බොහෝ දෙනා කරන කුසල් දහම් ඔය විදියට තෘෂ්ණාවෙන් දූෂිත වෙලා. දැන් කඩින පින්කම් ආදිය මේ කාලවකවානුවේ සිද්ධ වෙනවා මේ පෝය වෙනකල් තාමත්. එතකොට බොහෝ දෙනා කඩින පින්කම් කරන්න පොරකන්නේ ඇයි, ශාසනය පවත්වන්න කියන ප්‍රධාන අර්ථය හඳුනාගෙන නෙවෙයි. ඒ අයට ඕන කරන්නෙ අර සක්විති දෙව් සැප, සක්විති රජ සැප ආදී මේකෙන් ප්‍රතිලාභ ලැබෙනවා, සතර අපායේ වැටෙන්නැතිව හව ගමන සුරක්ෂිත වෙනවා. අන්න ඒ වගේ ප්‍රතිලාභ ටිකක් තමන්ටත් සසරේ ලැබෙන්න ඕන කියන අදහසින් ඒවා කරනවා. දැන් අපි මීට ඉහතදිත් පැහැදිලි කරලා දීලා තියෙනවා නිවන ඉලක්ක කරගෙන යන ගමනේදී ඒ නිවන සඳහා උපකාර වෙන යම් යම් ප්‍රතිලාභ අපේක්ෂා කරමින් කටයුතු කිරීම ඥාණ සම්ප්‍රයුක්තයි. ඒ කියන්නෙ කෙලෙස් නසන්නට කටයුතු කරනවා, හැබැයි ඒ කෙලෙස් නසන්නට යන ගමනේදී අපිට නිරෝගීකම අවශ්‍යයිනෙ. එතකොට ගුණදහම් වැඩිම සඳහා බණ භාවනා කිරීම සඳහා, කුසල් දහම් කිරීම සඳහා, ලෝකයට යහපත කිරීම සඳහා, සසුන රැකීම සඳහා අපිට නිරෝගීකම අවශ්‍යයි. එතකොට එතන තියෙන්නෙ අවශ්‍යතාවය. නිකං හැගීම් වලට වහල් වෙලා නෙවෙයි.

එතකොට මම හොඳ නිරෝගී ශක්තිසම්පන්න කෙනෙක් වෙන්න ඕන කියලා එහෙම පුහු බලාපොරොත්තුවක් ඇතිව නෙවෙයි. නිරෝගීකම අවශ්‍යතාවයක් ගුණදහම් වඩන්න, ශාසනය පවත්වන්න. අන්න ඒ විදියට අවශ්‍යතාවය දැකලා අපි යම් ප්‍රාර්ථනාවක් ඇති කරගැනීම ඥාණ සම්ප්‍රයුක්තයි. ඒක වැරද්දක් නෙවෙයි. ඊළඟට අපි විශේෂම උදාහරණයක් හැටියට කිව්වා, දැන් බිරිඳ සහ සැමියා අතර තියෙන්නෙ ලොකු සරාගී බන්ධනයක්නෙ. එතකොට මට මේ බිරිඳම සසරේ ලැබේවා, මේ සැමියාම ලැබේවා කියලා ප්‍රාර්ථනා කරනකොට එතන රාගය තෘෂ්ණාව තමයි මූලික වෙන්නෙ. හැබැයි ඒ ප්‍රාර්ථනාව වුත් ප්‍රඥාවෙන් කරන්න පුළුවන්. ඒ කොහොමද, නිවන් දැකීමට ගුණදහම් වඩන්නට අපිට තතියෙන් කරන්න පුළුවන්කමක් නෑ, ඒ සඳහා කල්‍යාණමිත්‍ර සහයෝගය ඕන, සත්පුරුෂයින්ගේ ඇසුර ඕන.

ඉතින් සසර ගමනේ තමන් පැවිදි වෙන්නට බලාපොරොත්තුවක් නැති නම් ගිහිව ඉන්නවා නම් ගිහියෙක් හැටියට අනිවාර්යයෙන් ආවාහ විවාහ කරගන්නට වෙනවා සමහරවිට සම්මුතියත් එක්කලා. එතකොට ඒ ආවාහ විවාහ වෙනකොට තමන්ට ලැබෙන බිරිඳ, තමන්ට ලැබෙන සැමියා අසත්පුරුෂයෙක් වුනොත්, ඒ වගේම දුෂ්චරිතයට නැඹුරු වෙච්චි පාපී පුද්ගලයෙක් වුනොත් එතකොට ඒ තැනැත්තා නිසා තමන්ගේ ජීවිතයත් පරිහානියට පත්වෙනවා, කුසලයෙහුත් පිරිහෙනවා, සසර ගමනත් පිරිහෙනවා, නිවන් මඟ ඇහිරෙනවා. ඉතින් ඒ විදියට හානියක් නොවෙන්නට නම් බිරිඳ හෝ සැමියා හැටියට සත්පුරුෂයෙක් ලැබෙන්නට ඕන. කල්‍යාණමිත්‍රයෙක් ලැබෙන්නට ඕන. අන්න ඒ පරමාර්ථය ඇතුළු දැනට මේ ජීවිතයේ තමන්ට ලැබිලා තියෙන බිරිඳ හෝ සැමියා ළඟ ඒ සත්පුරුෂ ගතිගුණ තියෙනවා නම්, කල්‍යාණමිත්‍ර ගතිගුණ තියෙනවා නම් නිවන් දැකීම සඳහා කල්‍යාණමිත්‍රත්වයෙන් ගුණදහම් වැඩිමේ පරමාර්ථය ඇතිව, ඒ පරමාර්ථය පෙරදැරි කරගෙන මේ බිරිඳම නිවන් දකින තෙක් සසරේ ඇසුරට ලැබේවා, මේ සැමියාම සසරේ ඇසුරට ලැබේවා කියලා ප්‍රාර්ථනා කරන්න පුළුවන් ඥාණ සම්ප්‍රයුක්තව.

එතකොට ඒ පැතුමම සරාගී බන්ධනයක් හැටියට, රාග සිතින් ප්‍රාර්ථනා කරන්නත් පුළුවන්. ඒ ප්‍රාර්ථනාවම ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත ප්‍රාර්ථනාවක් හැටියට කරන්නත් පුළුවන්. එතකොට මොකක්ද දෙකේ තියෙන වෙනස? වෙනස තමයි මනෝභාවය. එතකොට අර තෘෂ්ණාමූලිකව ඒ ප්‍රාර්ථනාව කරනකොට ඇලීමෙන් බැඳීමෙන් ඒ ස්ත්‍රියට හෝ පුරුෂයාට රූපයට, කතාවට, හැඩරුවට, ඒ වගේම තමන්ට තියෙන සෙනෙහසට මේ වගේ බොහොම පටු දේවල් ටිකක් ඒ කියන්නේ ඉන්ද්‍රිය පිනවන්නට, ඉන්ද්‍රියන්ට ගෝචර වෙන කාරණා ටිකක් පදනම් කරගෙන තමයි අපි සසරෙන් මුණගැහෙමු, උපදින උපදින හැම ආත්මෙකදීම මගේ වෙන්නට ඕන, මේ බිරිඳම ලැබෙන්නට ඕන, මේ සැමියාම ලැබෙන්නට ඕන. එතකොට ඒ ප්‍රාර්ථනාව ඉන්ද්‍රිය පිනවීමේ තෘෂ්ණා මූලික පදනමක් මත. අර අපි ඉස්සෙල්ලා සිහිපත් කලේ විමුක්තිය ඉලක්ක කොටගෙන.

විමුක්තිය සඳහා ගුණදහම් වඩන්න සත්පුරුෂ කල්‍යාණමිත්‍රයෝ ලැබෙන්න ඕන. එතකොට ළගම ඉන්න කෙනා, සමීපම කෙනා අසත්පුරුෂයෙක් වුනොත් අපේ ගමන් මග ගුණාත්මක වෙන්නේ නෑ. ඒ නිසා මව හැටියට ලැබෙන්න සත්පුරුෂයෙක්. පියා හැටියට ලැබෙන්න ඕන සත්පුරුෂයෙක්. බිරිඳ හැටියට, සැමියා හැටියට, දරුවා හැටියට, මිත්‍රයා හැටියට, සහෝදරයා හැටියට, සහෝදරිය හැටියට අපිට සත්පුරුෂයෝ කල්‍යාණමිත්‍රයෝ ලැබෙන්නට ඕන. එහෙම වුනොත් තමයි මේ නිවන් මග අපිට අතරමග විනාශ වෙන්නැතිව ඉදිරියට යන්න පුළුවන්නේ. අඛණ්ඩව ගුණදහම් වඩන්න පුළුවන් වෙන්නේ. අන්න ඒ අදහස තේරුම් අරගෙන අපේ මව හැටියට, පියා හැටියට, බිරිඳ හැටියට, සැමියා හැටියට, දරුවා හැටියට සත්පුරුෂයින්ව ප්‍රාර්ථනා කරගන්නට පුළුවන්. ඒ ප්‍රාර්ථනාව ඥාණ සම්ප්‍රයුක්තව ප්‍රාර්ථනාවක්. එතකොට ඔය විදියට අපට ලෝකයෙහි තෘෂ්ණා මූලිකව කරන බොහෝ දේවල් අපට ප්‍රඥා මූලිකව අවශ්‍ය නම් කරන්න පුළුවන්. ඒ වගේම ඥාණවත්තයෝත් ප්‍රඥා මූලිකව කරන බොහෝ දේවල් නුවණ මද අය තෘෂ්ණාමූලිකව කරන්නට පෙළඹෙනවා. කඩින පින්කම බුදුවරු දේශනා කරන්නේ සම්බුද්ධ ශාසනයේ විරපැවැත්ම සඳහා. එතකොට ඒක බුදුවරු විසින් පවා අනුමත කරපු මහා පින්කමක්. එතකොට නුවණැති සත්පුරුෂයෝ බොහෝම කැමැත්තෙන් කරන පින්කමක්. නමුත් ඒ පින්කමම නුවණ මද පුද්ගලයා තෘෂ්ණාවෙන් කරන්නට පුළුවන්, මට සසර ගමනේ සැප ලබන්නට කියන බලාපොරොත්තුව ඇතිව. මෙන්න මේ විදියට අර තණ්හාවෙන් යම් කුසලයක් දුර්වල වුනහම ඒකෙන් සැප ලැබෙනවා. නමුත් නිවනට කෙලෙස් නසන්නට ඒක උපකාර වෙන්නේ නෑ.

ඊළඟට මානය පෙරදැරි කරගෙන යම් කුසලයක් අපි කරන්නට පෙළඹුනොත් ඒකෙන් සසර ගමනේ යම්කිසි ප්‍රතිලාභයක් ලැබෙනවා, කෙලෙස් නසන්නට උපකාර වෙන්නේ නෑ. ඊළඟට තුන්වෙනි කාරණය තමයි දිට්ඨි. දිට්ඨි කියලා කියන්නේ සක්කායදිට්ඨිය. මම මට මගේ කියන මේ ආත්මීය සංකල්පයක් ඇතිව. ඒ කියන්නේ මෙතන සත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් ආත්මයක් කියන හැඟීමෙන් ඒ ආත්මය තමයි මම, මම තමයි හොඳටම ඒක කලේ, මම තමයි උසස්ම විදියට මේ පින්කම කලේ. ඒ විදියට සක්කායදිට්ඨියෙන් ග්‍රහණය කරගන්නවා. එතකොට එබඳු දෘෂ්ටිගතික ස්වභාවයකින් අපි කරන කුසලය අපිට සැප ලබන්නට හේතු වුනාට කෙලෙස් නසන්නට හේතු වෙන්නේ නෑ. ඉතින් ඔය කාරණා ටික මම අමතරව පැහැදිලි කලේ මේ මානය සෙය්‍යමානයත්, සදිසමානයත්, හීනමානයත්, යථාවමානයත්, අයථාවමානයත් අපිට කුසලයටත් යම් ප්‍රමාණයකින් ආසන්න හේතුව වශයෙන්

හේතු වෙන්න පුළුවන්. හැබැයි ඒ කුසල් වට්ටගාමිණි කුසල් හැටියටයි හැඳින්වෙන්නේ. වට්ටගාමිණි කියන්නේ සංසාර වෘත්තය තුළ සැප විපාක ලබන්නට හේතුවෙනවා. විවට්ටගාමිණි කුසල් බවට පත්වෙන්නේ නෑ. විවට්ටගාමිණි කුසල් කියන්නේ සංසාර වෘත්තයෙන් නික්මෙන්නට උපකාර වෙන කුසල්. ඒවා තමයි පාරමිතා කුසල් හැටියට හඳුන්වන්නේ. එතකොට ඒ තත්වයට පත්වෙන්නේ නෑ මානපරවශව කරන කුසලය. එතකොට සමහර වෙලාවට අපට ලෞකික ජීවිතයේ අභිවාද්ධිය සඳහා මානය උපකාර වෙනවා. පවිකම් වලින් වැළකී සිටින්නට මානය උපකාර වෙනවා. ඒ කියන්නේ අපේ පරම්පරාවේ කවරුවත් ඔය වගේ අපරාධ කරලා නෑ, ඔය වගේ නින්දිත වැඩ කරලා නෑ, ඒ නිසා අපි ඒ පරම්පරාවේ ගෞරවය රකින්න ඕන කියලා දැන් අර පරම්පරාව ගැන, තමන්ගේ කුලය ගැන තියෙන කුලමාන්නයත් එක්කලා බොහෝ දෙනා අකුසලයෙන් වළකිනවා.

දැන් ඔය හුඟක්ම අපිට අපේ ලංකාවේ හුඟක් වෙලාවට දැන් උඩරට ජීවත් වෙන අය අතීතයේ, අදටත් වඩා, ඒ උඩරට කියන අයගේ තිබුණා එක්තරා හැඟීමක් අපි උඩරට අය, ඒ නිසා අපි නිකං ඔය පහත් මට්ටමේ දේවල් අපි නොකළ යුතුයි. අන්න එතනදි මානයක් තමයි, සෙයාමානයක් තියෙන්නේ. තමන්ගේ කුලය ගැන තමන්ගේ ප්‍රදේශය ගැන, තමන්ගේ වංශය ගැන. හැබැයි ඒ තියෙන සෙයාමානය නිසා අර පහත් පුද්ගලයෙක් එක්කලා පැහෙන්න යන්නේ නැතිව, පහත් වැඩ කරන්නේ නැතිව රැකෙන ගතියක් තිබුණා. එතකොට මානයක් තමයි එතන තියෙන්නේ. හැබැයි ඒ මාන්නය නිසාම ඒ අය සුරක්ෂිත වුණා, ආරක්ෂිත වුණා. පවිකම් වලට පෙළඹෙන්නැතිව රැකුණා. එහෙම යහපතක් මාන්නය නිසා සිද්ධවෙන්නට පුළුවන්. ඊළඟට දැන් අපි කියන්නේ ජාතික අභිමානය. ජාතික අභිමානය කියන්නේ මාන්නයේම එක්තරා ස්වරූපයක්. අනිත් අයත් එක්කලා සන්සන්දනය කරමින් අපේ ජාතිය ශ්‍රේෂ්ටයි කියනවා. හැබැයි ඒ ජාතික අභිමානය හොඳයි කියලා සමාජ සම්මත වෙලා තියෙන්නේ ඇයි? ඒ ජාතික අභිමානය ඇතිවුණාම පුද්ගලයා තමන්ගේ ජාතියත් රැකගෙන තමන්ගේ ජාතිය යහපත් ජාතියක් බවට පරිවර්තනය කරන්න, තමන්ගේ ජාතියේ ගරුත්වය ආරක්ෂා කරන්න, තමන්ගේ ජාතියේ කීර්තිය ආරක්ෂා කරන්න ඒ තැනැත්තා කැපවෙනවා. එතකොට එතන බොහෝ අපරාධ වලින් වළකිනවා, ලාමක පුද්ගලයෙක් වෙන්නේ නෑ. හොඳ අභිමානයක් ඇති පුද්ගලයෙක්, පෞරුෂයක් ඇති පුද්ගලයෙක්. එතකොට ඒවා නිවන් දකින්නට උදව් වුනේ නැති වුණාට ඒ තැනැත්තාට හොඳ ජීවිතයක් ගත කරන්න ඒක උදව් වෙනවා. හොඳ පැවැත්මක් සඳහා උදව් වෙනවා.

ඉතින් සමහර වෙලාවට වක්‍රාකාරයෙන් නිවනටත් උදව් වෙනවා, ඇයි? අර බොහෝ පවිකම් වලින් වළකිනවා. අපරාධ වලින් වළකිනවා, නින්දිත ක්‍රියාවලින් වළකිනවා. එතකොට අසත්පුරුෂයන්ගේ ආශ්‍රයෙන් සමහර විට වළකිනවා. එහෙම වුනොත් ඒක වක්‍රාකාරයෙන් නිවනටත් යම් ප්‍රමාණයකට උපකාර වෙලා තියෙනවා. මෙන්න මේ විදියට මානය කියන්නේ ක්ලේශයක් තමයි. නමුත් ඒ ක්ලේශය කුසල් කරන්නට උපකාර වෙනවා. ඍජුවම ඒ ක්ලේශය සම්බන්ධ වෙලා කුසලය කලොත් ඒක ඍජුවම නිවන් දකින්නට උපකාර වෙන්නේ නැහැ. හැබැයි වක්‍රාකාරව අර පවිකම් වලින් වැළකීම ආදී මානය, අභිමානය නිසා සිද්ධ කලා වුනත් ඒවා වක්‍රාකාරයෙන් නිවනට උපකාරක ධර්ම හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙනවා. එතකොට මේක වරදවා වටහාගන්න එපා. ක්ලේශය නිවනට උදව් වෙනවා කියලා නෙවෙයි මේ කියන්නේ. ඒ ක්ලේශය පාදක වෙලා සිද්ධ කරන කුසලය වක්‍රාකාරයෙන් අපිට නිවන සඳහා

යම්කිසි සහායක් වෙන්නට පුළුවන්. ඉතින් මේ ස්වභාවය සෑම කුසල අකුසල ධර්මයකම පවතිනවා. අපි මීට ඉහතදිත් සිහිපත් කලා අකුසලය නිසා දුක්ඛ විපාක ඇතිවෙනවා. හැබැයි ඒ දුක තමයි සත්වයාට ප්‍රඥාව අවදි කරන්නේ. දුක තමයි ශ්‍රද්ධාව අවදි කරන්නේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා ස්වභාවිකව ශ්‍රද්ධාව අවදි වෙන සාධකයක් හැටියට දුක. ඒ කොහොමද දුක ශ්‍රද්ධාව අවදි කරන්නට හේතුවෙන්නේ. දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා මේ සංස්කාර ධර්මයන් දුක්ඛ ලක්ෂණයෙන් යුක්තයි, මේ මේ විදියට ඉපදුණු පුද්ගලයාට කටුක අත්දැකීම්, පීඩාවන් අත්විඳින්නට සිදුවෙනවා කියලා කොතෙක් දේශනා කලත් ඒ දේශනාවන් අහනවා. අහනකොට තේරෙනවා.

හැබැයි අපි මේ සසර ගමනේ වඩාත් දුක නෙවෙයි, සැපය තමයි ග්‍රහණය කරගන්නේ. හැබැයි ඒ සැපය ග්‍රහණය කලාට සැපය හොයන්න හොයන්න අපිට දුකම අත්විඳින්නට සිද්ධ වෙනවා. නැවත නැවත අපි මෙහෙම කලාහම අපේ ජීවිතය අංගසම්පූර්ණ වී සුවෙන් ඉන්නට පුළුවන් වෙයි කියලා හිතාගෙන ඒක කරනකොට ඒක කරලා ඉවරවෙනකොට බලාපොරොත්තු නොවුනු දුක් කම්කටොළු ටිකක් කඩාගෙන වැටෙනවා. ඒ ටික කොහොමහරි ඉවර කරගත්තහම අපිට ජීවිතේ සතුටින් සුවෙන් ඉන්න පුළුවන් වෙයි කියලා හිතාගෙන ඔන්න තවත් ටිකක් කඩාගෙන වැටෙනවා. ඉතින් මෙහෙම මෙහෙම අර දුක පැමිණෙන්න, පැමිණෙන්න අපේ මනසේ බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරපු කාරණය කොච්චර ඇත්තක්ද, ඒක මොනතරම් යථාර්තයක්ද, මේ ලෝකයේ ස්වභාවය මේක නේද කියලා අපිට වඩ වඩාත් අර තථාගතයන් වහන්සේගේ දේශනාව ගැන, බුදුහාමුදුරුවෝ ගැන, ධර්මය ගැන, මේ ප්‍රතිපදාව ගැන ලොකු ශ්‍රද්ධාවක් උපදිනවා, අර දුක පීඩාව වැඩිපුර වැඩිපුර අපිට දැනෙන්න දැනෙන්න. හැබැයි ඉතින් ඒකට සිහිකල්පනාව තියෙන්න ඕන. සති සම්පජ්ඣයෙන් හිතුවොත් විතරයි ඒ දුක ශ්‍රද්ධාව උපදවාගන්නට, ප්‍රඥාව උපදවාගන්නට උදව් වෙන්නේ. එහෙම නැතිවුනොත් ඒ දුකම සම්මෝහය උපදවන්නට හේතුවෙනවා. ඒ කියන්නේ මූලා කරන්නට, ප්‍රඥාව මොට කරන්නට හේතුවෙන ධර්මයක් හැටියටත් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා. එතකොට දුක ඇතිවෙන්නේ කුසල කර්මයෙන් නෙවෙයිනේ, අකුසල කර්මයෙන්නේ. එතකොට අකුසල කර්ම විපාකයෙන් දුක ඇතිවෙනකොට ඒ දුක අපිට අතින් අතට ප්‍රඥාව උපදවාගෙන, ශ්‍රද්ධාව උපදවාගෙන නිවන සඳහා චක්‍රාකාරයෙන් සහාය කරගන්නට පුළුවන්.

මේ විදියට මේ කුසලාකුසල ධර්මයන්ගේ ස්වභාවය හේතුවල අත්තර්සම්බන්ධය හරියට තේරුම් ගත්තොත් අපිට අකුසල් වලින් වැළකීමත් නිවනට උපකාර වෙනවා, නොදැනුවත්ව හෝ සසර ගමනේ යම් යම් අකුසල් කරලා තියෙනවා නම් ඒ කරලා තියෙන අකුසල කර්මය, ඒ අකුසල කර්ම විපාකය අපිට ඒ නිවන් මගටම සහාය කරගන්න පුළුවන්. ඒක තමයි අජාන් වා හාමුදුරුවෝ සිහිපත් කරන්නේ, කැලිකසල බොහොර කරගන්න. එතකොට දේවල් කුණු වෙන්නැතිව කැලිකසල බවට පත්වෙන්නැතිව පිරිසිදුව තියාගන්න පුළුවන් නම් හොඳයි. නමුත් ඒවා කුණු වෙනවා නම්, කැලිකසල බවට පත්වෙනවා නම් ඒවා නැවත චක්‍රාකාරයෙන් පොහොර හැටියට පාවිච්චි කරන්න අපිට පුළුවන්. ඍජුව අපිට කැලිකසල කන්න බෑ, නමුත් ඒක පැළෑටියකට දාලා, එළවලු ටිකකට දාලා ඒ එළවලු ටික වඩාගෙන ඒක අපිට ආහාරය පිණිස ගන්නට පුළුවන්. අන්න එහෙම චක්‍රාකාරව අපිට මේ අකුසල ධර්ම පවා ඒවායෙහි ස්වභාවය - මම නැවතත් කියනවා මේක වරදවා වටහාගන්නට එපා,

මන්න සුදස්සි භාමුදුරුවෝ කිව්වේ අකුසලයන් නිවනට හේතු වෙනවයි කියලා. එහෙම එකක් නෙවෙයි මේ කියන්නේ. අකුසලයෙහි ස්වභාවය, ඒකෙ හේතුවල සම්බන්ධය හරියට හඳුනාගත්තොත් අපිට පුළුවන් ඒක වළක්වාගන්නට, ඒ වගේම වළක්වා ගත නොහැකි අවස්ථාවලදීත් අපිට එයම පාදක කරගන්නට පුළුවන් සහාය කරගන්නට පුළුවන් කුසල් ඇතිකරගන්න. අපි මීට පෙරත් සිහිපත් කලා, පශ්චත්තාපය - පසුතැවීම කියන්නේ අකුසලයක්. අර සැරියුත් භාමුදුරුවෝ පෙර භවයක මත්පැන් බිලා මාංශ නැතිව තමන්ගේ දරුවාගේ ගෙල මිරිකලා උයලා ගෙනත් දෙන්නට කියලා තමන්ගේ දරුවාගේ මාංශ අනුභව කරලා ඒ නිසා ඇතිවෙව්ව පශ්චත්තාපය නිසා නිවන් දකින ආත්මභාවය දක්වා නැවත කිසිදාක මම මත්පැන් බොන්නේ නැහැ කියලා අධිෂ්ටාන කරගත්තා. එතකොට දැඩි චිත්ත අධිෂ්ටානයත් විමුක්ති මගට ලොකු සහායක් වුනා. ඒ චිත්ත අධිෂ්ටානයට පැමිණුනේ අර පශ්චත්තාපය නිසා. පසුතැවීම කියන්නේ සම්පූර්ණයෙන්ම අකුසලයක්. ඒක ආයෙ සංශෝධනය කරන්න මොකුත් නෑ, පසුතැවීම අකුසලයක්මයි.

නමුත් ඒ පසුතැවීම නැමැති අකුසලය සහාය කරගත්තා අර විමුක්තිය සඳහා දැඩි චිත්ත අධිෂ්ටානයක් ඇති කරගන්න. මෙන්න මේ විදියට අකුසලය නිවන් මගට බාධාවක්, ඒ බව දැනගෙන එයින් වළකින්නට ඕන. යම් අවස්ථාවක අපේ පාලනයෙන් තොරව අපි අතින් අකුසල් සිද්ධ වෙනවා නම් සිදුවුනායින් පස්සෙ හෝ එය විමුක්ති මගට කොහොමද යම්කිසි සහදායකත්වයක් සලස්වාගන්නේ කියලා අපිට සතිසම්පජ්ඣයෙන් ක්‍රියාකරන්නට පුළුවන් නම් ඒ තැනැත්තා තමයි උපාය කෞශල්‍යයෙන් යුක්ත පුද්ගලයෙක් වෙන්නේ. අන්න එබඳු උපාය කෞශල්‍යයක් තියෙනවා නම් තමයි අපිට විමුක්ති මග ඇද වැටෙන්නැතිව, පිරිහෙන්නැතිව හොඳ දේවල් අනුභව කරනවා, කැළිකසල බවට පත්කරන දේවල් ආපහු පොහොර හැටියට පාවිච්චි කරලා ඒවත් වක්‍රාකාරයෙන් අනුභව කරන්නට පුළුවන්. අන්න ඒ න්‍යායා හරියට හඳුනාගත්තා නම් මේ ගමන් මගේ හැමදෙයක්ම අපිට නිවන් මගට සහාය කරගෙන ඉදිරියට යන්නට පුළුවන්.

ඉතින් ඒ වගේ කාරණයක් තමයි මේ මානය කියන්නේ. මානය අර්භත්වය දක්වාම පවතිනවා. අර්භත්වය දක්වා අපිට අනතිමානී වෙන්නට පුළුවන්. ඒ කියන්නේ අතිමානය අඩුකරගන්නට පුළුවන්. නිහතමානී තත්වයට පත්වෙන්නේ අර්භත්වයට පත්වුනාට පස්සෙ. නිහතමානී කියලා කියන්නේ මානය දුරු කරන ලද, මානය අහෝසි කරන ලද. මානය අහෝසි කරන ලද තත්වයට අපිට පත්වෙන්න පුළුවන් වෙන්නේ අර්භත්වයෙන් පස්සෙ. එතෙක් අපිට පුළුවන් වෙන්නේ අර කර්ණිය මෙත්ත සුත්‍රයේ හැටියට අනතිමානී, අතිමානය අවම කරගෙන කටයුතු කරන්නට තමයි අපිට පුළුවන් වෙන්නේ. එතකොට ඔය විදියට මේ මාන්තය කුසලයටත් උපකාර වෙනවා. හැබැයි බොහෝ කොට අකුසල් වලට හේතුවෙන්නට පුළුවන්. අර විදියෙන් සෙය්‍යමානය විශේෂයෙන්ම, හිතුවක්කාර බව, දඩබ්බර බව, නොනැමෙන ගතියට හේතුවෙන්නට පුළුවන්. සදිසමානය අපි අර පෙර දිනයේ සිහිපත් කලා වගේ සාරම්භයට, සාරම්භය කියලා කියන්නේ යුගග්‍රාහී බව. ඒ ගොල්ලන්ට පුළුවන් නම් අපිට බැරි මොකද, ඒ ගොල්ලන්ට වගේම අපිටත් පුළුවන් කියලා අර හැමතිස්සේම සන්සන්දනය කරමින් තමන්ට කරන්න බැරි දේවල් වලට අතගහන, තමන්ට යෝග්‍යතාවයක් සුදුසුකමක් නැති දේවල් වලට අතගහලා තමන්ටත් අනුන්ටත් අනර්ථය සිද්ධවෙන, ඒ වගේ බොහෝ අනර්ථකාරී දේවල් වලට ඒ සදිසමානය හේතුවෙන්න පුළුවන්. හිතමානයත් ඒ වගේ.

ඒ හීනමානය නිසා බොහෝ පවිකම්වලට පෙළඹෙනවා. ඒ වගේම ගුණයෙන් පිරිහෙනවා. ගරු කළ යුත්තන්ට ගරු කරන්නැතිව ඉන්නවා. මේ විදියට විවධ අන්තර්ජාතීය හීනමානයන් හේතුවෙනවා. දැන් මේ විදියට ඇතිවෙන මේ මානය වඤ්චක ධර්ම හැටියට අපේ මනසේ මතුවෙන්නට පුළුවන්. ඒ කියන්නේ සැබැවින්ම මේ මතුවෙන්නේ මාන්තයද කියලා අපිට තීරණය කරගන්න බෑ. ප්‍රඥාවේ ස්වරූපයෙන් මාන්තය මතුවෙනවා විශේෂයෙන්ම. ඊළඟට නිහතමානී ස්වරූපයෙන් මාන්තය මතුවෙනවා. ඊළඟට ආත්ම ගෞරවයේ වේශයෙන් මාන්තය මතුවෙනවා. පුණ්‍යකාමතා වේශයෙන් මාන්තය මතුවෙනවා. පරාර්ථකාමතා වේශයෙන් මාන්තය මතුවෙනවා. මෙහෙම විවිධ ස්වරූප වලින්, එතකොට ඒවා මතුවෙනකොට අපිට හිතාගන්න බෑ මේ මතුවෙන්නේ අකුසලයක්ද කියලා. කුසලයේ වේශයෙන්, කුසලයේ ස්වරූපයෙන් අපේ මනසේ මතුවෙනවා මේ මානය. ඒවා තමයි වඤ්චක ධර්ම හැටියට හඳුන්වන්නේ.

වඤ්චක ධර්ම කියලා කියන්නේ අපේ සිත රවට්ටන. එතකොට වෙන කෙනෙක් විසින් නෙවෙයි, අපේම මනෝභාවය විසින් අපේම සිත රවට්ටනවා. ඇත්තටම එතන වෙන්නේ මනෝභාවය විසින් රැවට්ටීමක් නෙවෙයි. අපිට ඒ මනෝභාවයෙහි ස්වභාවය හඳුනාගන්නට තරම් අවශ්‍ය සිහිය නුවණ අපි පුහුණු කරලා නැති නිසා තමයි ඒ ක්ලේශය, කුසලයක් හැටියට අපි වරදවා වටහා ගන්නේ. ඉතින් ඒ විදියට ඒ අවස්ථාවේ හැටියට අපේ සිත රවට්ටන්නට සමත් වෙන නිසා තමයි ඒවා වඤ්චක ධර්ම හැටියට හඳුන්වන්නේ. දැන් ඥාණ වේශයෙන් මාන්තය ඇතිවෙනවා කියලා කියන්නේ සමහර වෙලාවට තමන්ට ඇතිවෙන හීනමානය, ඒ කියන්නේ ඒ ගොල්ලන්ට බොහොම දැනටගත්කම් තියෙනවා ඉතින් අපිට එහෙම දැනටගත්කම් නැහැ. ඒ වගේම ඒ ගොල්ලන්ට ගොඩක් හැකියාවන් තියෙනවා, අපිට එහෙම හැකියාවන් නැහැ. අපි ඉතින් බැරි දේවල් වලට දඟලන්න හොඳ නැහැ. අපි නුවණින් කල්පනා කරලා අපේ ස්වභාවය තේරුම් අරගෙන කටයුතු කරන්න ඕන. අන්න ඒ වගේ අපිට අර බොහෝම ගැඹුරු ප්‍රඥාවක් වගේ හැඟෙන්නට පුළුවන්. එහෙම හැඟෙමින් අර හීනමානය අපේ මනසේ මතුවෙන්නට පුළුවන්.

ඊළඟට සද්දිසමානයන් සෙය්‍යමානයන් ඒ වගේ ප්‍රඥාවේ වේශයෙන් අපේ සිත් තුළ ක්‍රියාත්මක වෙන්න පුළුවන්. ඊළඟට ආත්ම ගෞරවයේ ස්වරූපයෙන් විශේෂයෙන්ම සෙය්‍යමානය මතුවෙන්නට පුළුවන්. අපි වගේ අයට සුදුසු නෑ ඔය වගේ වැඩ වලට සම්බන්ධ වෙන එක. අපි අපේ ආත්ම ගරුත්වය තියාගෙන කටයුතු කරන්න ඕන. එතකොට ඒ ආත්ම ගරුත්වයේ ස්වරූපයෙන් අර දේවල් වලට නැමෙන්නේ නැති ගතිය, ඒ දේවල් වලට මුහුණෙන්නේ නැති ගතිය, එතකොට දැන් සමහර වෙලාවට තව පිරිසක් එකතු වෙලා හොඳ පින්කමක් කරනවා. ඒගොල්ලොත් එක්කලා පැහෙන්න යන එක අපිට එව්වර ගැලපෙන්නේ නෑ කියලා අර සෙය්‍යමානයන් එක්කලා අර පින්කමින් තමන් පිරිහෙනවා. එතකොට මේ වගේ ආත්ම ගරුත්වයේ වේශයෙන් මාන්තය ක්‍රියාත්මක වෙන්න පුළුවන්. ඊළඟට විශේෂයෙන් නිහතමානතා වේශයෙන්. නිහතමානී බව කියන්නේ මාන්තය දුරු කරපු බව. ඒ නිහතමානී බවේ වේශයෙන්ම මාන්තය මතුවෙන්නට පුළුවන්. ඒ කියන්නේ බොහෝ විට හීනමානය මතුවෙනවා නිහතමානතා වේශයෙන්. ඒ කියන්නේ දැන් අපි ඉතින් ඒගොල්ලොත් එක්කලා එහෙම පැහෙන්න සුදුසු අය නෙවෙයි. අපි අපේ තරම දැනගෙන කටයුතු කරන්න ඕන කියලා, බොහෝම ඇකිලිලා, ඒ වගේම අනිත් අයගේ නිලය බලය ධනය කීර්තිය පිරිවර ඉදිරියේ තමන් අනවශ්‍ය තරම් ඇකිලිලා හීනමානයට

පත්වෙනවා, ඒක නිහතමානී බව කියලා හිතාගෙන. නමුත් එතන තියෙන්නෙ නිහතමානී බවද, එහෙම නැත්නම් හීනමානයද කියන එකද අපිට තෝරගන්න බැරිවෙනවා අර කුසලයෙහි ස්වරූපයෙන් ඒක මතුවෙන නිසා. මෙන්න මේ විදියට විවධ ස්වරූප වලින් වඤ්චක ධර්ම විදියට මානය අපේ සිත් තුළ මතුවෙන්නට පුළුවන්කම තියෙනවා. එතකොට එබඳු මාන්ත්‍යය දුරු කරගන්නට නම් අපි කුමක්ද කළ යුත්තේ? මාන්ත්‍යය දුරු කරගැනීම සඳහා අපිට අවශ්‍ය වෙන්නෙ හේතුප්‍රත්‍යය වශයෙන් යමක් පිළිබඳව ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරලා බැලීම. ඒ කියන්නෙ දැන් ලෝකෙ දේවල් සිද්ධ වෙන්නෙ අදාළ හේතුප්‍රත්‍යයන් අනුව. එහෙම නැතිව සන්සන්දනය කිරීම මත නෙවෙයි.

මීට ඉහතදිත් අපි සිහිපත් කලා දැන් රෝස මලක් ගත්තහම ඒක රෝස මලක්. නෙළුම් මලක් ගත්තහම ඒක නෙළුම් මලක්. දැන් නෙළුම් මලෙහි රෝස මලෙහි තියෙන යම් යම් ගති ලක්ෂණ සන්සන්දනය කලා කියලා රෝස මල නෙළුම් මලක් වෙන්නෙත් නෑ, නෙළුම් මල රෝස මලක් වෙන්නෙත් නැහැ. ඒ දෙකෙහි අනන්‍යතාවයක් තියෙනවා. එතකොට ඒ අනන්‍යතාවය සැකසිලා තියෙන්නෙ අදාළ හේතුප්‍රත්‍යයන්ට අනුව. ඒ හේතුප්‍රත්‍යය හඳුනාගත්තොත් අපිට නෙළුම් මල ඕන නම් නෙළුම් මල සකසා ගන්න පුළුවන්. රෝස මල ඕන නම් රෝස මල සකසාගන්න පුළුවන්. මේක අපි සන්සන්දනය කලා කියලා ඇති තේරුමක් නෑ. අන්න ඒ වගේ තමයි අපි පුද්ගල වර්ත ගත්තයින් පස්සෙ අරයා මෙහෙමයි, මෙයා මෙහෙමයි, ඒගොල්ලො ගුණධර්ම වඩන්නෙ නෑ, අපිත් එහෙම කරන්න ඕන. එතකොට එහෙම සැසඳුවා කියලා ඇති වැඩක් නෑ. අපි අපේ ගමන යන්න ඕන, අපේ පරමාර්ථය හඳුනාගෙන. එතකොට එතනට දැන් සමහර වෙලාවට සන්සන්දනය කිරීම වගේ ජේන්නට පුළුවන් ප්‍රත්‍යවේක්ෂාව. නමුත් ප්‍රත්‍යවේක්ෂාව සහ සන්සන්දනය පැහැදිලිවම කාරණා දෙකක්.

දැන් ඒ වගේ අවස්ථා දෙකක් අපිට අපේ මහාබෝසතාණන් වහන්සේ සම්බන්ධව හමුවෙනවා. මහාබෝසතාණන් වහන්සේ, සිද්ධාර්ථ කුමාරයා ආලාරකාලාම, උද්දකරාම ආදී ඒ ගුරුවරු සොයාගෙන යනවා. ගියායින් පස්සෙ දැන් ආලාරකාලාම තාපසතුමා මෙන්න මේ ධ්‍යාන මෙන්න මේ අභිඥා උපදවාගෙන ඉන්නවා කියලා සිද්ධාර්ථ කුමාරයා දැනගන්නවා. දැනගත්තාට පස්සෙ සිද්ධාර්ථ කුමාරයා කල්පනා කරනවා ආලාරකාලාම තාපසතුමාට සීලය තියෙනවා. මටත් සීලය තියෙනවා. ආලාරකාලාම තාපසතුමාට සමාධිය තියෙනවා, මටත් සමාධිය තියෙනවා. ආලාරකාලාම තාපසතුමාට ප්‍රඥාව තියෙනවා, මටත් ප්‍රඥාව තියෙනවා. එතකොට එහෙම නම් ආලාරකාලාම තාපසතුමා යම් ධ්‍යානයක්, යම් අභිඥාවක් ලැබුවා නම් ඒක මට ලබන්න බැරි වෙන්න හේතුවක් නෑ. එහෙම නම් මමත් ඒ සඳහා උත්සාහවත් වෙන්නට ඕන කියලා දැඩි චිත්ත අධිෂ්ඨානයකින් ක්‍රියාත්මක වෙනවා. දැන් මෙතන අපි බැලූ බැල්මට ජේන්නෙ සැසඳීමක් වගේ, මැන බැලීමක් වගේ. නෑ එතන කරන්නෙ මැන බලන එක නෙවෙයි, ප්‍රත්‍යවේක්ෂණය. ප්‍රත්‍යවේක්ෂණය කියලා කියන්නෙ යම්කිසි ඵලයක් ගොඩනගන්නට යම් කවර හේතුප්‍රත්‍යයද අවශ්‍ය වෙන්නෙ. එතකොට කවර හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන්ද මේ ඵලය ගොඩ නැගුවෙ. එහෙම නම් ඒ ඵලය ගොඩ නගන්නට මෙන්න මේ හේතු ප්‍රත්‍යය මා විසින් ගොඩ නැගිය යුතුයි. එතකොට ආලාරකාලාම තාපසතුමාට මේ ධ්‍යානය, මේ අභිඥාව තියෙනවා. ඒ ධ්‍යානය, අභිඥාව නැමැති ඵලය ගොඩ නැගුවේ කවර හේතුප්‍රත්‍යයන්ගෙන්ද. සීලය, සමාධිය, ප්‍රඥාව, චීර්යය, අධිෂ්ඨානය මේවා පාදක කොටගෙන.

එතකොට ඒවා අවශ්‍ය මට්ටමට තිබුණොත් මේ ඵලය ගොඩනගන්න පුළුවන්. එහෙම නම් මම ඒ ඵලය ගොඩනැගිය යුතු නම් මා විසින් මේ ගුණාංග සම්පාදනය කරන්න ඕන. එතකොට දැනටම මගේ ළඟ මේ ගුණාංග යම් ප්‍රමාණයක් තියෙනවා. එහෙම නම් උත්සාහ කලොත් මට එතනට පැමිණෙන්නට බැරි කමක් නෑ කියලා අර හේතුප්‍රත්‍යය, එතන තරඟයක් නෑ. අර මාන්නය ඇතිවෙන හැමතැනකම එක්තරා තරඟකාරී ගතියක් ඇතිවෙනවා. මාන්නය ඇතිවෙනකොට එතන ඊර්ෂ්‍යාව ඇතිවෙනවා. මාන්නය ඇතිවෙනකොට එතන පලාසය හෙවත් යුගග්‍රාහී ගතිය, සැසඳෙන්න උත්සාහ කරන ගතිය ඇතිවෙනවා. මාන්නය ඇතිවෙනකොට අනිකා යට කරලා තමන් හුවාදක්වන්නට උත්සාහ කරන ගතියක් ඇතිවෙනවා. ප්‍රත්‍යාවේක්ෂණයේ ඒ ගැටළු නැහැ. ප්‍රත්‍යාවේක්ෂණය හැමවිටම ඥාණ සම්ප්‍රයුක්තයි. ඒ ඥාණසම්ප්‍රයුක්තව කල්පනා කරලා බලන්නෙ මේ ඵලය ගොඩ නගන්නට කවර හේතුප්‍රත්‍යයද අවශ්‍ය වෙන්නෙ. එතකොට ඒ අදාළ හේතු මා ළඟ කොතෙක් තියෙනවාද, කොතෙක් අඩුපාඩු තියෙනවාද. ඒ ටික සම්පාදනය කරන්නෙ කොහොමද. අන්න ඒ විදියට විමසා බැලීම තමයි ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරනවයි කියලා කියන්නෙ. එතකොට එහෙම ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කලායින් පස්සෙ අපිට ඕනම යහපත් තැනකට පැමිණෙන්න පුළුවන්.

දැන් මහබෝසතාණන් වහන්සේ දීපංකර පාද මූලයේ සුමේධ තාපසයා හැටියට විවරණ ලබනවා. ඒ විවරණ ලැබුවට පස්සෙ තථාගතයන් වහන්සේ ඇතුළු මහරහතන් වහන්සේලා විසින් මල් ආදියෙන් පූජා කරනවා. එතකොට ඒ මල් ගොඩ මත ඵලක් බැඳගෙන වාඩි වෙලා බෝසතාණන් වහන්සේ කල්පනා කරන්නෙ පෙර බුදුවරු කවර පාරමී ධර්ම සම්පූර්ණ කරලාද බුද්ධත්වය ලැබුවේ. දානය, සීලය, නෛෂ්ක්‍රමය, ප්‍රඥාව, සීල, සත්‍ය, අධිෂ්ඨානය, මෛත්‍රිය, උපෙක්ෂා. එහෙම නම් මා විසින් ඒ බුද්ධත්වය සාක්ෂාත් කරන්න නම් ඒ ධර්ම පුරුදු පුහුණු කළ යුතුයි. ඉතින් ඒක තමයි ප්‍රත්‍යාවේක්ෂණය කියලා කියන්නෙ. එතන සැසඳීම නෙවෙයි. එතකොට ඇත්තටම සැසඳීම කියන එක තේරුමක්ම නැති වැඩක්. මේ මානය කියන ක්ලේශය, ඒක වැඩකටම නැති දෙයක්. වැඩකට නැති දෙයක් වුනාට රහත් වෙනකල්ම ඒ දුර්වලකම පුද්ගල මනසෙහි බද්ධ වෙලා පවතිනවා. අර හැමතිස්සේම සන්සන්දනය කරලා බලන්න කැමැති ගතිය. නමුත් ඒ සැසඳීමෙන් නෙවෙයි යහපත සිද්ධ වෙන්නෙ ප්‍රත්‍යාවේක්ෂණයෙන්.

ඉතින් අපි නිතරම කතා කරනවා සමහර ධර්ම බොහොම ළඟින් යන්නේ. ඒවයේ වෙනස තේරුම් ගන්න හරි දුෂ්කරයි. ප්‍රඥාව සහ කපටිකම බොහොම ළඟින් යන්නෙ. ඒවායේ වෙනස හරි අමාරුයි තේරුම් ගන්න. ඒවගේ තමයි ප්‍රඥාව සහ තෘෂ්ණාව. ප්‍රඥාව සහ මානය, ප්‍රඥාව සහ අලසකම. මේ විදියට බොහෝ ධර්ම තියෙනවා බොහෝම ළඟ ළඟ යනවා, අලසකම ප්‍රඥාව වගේ පෙනී හිටිනවා. ඒකනෙ අර කම්මැලියාට දිවැස් තියෙනවා කියලා කියන්නෙ. ඒ අලසකම මතුවුනායින් පස්සෙ ඒක ප්‍රඥාවේ වේශයෙන් ක්‍රියාත්මක වෙනවා. එතකොට මෝහයම ප්‍රඥාවේ වේශයෙන් ක්‍රියාත්මක වෙනවා. මාන්නය ප්‍රඥාවේ වේශයෙන් ක්‍රියාත්මක වෙනවා. මසුරුකම ප්‍රඥාවේ වේශයෙන් ක්‍රියාත්මක වෙනවා. මෙහෙම ප්‍රඥාවේ වේශය අරගෙන ක්‍රියාත්මක වෙන බොහෝ ක්ලේශයන් තියෙනවා. එතකොට ඒ වෙනස්කම් අපි හඳුනාගන්නොත් තමයි අපිට ඒ දුර්වලකම් යටපත් කරගෙන නැගී සිටින්නට පුළුවන් වෙන්නෙ. ඉතින් ඔය විදියට ඇතැම් ක්ලේශධර්ම, කුසලධර්මත් එක්කලා අපිට වෙන්කර ගන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ, ප්‍රඥාව අවදි

වුනොත්. එහෙම නැතිවුනොත් අපිට බොහෝ දේවල් පටලාවෙනවා. ඉතින් ඒ වගේ ක්ලේශයන් දෙකක් තමයි මේ සන්සන්දනය, මේ මාන්තය සහ ප්‍රත්‍යවේක්ෂාව. මාන්තය කියලා කියන්නේ මැන බලනවා හැමතිස්සෙම. සසඳනවා. ප්‍රත්‍යවේක්ෂාවේදී කෙරෙන්නේ අදාළ ඵලය ගොඩනගන්න හේතු ප්‍රත්‍යය මොනවාද කියලා විමසා බැලීමයි. ප්‍රත්‍යවේක්ෂාව ඥාණ සම්ප්‍රයුක්තයි. මාන්තය ක්ලේශධර්මයක් හැටියටයි ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ. එතකොට ඔය විදියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ මානෝ චිත්තස්ස උපක්කිලෙසොති ඉති විදිත්වා මානං චිත්තස්ස උපක්කිලේසං පජහති - ආර්ය ශ්‍රාවකයා මාන්තය සිත කෙලෙසන උපක්ලේශ ධර්මයක් කියන බව දැනගෙන එය දුරු කිරීම සඳහා ක්‍රියාත්මක වෙනවයි කියන එක බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා.

ඊළඟට දාහතර වැනි චිත්තෝපක්ලේශ ධර්මය තමයි අතිමානය. දැන් මාන්තය ගැන කතා කරලා බුදුරජාණන් වහන්සේ අතිමානය වෙන්කොට දක්වනවා. ඇයි ඒ, අතිමානය කියලා කියන්නේ අර සෙය්‍යමානයම තමයි. හැබැයි ඒ සෙය්‍යමානය විතරක්ම තහවුරු වෙලා, දැන් අර සාමාන්‍ය පුද්ගලයාගේ මනසේ මාන්තය අර අවස්ථා තුනෙහිම දෝලනය වෙන්න පුළුවන්. ඇතැම් වෙලාවකට තමන් උසස් කියලා හිතන්න පුළුවන්. ඇතැම් වෙලාවකට තමන් අතින් අයත් එක්කලා සමානය කියලා හිතන්න පුළුවන්. ඇතැම් අවස්ථාවක අතින් අයට වඩා පල්ලෙහා කියලා හිතන්න පුළුවන්, ඔය අවස්ථා තුනේ දෝලනය වෙනවා. මේ අතිමානී බව යම් කෙනෙක් තුළ ඇතිවුනාම මේක පහළ බිහිත් නෑ. තමන් හරියට කොඩියක් වගේ හැමතිස්සේම ඉහළට ඔසවාගෙන ඉන්නේ. තමන් හරියට කේතුවක් වගේ, කොතක් වගේ. මුදුනෙන්ම තියාගෙන තමයි ඉන්නේ. කොයිම වෙලාවකවත් පහළට බිහින්න සූදානම් නෑ, කොයිම වෙලාවකවත් හිස නමන්න සූදානම් නෑ. ඉතින් ඒ අතිමානී බව ඇතිවුනායින් පස්සෙ ඒකෙන් බොහෝ අනර්ථයන් සිද්ධ වෙනවා. දැන් අර මාන්තය යම් ප්‍රමාණය යම් ප්‍රමාණයකට කුසලයට හේතුවෙන්න පුළුවන්. නමුත් මේ අතිමානය බොහෝ කොටම අනර්ථයටමයි හේතුවෙන්නේ. අකුසලයටමයි හේතුවෙන්නේ.

ඒ හැමතිස්සෙම අත්තුංකංසන පරවම්බන, ඒ කියන්නේ තමන් උසස්ය අන් සියලුදෙනාම පහත්ය. එතකොට එතනට තරාතිරිම් නෑ, දැන් අර මාන්තය සාමාන්‍යයෙන් ඇතිවෙනකොට නම් අහවලාට වඩා මං උසස්ය, මේ තැනැත්තාට වඩා මං පහත් එහෙම යම්කිසි දෝලනය වෙන ගතියක් තියෙනවා. ඒත් අතිමානයේ ස්වභාවය තමයි ඉහළට ඔසවාගත්තහම ආයෙ පල්ලෙහාට බිහින්නෙම නෑ. මොන මට්ටමේ කෙනෙකුට වුනත් තමන් හිස නමන්නට සූදානම් නෑ, යටත් වෙන්නට සූදානම් නෑ, ගරු කරන්නට සූදානම් නෑ. ඒ නිසා ඒ තැනැත්තා අතින් බොහෝ අකුසල ධර්ම සිද්ධ වෙනවා ඒ අතිමානී බවත් එක්කලා. එතකොට එයින් තමන්ගේ මනස සම්පූර්ණයෙන් වැසී යනවා, අඳුරු වෙනවා, කිළිටු වෙනවා. එතකොට යථාර්තය පෙනෙන්නේ නෑ, අතින් කෙනාගේ ගුණය පෙනෙන්නේ නෑ, අතින් කෙනාගේ වටිනාකම පෙනෙන්නේ නෑ, යහපත පෙනෙන්නේ නෑ, සත්‍යය පෙනෙන්නේ නෑ, ධර්මය පෙනෙන්නේ නෑ, එතකොට ඒ තැනැත්තා තුළ අර අපි ගිය සතියේ කතා කරපු ථම්මය කියන දුර්ගුණය තමයි මතුවෙන්නේ. මේ අතිමානී තුළ බවින් තමයි ථම්මය ඇතිකරන්නේ, ථම්මය කියලා කිව්වේ ස්ථම්මයක් වගේ. කණුවක් වගේ, නැවෙන්නේ නෑ, දඩබ්බර ගතිය. එතකොට ඒ මොනම ගුණයක් ඉදිරියේවත් දහම ඉදිරියේ, සීලය ඉදිරියේ, ගුණය ඉදිරියේ, සත්‍යය ඉදිරියේ,

යථාර්තය ඉදිරියේ ඒවා ඉදිරියේ නැමෙන්නට සූදානම් නෑ. රිටක් වගේ, කණුවක් වගේ තදට හිටිනවා ඒ දරදඬු ගතිය. එතකොට ඒ දරදඬු ගතිය ඇතිවෙන ප්‍රධාන හේතුවක් තමයි මේ අතිමානී බව. එතකොට ඒ අතිමානය ඇතිකරගන්න පුද්ගලයා පිළිබඳව බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා ඉදපන මානව ඒකවිෂෝ ඉත්තිවා පුරිසොවා තද්දෙහෝති අතිමානෝ. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා, මානවකය මෙහි එක්තරා ස්ත්‍රියක් හෝ පුරුෂයෙක් අතිමානී බවින් තදවෙනවා. ඒ කියන්නේ අතිමානී බව ඇතිවුනායින් පස්සෙ ඒ පුද්ගලයා බොහොම තදයි, ස්ථම්භයක් වගේ. අර ථම්ම කියන ක්ලේශයත් ඒකත් එක්කලා එකට බද්ධ වෙනවා. එතකොට ඒ තැනැත්තා අභිවාදේ තබ්බං නාභිවාදේති, වන්දනා කළ යුතු කෙනෙක් තමන්ට හමුවුනොත් මේ අතිමානී පුද්ගලයා වඳින්නේ නෑ. එහෙම්මම රිටක් වගේ දරදඬු වෙලා කණුවක් වගේ එහෙම්මම ඉන්නවා මිසක් නැවෙන්න සූදානම් නෑ. ආචාර කරන්න සූදානම් නෑ.

එතකොට අභිවාදේ තබ්බං නාභිවාදේ. පච්ඡුට්ඨාතබ්බං න පච්ඡුට්ඨෙති. එතකොට යම්කිසි ගරුකළ යුත්තෙක් එතකොට අපි හුනස්නෙන් නැගිටිනවානේ. වැඩිහිටියෙක් එතකොට සීලයෙන් වෘද්ධ කෙනෙක්, ගුණයෙන් වෘද්ධ කෙනෙක් අපේ ගුරුවරයෙක්, වැඩිහිටියෙක් එතකොට අපි හුනස්නෙන් නැගිටිනවා. වාඩිවෙලා හිටපු ආසනයෙන් නැගිටිනවා. නැගිටලා ගරු කරනවා. එතකොට එහෙම ආසනයෙන් නැගිටලා ගරු කළ යුතු අයටත් එහෙම ගරු කරන්න සූදානමක් නෑ, ඒකට ඔහු නැවෙන්නේ නෑ, ඒකට ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ නෑ. ඊළඟට ආසනාරහස්සන ආසනං දේති - යම් කිසි කෙනෙක් ආවහම ඒ තැනැත්තාට වාඩිවෙන්න ආසනයක් දිය යුතු නම් එබඳු තැන්වල ඔහු ආසනයක් දෙන්නට යන්නේ නෑ. අපි හිතමු වැඩිහිටියෙක් ආවහම ගරු කළ යුත්තෙක් ආවහම, ගුරුවරයෙක් ආවහම, එහෙම නැත්නම් ආගන්තුකයෙක් ආවහම සාමාන්‍යයෙන් චාරිත්‍රය තමයි සදාචාර සම්පන්න පුද්ගලයා වාඩිවෙන්න කියලා ආසනයක් දෙනවා. එතකොට එහෙම ආසනයක් දිය යුතු තැන මේ තද පුද්ගලයා, අතිමානී පුද්ගලයා අනුන්ට එහෙම ආසනයකින් නිමන්ත්‍රණය කරන් නෑ, වාඩිවෙන්න කියලා ආරාධනය කරන් නෑ, ආසනයක් සකසලා දෙන්නේ නෑ, ඊළඟට මග්ගාරහස්ස න මග්ගං දේති - පාරෙ යනකොට කචිරුහරි ඉදිරියෙන් එනවා නම් පාරෙ ඉඩ දිය යුතු තැන් වල පාරෙ ඉඩ දෙන්නේ නෑ

දැන් ඔය අපි දකිනවානේ සමහර වෙලාවට පාරෙ වාහන වලින් යනකොට ජේනවා සමහර වර්ත තියෙනවා කොයිම වෙලාවකවත් අනිත් අයට තමන්ගේ වාහනේ පසුකරගෙන ඉස්සරහට යන්නේ දෙන්නේ නෑ. ඒ වගේම තමන්ට වේගයෙන් යන්න බැරි නම් පාර මැදින් හරි යනවා අනිත් අයගේ පාර අහුරනවා. ඉතින් ඒ වගේ අර මාර්ගය ඉඩදිය යුතු පුද්ගලයාට මාර්ගය ඉඩ දෙන්නේ නෑ. එතකොට සමහර වෙලාවට හදිසි රෝගියෙක් ගෙනියන ගිලන්රථයක් වෙන්නට පුළුවන්, එහෙම නැත්නම් වෛද්‍යවරයෙක් වෙන්නට පුළුවන්. ඊළඟට එහෙම කචුරුහරි එහෙම ගරුකළ යුතු කෙනෙක්. එතකොට රටේ යම්කිසි ප්‍රභූවරයෙක් වෙන්නටත් පුළුවන්. එතකොට ඒ ප්‍රභූවරයාටත් ප්‍රභූත්වයට අපි ගරු කරන්නට ඕන. එතකොට ඒ තැනැත්තාගේ දුර්වලකම් වෙනම කතාවක්. නමුත් ඒ ප්‍රභූත්වයට මග ඉඩදීම කියන එක සදාචාර සම්පන්න ක්‍රියාවක්. එතකොට එහෙම කරන්නට සූදානම් නෑ මේ තද පුද්ගලයා. ඊළඟට සක්කාතබ්බං නසක්කරෝති - එතකොට සත්කාර කරන්නට ඕන, උපස්ථාන කරන්නට ඕන තැන උපස්ථාන කරන්නට සූදානම් නෑ. ගරුකාතබ්බං නගරු කරෝති - ගරු කළ යුතු තැන ගරු කරන්න සූදානම් නෑ.

මානේතබ්බං නමානේති - මානනය කරන්න ඕන තැන, ඒ කියන්නේ ඒ අතින් කෙනාට බුහුමන් දක්වන්නට ඕන තැන, ඒ තැනැත්තා ඉහළින් තියන්නට ඕන තැන එහෙම ඉහළින් තියන්නට සුදානමක් නෑ. පුජේතබ්බන්ත පුජේති - වන්දනා කළ යුතු තැනැත්තාට, පිදිය යුතු තැනැත්තාට පුදන්නට සුදානමක් නෑ. එතකොට ඒ පුද්ගලයා හැමවිටම අතින් අය පහත්ය, තමන් ඉහළින් ඉන්නේ කියන අදහසින් තමයි කටයුතු කරන්නේ. එතකොට මේ සම්බන්ධව දක්වනවා බරණැස් නුවර හිටපු කිත්තිවාස කියන රජ්ජරුවන්ට පුත්‍රයෙක් හිටියා, ඒ පුත්‍රයා ඒ විදියට අතිමානී බවින් තදවෙලා හිටපු කෙනෙක්. අතිමානී බවින් ස්ථම්භයක් වගේ නොනැමෙන තත්වයට, ඒ වගේම ඒ තැනැත්තා පොඩි දෙයින් කුපිත වෙනවා. ඒ නිසා මේ තැනැත්තාගේ ඒ හැඳෑ නම කුමක් වුනත් ඔහු මහජනයා විසින් හඳුනාගත්තේ දුෂ්ටකුමාරයා කියලා. දුෂ්ටකුමාරයා කියලා කියන්නේ ද්වේශයට පත්වුනු දුෂ්ට වූ තැනැත්තාය කියන අදහසින්. එතකොට මේ දුෂ්ට කුමාරයා දවසක් තමන්ගේ සේනාව පිරිවරාගෙන හස්තියා පිටේ යනවා උයනට. ඒ යනකොට පසේබුදුරජාණන් වහන්සේ නමක් අතින් පැත්තෙන් පිණ්ඩපාතෙ වැඩම කරනවා.

ඒ පිණ්ඩපාතෙ වැඩම කරනකොට අර තමන්ගේ සේනාව සියලුදෙනාම අර පසේ බුදුරජාණන් වහන්සේට මාර්ගය ඉඩදීලා පාරෙන් ඉවත් වෙලා හිස නමලා ආචාර කලා. එතකොට අර දුෂ්ට කුමාරයාට මේකට තරහා ගියා. ඒ මොකද මේ මිනිස්සුන්ට පඩිදෙන්නේ මම, කන්න දෙන්නේ මම. මුත් මේ අර මුඩු ශ්‍රමණයෙකුට ගරු කරනවා, මම ඉන්නවද නැද්ද කියලාවත් සංඥාවක් නෑ. මටයි ගරු කරන්න ඕනැත්තෙ, මමයි පඩි දෙන්නේ, මමයි කන්න දෙන්නේ. නමුත් ගරු කරන්නේ අර කොහෙවත් යන මුඩු ශ්‍රමණයෙකුට කියලා දැන් අර තමන්ගේ පිරිස ගැනත් කුපිත වුනා, අර පසේබුදුරජාණන් වහන්සේ පිළිබඳවත් කුපිත වුනා. කුපිත වෙලා හස්තියාගෙන් බිමට බහිනවා. බැහැලා ඉවර වෙලා මුඩු ශ්‍රමණයා නුඹ මේ කොහොද යන්නේ කියලා විමසනවා. විමසලා බැලුවායින් පස්සෙ පසේ බුදුරජාණන් වහන්සේ පාත්‍රය දිහාට නෙත් හරවාගත්තා මේ පිණ්ඩපාතයේ වඩින්නේ කියන අදහසින්.

ඊටපස්සෙ අර පාත්‍රය ඇදලා බැලුවා මොනවද ලැබිලා තියෙන්නේ කියලා. එතකොට පසේ බුදුරජාණන් වහන්සේ නේත්‍රය විවර කරලා අර දුෂ්ට කුමාරයා දිහා බැලුවා. මේ මනුස්සයා මේ කරගන්න යන අපරාධය. එතකොට මේ මනුස්සයාට තවත් කේන්ති ගියා. ඇයි මගෙ මුණ දිහා බලන්නේ මට මොනවා කරන්නද, මම මේ රටේ රජ්ජරුවන්ගේ පුතා, කිත්තිවාස රජ්ජරුවන්ගේ පුතාය බව දන්නේ නැද්ද. මගේ නම දුෂ්ට කුමාරයා, ඒ නිසා මට හැමෝම යටයි. මගේ මුණ දිහා එහෙම සෘජුව බලලා මට මොනවා කරන්නද කියලා අර පාත්‍රය ඇදලා අරගෙන පොළොවේ ගහලා පාත්‍රය බිඳලා විනාශ කලා. එතකොට ඒ කරපු අකුසලය නිසා ඒ මොහොතේ පටන්ම ඔහු දැවෙන්නට පටන් ගත්තා, ඒ මහා පාපකර්මය නිසා අවසානයේ පිපාසිතයි, දැවෙනවා කියලා කෑගැහුවා. අවට තිබ්බව ලිං පොකුණු ආදිය සියල්ලක්ම හිඳිලා ගිහිල්ලා එකකවත් පැන් නෑ, මොහු ඉපදිවිච්චි දවසේම අනාවැකි කියන අය, අංගලක්ෂණ බලන අය කිව්වා මොහු කවදාහරි පැන් නැතිව පිපාසයෙන් තමයි මැරෙන්නේ. ඒ නිසා කිත්තිවාස රජ්ජරුවෝ හැමතැනම ලිං පොකුණු ආදිය සකස් කෙරෙව්වා. නමුත් මේ විදියට අර මහා පාපකර්මය සිද්ධ කරගෙන දැවෙනවා, පිපාසයි පැන් ඕන කියලා ඉල්ලනකොට අර හදලා තිබ්බවිච්චි ලිං පොකුණු සියල්ලේම පැන් හිඳිලා, අවසානයේ දැවිලා පිළිස්සිලා තමයි ඔහු මරණයට පත්වෙන්නේ. අවිච්චිය නැමැති නිරියෙහි උපදිනවා.

ඒ අර පසේබුදුරජාණන් වහන්සේට දුෂ්ට චේතනාවෙන් කරපු අපරාධය නිසා, එතකොට ඇයි එහෙම වෙන්නෙ, අර අතිමානී බවින් ටම්භයක් හැටියට, කණුවක් වගේ නැවෙන්න සුදානම් නෑ, ගරු කළ යුත්තාට ගරු කරන්නෙ නෑ. පාරෙ යන්න දිය යුත්තාට යන්න ඉඩදෙන්නෙ නෑ. බුහුමන් කළ යුත්තාට බුහුමන් කරන් නෑ. පූජා කළ යුත්තාට පූජා කරන්නෑ. එතකොට ඒ කිසිවක් නෑ, ඒ හැමතැනකදීම තමන් තමයි ඉහළින් ඉන්න ඕන. අනිත් සියලුදෙනාම පහත් කියන අදහසින් තමයි එබඳු පුද්ගලයා කටයුතු කරන්නෙ. ඉතින් මෙන්න මේ විදියට මේ අතිමානී බව යම්කිසි කෙනෙකුගේ චිත්ත සන්තානයෙහි ජනිත වෙනවා නම් ඒ තැනැත්තාට එය අනර්ථය පිණිසම පවතිනවා. අර සාමාන්‍ය මාන්තය ඇතිවෙනකොට ඒක උස්පහත් වෙනවා. එය සමහර අවස්ථාවලදී අපිට පවිකම් වලින් වළකින්නට උදව් වෙනවා. සමහර පින්කම් කරන්නට උදව් වෙනවා. ඒ පින්කම් කෙළෙස් නසන්නට සෘජුව උපකාර නොවුනා වුනත්, ඒවා සසර ගමනේ යම්කිසි සැපයක් ලබන්නට හේතුවෙනවා. ඒ වගේම සමහර අවස්ථාවල අයථාව මානයක් හැටියට ඇතිවෙන්න පුලුවන්. සමහර අවස්ථාවල යථාවමානයක් හැටියට එය හැබැවට පවතින දේවල් සම්බන්ධව ඇතිවෙන්න පුලුවන්. ඒ නිසා මානය කියන්නෙත් ක්ලේශධර්මයක් තමයි.

නමුත් මේ අතිමානයත් එක්කලා සන්සන්දනය කරලා බලනකොට මානයට වඩා අතිමානය අතිශයින්ම අනර්ථකාරීයි. අතිශයින්ම විනාශකාරීයි. නිවන් මගට බරපතල බාධකයක් වෙනවා පමණක් නෙවෙයි, තමන්ටත් ලෝකෙටත් අනර්ථකාරීයි. ඒ නිසා මේ අතිමානය ක්ලේශධර්මයක් කියන බව දැනගෙන අතිමානෝ චිත්තස්ස උපක්කිලේසොති ඉති විදිත්වා අතිමානං චිත්තස්ස උපක්කිලේසං පජහති - ආර්ය ශ්‍රාවකයා මේ අතිමානය තමන් කොඩියක් වගේ, ධජයක් වගේ, කේතුවක් වගේ, කොතක් වගේ ඉහළින්ම තියාගෙන අර ගරු කළයුතු, බුහුමන් කළ යුතු, සත්කාර කළ යුතු, සම්මාන කළ යුතු කිසි කෙනෙකුට නැවෙන්නෙ නැතිව තද වූ කණුවක් වගේ ඒ ඉන්න ගතිය අනර්ථයක් කියන බව එය චිත්තොපක්ලේශ ධර්මයක් කියන බව දැනගෙන එය දුරු කිරීම සඳහා ක්‍රියාත්මක විය යුතු බවයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නෙ.

ඉතින් මේ කාරණා සිහියේ පවත්වාගෙන මානය සහ අතිමානය සිත කිළිටි කරන නිවන් මග අහුරන උපක්ලේශ ධර්ම කියන බව තේරුම් අරගෙන තමන්ගේ ශක්ති ප්‍රමාණයෙන්, අපිට අර්භත්වයට පත්වෙනකල් නිහතමානී වෙන්නට පුලුවන්කමක් නෑ. ඒ කියන්නෙ සම්පූර්ණයෙන් මානය දුරු කරන්නට පුලුවන්කමක් නෑ අර්භත්වයට පත්වෙනකල්. ඒ මානයෙහි මූලය, එහෙම නැත්නම් අනුසය අර්භත්වයට පත්වෙනකල්ම පවතිනවා. ඒකෙන් අදහස් කරන්න අර්භත්වයට පත්වෙනකල් අපි මාන්තයෙන් ඉන්නවා කියන එක නෙවෙයි, ඒ අනුසය ධර්මයයි පවතින්නෙ. දැන් ලෝභය නැමැති අනුසය අපි තුළ පැවතුනයි කියලා අපි හැමතිස්සේම ලෝභී සිතින් ඉන්නෙ නෑනෙ. ද්වේශය නැමැති අනුසය අපි ළඟ තිබුනයි කියලා අපි හැමතිස්සේම ද්වේශ සහගතව ඉන්නෙ නැහැනෙ. මෝහය නැමැති අනුසය තිබුනයි කියලා අපිට හැමතිස්සේම මෝහයෙන් පවතින්නෙ නෑ, ප්‍රඥාව මොට කරගෙන පවතින්නෙ නෑනෙ. ඒ අනුසය ධර්මය තිබුනාට අපිට ඒ ක්ලේශය මතුනොවී පවත්වන්න පුලුවන්. ඒ වගේම තමයි මේ මානය නැමැති ක්ලේශධර්මයේ අනුසය දුරු වෙන්නෙ අර්භත්වයෙන්. හැබැයි එතකල් අපි හැමවිටම මාන්තයෙන් ඉන්නවා කියලා නියමයක් නෑ. අපිට අනතිමානී බව, ඒ කියන්නෙ අතිමානයෙන් තොර බව ඕනම කෙනෙකුට දියුණු කරගන්නට පුලුවන් අර මානය

අවදි නොවී අපිට ප්‍රත්‍යාවේක්ෂාව හරියට හඳුනාගෙන පරිහරණය කරන්නට පුළුවන් නම්, මානය වෙනුවට ප්‍රත්‍යාවේක්ෂාව නැමැති ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත බව අපේ ජීවිතේ මෙලොවත් පරලොවත් නිවන් මගටත් සාර්ථකව යොදාගන්නට පුළුවන්. ඉතින් ඒ සඳහා මේ කරුණු හැමදෙනාටම උපකාර වෙනවා. ඒවා නැවත නැවත සිහිකරමින් පුරුදු පුහුණු කරන්නට වැයම් කරන හැටියට හැමදෙනාටම මෙත් සිතින් සිහිපත් කරනවා.

8. චිත්තොපක්ලෙශ ධර්ම වල මදය (මත්වීම) පහද ඒවා දුරුකරන ආකාරය පැහැදිලි කරන්න.

තෙරුවන් සරණයි සියලුදෙනාටම. අපි අද දවසේත් සෙනසුරාදා ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්නට සූදානම් වෙන්නෙ. අද දවසේත් අපි චිත්තොපක්ලෙශ ධර්ම පිළිබඳව සාකච්ඡාව. ඒ සාකච්ඡාවේ අවසාන චිත්තොපක්ලෙශ ධර්ම දෙක අද දවසේ අපිට සාකච්ඡා කරන්නට තියෙන්නෙ. මදය සහ ප්‍රමාදය. බුදුරජාණන් වහන්සේ එහිදී දේශනා කරනවා, මදෝ චිත්තස්ස උපක්කිලේසො හොති ඉති විදිත්වා මදං චිත්තස්ස උපක්කිලේසං පජහති. මදය චිත්තොපක්ලේශ ධර්මයක් කියන බව දැනගෙන ආර්ය ශ්‍රාවකයා ඒ මදය නැමැති චිත්තොපක්ලෙශය දුරු කිරීම සඳහා ක්‍රියා කරනවා. ඊළඟට පමාදෝ චිත්තස්ස උපක්කිලේසො හොති ඉති විදිත්වා පමාදං චිත්තස්ස උපක්කිලේසං පජහති. ප්‍රමාදය චිත්තොපක්ලෙශ ධර්මයක් කියන බව දැනගෙන ආර්ය ශ්‍රාවකයා ඒ ප්‍රමාදය නැමැති චිත්තොපක්ලෙශ ධර්මය දුරු කරනවාය කියන බව. එතකොට මජ්ඣිම නිකායේ වත්ථුපම සූත්‍රයෙහි සිත කිළිටි කරන චිත්තොපක්ලෙශ ධර්ම දහසයක් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරලා තියෙනවා. ඒ දහසයෙන් දාහතරක් අපි පසුගිය සති හතේ සාකච්ඡා කලා. අද අවසාන චිත්තොපක්ලෙශ ධර්ම දෙක සාකච්ඡා කෙරෙන්නෙ. මදය චිත්තොපක්ලෙශ ධර්මයක්. මදයයි කියන්නෙ මත්වීම.

දැන් සාමාන්‍යයෙන් යම්කිසි කෙනෙක් මත්ද්‍රව්‍ය, මත්පැන් පානය කලහම, මත්ද්‍රව්‍ය ගත්තහම කායික වශයෙන් ඒ තැනැත්තා යම්කිසි මත්වීමකට පත්වෙනවා. ඒ කායික මත්වීමට අනුව මනසත් යම් ප්‍රමාණයකට දුර්වල වෙන්නට පුළුවන්. අන්න ඒ වගේ මත්ද්‍රව්‍ය වලින් කය මත් කරන්නා වගේ විවිධ කාරණා වලින් අපේ සිත මත් වීමකට ලක්වෙනවා. ඒ මත්වුනාම ප්‍රකෘති මට්ටමෙන් සිහිකල්පනාවෙන් ක්‍රියා කරන්නට නොහැකි වෙනවා. ඒ මත්වීම ප්‍රධාන වශයෙන්ම සිද්ධ කරන්නෙ මෝහය හා මානය මූලික වෙලා. මෝහයෙන්, අධික මානයෙන් යම් යම් කරුණු දැඩිව ග්‍රහණය කරගත්තහම ඒ නිසා අපේ මනසේ යම්කිසි මත්භාවයක් ඇතිවෙනවා. ඒක තමයි මදෝ චිත්තස්ස උපක්කිලේසො කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ හඳුන්වන්නෙ. මත්වීම එහෙම නැත්නම් මදය චිත්තොපක්ලෙශ ධර්මයක්, සිත කිළිටි කරන ධර්මයක්, සිතේ ප්‍රකෘතිය නැති කරන ධර්මයක්, සිතෙහි ආලෝකය ප්‍රභාව නැති කරන ධර්මයක් හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නෙ. එතකොට විභංග ප්‍රකරණයේ සිත කිළිටි කරන එබඳු මදය ඇති කරන කාරණා විසි හතක් පිළිබඳව දැක්වෙනවා ජාති මද, ගෝත්‍ර මද ආදී වශයෙන්. එහි ජාති මද කියලා කියන්නෙ උපන්නා වූ ජාතිය අනුව යම්කිසි මත්වීමක්, දැන් සමහරවිට අපිට ඇහෙන්නෙ මනුෂ්‍යයෝ තමයි උසස්ම ජාතිය, දෙවියොත් ඊට වඩා පල්ලෙහා, බ්‍රහ්මයොත් ඊටවඩා පල්ලෙහා, අපි තමයි මේ විශ්වය තුළ උසස්ම ජාතිය වෙන්නෙ. මනුෂ්‍යයින්ට තමයි ඕනම දෙයක්

කරන්නට පුළුවන්, අපිට ලොකු වරප්‍රසාදයක් ලැබිලා තියෙනවයි කියලා එතකොට ඒ කාරණාවල යම්කිසි නිරවද්‍යතාවයක් තියෙනවා. නමුත් අපි ප්‍රඥාවෙන් ඒ කාරණා නිවැරදිව වටහා ගන්නවා නම් ඒ මනුෂ්‍ය ආත්මභාවයෙහි අපිට ගත හැකි ප්‍රයෝජනය ගන්නට අපි වැයම් කරන්න ඕන. නමුත් හුඟක් වෙලාවට අපිට පෙනෙනවා එහෙම මනුෂ්‍ය ආත්ම භාවය තුළ අපිට ගතහැකි ප්‍රයෝජනය ගන්නවා වෙනුවට බොහොම අභිමානයෙන් යුක්තව, මෝහයෙන් යුක්තව ඒවා පිළිබඳව වර්ණනා කරන, අගය කරන අනික් සියල්ලන්ටම වඩා අපි තමයි උසස් කියන්න තමයි ඒක පාවිච්චි කරන්නේ. එතකොට අත්තුංකංසන පරවම්බන, දැන් මේ මදයෙන් බොහෝ කොට සිද්ධවෙන්නේ බොහෝ කොට තමන් උසස්කොට ගන්නවා. සියලු දෙනා පහත් හැටියට හඟිනවා. එතකොට ජාතිමදය මතුවුනාම මේ මනුෂ්‍ය වර්ගයා තමයි උසස්ම ජාතිය, අනිත් සියලු දෙනා ඊට පහළින් ඉන්නේ කියලා හිතනවා, කල්පනා කරනවා, ඒ විදියට ඒ ජාතියෙන් මත්වෙනවා.

දැන් අපි මේ කාරණා පරිස්සමින් තේරුම් ගන්නට ඕන මීට ඉහතදීත් අපි සිහිපත් කලා. යම්කිසි කෙනෙකුට මානයක් ඇතිවෙනකොට ඒ මානය දෙවිදියකින් ඇතිවෙන්නට පුළුවන් යථාවමානය සහ අයථාවමානය. යථාවමානය කියලා කියන්නේ තියෙන දෙයක් සම්බන්ධව ඇතිකරගන්නා සැසඳීම, මාන්තය. අයථාවමානය කියලා කියන්නේ නැති දෙයක් සම්බන්ධව ඇති කරගන්නා මාන්තය. දැන් මේ මදය බොහෝ විට මතුවෙන්නේ තියෙන දේවල් සම්බන්ධව. එතකොට ඒ තියෙන දේ සම්බන්ධව මෝහයෙන් සහ අධික මානයෙන් යුක්තව කල්පනා කරනකොට අවශේෂ කරුණු පැහැදිලිව දැකගත නොහැකි මට්ටමට අර තමන් හඟින කාරණය තුළම තමන් ගිලෙනවා. ඒක තමයි මත්භාවය හැටියට හඳුන්වන්නේ. එතකොට ජාතිමදය ඇතිවුනායින් පස්සෙ ඒ ජාතිය නිසා මත්වීමට පත්වෙනවා. අනිත් අයට දෙවියන්ට බ්‍රහ්මයින්ට ආදී අවශේෂ සත්ව කොට්ඨාශයන්ට තිබිය යුතු ගෞරවය, එහෙම නැත්නම් ඒ අයටත් යම්කිසි ගුණයක් තියෙන සත්වයින් ඒ අය අතරත් ඉන්න පුළුවන් කියන බව, ඒවා එතරම් සැලකිල්ලට ගන්නේ නෑ.

ඒ වගේම තිරිසන් සත්තු අතර වුනත් සාංසාරික වශයෙන් ගුණ පුරාපු අය ඉන්නට පුළුවන්. බෝසත්වරු පවා තිරිසන් ආත්මභාව වල උපදිනවා ඒ අත්දැකීම් ලබන්නට පූර්ණ වෙන්නට. එතකොට අර ජාති මදයෙන් මත්වුනු කෙනා මනුෂ්‍යත්වයම තමයි, මනුෂ්‍ය ජාතියම තමයි ශ්‍රේෂ්ට ජාතිය උසස් ජාතිය කියලා ඒ පිළිබඳව සිතනවා කල්පනවා කරනවා විනා ඒ මනුෂ්‍ය ජීවිතයෙන් ප්‍රයෝජන ගන්නට නෙවෙයි එක්තරා අභිමානයකින් තමයි ඒ ගැන කල්පනා කරන්නේ. ඊළඟට ගොත්තමද, ගෝත්‍ර මදයයි කියලා කියන්නේ තමන්ගේ පරම්පරාව පිළිබඳව මත්වීම. එතකොට ඒකත් උසස් පරම්පරාවක් වෙන්න පුළුවන්. හැබැයි ඒ උසස් පරම්පරාව හේතුකොට ගෙන, ඒ පරම්පරාව උසස් වෙන්නේ කුමක් හේතුකොට ගෙනද යහපත් සදාචාර ධර්ම නිසා, ගුණධර්ම නිසා තමන්ටත් ලෝකයටත් වැඩදායක විදියට තමන්ගේ පරපුරේ අය ජීවත් වුනු නිසා තමයි පරම්පරාවක් උසස් වෙන්නේ. නමුත් ඒ පරම්පරාවෙහි පවතින උසස් භාවය ඒ ගති ලක්ෂණ අනුව පවතිනවා නම් තමන් ඒ පරම්පරාවේ කෙනෙක් නම් තමනුත් ඒ ගති ලක්ෂණ මතුකරගන්න උත්සාහ කරන්න ඕන. එහෙම උත්සාහ කරනවා වෙනුවට අපේ වංශෙ මෙහෙම එකක් කියලා අර මේකට ඉතින් සමාජයේ කියන හොඳ පැහැදිලිව කාටත් තේරෙන වචනයක් තියෙනවා, වංශෙ කබල් ගානවා. වංශෙ කබල් ගානවා කියන්නේ තමන්ගේ වංශෙ තියෙන බලපූරුවත්කාරකම් හැකියාවන්, සුදුකම් අතීතෙ අපේ මුතුන් මිත්තො මෙහෙමයි,

අපේ තාත්තලා මෙහෙමයි, මුත්තලා මෙහෙමයි ඒ අනුන්ගේ කතන්දර ටික කිය කියා ඉන්නවා, තමන් එබඳු ගුණයක් වඩවගන්න බවක්, එබඳු ශ්‍රේෂ්ට තත්වයකට යන්න වැයම් කරන බවක් නෑ, දැන් හුගක් වෙලාවට අපිට පෙනෙනවා සිංහල ජන වර්ගයාටත් එහෙම අර්බුදයක් ඇතිවෙමින් පවතිනවා. සිංහලයෝ තමයි උසස්ම ජාතිය, සිංහලයෝ තමයි ප්‍රෞඪ ජාතිය එහෙම කතා කරනවා. ඒකෙ යම්කිසි සත්‍යයක් තියෙනවා. සත්‍යයක් තිබුණා වුනාට ඒ සිංහලයා ප්‍රෞඪ ජාතියක් බවට පත්වෙන්නෙ සිංහලයා උසස් ජන වර්ගයක් වෙන්නෙ කවර සාධක නිසාද. ගුණය සහ නුවණ, ඒ වගේම සම්බුද්ධ ශාසනය පවත්වන්නට කැපවීම, මනුෂ්‍යත්වයෙන් අන්‍ය ජන කොට්ඨාශයන්ට වඩා සැම කල්හිම උසස්ව ජීවත් වෙන්නට වැයම් කිරීම. එතකොට මේ කාරණා නිසා තමයි සිංහල ජාතිය උසස් ජාතියක් වෙන්නෙ. නමුත් මනුෂ්‍යත්වයෙන් පිරිහිලා ඒ වගේම ගුණධර්ම වලින් පිරිහිලා ශාසනික හැඟීමක් නැතිව, විවිධ මිත්‍යා දෘෂ්ටිත් ග්‍රහණය කරගෙන සිංහල කතා කරපු පමණින් ඒ අය කල්පනා කරනවා නම් සිංහල ජාතිය තමයි උසස් ජාතිය අනිත් අය නෙවෙයි, අපි තමයි ශ්‍රේෂ්ට ජාතිය එහෙම හිතනවා නම් ඉතින් එතන තියෙන්නෙ අර වංශ කබල් ගැමක් වගේ තමයි.

හැමවිටම අර ඉක්මගිය කාරණා ගැන හිතලා තමන්ට ආරූඪ කරගන්නවා එක්තරා අභිමානයක්. ඉතින් වර්තමානය වෙතකොට හුගක් වෙලාවට අපිට පෙනවා තමන්ගේ සංස්කෘතිය ගැන, ඒ වගේම ජාතිය ගැන, තමන්ගේ පරම්පරාවන් ගැන මේ බොහෝ දේවල් පිළිබඳව ඔය මදය ඇතිකරගෙන තියෙනවා, නමුත් අවශ්‍ය පමණට ඒ ගුණාංග තමන් තුළ ඇති කරගන්නට බොහෝ දෙනා උනන්දු නොවෙන ගතියක් පෙනෙනවා. ඉතින් ඒකත් ඒ මදයෙහි එක්තරා ලක්ෂණයක්. දැන් මත්වුනායින් පස්සෙ කායික වශයෙන් මත්වුනාමත් කෙනෙකුට කළයුතු නොකළ යුතු දේ හරියට පැහැදිලි කරගන්න බෑ. එතකොට ඒ තැනැත්තාට හිතෙන දේමයි හරි, ඒ හිතන විදියටමයි කටයුතු කරන්න ඕන කියලා තමයි ඒ තැනැත්තා හිතන්නෙ. එතකොට ඒ මත්වෙච්ච පුද්ගලයා සමහර වෙලාවට තමන් කිසිම මත්වීමක් නෑ කෙලින් යනවා කියලා පෙන්වන්න හිතාගෙන ඒ තැනැත්තා උත්සාහ කරනවා අනිත් අය ඉදිරියේ බොහෝම සෘජුව ගමන් කරන්න. එහෙම සෘජුව ගමන් කරන දරන උත්සාහය නිසාම තමයි ඔහු ඇදේට යනවා කියලා අනිත් අයට පෙනෙනෙ. අන්න ඒ විදියට ප්‍රකෘතියෙහි පවතිනවා කියලා පෙන්වන්න උත්සාහ කිරීම තුළම යම් විකෘතියකට පත්වෙනවා.

ඒ වගේම තමයි මේ මානසික මත්භාවය ඇතිවුනාම එයින් මත්වුනු තැනැත්තා තමන් තමයි ශ්‍රේෂ්ට, තමන් තමයි විශිෂ්ට කියලා අනිත් අයට අගවන්න යාම නිසාම ඒ තැනැත්තා අන් අය ඉදිරියේ හැල්ලුවට ලක්වෙන, අවතක්සේරුවට ලක්වෙන තත්වයක් ඇතිවෙන්නට පුළුවන්, කළයුත්ත නොකළයුත්ත ඒ අවස්ථානෝචිතව හැසිරෙන්න ඕන කොහොමද කියලා ඒ තැනැත්තාට පැහැදිලි නැතිව යනවා ඒ මත්වීමත් එක්කලා. ඒ විදියට ජාති මද, ගෝත්‍ර මද, ඊළඟට ආරෝග්‍ය මද. ආරෝග්‍ය මද කියන්නෙ නිරෝගීකමින් මත්වෙනවා. නිරෝගීකමින් මත්වෙනවා කියලා කියන්නෙ දැන් අපි හිතමු මේ කොරෝනා වසංගත තත්වය එහෙම තියෙනකොට මුඛ ආවරණයක් පළඳගන්න, දෑත් සෝදන්න, සමාජ දුරස්ථභාවය තියාගන්න, පරිස්සම් වෙන්න ඉතින් මෙහෙම කියනකොට නෑ අපි ඕවට එච්චර කලබල වෙන්නෙ නැහැ, අපිට එහෙම ප්‍රශ්නයක් නැහැ. අපේ ශරීරයේ හොඳට ප්‍රතිශක්තිය තියෙනවා, අපිට හොඳට නිරෝගීකම තියෙනවා, අපිට ඔරොත්තුදීමේ හැකියාව

තියෙනවා, පොඩි දේවල් වලින් අපි එව්වර භය වෙන්නෙ නෑ, ඕවට කලබල වෙලා හරියන් නෑ. අන්න ඒ විදියට සමහර වෙලාවට එක්තරා තමන්ගේ නිරෝගීකම පිළිබඳව අධිතක්සේරුවකට යනවා. ඉතින් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නෙ මුහුත්තංපිච්චෙ ආරෝග්‍යං පටිජානෙය්‍ය කිමඤ්ඤත්‍ර ඛාලයා - මොහොතකට හෝ තමන් නිරෝගී කියලා හිතනවා නම් මෝඩකම හැර අන් කුමක්ද. එහෙම තමයි නකුලපීතෘ ගෘහපතිතුමාට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නෙ. එතකොට මේ පඤ්චස්කන්ධයක් ඇතිව ජීවත් වෙන සත්වයෙකුට කවර මොහොතකවත් තමන් නිරෝගීයි කියලා අභිමානයට පත්වෙන්න පුළුවන්කමක් නෑ, නිරෝගීකම පවත්වාගන්න උත්සාහ කරන්න පුළුවන් හැකි පමණට. ඒ වගේම ඒ නිරෝගීකම ගැන සැලකිලිමත් වෙන්නට පුළුවන්. රෝග වලට බියපත් වෙනවා වෙනුවට ඒවාට නොබියව, නමුත් ආරක්ෂාකාරීව කටයුතු කරන්නට ඕන. ලෙඩක් දුකක් හැඳෙනවා කියලා ඒකට කල් ඇතිවම තැනිගෙන කයේ ප්‍රතිශක්තිය දුර්වල කරගන්නවා වගේම මානසික ප්‍රතිශක්තියත් දුර්වල කරගෙන අපි නිකං දුබල පිරිසක් බවට පත්වීම ගැන නෙවෙයි මේ කියන්නෙ. අනේ මේ ලෙඩක් තියෙනවා වසංගතයක් තියෙනවා කියලා අපි සියල්ල අතපය හකුලුවාගෙන ඉන්නට කියන එක නෙවෙයි. ඒ රෝගය පිළිබඳ අවශ්‍ය තරම් අවධානය පවත්වාගන්නට ඕන. ඒක පැතිරෙන්නේ කොහොමද කියන එක තේරුම් ගන්නට ඕන. තමන්ගේ නිරෝගීකම පවත්වාගන්නට අවශ්‍ය ප්‍රතිපදාව තමන් පුරුදු පුහුණු කරන්නට ඕන. එතකොට අවධිමත්වම, ප්‍රවේශමෙන් නිර්භයව කටයුතු කිරීම සුදුසුයි.

නමුත් අර ආරෝග්‍ය මදයෙන් මත්වුනු තැනැත්තා ඒ තැනැත්තා තුළ ප්‍රකට වෙන්නෙ අර රෝගය පිළිබඳව අද අවධානය යොමු කළ යුතු තරම් අවධානය යොමු කරන් නෑ. දැන් ඒ රෝගය අවතක්සේරුවට පත්කරනවා. තමන්ගේ නිරෝගීකම අධිතක්සේරුවට ලක් කරනවා. එතකොට එහෙම අධිතක්සේරුවට ලක් කරලා අපි කොහොමවත් ඒ වගේ අපිට එහෙම ප්‍රශ්නයක් එන් නෑ, අපිට එහෙම ලෙඩක් දුකක් හැඳෙන්නෑ, ඒ විදියට හිතනවා. දැන් සමහර කෙනෙකුට ඒක තමන් කරන කුසල් දහම් නිසා ප්‍රතිපදාව නිසත් ඒක එහෙම වෙන්නට පුළුවන්. අපිට තෙරුවන්ගේ පිහිට තියෙනවා, අපි හොඳට ගුණදහම් වඩනවා, අපි හොඳට ධර්මය ඇසුරු කරනවා, අපි භාවනා කරනවා, ඒ නිසා අපිට ප්‍රශ්නයක් වෙන්නෑ. එතකොට ගුණදහම් වඩපු නැති අයට විතරක් ද ලෙඩදුක් හැදිලා තියෙන්නෙ, එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ ලෙඩ වුනේ නැද්ද, එතකොට අවශේෂ රහතන් වහන්සේලා ලෙඩ වුන් නැද්ද. එතකොට ඒ උන්වහන්සේලාට ධර්මයේ අඩුවක් තිබිවි නිසාද. එහෙම නැත්නම් ප්‍රතිපදාවේ අඩුවක් තිබිවි නිසාද. එහෙම නෙවෙයි, එතකොට ප්‍රතිපදාවෙන් අපි පුරුදු පුහුණු කරන්නෙ අපේ මනසයි, ගුණ නුවණයි. නමුත් රෝගී වෙන්නෙ කයයි.

එතකොට මේවා පිළිබඳව හේතුඵල වශයෙන් අපේ මේ සාකච්ඡා මාලාව ආරම්භ කරපු මුල්ම අවස්ථාවේ අපි කතා කලේ ධම්මො හවේ රක්ඛති ධම්මචාරී කියන ගාථාවෙන් කරන ලද දේශනා පෙළෙන. එහි අපි එකින් එක පැහැදිලි කලානෙ විත්ත නියාම, කම්ම නියාම, බීජ නියාම, සතු නියාම, කම්ම නියාම ආදී මේ නියාම ධර්ම අපිට බලපාන්නේ කොහොමද කියලා. එතකොට එක කාරණයක් ගැන අවධානය යොමු කිරීමෙන් පමණක්ම අපිට අනිත් සියල්ලම සපිරෙන්නේ නෑ. මනස හොඳින් තියාගත්තා කියලා විතරක් අපිට කය නිරෝගීව තියාගන්නට පුළුවන්කමක් නෑ. ඒ නිසා සැලකිලිමත් වෙන්නට ඕන, අවධියෙන් ඉන්නට ඕන, නමුත් බියපත් වෙලා තැනිගෙන, දුබල වෙලා සෘණාත්මක විදියට හැමවිටම කල්පනා කළ යුතුයි කියන

එක නෙවෙයි මේකෙන් අදහස් කරන්නේ. යථා ස්වභාවය, බෞද්ධයෙක් හැටියට සෘණාත්මක චින්තනයක් නෙවෙයි ධනාත්මක චින්තනයක් නෙවෙයි යථාර්තවාදී චින්තනයක ඉඳලා එබඳු දැක්මක ඉඳලා කටයුතු කරන්නට පුළුවන් වෙන්න ඕන. ඉතින් මේ ආරෝග්‍ය මද ආදී මේ මදයන්ගෙන් මත්වුනහම තමන්ට ඒ යථා ස්වරූපය දකින්නට තියෙන ඉඩකඩ නැතිවෙලා යනවා. ඒකයි මේ චිත්තෝපක්ලේශ ධර්මයක් හැටියට හඳුන්වන්නේ. ඊළඟට යොබ්බන මද. යොබ්බන මද කියලා කියන්නේ තරුණ බවින් මත්වෙනවා. බොහෝ වෙලාවට අවුරුදු 18, 20, 25 ඔය අතර වගේ කාල වල තරුණ දරු දැරියන් ඒ තරුණ බවින් මත්වෙනවා. එතකොට අපිට ඕන දෙයක් කළහැකි කියලා තමයි හිතන්නේ. එතකොට කරන්න පුළුවන් දේයි, බැරිදේයි, කළ යුතු දේයි, නොකළ යුතු දේයි හැමදේටම අතපොවන්නට යනවා, ඒවයේ සීමා මායිම් හඳුනාගන්නේ නෑ. ඇයි ඒ? යෞවන බවින් මත්වෙලා. ඒ නිසා තමයි එබඳු වයස් මට්ටම් වල ඉන්න අය ඕනම අපරාධයකට පොළඹවන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. ඒ වගේම විවිධ දුරාවාරයන්ට ඇබ්බැහි කරවන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. ඒ වගේ වැරදි දේවල් වලට යොමු කරන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. අර යෞවන මදයෙන් මත්වෙලා.

එතකොට යම් කෙනෙක් අභියෝග කලොත් එහෙම තමුසෙට මේක කරන්න බෑ කියලා කිව්වොත් එහෙම ඒකම කරලා පෙන්වන්න තමයි උත්සාහ කරන්නේ. එතකොට ඒ තමන්ට කාය ශක්තිය හැකියාව තියෙනවා කියලා ඇතිකරගන්න අභිමානය. එයින් මනස මත්වීම නිසා කළහැකි නොහැකි දේවල් වෙන්කරලා හඳුනාගන්නට බැරිවෙනවා. ඒක තමයි ඒ මත්භාවයේ ස්වභාවය. ඒ චිත්තෝපක්ලේශ ධර්මයන්ගේ ස්වභාවය. ඊළඟට ජීවිත මදය. ජීවිත මදය කියලා කියන්නේ ජීවත් වීම තුළින් මත්වෙනවා. ඒ කියන්නේ දැන් අපි නිතරම අහනවා මරණයට පත්වෙනවා, ජීවිතය අනියතයි මේ කාරණා අපි නිතර අහනවා කියනවා සාකච්ඡා කරනවා. ඒ කොච්චර එහෙම සාකච්ඡා කලත් කිව්වත් සමහර කෙනෙක් දේවල් පිළිබඳව කල්පනා කරනකොට තීරණ ගන්නකොට, වැඩ කරනකොට කවමදාකවත් තමන් මිය යන් නැති අය හැටියට තමයි ඒවා පිළිබඳව තීන්දු තීරණ ගන්නේ, ඒවට එළඹෙන්නේ.

ඊළඟට ප්‍රශ්න වලට මුහුණ දෙන්නේ ගේ දොර ඉඩකඩම් යානවාහන රැකී රක්ෂා තමන්ගේ දේවල් සම්බන්ධව කටයුතු කරන්නේ කවමදාකවත් මේ ජීවිතේ අහෝසි වෙත් නෑ වගේ පදනමක ඉඳගෙන. ඒ මොකද ජීවත්වීමේ මදය, ඒකෙන් මත් වෙලා. එතකොට මරණයක් පිළිබඳව සංඥාවක් මනසට එන්නේ නෑ. ඒක තමයි ජීවිත මදය කියන්නේ. ඊළඟට ලාභ මදය. ලාභ මද කියලා කියන්නේ තමන්ට ලැබෙන ලාභයන්ගෙන් මත්වෙනවා. එතකොට ඒක ඉතින් එක එක්කෙනාට වෙනස් වෙනවා, ඒවා ඉතින් හැමෝටම සාධාරණ කාරණා නෙවෙයි, යම්කිසි ප්‍රතිලාභයක් දිගින් දිගට දීර්ඝ කාලයක් ලැබෙනකොට අපිට ඉතින් වරදින්නේ නෑ අපිට කවදාවත් එහෙම නැතිවෙන්නේ නෑ, අහිමි වෙන්නේ නෑ, අපිට කොතන ගියත් හරියනවා, ගහක් ගලක් උඩ හිටියත් අපිට ලැබීම් තියෙනවා, ඒවා වළකින්නේ නැහැ කියලා තමන්ට ලැබෙන දේ පිළිබඳව එක්තරා අභිමානයක්, මදයක් ඇතිවෙන්නට පුළුවන් ලාභය නිසා. ඊළඟට සත්කාර මද. යම් කෙනෙක් අන් අයගේ ගරු සත්කාර ලබනවා නම්, සත්කාර කියලා කියන්නේ අනිත් කෙනා තමන්ට නොයෙක් ආකාරයෙන් බුහුමන් දක්වනවා. තමන්ගේ වැඩකටයුතු ටික කරලා දෙනවා, තමන්ට උදව් කරනවා, ගෞරවයෙන් යුක්තව ඒ ඇප උපස්ථාන සිද්ධ කරනවා. ඉතින් එහෙම කරනකොට ඒවායින් මත්වීමට පත්වෙනවා.

ගොඩක් වෙලාවට සමාජයේ ප්‍රසිද්ධ වර්ත, ගෞරවනීය තනතුරු දරන වර්ත, ඒ වර්තවලට දීර්ඝ කාලයක් ඒ සත්කාර උපකාර ලැබෙනකොට එහෙම නැතිව පවතින්න බැරිවෙනවා ඒ ගොල්ලන්ට. ඒකෙන් මත්වෙනවා. අතකොට අනිත් අය තමන්ට සත්කාර කලේ නැත්නම් ඒ අය කුපිත වෙනවා. දැන් සමහර වෙලාවට හික්ෂුන් වහන්සේලාට එහෙම හුඟක් වෙලාවට මේ තත්වය ඇතිවෙන්න පුළුවන් නොදැනුවත්වම. තමන්ට ගිහි ජානතාව සත්කාර සම්මාන කරනකොට ඒක තමන්ගේ අනිවාර්ය ලැබීමක් හැටියට, ඒක තමන්ට ලැබිය යුතුම දෙයක් හැටියට හිතාගන්නවා. එතකොට යම්කිසි කෙනෙක් ඒ විදියට සත්කාර නොකළොත් ඒ පුද්ගලයා කිසි ශ්‍රද්ධාවක් නැති, ගුණයක් නැති, අසත්පුරුෂයෙක් හැටියට හිතලා ඒ තැනැත්තා සමඟ ගැටෙන්න කෝපයෙන් කල්පනා කරන්න සමහර විට සිතුවිලි යොමුවෙන්න පුළුවන්.

එතකොට පැවිද්දන්ට විතරක් නෙවෙයි, ගිහියන්ටත් ඒ විදියට සත්කාර ලැබෙනකොට, දැන් විශේෂයෙන් ගුරු වෘත්තිය තුළ ඉන්න අයට එතකොට වෛද්‍ය වෘත්තියෙහි යෙදෙන අයට, ඊළඟට නඩුකාරවරු හැටියට කටයුතු කරන අයට, ඒ වගේම සමහර වෙලාවට ඉහළ තනතුරු වල ඉන්න දේශපාලනඥයෝ හැටියට යම් කාලයක් කටයුතු කරන අයට එතකොට මේ ගොල්ලන්ට දීර්ඝ කාලයක් ඒ අනිත් අයගෙන් සත්කාර සම්මාන ලැබෙනවා. ඒ සත්කාර සම්මාන යම් අවස්ථාවක නොලැබුනොත් ඒවායින් කුපිත වෙන්නට ගැටෙන්නට පුළුවන්. කුමක් නිසාද? ඒ නිසා අර සත්කාරයන්ගෙන් මත්වෙලා. ඊළඟට ඒ ලැබෙන සත්කාර නිසාම ඒ අය අනිත් අයට තමන්ගේ බලපූරුවත්කාරකම් පෙන්වන්නට ඉදිරිපත් වෙන්නට පුළුවන් ඒ සත්කාර වලින් මත්වුනාම. ඊළඟට ගරුකාර මද. තමන්ට ගරු බුහුමන් කිරීම, ගරු කිරීම දකිනකොට හුනස්නෙන් නැගිටීම, එතකොට හිස පාත් කරලා ආචාර කිරීම, දැන් අපේ සමාජයේ තියෙනවානෙ යම්කිසි කෙනෙකුට ගරු කරනවා නම් හිස වැස්මක් දාගෙන ඉන්නවා නම් ඒක අයින් කරනවා, කුඩයක් ඉහළගෙන ඉන්නවා නම් ඒක හකුළගන්නවා, පාවහන් දාගෙන ඉන්නවා නම් ඒ දෙක ඉවත් කරගන්නවා, දකිනකොට වාඩිවෙලා ඉන්න තැනින් නැගිටිනවා, මේ විදියට ගරු කිරීම, එතකොට ඒ ගරු බුහුමන් දීර්ඝ කාලයක් ලබනකොට ඒ තැනැත්තා ඒවා තමන්ගේ ජීවිතේ සියලු දෙනා විසින් තමන්ට ලබාදිය යුතු තමන්ගේ උරුමයන් හැටියට සමහර වෙලාවට හිතාගන්නවා. එතකොට එහෙම හිතාගත්තහම ඒක නැතිවුනු තැන ගැටීම් ඇතිකරගන්නවා.

දැන් ඔය සමහර වෙලාවට ස්වාමීන් වහන්සේලා වුනත් බොහෝ අවස්ථාවල ඒ වගේ ගැටළු මතුකරගන්න තැන් තියෙනවා. ස්වාමීන් වහන්සේලාට සමාජය විසින් ගරු කිරීම, සත්කාර කිරීම සමාජයෙහි කාර්යයක් ඒක. එතකොට ඒක අපිට අනිවාර්යයෙන් ලැබිය යුත්තක් කියලා අපිට එහෙම තීතියක් ලෝකයට පනවන්න පුළුවන්කමක් නෑ. සමාජයෙන් ගරු බුහුමන් ලැබෙන විදියට ජීවත් වීම අපේ වගකීමක්. එහෙම ජීවත් වෙනවා නම් සමාජයෙන් ඒ ගරු බුහුමන් අපිට ලැබෙනවා. එතකොට අපි ගෞරවනීය ආකාරයට ජීවත් වෙනකොට සමාජයෙන් ගරු බුහුමන් ලැබෙත් නැත්නම් ඒ ගැන අපි කලබල වෙනවා නම් ඒ කියන්නෙ අපි ඒ ගරු බුහුමන් ලැබෙන හැටියට නෙවෙයි ජීවත් වෙලා තියෙන්නෙ ඊට වඩා දුර්වලවයි. එතකොට අපි ගෞරවනීය තත්වයෙන් ජීවත් වුනත් සමාජය සළකන් නැත්නම් ඒක සමාජයේ කටයුත්තක්. ඒක ඒ ගොල්ලගේ දුර්වලකමක්. ඒක අපි ඇඟට ගන්න ඕන නෑ. නමුත් මේ වෙනස හඳුනාගන්න බෑ, අර මදයෙන් මත්වුනු තැනැත්තාට. ඒක තමන්ට අනිවාර්යයෙන් ලැබිය යුතු කාරණයක් හැටියට දැඩිව උපාදාන කරගන්නවා.

ඊළඟට පුරෙක්කාර මද. පුරෙක්කාර මද කියලා කියන්න තමන් පෙරටු කොට කටයුතු කිරීම. එතකොට හැමතිස්සේම මට මූලිකත්වය දෙන්න ඕන. මාව පෙරටු කරගන්න ඕන. මට තමයි මුල් තැන දෙන්න ඕන. මගෙන් අහලා තමයි දේවල් කරන්න ඕන. එතකොට මගේ අනුමැතියක් නැතිව ඕවා කරන්න බැහැ. අන්න ඒ විදියට කල්පනා කරනවා. දැන් යම්කිසි ආයතනයක නිලතල වශයෙන් තමන් නම් එතන වගකීම දරන්නේ තමන්ගෙන් අහලා අනිත් අය ඒවා කරන්න ඕන කියලා සිතීම වරදක් නෙවෙයි. සාමාන්‍ය සමාජයේ මවක් හැටියට, පියෙක් හැටියට, සැමියෙක් හැටියට, බිරිඳක් හැටියට, දරුවෙක් හැටියට සාමාජිකයෙක් හැටියට එහෙම කටයුතු කරනකොට සියල්ලක්ම අපෙන් අහලා අපිව පෙරටු කරගෙනම කරන්න ඕන කියලා නියමයක් නෑනෙ. නමුත් එහෙම නොකළොත් ඒවා පිළිබඳව කුපිත වෙනවා. දැන් මේ වගේ අතීතයෙන් එහෙම සිදුවීම් පිළිබඳව දැක්වෙනවා.

බුදුරජාණන් වහන්සේ වැඩ සිටි සමයේ චිත්ත ගෘහපතිතුමා සම්බන්ධව. එතකොට මවිජ්ඣාසන්න කියන ග්‍රාමයේ විහාරස්ථානයේ සුධම්ම කියලා තෙරුන් වහන්සේ නමක් තමයි වැඩ හිටියේ. එතකොට චිත්ත ගෘහපතිතුමා ඒ සුධම්ම ස්වාමීන් වහන්සේ මුණගැහෙන්න නිතර යනවා. ගිහිල්ලා උන්වහන්සේට ගරු බුහුමන් දක්වනවා. ඉතින් විහාරස්ථානයේ කරන කියන හැමදෙයක්ම උන්වහන්සේගෙන් අහලා තමයි කරන්නේ. එක අවස්ථාවක සැරියුත්, මුගලන් මහතෙරුන් වහන්සේලා ඒ විහාරස්ථානයට වැඩම කලා. වැඩම කලාට පස්සේ චිත්ත ගෘහපතිතුමා විහාරස්ථානයට ගිහිල්ලා, දැන් වෙනදා ගිය ගමන්ම අර සුධම්ම හාමුදුරුවෝ තමයි මුණගැහෙන්නේ. නමුත් උන්වහන්සේට වඩා වස්වලිනුත්, උපසම්පදාවෙනුත් හැම පැත්තෙන්ම අර මහතෙරුන් වහන්සේලා, ඒ කියන්නේ සැරියුත් මුගලන් ස්වාමීන් වහන්සේලා ඊට වඩා ඉදිරියෙන් ඉන්නේ. ඒ වගේම මේ ශාසනයෙහි භාරධාරී හික්ෂුන් වහන්සේලා. ඒ නිසා චිත්ත ගෘහපතිතුමා මුලින්ම ගිහිල්ලා උන්වහන්සේලා මුණගැහිලා ස්වාමීනී, හෙට අපේ නිවසේ දානයට වැඩම කරන්න ඔබවහන්සේලාත් වැඩ ඉන්නවාද කියලා උන්වහන්සේලාත් එක්ක කතාබහ කරලා ඇවිල්ලා සුධම්ම හාමුදුරුවන් මුණගැහිලා උන්වහන්සේට කතා කරනවා. කතා කරලා ආරාධනා කරනකොට කියනවා, ස්වාමීනී මම සැරියුත් මුගලන් දෙනම වහන්සේටත් ආරාධනා කලා, උන්වහන්සේලාත් ඇරියුම පිළිගත්තා. එතකොට උන්වහන්සේලාත් හෙට වඩිනවා. ඔබවහන්සේත් පන්සලේ ඉන්න අනිත් ස්වාමීන් වහන්සේලාත් එක්ක වඩින්න.

මේකෙන් අර සුධම්ම හාමුදුරුවෝ හිත නරක් කරගත්තා. ඇයි, වෙනදා මේ මනුස්සයා ඇවිල්ලා හැමදාම මට කතා කරලා මගෙන් අහලා තමයි ඔක්කොම කරන්නේ. දැන් මේ අද විතරක් මට දෙවැනි තැන දුන්නා. එතකොට මාව පෙරටුකොටගෙන නෙවෙයි මේ කටයුතු කලේ. එතකොට ඒකෙන් කුපිත වෙලා පහුවදාට එන්න බෑ කියලා කිව්වා දානෙට. ඒක ප්‍රතික්ෂේප කලා. නමුත් පහුවදා දානෙට නොගිහිත් හිටියොත් ඒ පිළිබඳවත් මනසේ දෙගිඩියාවක් තියෙන්නේ. ඒ නිසා දානෙට ගියා. ගිහිල්ලත් අර චිත්ත ගෘහපතිතුමාට චෝදනා කලා, දොස් කිව්වා. ඊටපස්සේ චිත්ත ගෘහපතිතුමා, චිත්ත ගෘහපති කියලා කියන්නේ මාර්ගඵල ලාභී ආර්ය ශ්‍රාවකයෙක්. ඒ නිසා ඒ චිත්ත ගෘහපති තුමා සුධම්ම හාමුදුරුවෝ කරපු ප්‍රකාශන වල වැරදි තැන් පෙන්වලා දුන්නා. ඒ පෙන්වලා දුන්නාට පස්සේ හොඳටෝම කුපිත වෙලා ගිහිල්ලා මම මේක බුදුහාමුදුරුවොත් එක්ක ගිහිල්ලා කියනවා කියලා, චිත්ත ගෘහපතිතුමා කිව්වා ඔබවහන්සේ ගිහිල්ලා කියන්න.

ගැටළුවක් නෑ. ඊටපස්සෙ ගිහින් බුදුහාමුදුරුවොත් එක්කලා මේ කාරණය කියනවා. කිව්වට පස්සෙ බුදුහාමුදුරුවො සුධම්ම භික්ෂුවට චෝදනා කරලා, දොස් පවරලා, එහෙම නොකළ යුතුයි කියලා මොකද ඒ පාඨග්ජන භික්ෂූන් වහන්සේ නමක්. එතකොට අර තමන්ම මූලික කොටගෙන, තමන්ම පෙරටු කොටගෙන කටයුතු කරන්න කියන මේ ආකල්පයත් එක්කලා තමයි අර ගැටුනේ. ඊටපස්සෙ බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා, නියම කරනවා ගිහිල්ලා චිත්ත ගෘහපතිගෙන් සමාවක් ගන්නට ඕන, ඒ තමන් අතින් වෙච්චි වැරද්දට. ඒ කියන්නේ වැරදලා සමාව ගන්නවා කියන එක නෙවෙයි. භික්ෂුවක් සහ ගිහියෙක් අතර පරතරයක් තියෙනවා.

නමුත් සම්බුද්ධ ශාසනයෙහි යහපත, අයහපත යම්කිසි ගිහියෙක් හෝ පැහැදිලි කරලා දෙනවා නම් නිවැරදිව අපි පැවිද්දේය කියලා අභිමානයෙන් ඒවා නොසලකා හරින්නට ඉඩක් නෑ. ගිහියෙක් වුනත් හොඳ දෙයක් කියාදෙනවා නම්, නිවැරදි දෙයක් කියාදෙනවා නම් අර්ථ සම්පන්නව ධර්මයට අනුකූලව, විනයට අනුකූලව යමක් පැහැදිලි කරනවා නම් ඒකට ඇහුම්කන්දීමට සිදුවෙනවා භික්ෂුවට වුනත්. එතකොට ගිහියා සහ පැවිද්දා කියන දෙදෙනා අතර සීලයේ පරතරය වෙනම කාරණයක්. සීලයේ පරතරයක් තියෙනවා. නමුත් ප්‍රතිපදාව අතින් අපි දෙපිරිසම එකම නිර්වාණ මාර්ගයක ගමන් කරන නිසා එතනදි අපිට හැමතිස්සෙම ගරු කරන්න ඕන. අපිව පෙරටු කරගෙනම වැඩ කරන්න ඕන කියලා එහෙම නියමයක් නෑ. ඒ අන් අය විසින් අපිව පෙරටු කරගන්නා තත්වයට ගෞරවනීය ආකාරයෙන්, පූජනීය ආකාරයෙන් පැවතීම භික්ෂුවකගේ වගකීමක්. එතකොට අතින් අය ඒක සැලකිල්ලට ගෙන කටයුතු කරනවාද නැද්ද කියන එක ඒ ගොල්ලන්ගේ කාරණයක්. එතකොට ඒක අපිට ලැබිය යුතුමයි කියලා හිතනකොට ඒක අපේ මානසික දුර්වලකමක් තමයි එතනදි මතුවෙන්නේ. ඒ තමයි පුරෙක්කාර මද. ඊළඟට පරිවාර මද. පරිවාර මද කියලා කියන්නේ පිරිවර සම්බන්ධව. අපිට හුඟාක් පිරිවර ඉන්නවා අපි ඉතින් මොකක් හරි කරන්න අතගැහුවොත් ඕන තරම් අපිට පිරිස ඉන්නවා උදව් කරන්න. එතකොට අපේ දායකයෝ මෙහෙමයි, අපේ ඥාතීන් මෙහෙමයි, අපේ හිතවතුන් මෙහෙමයි, ඉතින් අපිට මොන වැඩේ කලා වුනත් ඒවට ඕන තරම් උදව් කරන්න සහාය දෙන්න කැපවෙන්න පිරිස ඉන්නවයි කියලා තමන්ගේ පරිවාරය පිළිබඳව ඇතිකරගන්නා මත්වීම.

ඊළඟට හෝග මද. හෝග මද කියලා කියන්නේ භෞතික සම්පත්. භෞතික සම්පත් ගෙවල් දොරවල්, ඉඩකඩම්, යානවාහන, මිලමුදල්, ව්‍යාපාර, වතුපිටි එබඳු දේවල් වලින් තමන් ආධ්‍ය නම් ඒවා පිළිබඳව යම්කිසි කෙනෙකුට මත්වීමක් ඇතිවෙන්නට පුළුවන්. එතකොට ඒවා නිකං සදාකාලික දේවල් වගේ හිතාගෙන වැඩකටයුතු කරනවා. ඒ වගේම අතින් අයට ඒවයේ බලපූලුවන්කාරකම් පෙන්වන්නට යනවා. ඒ විදියට නොයෙක් දුබලකම් මතුවෙන්නට, ඒ හෝග මදය හේතුවෙන්නට පුළුවන්. ඊළඟට වණ්ණ මද. වර්ණ මද කියලා කියන්නේ ශරීර වර්ණයෙන් මත්වෙනවා. ඒ වගේම තමන්ගේ කීර්තිය ආදිය නිසා එබඳු මත්වීමක් ඇතිවෙන්නත් පුළුවන්. ඒකත් වණ්ණ මද කියන තැනටම තමයි ගණන් ගන්න වෙන්නේ. යම්කිසි කෙනෙක් පිළිබඳව ගුණ සෝෂාව, කීර්ති සෝෂාව බොහෝ දෙනා අතර පැතිරී යනවා නම් ඒවයින් යම් ප්‍රමාණයක්ට මත්වෙනවා. එතකොට ඒවා අනිත්‍ය ධර්ම, තාවකාලික ධර්ම කියලා එහෙම කල්පනා වෙන්නේ නෑ. ඒවා හේතුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගත්තු සංකත ධර්ම කියලා හිතන්නේ නෑ. එතකොට ඒකෙන් මත්වුනාම ඒක යම් මොහොතක අහෝසි වෙන්න පුළුවන් කියන සංඥාවක් වත් එන්නේ නෑ.

ඒවයෙන් මත්වෙලා ජීවත් වෙනවා, පවතිනවා යම් මොහොතක ඒවා හිටිහැටියේ අහිමි වුනාහම තමන් කඩා වැටෙනවා. එතකොට ශරීර වර්ණයත් එහෙමයි, සදාකාලිකව තමන්ගේ පැහැපත් බව තියෙනවා වගේ හිතාගෙන ඉන්නවා. ඉතින් ඒවා වෙනස් වෙනකොට තමන් දුකට පත්වෙනවා. මේ විදියට මානසික දුක්ඛ දෝමනස්සයන් ඇතිවීමටත්, ඒ වගේම සිත කිළිටි වීම නිසා යහපත අයහපත තෝරා බේරාගන්නට නොහැකි වෙන්නත් ඒ මනස කිළිටි කරන මේ මදය නැමැති ක්ලේශය හේතුවෙනවා. ඊළඟට සුත මද. සුත මද කියලා කියන්නෙ හුඟාක් දේවල් අහලා තියෙනවා, අපි අහවල් අහවල් පොත් කියලා තියෙනවා, මට මේ විෂය ගැනත් දැනුම තියෙනවා, මේ විෂය ගැනත් දැනුම තියෙනවා, ත්‍රිපිටකයේ මං මෙව්වර පොත පත කියවලා තියෙනවා, සූත්‍ර මෙව්වර ගණනක් කියවලා තියෙනවා. ඒ විදියට තමන් දන්නා දේවල් පිළිබඳව ඇතිවෙන මත්වීම. ඒකත් අර විදියටම බොහෝ අන්තර්ගතයන්ට හේතුවෙනවා.

දැන් බහුශ්‍රැත භාවය බුදුරජාණන් වහන්සේ මංගල කාරණයක් හැටියට දේශනා කලා. ඒ වගේම බහුශ්‍රැතභාවය තවත් තැනක තථාගතයන් වහන්සේ කෙලෙස් මතුවෙන්නත් සාධකයක් හැටියටත් පෙන්වා දෙනවා. දැන් හික්ෂුන් වහන්සේලාට වසර විස්සක් මුළුල්ලේම ශික්ෂාපද පනවන්නේ නැතිව ඉඳලා වසර විස්සකට පස්සේ ශික්ෂාපද පනවද්දී, ඒ ශික්ෂාපද පනවන්න හේතු හැටියට කරුණු බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වනවා. එතන එක් කාරණයක් තමයි බාහුසච්චං මහත්තං පත්තො හොති - හික්ෂුන් වහන්සේලා බහුශ්‍රැත භාවයෙන් වැඩිවීම. ඒ කියන්නෙ බොහෝ ඇසු පිරු තැන් ඇති බව, බොහෝ දැන උගත්කම් ඇති බව. ඒක එක හේතුවක් වෙනවා ගැටළු මතුවෙන්න. ඒ කියන්නෙ පණ්ඩිත කම් වැඩිවීම. පණ්ඩිතකම් වැඩිවුනාම කරන්න ඕන දේ නෙවෙයි කරන්නෙ. අර කතාවට කියන්නෙ පණ්ඩිතයාට ඒදණ්ඩෙ යන්න බෑ කියලා. ඒ වගේ පණ්ඩිතකම් වැඩිවෙනකොට කරන්න ඕන වැඩේ කරන්නෙ නෑ, නිකං අනවශ්‍ය ගැටළු ගොඩක් ඇතිකරගන්නවා. එතකොට ඒ බහුශ්‍රැත භාවය මෙලොව පරලොව අභිවෘද්ධියට හේතුවෙන කාරණයක් වෙන්නට පුළුවන්. වැරදි විදියට උපාදාන කරගත්තොත් මෝහයෙන් මානසයේ ග්‍රහණය කරගත්තොත් තමන්ගේ දැනුම පෙන්වන්න, තමන්ගේ උගත්කම පෙන්වන්න, තමන්ගේ පණ්ඩිතකම පෙන්වන්න ගිහිල්ලා අවශ්‍ය දේ කළ යුතු දේ නෙවෙයි කරන්නෙ, නිකං ඒවා පෙන්න පෙන්න අනිත් අය යටපත් කරමින්, තර්ක විතර්ක කරමින්, වාද විවාද කරමින් ගැටළු ඇතිකරගන්නවා විනා ශාසනික ප්‍රතිපදාව තුළ නිවැරදිව පවතින්නට සමත් වෙන්නෑ.

දැන් අද සමාජය දිහා බැලුවහම හරියට අපිට පෙනවා ඒ සුත මදයෙන් මත්වෙව්ව අය. මොන දේ කතා කරන්න ආවා වුනත් මහජනයා තුළ ප්‍රඥාව අවදි කරන්න නෙවෙයි උත්සාහ කරන්නෙ. තමන්ගේ පණ්ඩිතකම් කියවන්න තමයි උත්සාහ කරන්නෙ. තමන් දන්නවා කියලා අගවන්න තමයි උත්සාහ කරන්නෙ. සාකච්ඡාවකට ගියත්, ධර්ම දේශනාවකට ගියත්, වෙනත් දේශනාවකට ගියත් පොතපත ලියලා තියෙන ඒවා අරගෙන බැලුවා වුනත් තමන්ගේ දැනුම පෙන්වන්න, තමන්ගේ බහුශ්‍රැත භාවය පෙන්වන්න ගිහිල්ලා මිසක් මේක කියවනකෙනාට, අහන කෙනාට වැඩක් වෙනවාද ප්‍රයෝජනයක් වෙනවාද එහෙම සංඥාවක් නෑ ගොඩක් දෙනෙකුට. එතකොට ධර්ම දේශනයකින් අවශේෂ දේශනයකින්, පොතපතකින් සාකච්ඡාවකින් අපි බලාපොරොත්තු වෙන්නෙ මිනිස්සුන්ගේ ප්‍රඥාව අවදි කරන්නයි කියන සංකල්පය යටපත් වෙලා ගිහිල්ලා ඒ දැක්ම යටවෙලා ගිහිල්ලා තමන්ගේ

පණ්ඩිතකම පෙන්වන එක මූලික වෙලා. ඒක අපට ඒ වගේ ප්‍රශ්න ඇතිවෙනවා. දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා තමන් වහන්සේ අවබෝධ කරගත්තු ධර්මය අර සිංසපා කියන ඇට්ටේරියා වනයේදී උන්වහන්සේ කොළ මිටක් අතට අරගෙන පෙන්වනවා, මේ අතේ තියෙන කොළ ද වැඩි මේ වනාන්තරයේ කොළ ද. ඉතින් හික්ෂුන් වහන්සේලා සිහිපත් කරනවා ස්වාමීනී වනාන්තරයේ තියෙන කොළ අප්‍රමාණයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ එහිදී සිහිපත් කරනවා මහණෙනි, ඒ වගේ තමයි මා විසින් අවබෝධ කළ ධර්මය මේ වනාන්තරයේ කොළ වගේ අප්‍රමාණයි. නමුත් නුඹලාට දෙසු දහම මේ අතට ගත්තු කොළ මිට වගේ. ඇයි, ඒ අවබෝධ කරගත්තු ඔක්කොම අතින් අයට තමන්ගේ දැනුම පෙන්වන්න, තමන්ගේ ඥාණය පෙන්වන්න බුදුවරු දේශනා කරන් නෑ, මොකද එහෙම දේශනා කලොත් ඒකෙන් හානියක් වෙන්නේ. එක්කො ඒ දේශනාව අහලා තේරුම් ගන්න තවත් බුදු කෙනෙක් ඉන්න ඕන. එහෙම නැති කෙනෙක් ඒක අහගෙන හිටියොත් ඒ මනුස්සයා වික්ෂිප්ත වෙනවා, වටහා ගන්න බැරිවෙනවා, එතකොට සැක සංකා ඇතිවෙනවා, ඔවුන්ට ලොකු අනර්ථයක් ඇතිවෙනවා, වාද විවාද තර්ක විතර්ක කරන්න පටන් ගන්නවා තමන්ට විෂය වෙන්නේ නැති නිසා. එහෙම ලොකු අර්බුදයක් ඇතිවෙනවා.

ඉතින් බුදුවරු ලෝකෙ පහළ වෙන්නේ මහජනයා ඒ විදියේ අර්බුදයකට පමුණුවන්නට නෙවෙයි. දැනටමත් ඉන්න අර්බුදයෙන් මුදවාගන්නට. එයින් ලෙහන්නට. ඉතින් ඒ සඳහා බුදුවරු ඒ අයට අවශ්‍ය දේ සුදුසු දේ පමණයි දේශනා කරන්නේ. ඉතින් ඒ තථාගතයන් වහන්සේ අනුව යන බුද්ධ ශ්‍රාවකයෝ හැටියට, හික්ෂු හික්ෂුණි උපාසක උපාසිකා කියන සිව්වනක් පිරිස හැටියට ගිහි පැවිදි අපි හැමෝගෙමත් වගකීම වෙන්නේ අපි දන්නා දේ සියල්ලම කියලා පණ්ඩිතකම් පෙන්වන්නට කියවන එක නෙවෙයි. අතින් අයට මේ අහන දෙයින් ප්‍රයෝජනයක් ගන්න, ඒ අයගේ දුර්වලකම් අඩු කරගන්න, ප්‍රඥාව අවදි කරගන්න යෝග්‍ය විදියට යමක් පැහැදිලි කරලා දෙන්නට, පොත පත බෙදීමේදී දේශනා කිරීමේදී සාකච්ඡා කිරීමේදී ඒ ගැන අපි සැලකිලිමත් වෙන්නට ඕන. අපි මිට පෙර දිනෙකත් කතා කලා, දැන් ප්‍රශ්න අහනකොට වුනත් ධර්ම සාකච්ඡාවකදී තමන්ගේ දැනුම පෙන්වන්න ප්‍රශ්න අහලා වැඩක් නෑ. එක්කො තමන් අහලා යමක් ඉගෙන ගන්න, එහෙම නැත්නම් අතින් අයට යමක් ඉගෙන ගන්නට අවස්ථාව සළස්වලා දෙන්න. ඒ විදියට ඕන අපි යම්කිසි ප්‍රශ්නයක් මතුකරන්න. එහෙම නැතිවුනොත් අර සුත මදය තමයි එතන මතුවෙන්නේ.

ඊළඟට පටිභාණ මද. පටිභාණ මද කියලා කියන්නේ වැටහීම. යම් කාරණයක් නිවැරදිව වැටහෙනවාට කියනවා පටිභාණය කියලා. එතකොට ඒ වැටහීම පිළිබඳව මත්වීමක් ඇතිවුනයින් පස්සෙ එතකොට සියල්ල දන්නවා වගේ තමයි පෙනී හිටින්න උත්සාහ කරන්නේ. මට තමයි වැටහෙන්නේ, අතින් අයට තේරෙන ඒවා, ඒවා නිවැරදි නෑ. ඒවායේ අඩුපාඩුකම් තියෙන්නට පුළුවන්. මේ මට වැටහෙන හැටි තමයි හරියටම හරි. අන්න එහෙම කල්පනා කරනවා. එතකොට දැන් පුද්ගලිකව ගත්තහම අපි සියලු දෙනාගේම ඔය ගතිය යම් ප්‍රමාණයකට තියෙනවා. ඒ කියන්නේ දැන් අතින් අය යම් අදහසක් ප්‍රකාශ කලොත් ඒවායේ යම් දුර්වලකම් තියෙන්න පුළුවන්. මගේ මනසින් යම් අදහසක් එනවා නම් ඒවා මොකුත් ආයෙ සන්ශෝධනය කරන්න කිසිදෙයක් නෑ, ඒ එන්නේ හොඳම එක, ඒ එන්නේ හරිම එක. කියලා අන්න එහෙම ආකල්පයක් අපි තුළ තියෙනවා. ඒ නිසා තමන්ට ඇතිවෙන හැඟීම පිළිබඳව නැවත විචාර පුරකව බලන්න ගොඩක් වෙලාවට පෙළඹෙන්නේ නෑ.

එතකොට වැරදීමක් තියෙනවාද කියලා සිතා බලන්නට පෙළඹෙන්නෙ නෑ. විමසන්නට පෙළඹෙන්නෙ නෑ. ප්‍රත්‍යාවේක්ෂණයකට පෙළඹෙන්නෙ නෑ. හැබැයි අනිත් අය කියන කරන දේවල් ගැන අපි ගොඩාක් සැලකිලිමත් වෙනවා. ඉතින් ඒක තමයි අර කියන්නෙ අනිත් කෙනාගේ ඇහේ තියෙන පොල් කෙන්ද පේනවා, තමන්ගේ ඇහේ තියෙන පොල් පරාලෙ පේන් නෑ. ඒ මොකද ප්‍රත්‍යාවේක්ෂණයක් නැති නිසා. ඉතින් එහෙම වෙන්නෙ මොකක් නිසාද, ඒ පටිභාණ මද. මට තමයි හොඳට වැටහෙන්නෙ මේක, මට වැටහෙන එක තමයි හරිම දේ අන්න එහෙම ආකල්පයක් පෘථග්ජන සත්වයන් තුළ මමත්වයන් එක්කලා සක්කායදිට්ඨියත් එක්කලා බැඳී පවතිනවා. ඊළඟට රත්තඤ්ඤාන මද. රත්තඤ්ඤාන කියලා කියන්නෙ බොහෝ කාලයක් යම් තනතුරක, යම් පදවියක ඉඳලා බොහෝ කාලයක් අත්දැකීම් ලත්.

දැන් ඔය සමහර වෙලාවට වැඩිහිටි මව්පියෝ අත්තම්මලා සීයලා ඒගොල්ලන්ට යම් කාරණයක් කියාදෙන්න ගියොත් එහෙම ඒගොල්ලෝ ආ උඹලා එනවද අපිට උපදෙස් දෙන්න, අපි මේ කෙස්ස පැහැනේ නිකං ද. මේ ගොල්ලෝ මේ අද ඊයෙ ඉපදිලා අපිට උපදෙස් දෙන්න එනවා. ඒ මොකද අර රත්තඤ්ඤාන මදය. අපි මේ ඉපදිලා දැන් බොහෝ කල් ගතවෙලා තියෙන්නෙ. අපි මේ සමාජයේ හොඳට තෙම්පරාදු වෙලා ඉන්නෙ, හොඳට අත්දැකීම් ලබලා ඉන්නෙ. ඒ ගොල්ලෝ හිතනවා එහෙම. එතකොට ඒ අපි දන්නා දේට අපේ ඒ අත්දැකීම් වලට එහා ගිය දෙයක් ආයෙ තියෙන්න බෑ වගේ ගතියක් ඒගොල්ලෝ හිතනවා. එහෙම වුනොත් එතන ලොකු හානියක් සිද්ධ වෙනවා. එතකොට තමන්ට එබඳු අත්දැකීම් තියෙනවා නම් ඒක හොඳයි. ඒ අත්දැකීම් ප්‍රයෝජනයට ගනිමින් යහපත සඳහා ක්‍රියාත්මක වෙන්නට ඕන. නමුත් යහපත සඳහා ක්‍රියාත්මක වෙනවා වෙනුවට අර විදියට තමන් කටයුතු කරන්නෙම තමන්ට හිතෙන විදියට. එතකොට එතන තියෙන්නෙ රත්තඤ්ඤාන භාවය නෙවෙයි එතන තියෙන්නෙ හිතුවක්කාරකම. එතකොට යම්කිසි කෙනෙක් දෙන උපදේශයකට ඇහුම්කන් දෙන්න සූදානම් නෑ. ඒක ගණනකට ගන්න ලැස්ති නෑ. ඒවයෙහි වටිනාකමක් තියෙනවා කියලා හිතන්න කැමැති නෑ. එතකොට අපි කොච්චර පැරණි වුනා වුනත්, අපි කොච්චර අත්දැකීම් ලැබුවා වුනත් අපි ඒ නොලබපු අත්දැකීම් තියෙන්න පුළුවන්. තව කෙනෙකුට සංසාරික හුරුවක් අවබෝධයක් ඊට වඩා තියෙන්න පුළුවන්.

ඉතින් මේවා අපි සහේතුකව තේරුම් ගන්නට ඕන. එහෙම තේරුම් ගන්නට මනස සමබර වෙන්නෙ නෑ අර රත්තඤ්ඤාන මදය නිසා. අපි තමයි බොහෝ කල් ගත වෙච්චි අය, මේ තනතුරු අපි මේ ඊයෙ පෙරේදා නෙවෙයි දරන්නෙ, අපි මේ මහණ වුනේ අද ඊයෙ නෙවෙයි මේ ගොල්ලෝ අපිට මේ විනය උගන්වන්න එනවා, අන්න ඒ වගේ තමන්ගේ පැරණි බව, රත්තඤ්ඤාන කියන්නෙ බොහෝ ඉක්මගිය රාත්‍රීන් ඇති. ඒ කියන්නෙ දවස් බොහෝ ගණනක් ඉක්ම ගිහිල්ලා. තමන් ඉපදිලා හෝ තමන් තනතුරක් දරමින් හෝ බොහෝ දින ගණනක් ඉක්ම ගිහින් කියන එකයි රත්තඤ්ඤාන කියලා කියන්නෙ. එතකොට රත්තඤ්ඤාන මදය කියලා කියන්නෙ ඒ විදියට යමක් පැරණි වීම නිසා, කල් ගත වීම නිසා ඒ තුළින් ඇතිවෙන්නා වූ මදය. ඊළඟට පිණ්ඩපාතික මද. පිණ්ඩපාතික මද ඉතින් පැවිද්දන්ට තමයි ඇතිවෙන්නෙ පිණ්ඩපාතය නිසා. ඒ කියන්නෙ අනිත් අය නං ඉතින් අපි වගේ පිණ්ඩපාතික නෙවෙයි. බුදුහාමුදුරුවෝ වර්ණනා කලේ පිණ්ඩපාතයෙන් වැඩෙන්නයි, ගෙන් ගෙට ගිහිල්ලා පිඩු සිගාගෙන ජීවත් වෙන්න. ඒ උසස්ම ජීවිතය තමයි අපි පවත්වාගෙන යන්නෙ. මේ අනිත් හාමුදුරුවරුන්ට ඒ මොකක්වත් හැඟීමක් නෑ.

උන්වහන්සේලා මේ ගෙවල්වල දානවලටත් වඩිනවා, ගෙනත් දෙන දේත් වළඳනවා, ඉතින් බුද්ධ ප්‍රඥප්තිය නෙවෙයි ඒගොල්ලො අනුගමනය කරන්නෙ. බොහෝ ලාභ සත්කාර ඇතිව කටයුතු කරනවා. අපි නම් එහෙම නෙවෙයි. අපි මේ දවසේ පාත්‍රය අරගෙන ගෙයක් ගෙයක් ගානෙ පිඩුසිගා ගෙන ගිහිල්ලා බුදුහාමුදුරුවො දේශනා කල විදියටම තමයි අපේ ජීවිතේ පවත්වන්නෙ කියලා අර පිණ්ඩපාත චාරිකාව බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කලේ අනතිමානී බව සඳහා, අල්පේච්ඡතාවය සඳහා, සන්තුට්ඨිතාවය සඳහා. ඒ අල්පේච්ඡතාවය සඳහා, අනතිමානී බව සඳහා දේශනා කරපු පිණ්ඩපාත චර්යාව අභිමානය සඳහා, අතිමානය සඳහා ඒ වගේම මහිච්ඡතාවය සඳහාත් යොදාගන්නවා සමහරක් අය. ඉතින් ඒ වගේ තත්වයන් ඇතිවෙන්නෙ ඇයි, කාරණය හරිහැටි වටහා නොගැනීම නිසා.

ඉතින් දවසක් එක ස්වාමීන් වහන්සේ නමක් ඒ වගේ සිහිපත් කරනවා දානෙකට ගියත්, තමන් පාත්‍රය අරගෙන ගියත් අනිත් හාමුදුරුවො කවුරුවත් පාත්‍ර අරගෙන ඇවිත් තිබුන් නෑ, ඉතින් ඒ සියලු දෙනා අතරේ තාරාවෝ අතරේ හංසයෙක් වගේ, එහෙම නැත්නම් කපුටන් අතරේ කොහෙක් වගේ ඉතින් මම සිංහනාද කරමින් අර සියලු හික්මුන් වහන්සේලා අතරින් මං විතරයි පාත්‍රයක් ගෙනිහින් තිබුනේ. ඉතින් මං ඒ අය අතර සිංහ නාද කර කර දානෙ වැළඳුවා කියලා එහෙම ප්‍රකාශනයක්. එතෙකොට දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ පාත්‍රයේ වළඳන්න කියලා කිව්වෙ එහෙම හිතන්නට නෙවෙයි. පාත්‍රයේ වළඳන්නට කියලා කිව්වෙ අල්පේච්ඡතාවය සඳහා, සන්තුට්ඨිතාවය සඳහා, අනතිමානී බව සඳහා, පහසුව සඳහා, සරලබව සඳහා. එතෙකොට ඒ පාත්‍රයේ වැළඳීම කියන එක අභිමානය සඳහා අනිත් අයට වඩා තමන් උසස් කියලා සිතීම සඳහා යම්කිසි කෙනෙක් පාවිච්චි කරනවා නම් එතන තියෙන්නෙ අර කියන ආකාරයට මදයෙන් මත්වීමක්. තමන් කරන දේම තමයි හරි, තමන්ගේ ප්‍රතිපත්තිය තමයි හරි. දැන් අපි මුලින්ම කිව්වා මේ මානය කියන එක ක්‍රම දෙකකින් ඇතිවෙන්න පුළුවන් කියලා. යථාවමාන, අයථාවමාන. අයථාවමාන කියන්නෙ නැති දේවල් ගැන ඇතිවෙන පුහුමානය. යථාව මාන කියලා කියන්නෙ ඇත්තටම තියෙන දේවල් පිළිබඳව ඇතිවෙන මානය.

එතෙකොට උන්වහන්සේ පාත්‍රයේ වළඳනවා කියන එක ඇත්ත දෙයක්. එතෙකොට අනිත් ස්වාමීන් වහන්සේලා පාත්‍ර ගෙනල්ලා නෑ උන්වහන්සේලා පිගන් වල දානෙ වළඳනවා කියන එක දැන් එතෙකොට මේක බොරුවක් නෙවෙයි, ඇත්ත කාරණයක්. හැබැයි ඇත්ත කාරණය පාදක කොටගෙන තමන්ගේ මනසේ ක්ලේශයක් උපදිනවා. එතෙකොට කාරණය ඇත්ත උනාට ඒක දැඩිව මෝහයෙන් සහ මානයෙන් ග්‍රහණය කරගත්තහම ඒ පිළිබඳව ඇතිවෙන අභිමානයෙන් තමන්ගේ මනසේ සිහිබුද්ධිය යටපත්වෙනවා. සති සම්පජ්ඣාදිය නැතිව යනවා. එතෙකොට මමමයි ශ්‍රේෂ්ට, අනිත් අය පහත් කියන ඒ ක්ලේශය උපදිනවා. එතෙකොට එතන ප්‍රඥාවක් නැතිව යනවා. ප්‍රඥාව මොට වෙනවා. එතෙකොට මේ විදියට බරපතල අනර්ථයක් සිද්ධ වෙනවා එබඳු කාරණා වලින් තමන් අතිමානය ඇතිකරගන්න කොට. ඉතින් ඒවා තුළින් තමයි මේ මදය හෙවත් මත්වීම ඇතිවෙන්නෙ. ඊළඟට අනවඤ්ඤාන මද. ඒ කියන්නෙ අනිත් අයගෙන් තමන්ට අපකීර්තිය පැමිණෙනවා නම් ඒ තැනැත්තා අපකීර්තියට පත්වෙව්ව කෙනෙක් හැටියට එහෙම නැත්නම් අනිත් අයගේ චෝදනා ලැබූ කෙනෙක් හැටියට සඳහන් වෙනවා. එතෙකොට යම්කිසි කෙනෙක් ඒ විදියට දීර්ඝ කාලයක් කාගෙන්වත් චෝදනාවක් විඳින්නැතිව, නිග්‍රහයක් විඳින්නැතිව කටයුතු කරනකොට අපි කාගෙන්වත් බැනුම් අහලා නෑ, අපි කාගෙන්වත් දොස්

අහලා නෑ, අපි නිකං අවශ්‍යවට ලක්වෙලා නෑ කවුරුවත් ඉදිරියේ එහෙම යම්කිසි අභිමානයක් ඇතිවෙන්නට පුළුවන්. ඒක තමයි අනවශ්‍යඥාන මද කියලා කියන්නේ. ඊළඟට ඉරියාපත මද, ඉරියව් පැවැත්වීම. ඒ කියන්නේ මට කොතැනට ගියා වුනත් තැනට සුදුසු හැටියට ජීවත් වෙන්න පුළුවන්. අපිට ඕන තැනකට ගියොත් එතැනට අනුගත වෙන්නට පුළුවන්. ඒ තැනේ හැටියට අපිට වැඩ කරන්න පුළුවන් කියලා ඉතින් ඒ තැනේ හැටියට වැඩ කරන්න පුළුවන් ගතිය ශ්‍රේෂ්ට ගතියක්, උසස් ගතියක්. ඉතින් යම්කිසි කෙනෙකුට එහෙම තියෙනවානම් ඒක හොඳයි. නමුත් ඒකම අභිමානයකට හේතුවෙන්න පුළුවන්, ඒකම මදයකට හේතුවෙන්න පුළුවන්. එතකොට ආයෙ කිසි කෙනෙකුට ගරුසරු කරන්නේ නෑ, කාගෙන්වත් අහන්නේ නෑ, විමසන්නේ නෑ, තමන් කටයුතු කරන විදියම තමයි නිවැරදිම ක්‍රමය. තමන් ඉරියව් පවත්වන ක්‍රමය තමයි උසස්ම ක්‍රමය, ඒක තමයි ප්‍රශස්තම ක්‍රමය කියලා හිතනකොට බොහෝ අඩුපාඩු තමන් අතින් සිද්ධ වෙන්නට පුළුවන්කම තියෙනවා. ඉරියාපත මද.

ඊළඟට ඉද්දි මද. ඉද්දි මද කියලා කියන්නේ තමන් සතුව තියෙන විශේෂ හැකියාවන්. එතකොට මෙතන කියන්නේ සෘද්ධි ප්‍රාතිහාර්ය පෑම විතරක් නෙවෙයි. ඉද්දි කියලා කියනවා අන් අය ළඟ නැති විශේෂ කෞශල්‍යයන්. එතකොට ඒ විශේෂ කෞශල්‍යයන් තමන් ළඟ තියෙනවා නම් ඒකෙන් තමන්ට ලෝකෙට යහපතක් කරන්න පුළුවන්. නමුත් ඒ යහපතක් කරනවා වෙනුවට මට මේ මේ හැකියාවන් තියෙනවා මේ මේ සුවිශේෂත්වයන් තියෙනවා, මේ මේ කෞශල්‍යයන් මගේ තියෙනවා කියලා ඒවා පිළිබඳව යම් කිසි කෙනෙක් අභිමානයට පත්වෙලා මත්වෙනකොට තමන්ට ඒවයෙන් තමන්ටත් අනුන්ටත් යහපතක් කිරීමේ හැකියාව නැතිවෙලා යනවා. ඊළඟට යස මද, යසස කියලා කියනවා කීර්තියට සහ පරිවාර සම්පත්තියට. එතකොට ඒ කීර්තිය නිසා යම්කිසි කෙනෙක්, පරිවාර සම්පත්තිය නිසා යම්කිසි කෙනෙක් මදයට පත්වීම තමයි යස මදය. ඊළඟට සීල මද. දැන් බලන්න මේ කාරණා ගැන කියනකොට සීලය කියන්නේ හොඳ දෙයක්. උසස් දෙයක්. කෙනෙක් සතුව සිල්වත් බවින් ඉහළට ඉහළට වැඩි බවක් තියෙනවා නම් ඒක ගෞරවනීය තත්වයක්. නමුත් ඒ සීලය නිසාත් යම්කිසි කෙනෙක් මත්වෙන්නට පුළුවන් අපි තමයි සිල්වත්, අපි තමයි ගුණවත් කියලා එහෙම හිතන්නට පුළුවන්. ඉතින් එහෙම මත්වුනායින් පස්සෙ ඒ තැනැත්තාට අර මනසේ තිබිය යුතු සමබරතාවය ඇතිවෙන්නේ නෑ.

දැන් අපිට මතකයි අපි ඔය විදේශ ධර්ම ප්‍රචාරයක් සඳහා වැඩම කල අවස්ථාවේ රට මොකක්ද කියලා මම කියන්නේ නෑ, එතකොට ඒක ඒ ස්වාමීන් වහන්සේලාට හොඳ නැතිවෙන්නට පුළුවන්. එතකොට ඒ විදේශ රටක ධර්ම දේශනාවකට ගිහිල්ලා අපේ ලංකාවේ ස්වාමීන් වහන්සේ නමක් වැඩ ඉන්න එක විහාරස්ථානයකට අපි ගියා. ඉතින් එතනදි විදේශික ස්වාමීන් වහන්සේ නමක්, උන්වහන්සේ ඉංග්‍රීසි ජාතිකත් නෙවෙයි, වෙනත් ජාතිකයෙක්. එතකොට උන්වහන්සේ කවදාවත් අපිව දැකලත් නෑ, අපි කවදාවත් උන්වහන්සේ දැකලත් නෑ, පළවෙනි වතාවට මුණගැහුනේ. එතකොට අපිට වඩා වයසිනුත් වැඩිහිටියි. නමුත් උන්වහන්සේ ආගන්තුක හික්ෂුවක් හැටියට අපි ගිය තැන ඉඳලා හරිම ගෞරවයෙන් හරිම සැලකිල්ලෙන් ඒ සියලු සත්කාර හරිම ප්‍රියශීලී විදියට, එතකොට අපි සිල්වත් ද ගුණවත් ද ඒ මොකක්වත් කතාවක් උන්වහන්සේට අදාල නෑ, ආගන්තුක හික්ෂුත් වහන්සේ නමක් හැටියට හැමතිස්සේම හොයලා බලලා පහසුව සලස්වන්නට

උන්වහන්සේ කටයුතු කලා. උන්වහන්සේ එතන විහාරස්ථානයේ අපි ධර්ම දේශනා කීපයක් කලා. තවත් අපේ ලංකාවේම විහාරස්ථානයකට ඒ රටේ තියෙන විහාරස්ථානයකට වැඩම කලා. ඒ වැඩම කලාට පස්සෙ ඒ ස්වාමීන් වහන්සේ එතන තරමක් ආරණ්‍ය සේනාසනයක් වගේ පවත්වාගෙන යන්නෙ. එතකොට ඒ ස්වාමීන් වහන්සේත් මට ජීවිතේ පළවෙනි වතාවට එදා තමයි මුණගැහුනේ. උන්වහන්සේත් මම හිතන්නෙ අපිව දැක්කෙ එදා තමයි. එතකොට ගිහිල්ලා වන්දනා කරලා වාඩිවෙච්ච වෙලේ ඉඳලම උන්වහන්සේ කියන්න පටන් ගත්තේ මොකක්ද මේ සමාජයේ මිනිස්සුන්ට මේ සීලය ගැන ඒවා ගැන හැඟීමක් නෑ, අපේ සමහර හාමුදුරුවරුන්ටත් ඒවා ගැන හැඟීමක් නෑ, ඉතින් අපි නම් එහෙම නෙවෙයි, අපි මෙතන බොහෝම විනයගරුකව, බොහෝම සිල්වත්ව මේ කටයුතු කරගෙන යන්නෙ. නමුත් සමහර හාමුදුරුවරුන්ට ඒවා ගැන මොකක්වත් අදහසක් නෑ, මේ ගිහියන්ටත් ඒවා ගැන හැඟීමක් නෑ, ඔහොම ඔහොම කියලා අර ගිහිල්ලා වන්දනා කරලා වාඩිවෙච්ච තැන ඉඳලාම අනුන්ට දොස් කියන්න තමයි පටන් ගත්තෙ.

ඉතින් උන්වහන්සේලා සිල් රකිනවා ඇති. උන්වහන්සේලා ඒ සීලය පිළිබඳව සීයයට සීයක්ම සැලකිලිමත් වෙනවා ඇති. නමුත් ඒ තමන්ගේ සීලය නිසා අර සීල මදය, අපි තමයි සිල් රකින්නෙ අනිත් අය සිල් රකින්නෑ, අපි තමයි ඒවා ගැන හරියටම සැලකිලිමත් වෙන්නෙ, අනිත් අයට ඒවා ගැන සැලකිල්ලක් නෑ කියලා එහෙම හිතනකොට තමන්ට නොදැනුවත්වම ඒකෙන් මත්භාවයක් ඇතිවෙනවා. එතකොට අර කළයුත්ත නොකළයුත්ත යටපත් වෙලා, ප්‍රඥාව යටපත් වෙලා දැන් මේ ආගන්තුක හික්ෂුන් වහන්සේ නමක් නේද වැඩියේ, උන්වහන්සේට මහන්සි ඇති නේද වෙහෙස ඇති නේද උන්වහන්සේට පහසුවෙන් ඉන්න සලස්වන්න ඒ මොකක්වත් සංඥාවක් නෑ, ඉතින් අර තමන්ගේ හිතේ කැකැරි කැකැරි තියෙන ප්‍රශ්න කියාගෙන කියාගෙන යනවා. ඉතින් අන්න ඒ විදියට සිල්වත්කම තියෙන්න පුළුවන් නමුත් ඒකෙන් මත්වුනොත් අපිට කළයුත්ත නොපෙනී යන්නට ඒකත් හේතු වෙනවා, සීලමදය.

ර්ළඟට ධ්‍යාන මද. ධ්‍යාන මද කියලා කියන්නෙ යම්කිසි කෙනෙකුට ප්‍රථම ධ්‍යාන, ද්විතීය ධ්‍යාන, තෘතීය ධ්‍යාන, චතුර්ථ ධ්‍යාන ආදී මේ ධ්‍යාන වලට සමවදින්න පුළුවන් නම්, ආකාසානඤ්චායතන ආදී අරූප ධ්‍යාන වලට සමවදින්න පුළුවන් නම් එතකොට ඒ ධ්‍යාන වලට සමවැදීම හේතු කොටගෙන තමන් පිළිබඳව මදයක් ඇතිවෙන්න පුළුවන්. අනිත් හික්ෂුන් වහන්සේලාට ධ්‍යාන නෑ, අපිට තමයි ධ්‍යාන තියෙන්නෙ, අපේ හිත හොඳට එකඟ වෙනවා, අපිට ඕන තරම් ධ්‍යානයට සමවැදිලා ඉන්න පුළුවන්. කොතෙක් කාලයක් වුනත් අපිට ධ්‍යාන සුවයෙන් ඉන්න පුළුවන්, ඒ විදියට. එතකොට යම්කිසි කෙනෙක් ධ්‍යානයකට පැමිණුනා කියන්නෙ නිවරණ ධර්ම යටපත් කරගෙන චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය ප්‍රගුණ කරලා ඒක මානසික වශයෙන් ලබන ලොකු දියුණුවක්. ඉතින් ඒ මානසික ගුණය ඒ මානසික දියුණුව, ඒ මානසික පුහුණුව හේතු කොටගෙනත් යම්කිසි කෙනෙකුගේ මනස මත්වෙන්න පුළුවන්. එතකොට ධ්‍යානයට සමවැදිලා ඉන්න වෙලාවේ ඒ මත්භාවය ඇතිවෙන්නෙ නැහැ. මොකද ඒ වෙලාවට නිවරණ ධර්ම යටපත් වෙලා තියෙන නිසා. නමුත් අනිත් අවස්ථාවල අපිටත් ධ්‍යාන තියෙනවා, අපිට මේ මේ වගේ සමාපත්ති වලට සමවදින්න පුළුවන් කියලා ඒවා නිසා මත්වීමක් ඇතිවෙන්න පුළුවන්. දැන් ඔය සමහර වෙලාවට අපිට ඇහෙන්න සමහරු කතා කරනවා, සමහරු කියනවා මට හොඳට වාඩිවුන සැනින්ම හිත සමාධි වෙනවා.

මට පැයක් දෙකක් විතර වුනත් එක දිගට භාවනාවේ ඉන්න පුලුවන්, සෙලවෙන්නෙවත් නැතිව. ඉතින් ඒ තමන් වාඩිවෙලා ඉන්න කාලය ගැන, තමන්ගේ චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය ගැන ඒවා ගැන තමන් අවදියෙන් ඉන්න එක වරදක් නෙවෙයි. නමුත් ඒවා පිළිබඳව අනිත් අයට එහෙම නෑ, අපිට තමයි එහෙම කරන්න පුලුවන්. එහෙම හිතනකොට තමන් දෘෂ්ටිගතික වෙනවා, තමන් ඒකෙන් අභිමානයකට පත්වෙනවා. ඒක විත්තොපක්ලෙශ ධර්මයක් හැටියට සිත කිළිටි කරන්නට හේතුවෙනවා. ඊළඟට සිප්ප මද, තමන්ට ශිල්පීය කුසලතාවයක්, විවිධ ශිල්පයක්. දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ වැඩ සිටි කාලයේ නම් කඩු ශිල්ප, දුනු ශිල්ප, හස්ථි ශිල්ප, අශ්ව ශිල්ප ආදී වශයෙන්. දැන් අද කාලෙ නම් විවිධ කර්මාන්ත, කාර්මික වශයෙන් තමන්ට විවිධ දේවල් කිරීමේ හැකියාව. ඊළඟට විවිධ කුසලතාවයන් තමන් තුළ පැවතීම. විවිධ ක්ෂේත්‍රයන් තුළ එබඳු කුසලතාවයන් පවතිනවායි කියලා ඒ ශිල්පීය කුසලතාවයන් පිළිබඳව ඇතිවෙන මදය. අනිත් අයට එහෙම නෑ අපිට ඒ හැකියාව තියෙනවානෙ කියලා, ඒක සිප්ප මද.

ඊළඟට ආරෝහමද, ඊළඟ එක පරිණාහ මද. ආරෝහ පරිණාහ කියලා කියන්නෙ ආරෝහ කියලා කියන්නෙ අවශ්‍ය තරම් උස. පරිණාහ කියලා කියන්නෙ අවශ්‍ය තරම් මහත. එතකොට යම්කිසි කෙනෙක් සාමාන්‍ය සමාජයේ ඉන්න අයට වඩා ප්‍රමාණයට වඩා උස ගිහින් නම් ඒ තැනැත්තා එව්වර හැඩ ඇති කෙනෙක් හැටියට පෙනෙනවා අඩුයි. ප්‍රමාණයට වඩා මිටි නම් ඒත් ඒ තැනැත්තා කඩවසම් කෙනෙක් හැටියට පෙනෙනවා අඩුයි. එතකොට අවශ්‍ය විදියට ගොඩාක් උසත් නොවී, ගොඩාක් මිටිත් නොවී මධ්‍යම ප්‍රමාණයෙන් උස් බව තමයි ආරෝහ කියන්නෙ. එතකොට පරිණාහ කියලා කියන්නෙ ඒ උසට සරිලන විදියේ මහත. ඊට සරිලන විදියට අංග ප්‍රත්‍යංග නිවැරදිව පිහිටලා තියෙනවා. එතකොට නිවැරදි විදියට අනිත් අයට සාපේක්ෂව ඒ අය අතර කැපී පෙනෙන විදියට ක්‍රමානුකූලව උස මහතින් යුක්ත බව, කඩවසම් බව තමයි ආරෝහ පරිණාහ කියලා කියන්නෙ. එතකොට ඒ ආරෝහයෙන් සහ පරිණාහයෙන් මදයට පත්වීම. ඒ කියන්නෙ කඩවසම් බවින්, එහෙම නැත්නම් හැඩරුවින් අභිමානයට පත්වීම මදයට පත්වීම තමයි මෙතන ආරෝහ මදය සහ පරිණාහ මදය කියලා කියන්නෙ.

ඊළඟට සන්තාන මද. සන්තාන මද කියලා කියන්නෙ සටහන. සටහන කියලා කියන්නෙ දැන් සමස්ත ශරීරය ගත්තා වුනත් ඒ ශරීරයේ හැඩය ලස්සනද. දැන් අද කාලෙ හුඟාක් වෙලාවට අපි දකිනවානෙ තරුණ දරුවන් ස්ත්‍රී පුරුෂ දෙපිරිසම විවිධ ව්‍යායාම ආදිය කරමින්, ඒ වගේම උපකරණ පාවිච්චි කරමින් ආහාර ආදිය සැලකිලිමත්ව පාවිච්චි කරමින් කය නිරෝගීව තියාගන්න උත්සාහ කිරීම හොඳයි. නමුත් ඒ කය නිරෝගීව තියාගන්නවාට අමතරව හැඩය හදාගන්න, ශරීරයේ හැඩය හදාගන්න, අත්පා වල හැඩය හදාගන්න, එහෙම ඒ සටහන ප්‍රශස්ත මට්ටමින්, ප්‍රියමනාප මට්ටමින් තියාගන්නට හරියට වෙහෙසෙන ඒ වෙනුවෙන් වියදම් කරන අවස්ථා අපිට සමාජයේ බොහෝ කොට පෙනෙනවා. එතකොට දැන් ළමා වුනත්, තරුණ වුනත්, වැඩිහිටි වුනත්, ගිහි වුනත්, පැවිදි වුනත් ශරීරය නිරෝගීව පවත්වාගැනීම සඳහා ව්‍යායාම කිරීම අවශ්‍යයි. ඒකට අවශ්‍ය විදියට වැඩකටයුතු කරනවා නම් ඒත් ගැටළුවක් නෑ, නැත්නම් වෙනම හරි ව්‍යායාම කරන්න ඕන ගිහි පැවිදි කියන බෙදයකින් තොරව. මොකද අපිට නිරෝගීව දිගු කාලයක් ගුණදහම් වඩන්න නම් කය නිරෝගීව පවතින්නට ඕන. ඒක අවශ්‍යතාවයක්. නමුත් ඒ නිරෝගීව පැවතීමේ අවශ්‍යතාවයට එහා ගිහිල්ලා හැඩය හදාගන්න, සටහන ලස්සන

වෙන්න ඒ සඳහාත් ගොඩාක් වෙලාවට වෙහෙසන අය තරුණ දූදරුවන් අතර දකිනවා. එතකොට එබඳු සටහනක් තමන්ට තියෙනවා නම් ඒකෙන් මත් වීමට පත්වෙනවා තමන්ගේ හැඩය හොඳයි කියලා, තමන්ගේ සටහන හොඳයි කියලා. ඒක තමයි සන්තාන මද. ඊළඟට පාරිපූර් මද, ඒ කියන්නෙ පිරුණු බව. පූර්ණත්වය, යම් යම් කරුණු වලින්, රූපයෙන් හරි හැඩරුවෙන් හරි, මස්පිඩු වලින් හරි, දැනටගත්කමින් හරි මේ කවර දේකින් හරි එහෙම නැත්නම් ඒ සමස්තයෙන්. සමස්තයක් හැටියට ගත්තහම අපේ මොකුත් අඩුවක් කියන්න දෙයක් නෑ, අපි හැම පැත්තෙන්ම පරිපූර්ණයි. අන්න ඒ වගේ ආකල්පයකින් අර පරිපූර්ණත්වය පිළිබඳව ඇතිවෙන මත්වීම. මෙන්න මේ විදියට විභංග ප්‍රකරණයේ කාරණා විසි හතක් දක්වනවා මේ කරුණු සියල්ලම හේතුකොටගෙන යම්කිසි කෙනෙකු තුළ මත්වීම මානසිකව ඇතිවෙනවා නම් ඒ මත්වීම ක්ලේශ ධර්මයක්, උපක්ලේශයක් කියන බව දැනගෙන එය දුරුකිරීම සඳහා ක්‍රියාකළ යුතුයි කියන බව බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නෙ. ඉතින් ඒ මත්වීම ඇතිවෙන්නේම මෝහය සහ මානය හේතුකොටගෙන. එතකොට අපි පහුගිය අවස්ථාවල කතාකලා මානයේ තියෙන අනර්ථය. මෝහය සහ මානය අවදි වුනු තැන අපිට යථාර්තය දැකගන්නට නොහැකියි කියන බව නුවණින් තේරුම් අරගෙන ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරලා ඒ තමන් ළඟ තියෙන හැකියාවන් තමන්ගේත් අනුන්ගේත් යහපත සඳහා යෙදවීම සඳහා විනා ඒක අභිමානයක් විදියට අරගෙන හිත කෙළෙසාගන්නට නොවෙයි කියන මෙන්න මේ ප්‍රත්‍යාවේක්ෂණය අපිට පවත්වා ගන්නට පුළුවන් නම් නැවත නැවත තමන් දිහා හැරිලා බලන්නට පුළුවන් නම් එබඳු තැනැත්තාට සති සම්පජ්ඣාදිය අවදි කරගෙන මේ මදය දුරු කරගෙන අවස්ථානෝචිතව තමන්ගේත් අනුන්ගේත් යහපත සඳහා ක්‍රියාත්මක වෙන්නට පුළුවන්. එතකොට දැන් තව එක විත්තොපක්ලේශ ධර්මයක් ඉතුරු වුනා පමාදය. ඒක අපි ඊළඟ සතියේත් සාකච්ඡා කරමු.

9. විත්තොපක්ලේශ ධර්ම වල ප්‍රමාදය පහද එය දුරුකරන ආකාරය පැහැදිලි කරන්න.

තෙරුවන් සරණයි හැමදෙනාටම. අද දවසේත් අපි සුපුරුදු පරිදි සෙනසුරාදා ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්න සූදානම් වෙන්නෙ. මජ්ඣිම නිකායේ වත්ථුපම සූත්‍රය ඇසුරුකොට ගෙන ඒ සූත්‍ර දේශනාවෙහි අන්තර්ගත වෙන විත්තොපක්ලේශ ධර්ම යුගලය බැගින් අපි ඒ ඒ සතිවල සාකච්ඡා කලා, දීර්ඝ වශයෙන් කතා කරන්නට සිදුවුනු කාරණා එක් සතියකට එකක් පමණක් සාකච්ඡා කලා. ඒ විදියට මේ වන විට විත්තොපක්ලේශ ධර්ම පහළොවක් අපි සාකච්ඡා කරලා නිමාවට පත්කලා, අද ඒ විත්තොපක්ලේශ දේශනාවේ අවසාන කාරණය නැත්නම් දහසය වෙනි කාරණය අද අපිට සාකච්ඡා කරන්නට තියෙන්නෙ. ඒ තමයි පමාදො විත්තස්ස උපක්කිලේසොති ඉති විදිත්වා පමාදං විත්තස්ස උපක්කිලේසං පජ්හති - බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා ප්‍රමාදී බව විත්තොපක්ලේශ ධර්මයක් කියන බව දැනගෙන ඒ ප්‍රමාදය නැමැති විත්තොපක්ලේශ ධර්මය දුරු කරන්නට ආර්ය ශ්‍රාවකයා ක්‍රියාත්මක වෙනවයි කියන බව. එතකොට අද අපි කතා කරන්නෙ ප්‍රමාදී බව කියන්නෙ කුමක්ද, ඒ ප්‍රමාදී බව ජනිත වෙන්නෙ කවර හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන්ද, ප්‍රමාදී බව දුරු කරගන්නට අපිට උදව් වෙන කුසලධර්ම මොනවාද, එහෙම නැත්නම් ඒ ප්‍රමාදී බවට ප්‍රතිවිරුද්ධ වූ අප්‍රමාද ධර්මය හැටියට තථාගතයන් වහන්සේ දේශනා කරන්නෙ කවර ධර්මයක්ද කියන මේ කාරණා අපි අද දවසේ පැහැදිලි කරගෙන

ඉන් අනතුරුව ධර්ම සාකච්ඡාවට සුපුරුදු පරිදි යොමුවෙන්නට බලාපොරොත්තු වෙන්නේ. ප්‍රමාදී බව කියලා කියන්නේ සතිසම්පජ්ඣයෙන් තොර බව. ඒ සතිසම්පජ්ඣයෙන් තොර වුනහම ඉන්ද්‍රියන්ට ගෝචර වෙන අරම්මණයන්හි යථා ස්වභාවය දකින ප්‍රඥාව සිහිය අපිට මතුවෙන්නේ නැහැ. සතිය සම්පජ්ඣය නැති බව නිසාම අපිට ඒ අරමුණු වල හැබෑ ස්වභාවය ප්‍රකට වෙන්නේ නෑ, එතකොට ඒ තත්වය මතුවුනු තැන අපේ මනස ඉන්ද්‍රියන්ගෙන් ග්‍රහණය කරගන්නා වූ ඒ පඤ්චකාමයන් ඔස්සේ පූර්ව උපාදානයන් මත, හැඟීම්මත පවතින්නට හැමවිටම පෙළඹෙනවා. එතකොට ඒ තත්වයත් එක්කලා ඒ ප්‍රමාදී බව යම් තරමකට අපේ මනසේ ක්‍රියාත්මක වෙනවාද ඒ හැම මොහොතකම අපේ සිත අකුසලයෙහි පවතින බව ධර්මානුකූලව අපිට හඳුනාගන්නට පුළුවන්. ඒ මොකද, යම් අවස්ථාවක අපේ සිතෙහි ඒ අකුසල පක්ෂය වැළකිලා කුසල් ජනිත වෙනවා නම් ඒ කුසල් ජනිත වෙනකොට අනිවාර්යයෙන්ම සති චෛතසිකය එහි ජනිත විය යුතුයි. ඒ මොකද සෝභන සාධාරණ චෛතසික හැටියට අභිධර්මයෙහි පැහැදිලි කරනවා ශ්‍රද්ධාව, සතිය, හිරි, ඔත්තප්ප, අලෝභ, අද්වේශ මේ කුසල චෛතසිකයන්.

එතකොට ඒ අතරේ එකක් තමයි සති චෛතසිකය. ඒ සති චෛතසිකය අනිවාර්යයෙන්ම ජනිත වෙන චෛතසිකයක්. එතකොට යම් තැනක සතිය නැතිද එයින් අදහස් වෙන්නේ ඒ සිත කුසල් සිතක් නෙවෙයි. සතිය නැතිනම් එතන කුසල් සිතක් නෙවෙයි. දැන් කුසල් සිතක් වුනත් සතිය දියුණු වෙලා තියෙන්නට පුළුවන් සතිය අවම මට්ටමින් තියෙන්නට පුළුවන්, ඒක පුද්ගලයාගේ මානසික භාවිතයත් එක්ක තමයි ඒක අනුක්‍රමයෙන් වර්ධනය වෙන්නේ. ඒක වෙනම කාරණයක්, නමුත් වඩාත් ශක්තිමත්ව, වඩාත් තීව්‍රව හෝ එහෙම නැත්නම් සාමාන්‍ය මට්ටමකින් හෝ ඒ සති චෛතසිකය අනිවාර්යයෙන්ම ක්‍රියාත්මක වෙනවා කුසල් සිතක් නම්. එතකොට යම් තැනක සිහිය නැති නම් සතිය නැති නම් එය කුසල් සිතක් නොවේ අකුසල් සිතක් හැටියට අපිට හඳුනාගන්නට වෙනවා. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ මේ ප්‍රමාදී බව නිසා හැමවිටම අපේ සිත අකුසලයත් සමගම ගසාගෙන යන ගතියක් තමයි තියෙන්නේ. එහෙම නම් ප්‍රමාදී බව හැටියට හඳුන්වන්නේම පඤ්චකාමයන්හි ගිලුනු ගතිය. පඤ්චකාමයන්හි සීමා මායිම් නොදැන හැඟීම් වශයෙන් ඒ පඤ්චකාමයන්ට වහල් වෙන බවත් ඒ වහල් වීම හේතුකොටගෙන ත්‍රිවිධ දුෂ්චරිතයන්හි ගිලෙන බවත්.

ඔය කාරණා දෙක තමයි ප්‍රධාන වශයෙන්ම ප්‍රමාදී බවෙහි ලක්ෂණ. එතකොට ප්‍රමාදී බව කියලා කියන්නේ සති සම්පජ්ඣයෙන් තොර බව, ප්‍රධාන වශයෙන් සිහියෙන් තොර බව. එතකොට සිහියෙන් තොරවුනාම ඒ තැනැත්තාගේ සිත පවතින්නේ අකුසලය සමගයි. අකුසලයත් සමග ප්‍රවාහයක් සේ ගසාගෙන යනවා. එසේ ගසාගෙන යන තැනැත්තාගේ ප්‍රකට වෙන ලක්ෂණ දෙක තමයි පඤ්චකාම විෂයෙහි මුසපත් වෙන ගතිය සහ ඒ මුසපත්වීම හේතුකොටගෙන ඒ තැනැත්තා ත්‍රිවිධ දුෂ්චරිතයට නැඹුරු වෙන ගතිය. එතකොට අපේ රේරුකානේ මහානායක භාමුදුරුවෝ සිහිපත් කරනවා හරියට මේ සිහියෙන් තොර වුනාම සිත දියට වැටුනු ලබු කබලක් වගේ, ඒ කියන්නේ ලබු කබල කියන්නේ මෝරපු ලබු ගෙඩියේ මදය ඉවත් කරලා කටුව ගත්තහම ඒ කටුව වේලුනහම ඒක බොහොම සැහැල්ලුයි. ඒ සැහැල්ලු ලබු කටුවක් ජලයට වැටුනොත් ඒක ගිලෙන්නේ නැහැ, වතුර මත පාවෙනවා. එතකොට ජලය යම් දිශාවකටද ගසාගෙන යන්නේ ඒ ජල ප්‍රවාහයත් එක්කලා අඛණ්ඩව අර ලබුකටුව ගසාගෙන යනවා.

අන්න ඒ වගේ තමයි අපේ සිත ප්‍රමාදී බවින් යුක්ත වෙනකොට සති සම්පජ්ඣයෙන් තොර වෙනකොට පඤ්චකාම විෂයෙහි නිරන්තරයෙන් ගසාගෙන යනවා ප්‍රවාහයක් සේ. එතකොට ඒ තත්වය නිසාම ත්‍රිවිධ දුෂ්චරිතයට නැඹුරු වෙන්නට තියෙන ඉඩකඩ වැඩියි. ත්‍රිවිධ දුෂ්චරිතය කියලා කියන්නෙ කාය දුෂ්චරිත, වචී දුෂ්චරිත, මනෝ දුෂ්චරිත. කාය දුෂ්චරිත හැටියට කරුණු තුනක් දැක්වෙන ප්‍රාණඝාත, අදත්තාදාන, කාම මිත්‍යාවාර. වචී දුෂ්චරිත හැටියට කරුණු හතරක් දැක්වෙනවා මුසාවාද, පිසුණුවාව, පරුෂවාව, සම්පප්පලාප. මනෝ දුෂ්චරිත හැටියට කරුණු තුනක් දැක්වෙනවා අභිජ්ජා, ව්‍යාපාද, මිච්ඡාදිට්ඨි වශයෙන්. එතකොට මේ දස අකුසල කර්ම පටයන් හැටියට දක්වන්නෙ ත්‍රිවිධ දුෂ්චරිතයන්.

එතකොට මේ ත්‍රිවිධ දුෂ්චරිතයටම යොමුවෙන්නට පුළුවන් ඉඩකඩක් තියෙනවා අර පමාදී බව තුළ ගිලිලා ඉන්න තැනැත්තා. කුමක් නිසාද, ඔහු පඤ්චකාම විෂයෙහි හැඟීමකර වෙන නිසා. එතකොට පඤ්චකාම විෂයෙහි හැඟීමකර වෙනවා කියලා කියන්නෙ පඤ්චකාම කියලා කියන්නෙ ඇසින් දකින රූප, කණින් අහන ශබ්ද, නාසයෙන් ආඝ්‍රාහණය කරන ගන්ධ, දිවෙන් විඳින රස, කයෙන් ලබන ස්පර්ශ. එතකොට මේ පන්චේන්ද්‍රියන්ගෙන් අරමුණු කරන ආරම්භණ තමයි පඤ්චකාම කියලා කියන්නෙ. ඒවට පඤ්චකාමයන් හැටියට හඳුන්වන්නෙ කාම කියලා කියන්නෙ කැමැති වෙනවා. එතකොට ඇසින් දකින්නට කැමැති වෙනදේ රූප කාම. කණින් අහන්නට කැමැති වෙන දේ ශබ්ද කාම. ඊළඟට ගන්ධ කාම, රස කාම, පොට්ඨබ්භ කාම. මේ විදියට ඒ කැමැති වෙන දේවල් ලැබෙනකොට ඒවායෙහි ආස්වාදයත් එක්කලා බැඳෙනවා. ඒවායෙහි ආස්වාදයත් එක්ක මුසපත් වෙනවා. ඒවා ආස්වාදයත් එක්ක ගිලෙනවා. නිනව් නැතිව යනවා. සීමා මායිම් නැතිව යනවා. එතකොට ඒ තැනැත්තාට අත්තිව්ෂ්‍යා මහිව්ෂ්‍යා පාපිව්ෂ්‍යා ආදී එබඳු රුචිකත්වයන් මතුවෙන්නට ඒ පඤ්චකාම විෂයෙහි සීමා නොදැනීම හේතු වෙනවා. මොකක්ද අත්තිව්ෂ්‍යා, මහිව්ෂ්‍යා, පාපිව්ෂ්‍යා කියලා කියන්නෙ.

අපි මීට පෙරත් සාකච්ඡා කරලා තියෙනවා අත්තිව්ෂ්‍යා කියලා කියන්නෙ තියෙන දේට වඩා ප්‍රණීත දේවල් ලබන්නට උනන්දු වෙන ගතිය. කාම තණ්හාව එහෙමත් නැත්නම් කාමච්ඡන්දයෙහි ස්වභාවය තමයි ඉන්ද්‍රිය පිනවන්නට කැමැති බව. ඊළඟට නොලැබූ දේවල් ලබන්නට කැමැති බව. ලබාගත්තු දේවල් පවත්වාගන්නට කැමැති බව. එතකොට ඒ තැනැත්තා දැනට ලැබිලා තියෙන දේවල් වල වඩාත් ප්‍රණීත තත්වයන්, දැනට ඉන්ද්‍රිය පිනවන්නට යමක් ලැබෙනවා නම් ඊට වඩා තීව්‍ර විදියට ඊට වඩා තවත් ක්ලේශයන්ට වසඟ වෙලා තවත් හැඟීමකර වෙලා තවත් සංවේදී විදියට ඉන්ද්‍රියන් පිනවන්නට දේවල් අපේක්ෂා කරනවා. ඒක තමයි අත්තිව්ෂ්‍යාවය කියලා කියන්නෙ. එතකොට තියන දේට වඩා ප්‍රණීත දේවල් අපේක්ෂා කරන ගතිය. ඊළඟට මහිව්ෂ්‍යා කියලා කියන්නෙ තියෙන දේම හෝ වෙනත් දෙයක් හෝ වැඩිපුර අපේක්ෂා කරන ගතිය. එකක් තියෙනවා නම් දෙකක්, දෙකක් තියෙනවා නම් හතරක්. එහෙමයි. අත්තිව්ෂ්‍යාවයේ ස්වභාවය තමයි ගුණාත්මක වශයෙන් වැඩි දෙයක් අපේක්ෂා කරනවා. මහිව්ෂ්‍යාවයේ ස්වභාවය තමයි ප්‍රමාණාත්මක වශයෙන් බහුලව අපේක්ෂා කරන ගතිය. එතකොට මේ තත්වයන් දෙක ඇතිවීම නිසා ඒ තැනැත්තාට ධාර්මිකව තමන් අපේක්ෂා කරන බලාපොරොත්තු ඉටු කරගන්නට බැරි වෙනකොට අධාර්මිකව හෝ ඒවා සම්පාදනය කරගන්නට වැයම් කරනවා. අන්න එතනදී තමයි පාපිව්ෂ්‍යාවය මතුවෙන්නෙ. පාපිව්ෂ්‍යා කියන්නෙ පාපකාරී රුචිකත්වයන් ඇතිවෙනවා.

එතකොට ඒ තැනැත්තා තමන්ගේ සුඛ විහරණය සඳහා, තමන්ගේ අපේක්ෂා ඉටු කරගැනීම සඳහා සොරකම් කරන්නට පෙළඹෙන්නට පුළුවන්. ඒ වගේම තමන් සතු කාරණා වස්තූන් ඒ කියන්නේ තමන්ගේ බිරිඳ තමන්ගේ සැමියා කියන ඒ ඇසුරෙන් ඔබ්බට ගිහිල්ලා ඒ තැනැත්තා කාම මිත්‍යාවාරයට නැඹුරු වෙන්න පුළුවන්. ඊළඟට ඒවට යම්කිසි කෙනෙක් විරුද්ධ වෙතකොට ඝාතනය කරන්නට විනාශ කරන්නට පෙළඹෙන්නට පුළුවන්. මේ විදියට කයින් සිද්ධ වෙන මේ දුෂ්චරිතයන් තුනටම ඒ තැනැත්තා යොමුවෙන්න පුළුවන් කුමක් නිසාද, පාපිච්ඡතාවය නිසා. ඇයිද පාපිච්ඡතාවය ඇතිවෙන්නේ අර කාමයන්හි අත්තිවිෂ්ණා, මහිච්ඡතාවයන්ට මුසපත් වුනු නිසා. ඇයිද කාමයන්හි ඒ විදියට මුසපත් වෙන්නේ. සති සම්පජ්ඣ්ඤයෙන් තොර නිසා. අන්න ඒ සති සම්පජ්ඣ්ඤයෙන් තොර බව තමයි එතකොට ප්‍රමාදී බව හැටියට හඳුන්වන්නේ. ඒ ප්‍රමාදී බව ඇති පුද්ගලයා ඔය විදියට පඤ්චකාම විෂයෙහි මුසපත්ව ත්‍රිවිධ දුෂ්චරිතයටම නැඹුරු වීමේ ඉඩකඩක් පවතිනවා.

එතකොට දැන් ඔය අපි පැහැදිලි කලේ ප්‍රමාදී බව කියන්නේ කුමක්ද, ඒ ප්‍රමාදී බවෙහි ගති ලක්ෂණ මොනවාද. එතකොට ඒ ප්‍රමාදී බව ඇතිවෙන්නේ කවර සාධක පදනම් කොටගෙනද. මොකක්ද එහි හේතුව, ප්‍රත්‍යය වෙන්නේ කුමක්ද? ප්‍රමාදී බවෙහි ප්‍රධාන හේතුව තමයි ප්‍රමාදී බව ජනිත වෙන්නෙම අවිද්‍යාව පාදක කොටගෙන. අවිද්‍යාව තමයි එහි මූල හේතුව. අවිද්‍යාව කියලා කියන්නේ මේ සංස්කාර ධර්මයන්හි යථා ස්වභාවය නොවැටහෙන ගතිය. එතකොට දැන් සංස්කාරයන්හි යථා ස්වභාවය කියලා කියන්නේ අනිත්‍ය බව, දුක් බව, අනාත්ම බව, අසුභ බව මේවා ඒ සංස්කාරයන්ගේ ස්වභාවය. එතකොට ඒ සංස්කාර ධර්මයන් ඒ යම්කිසි ඉන්ද්‍රියන් පින්වන්නට පුළුවන් ගතියකුත් තියෙනවා. ඒක බුදුරජාණන් වහන්සේ එහෙම නොවෙයි කියලා දේශනා කරන්නේ නෑ. ඉන්ද්‍රියන්ට දැනෙන යම්කිසි උත්තේජනය, ඉන්ද්‍රියන් උත්තේජනය කරන්නට පුළුවන් ගතිය, ඉන්ද්‍රියන්ට යම්කිසි සුඛ සෝමනස්සයක් දනවන්නට පුළුවන් ගතියක් මේ ආරම්භණයන්හි කාමයන්හි පවතිනවා. එතකොට ඒ කියන කාමයන්හි ඒ සුඛ සෝමනස්සයන්ට යම්කිසි කෙනෙක් ඇලෙනවාද, බැඳෙනවාද එතකොට නැවත නැවත අර කාමයන් අපේක්ෂා කරනවා.

එතකොට කාම කියලා කිව්වහම කාමයන් දෙආකාරයි. වස්තු කාම සහ කල්ලේශ කාම. වස්තු කාම කියලා කියන්නේ ඉන්ද්‍රියන්ට ගෝචර වෙන ආරම්භණ. පඤ්චේන්ද්‍රියන්ට ගෝචර වෙන අරමුණු හඳුන්වනවා වස්තු කාම කියලා. කල්ලේශ කාම කියලා කියන්නේ ඒ පඤ්චේන්ද්‍රියන්ට ගෝචර වුනු අරමුණු පදනම් කොටගෙන මනෝ භාවයන් වශයෙන් ඇතිවෙන සෝමනස්ස සහගත, එහෙම නැත්නම් තෘෂ්ණා මූලික කල්ලේශයන්. එතකොට මේ විදියට ආරම්භණයන් සහ තමන් ප්‍රිය කරන ආරම්භණ ඒවා වස්තු කාම හැටියට හඳුන්වනවා. ඒ වස්තු කාමයන් නිසා යම් සුඛ සෝමනස්සයක් විඳිනවාද ඒ සුඛ සෝමනස්සයන්ට අදාළ වූ සියලුම මනෝභාවයන් කල්ලේශකාම හැටියට හඳුන්වනවා. එතකොට පුද්ගලයා වස්තූන්ටත් ඇලුම් කරනවා. කල්ලේශයටත් ඇලුම් කරනවා. වස්තූන්ට ඇලුම් කිරීම වස්තු කාමයයි. කල්ලේශයට ඇලුම් කිරීම කල්ලේශ කාමයයි. එතකොට දැන් වස්තූන් සමහර විට අපි අපේක්ෂා කලාට කැමැති වුනාට ඒවා ස්වභාවයෙන්ම වෙනස් වෙනවා. ඇහෙන්නේ දකින්නට කැමැති රූපය, ඒ රූපයම අහෝසි වෙනවා අභාවයට යනවා, විපරිණාමයට පත්වෙනවා. එහෙම නැත්නම් අපේ ඇසේ පෙනීම වෙනස් වෙනකොට අපිට එහි ආශ්වාදය අඩු වෙලා යන්නට පුළුවන්.

ඊළඟට අපි අභාවයට පත්වුනාම අපිට ඒ අරමුණ ග්‍රහණය කරගන්නට අවකාශයක් නැතිවෙනවා. ඒ නිසා වස්තුකාමය ස්වභාවිකවම වුනත් යම් ප්‍රමාණයකින් විපරිණාමයට පත්වෙනවා, ක්ෂය වෙනවා. නමුත් ක්ලේශ කාමය වස්තුව නැතිතුනත් අර ක්ලේශය මතුකරන්නට පුළුවන් පූර්ව උපාදානයන් සිහි කරලා. දැකපු රූපය නැවත නැවත සිහි කර කර ඒ ආශ්වාදය විඳින්නට පුළුවන්. ඒ වගේම අහපු ශබ්දය නැවත නැවත සිහි කර කර ඒ ආශ්වාදය විඳින්නට පුළුවන්. ඒ රූපය නිසා, ශබ්දය නිසා යම් වේදනාවක් හටගත්තා නම් ඒ වේදනාව, ඒ සෝමනස්සය නැවත නැවත විඳින්නට පුළුවන්. එතකොට ඒ ආරම්භණය එහි සජීවීව පවතින්නට අවශ්‍ය නෑ, ඒ වස්තුව පවතින්නට අවශ්‍ය නෑ. අර ක්ලේශ වශයෙන් දේවල් ග්‍රහණය කරගෙන උපාදානය කරගෙන විඳින්නට පුළුවන්කම තියෙනවා.

දැන් අපි සමහර වෙලාවට දකිනවා තමන් කැමැති ගීත අහන්නට කැමැති කෙනා සංගීතයට කැමැති කෙනා ඒවා නැවත නැවත ශ්‍රවණය කරනකොට ඒවායේ සමහර කොටස් තමන්ගේ මනසේ උපාදාන වෙනවා. එහෙම උපාදාන වුනාහම එතන ඉඳලා ඒ තැනැත්තාට ඒ අරමුණ ඇති තැන වගේම නැති තැනත් ඒවා මතුවෙන්නට පටන් ගන්නවා. දැන් ඒ නිසා සමහර වෙලාවට තරුණ තරුණියෝ නිකං අනිත් වැඩක් කර කර ඉන්න අතර තුරේ අර ගීත වල යම් යම් කොටස් මුමුණමින් ඒ කටයුතු කරනවා. එතකොට ඒ ගොල්ලෝ සමහර වෙලාවට හුඟක් ඒ ගැන හිතලා කල්පනා කරලා කරනවත් නෙවෙයි. ඉබේම වගේ මනසේ මතුවෙනවා. ඇත්තටම ඒ කුමක්ද සිදුවෙන්නෙ උපාදාන පච්චයා භවො. අර දැඩිව උපාදාන කරගෙන ඉන්න කාරණය නැවත නැවත අවදිවෙන්නට මතුවෙන්නට පටන් ගන්නවා. එහෙම වෙන්නෙ අර ක්ලේශ කාමයන් වශයෙන් අපි ඒවා දැඩිව ග්‍රහණය කරගැනීම නිසා. එතකොට ඔය විදියට අපි වස්තු කාම වශයෙනුත් ක්ලේශ කාම වශයෙනුත් මේ දෙකම දැඩිව උපාදාන කරගන්නේ කුමක් නිසාද ඒවායෙහි නිසරු බව වැටහෙන්නෙ නෑ අර ඉන්ද්‍රියන් පිනවන ගතිය නැවත නැවත මතු කර කර ඒකට වහල් වෙනව

. අපි මීට පෙරත් සිහිපත් කරලා තියෙනවා බුදුරජාණන් වහන්සේ හමුවට පැමිණි මහාලී කියන ලිච්ඡවී රජ්ජුරුවෝ බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් අහනවා ස්වාමීනී සත්වයා කෙලෙසෙන්නේ හේතුවක් ඇතිවද, පිරිසිදු වෙන්නේ හේතුවක් ඇතිවද. එහෙම නැත්නම් මේ දෙකම වෙන්නේ හේතුවක් නැතිවද? බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා හේතුවක් ඇතිවමයි කෙලෙසෙන්නෙත්, හේතුවක් ඇතිවමයි පිරිසිදු වෙන්නෙත්. එතකොට මහාලී අහනවා ස්වාමීනී සත්වයා කෙලෙසෙන්නේ කවර හේතුවක් නිසාද, පිරිසිදු වෙන්නේ කවර හේතුවක් නිසාද? එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා, මහාලී මේ සංස්කාරයන් එහෙම නැත්නම් මේ අරමුණු වල ඒවා දූකෙහිම පතිත වුනා නම් ඒවායෙහි පවතින්නේ දුක්ඛ ලක්ෂණ විතරක්ම නම් ආදීනවය පමණක්ම නම් පවතින්නේ සත්වයෝ මේ අරමුණු වලට මේ තරම් ඇලෙන්නෙ නෑ. මේ සංස්කාර ධර්ම වලට මේ තරම්ම මුසපත් වෙන්නෙ නෑ. ඒ විදියට සංස්කාරයන්ට මේ ආරම්භණයන්ට සත්වයා මුසපත් වෙන්නේ කුමක් නිසාද ඒ අරමුණු දූකෙහිම පතිත වූ දුක්ඛ පමණක් පවතින, ආදීනවයම පමණක් පවතින දේවල් නෙවෙයි, ඒවායෙහි ඉන්ද්‍රියන්ගෙන් ආශ්වාදනය කලහැකි යම්කිසි ගතියක් ඉන්ද්‍රියන් පිනවන ගතියක් ඉන්ද්‍රියන් උත්තේජනය කරන ගතියක් ඒ ආරම්භණයන්හි පවතිනවා. ඒ නිසා තමයි සත්වයා ඒවාට ඇලෙන්නේ. ඒවාට බැඳෙන්නෙ. ඒවගේම බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා මහාලී, මේ සියලුම සංස්කාර ධර්ම මේ සියලුම ආරම්භණ සුඛයෙහිම ගිලුනා නම් ආශ්වාදය පමණක්ම පැවතුනා නම්

සත්වයා කවදාවත් මෙයින් නික්මෙන්නට හිතන්නේ නෑ. එතකොට ඒවායෙහි සුඛ සෝමනස්සයන් උපදවන්නට හේතුවෙන ගති ලක්ෂණ තියෙනවා වගේම දුක්ඛ දෝමනස්සයන් උපදින්නට හේතුවෙන ආදීනවයකුත් තියෙනවා. අනිත්‍යය ලක්ෂණය, දුක්ඛ ලක්ෂණය, අනාත්ම ලක්ෂණය මේවා අනිවාර්යයෙන් එහි පවතින දේවල්. එතකොට ඒ පවතින ආදීනවය ප්‍රකටව දකිනකොට සත්වයා එයින් නිදහස් වෙන්නට, එයින් නික්මෙන්නට පෙළඹෙනවා. මෙන්න මේ විදියට හේතුවක් ඇතිවමයි කෙලෙසෙන්නේ, හේතුවක් ඇතිවමයි පිරිසිදු වෙන්නේ කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා. එතකොට ඒ කෙලෙසීමේ හේතුව කොහොමද මතුවන්නේ, අර ආරම්භණයන්හි පවතින සුඛ සෝමනස්සයන් උපදවන්නට, ඉන්ද්‍රිය පිනවන්නට, ඉන්ද්‍රිය උත්තේජනය කරවන්නට උපකාර වෙන ගතියම නැවත නැවත අයෝනිසොමනසිකාරයෙන් මෙනෙහි කරනවා සති සම්පජ්ඣ්ඤයෙන් තොරව. එතකොට අන්න ප්‍රමාදී බව. එතකොට සති සම්පජ්ඣ්ඤයෙන් තොර වෙච්ච ගමන් ප්‍රමාදී බව.

එතකොට සති සම්පජ්ඣ්ඤයෙන් තොර වුනාම මතුවෙන්නේ අසති අසම්පජ්ඣ්ඤ, ඒ කියන්නේ අයෝනිසොමනසිකාර. සිහිනුවණින් තොර වීම. ඒ සිහිනුවණින් තොර වුනු ගමන් අයෝනිසොමනසිකාරයෙන් යුක්ත වුනු ගමන් ඒ තැනැත්තා අර සංස්කාර ධර්මයන්හි පවතින අර උත්තේජනය කරන ගතිය, ඉන්ද්‍රිය පිනවන ගතිය, සුඛ සෝමනස්සයන් උපදින්නට හේතුවෙන ඒ ගති ලක්ෂණම නැවත නැවත මතු කර කර මෙනෙහි කර කර තඵමර මර ඒවා භුක්ති විඳින්නට ගන්නවා. අන්න එතකොට ඒ තැනැත්තා හැඟීම් වලට වහල් වෙනවා. ඒ විදියට තමයි කාමයන්හි ගිලෙන්නේ. ඒ විදියට තමයි සත්වයා කෙලෙසෙන්නේ කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා. එතකොට සත්වයා පිරිසිදු වෙන්නේ කොහොමද, ඒ ආරම්භණයන්හිම පවතිනවා අර සත්වයාට පැහැදිලිව පෙනෙන, ප්‍රඥාව අවදි කරගෙන බැලුවොත් සති සම්පජ්ඣ්ඤයෙන් බැලුවොත් ඒවායෙහි ආදීනවයකුත් පවතිනවා. ආදීනවය කියලා කියන්නේ දුක්ඛ දෝමනස්සයන් උපදවන්නට හේතුවෙන කරුණු. දැන් සුඛ සෝමනස්සයන් උපදවන්නට හේතුවෙන කාරණා තමයි ආශ්වාදය කියලා කියන්නේ. දුක්ඛ දෝමනස්සයන් උපදවන්නට හේතුවෙන කාරණා තමයි ආදීනවයයි කියලා කියන්නේ. එතකොට මේ සංස්කාර ධර්ම හටගත් හටගත් තැනම බිඳී යනවා. එතකොට කොතෙක් ඉපදෙච්චත් නැවත නැවත බිඳී යනවා. ඒක සත්වයාට සුවයට හේතුවෙන සතුවට හේතුවෙන කාරණයක් නෙවෙයි.

ඊළඟට දුක්ඛ ලක්ෂණ, නැවත නැවත හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් ගොඩ නගන්න වෙනවා. එහෙම ගොඩ නැගුවත් වෙනස් වෙනවා. ඊළඟට පීඩා ඇති කරනවා. සන්තාප ඇති කරනවා. තමන් කැමැතිම දේ පවත්වාගන්නට බැරිවෙනකොට පීඩාවක් ඇතිවෙනවා. කැමැතිම දේ අහිමි වෙලා යනකොට සන්තාපයක් ඇතිවෙනවා. එතකොට ඒවා නැවත නැවත ගොඩනගන්නට ගිය තැන පීඩාවක් ඇතිවෙනවා. ගොඩනගා ගත්තු දේ අහිමි වෙනකොට සන්තාපයක් ඇතිවෙනවා. මේ විදියට සුඛය පාදක කොටගෙනම ආදීනවයක් පවතිනවා. දුක්ඛ වේදනාව පැත්තකින් තිබ්බත්, දුක්ඛ වේදනාව ස්වභාවයෙන්ම කර්කශයි. දුක්ඛ වේදනාව ස්වභාවයෙන්ම පීඩන, සන්තාප කියන ගති ලක්ෂණ වලින් යුක්තයි. දැන් සුඛ වේදනාවටනේ සත්වයා ඇලෙන්නේ. සුඛ වේදනාවනේ ආශ්වාදනය කරන්නේ. ඒ සුඛ සෝමනස්සයන් ගත්තා වුනත් ඒවා ඉබේ හටගන්නේ නෑ. හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් නැවත නැවත ගොඩ නගන්නට ඕන. යම්කිසි රූපයක් දැකීමෙන් ආශ්වාදයක් ලැබෙනවා නම් ඒ ආශ්වාදය ලබන්න නැවත

නැවත ඒ රූපය බලන්න ඕන. යම් ශබ්දයක් අහනකොට ආශ්වාදයක් ලැබෙනවා නම් ඒ ආශ්වාදය ලබන්න නැවත නැවත ඒ ශබ්දය අහන්න ඕන. එතකොට ඒක මනසින් මෙනෙහි කර කර, තඵ මර මර භුක්ති විඳින්නට පුළුවන් යම් ප්‍රමාණයකින්. නමුත් එහෙම භුක්ති විඳින්න විඳින්නත් ඒක නැවත ඉන්ද්‍රියන්ට ගෝචර කරගැනීමේ අවශ්‍යතාවයක්, දැඩි පෙළඹවීමක් මනසින් ඇති කරනවා. එතකොට ඒක නොලැබෙනවා නම් ඒක මහා පීඩාවක්. එතකොට නොලැබෙනකොටත් පීඩාවක්. ඒ කැමැති දේ ප්‍රියමනාප දේ, ආශ්වාදනීය දේ ඉන්ද්‍රිය උත්තේජනය කරන ආරම්භණය, නැවත නැවත ලබන්නට ඕන නම් ඒ සඳහා අදාළ හේතුප්‍රත්‍යය ගොඩ නගන්න ඕන. එතකොට ඒ යළි යළි හේතු ප්‍රත්‍යය ගොඩ නැගීම වෙහෙසයි. ඒක පීඩාවක්, එහෙම අමාරුවෙන් ගොඩ නගාගත්තු ධර්මතා, එහෙම නැත්නම් සංස්කාර අරමුණු අනිත්‍ය ධර්මය නිසා වහා අභාවයට යනවා. එහෙම වහා අභාවයට යනකොට විපරිණාමයට පත්වෙනකොට ඒ නිසාම සන්තාපය හටගන්නවා.

මේ විදියට සුඛ වේදනාවෙහි යම් ආශ්වාදනීය ගතියක් තියෙනවා, හැබැයි ඒ ආශ්වාදයත් එක්කම පැටලුනු බැඳුනු ආදීනවයක් එහි පවතිනවා. දුක්ඛ වේදනාව ස්වභාවයෙන්ම කර්කශයි, එය ස්වභාවයෙන්ම එහි ආදීනවය ප්‍රකට කරනවා. මේ විදියට අනිත්‍ය බව, දුක් බව පැහැදිලිවම දකිනකොට එය තමන්ගේ ඕනෑකමට අනුව පවත්වන්නට බෑ. ඇයි ද තමන්ගේ ඕනෑකමට අනුව පවත්වන්නට බැරි, හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගෙන නිරුද්ධ වෙනවා. එතකොට මේ සියල්ලක්ම නාමරූප ධර්ම වශයෙන් හේතුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගෙන බිඳී යනවා. එහි පවතින්නේ හේතුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගෙන බිඳී යන අන්‍යෝන්‍යව පවතින නාමරූප ධර්ම පමණයි. මෙහි සත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් ආත්මයක් කියලා ගතහැකි කිසිවක් නෑ. අපි සත්ව පුද්ගල ආත්ම සංඥාවක් හදාගෙන එහෙම දෙයක් ඇති කරගෙන එහෙම දේක හිරවෙලා එහෙම දෘෂ්ටියක් ඇති කරගෙන අපිට ඕන හැටියට මේවා හසුරුවන්නට ගියාට ඒ අපේ රුචිකත්වයට අනුව කිසිවක්ම පවතින්නෙ නෑ.

එතකොට මේ අනාත්ම ධර්මය දකිනකොට, අනිත්‍ය බව, දුක්ඛ බව, අනාත්ම බව දකිනකොට මේවායෙහි සුඛවාදීව ඇලෙන්නට බැඳෙන්නට පවත්වන්නට සාරවත් දෙයක් මෙහි නෑ කියලා පෙනෙනකොට අතනිබ්බන්දනි; එකල්හි නිබ්බදාවට පත්වෙනවා. සබ්බේ සංකාරා අනිච්ඡාති යදපඤ්ඤාය පස්සති අතනිබ්බන්දනි දුක්ඛේ - එකල්හි ඒ තැනැත්තා නිබ්බදාවට පත්වෙනවා. නිබ්බදාව කියන වචනය අපි මීට කලින් පැහැදිලි කරගත්තා. නිබ්බන්දනි කියන වචනයට හුඟක් වෙලාවට අර්ථ දෙන්නෙ කළකිරෙයි කියලා. ඒ කළකිරෙයි කියන වචනයට වඩා ඒකට යෝග්‍යයි එහි සංස්කෘත ස්වරූපය. නිබ්බන්දනි කියන වචනයේ සංස්කෘත වචනය තමයි නිර්වින්දනි, නිර්වින්දනි කියන්නෙ විඳින්නෙ නෑ. ඇයිද විඳින්නෙ නැත්තෙ, විඳින්නට තරම් හරවත් දෙයක් සාරවත් දෙයක් දකින්නෙ නෑ. ඒ තැනැත්තා දකින්නෙ අර ආදීනවය. එතකොට ආදීනවය පෙනෙන්නෙ ප්‍රඥාවෙන්. සිහියෙන් අවධානය යොමු කරනවා. ප්‍රඥාවෙන්, සම්පජ්ඤායෙන් තමයි ආදීනවය ප්‍රකට වෙලා පෙනෙන්නෙ. එහෙම නැත්නම් අවිද්‍යාවෙන් ඒ ආදීනවය වසනවා. විද්‍යාවෙන් ප්‍රඥාවෙන් තමයි ඒ ආදීනවය ප්‍රකට කරලා පෙන්වන්නෙ. එතකොට දැන් අර ආශ්වාදය විඳිනකොට වගේ මේ නිකං නැති දේවල් මව මවා දකිනවා කියන එකක් නෙවෙයි මෙතනදි වෙන්නෙ. මෙතනදි ආදීනවය කියන්නෙ ඇත්තටම එහි පවතින ලක්ෂණ. අනිත්‍යය බව එහි පවතින ලක්ෂණයක්. දුක්ඛ බව එහි පවතින ලක්ෂණයක්. අනාත්ම බව එහි පවතින ලක්ෂණයක්.

ඒ නිසයි මේ ධර්ම අසුභයි කියලා දකින්නෙ විඳින්නට තරම් වැදගත් දෙයක් නැහැ කියලා දකින්නෙ. ඒ වගේම බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා අර ආශ්වාදයට සත්වයා පෙළඹෙන්නෙත් අර ඉන්ද්‍රියන්හි පිනවන ගතියක්, ඉන්ද්‍රියන්ට දැනෙනවා. ඒක ලෝකයෙහි සැබැවටම සාරවත් දෙයක් නොවුනාට මේ නාමරූප ධර්මයන් එකතු වෙනකොට ඒවායෙහි උත්තේජනය වෙන ගතියක් දැනෙන්න ගන්නවා. ඒක බොරුවක් නෙවෙයි. ඒක ඉන්ද්‍රියන්ට දැනෙන දෙයක්. ඒ නිසා සුඛ වේදනාව කියන එක පරමාර්ථ ධර්මයක් හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා. දැන් සමහර කෙනෙක් කියනවානෙ ඒවා නිකං මවාගත්තුවා, ඒවා අපේ මනසේ මැවෙන මායාවන් එකකොට මනසේ තමන් මවාගන්න මායාවක් හැටියට වෙන්නට පුළුවන් ඒ සංකල්පය ගොඩනැගෙන්නෙ. නමුත් ඒ සංකල්පය තුලින් ඇතිවෙන සෝමනස්සය පරමාර්ථ ධර්මයක් හැටියට අපේ මනසේ පැහැදිලිව ඇතිවෙන දෙයක්. එතකොට අපි ඉන්න කායික ස්වභාවයත් එක්ක වෙන්න පුළුවන් ඒ සුඛය දැනෙන්නෙ.

හැබැයි සුඛය කියන එක පරමාර්ථ ධර්ම වශයෙන් එහි ක්‍රියාත්මක වෙන වේදනාවේ එක්තරා ලක්ෂණයක්. උදාහරණයක් හැටියට ගත්තොත් දැන් තදට ග්‍රීෂ්මය තියෙන වෙලාවක හොඳ සිසිල් සුළඟක් අපේ කයට ස්පර්ශ වෙනකොට අපිට එයින් සහනයක් දැනෙනවා. සුවයක් දැනෙනවා. සුඛයක් දැනෙනවා. එතකොට ඒ දැනෙන සුඛය ඒක බොරුවක්ය, ඒක ව්‍යාජයක්ද, ඒක මවාගත්තු දෙයක්ය එහෙම ප්‍රතික්ෂේප කරන්න බැහැ. අර තේජෝ ධාතුවෙන් පීඩිත අවස්ථාවට අර සිසිල් සුළඟක් ස්පර්ශ වීමෙන් අර තේජෝව සමනය වෙනවා. එතකොට ඒ තේජෝ සමනය වීමේ ක්‍රියාවලියක් එතන සිද්ධ වෙනවා. ඒ සිද්ධ වෙන ක්‍රියාවලිය සුඛ සහගත ආකාරයේ වේදනාවක් හැටියට වින්දනය කරනවා. ඒක සුඛ ආකාරයෙන් හඳුනාගන්නට පුළුවන්. ඒක වරදක් නෙවෙයි. නමුත් වරද සිද්ධ වෙන්නෙ ඒ සුඛ ආකාරයෙන් දැනෙන වේදනාවට වහල් වීම එය උපාදාන කිරීම එහි මුසපත් වීම එයම නැවත නැවත ලබන්නට අපේක්ෂා කිරීම, එයම මනසින් නැවත නැවත භුක්ති විඳීම අන්න එතනයි පටලැවිල්ල ඇතිවෙන්නෙ. එහෙම නැත්නම් සුඛ වේදනාව දැනීමේ නෙවෙයි ප්‍රශ්නෙ තියෙන්නෙ.

රහතන් වහන්සේටත් සුඛ වේදනාව දැනෙනවා. තථාගතයන් වහන්සේටත් සුඛ වේදනාව දැනෙනවා. එතකොට උන්වහන්සේලා ධ්‍යාන වලට සමවදිනකොට දැන් ප්‍රථම ධ්‍යානයට සමවදිනකොට විතක්ක, විචාර, පීති, සුඛ, ඒකාගත්තා. එතකොට මේ බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රථම ධ්‍යානයට සම වැදුනත්, රහතන් වහන්සේ ප්‍රථම ධ්‍යානයට සමවැදුනත්, පෘග්ග්ජනයෙක් ප්‍රථම ධ්‍යානයට සමවැදුනත් ඔය ආග පහ එතන පිහිටනවා. එතකොට එහි එකක් තමයි සුඛ. එතකොට ඒ සුඛ සහගත බව පෘග්ග්ජනයාටත් දැනෙනවා, රහතන් වහන්සේටත් දැනෙනවා. බුදුහාමුදුරුවන්ටත් දැනෙනවා. ඒ නිසා ඒක බොරුවක්ය, මායාවක්ය කියලා බැහැර කරන්න පුළුවන් කාරණයක් නෙවෙයි, පරමාර්ථ ධර්ම වශයෙන් පවතින දෙයක්. නමුත් ගැටළුව තියෙන්නෙ ඒ පරමාර්ථමය වශයෙන් පවතින කාරණය පිළිබඳව අපි අවිචාරවත්ව මුසපත් වීමයි. එතනයි ගැටළුව මතුවෙන්නෙ. එතකොට පෘග්ග්ජනයා එහි ඇලෙනවා. රහතන් වහන්සේ, බුදුරජාණන් වහන්සේ එය ඇතිව, නැතිවෙන ධර්මයක් පමණක් කියන බව, සංස්කාර ධර්මයක් පමණයි කියන බව නුවණින් තේරුම් ගන්නවා. එහෙම නුවණින් තේරුම් ගන්නකොට ඒ සුඛ සහගත වේදනාවෙහි ඇලෙන්නට දෙයක් නෑ කියන බව දකිනවා.

ඇයි ඒ? ඒකට ඇල්මක් ඇතිකරගත්තු ගමන් එහි අභාවයෙන් පීඩාවක් ඇතිවෙනවා. එතකොට එහි යම්කිසි සුබයක් තියෙනවා. හැබැයි සුබයට ඇලුනු ගමන්ම ඒ සුබයේ අභාවය දෝමනස්සයට හේතු වෙනවා. ඒ වගේම ඒ සුබයට ඇලුනු ගමන් අපි නැවත නැවත ඒ සුබය උපදවන්නට උත්සාහ කරනවා. ඒ උත්සාහ කරනකොට පීඩාව ජනිත වෙනවා. එහෙම නම් පීඩන සන්තාප කියන මේ දුක්ඛ ලක්ෂණ දෙකම ඇතිකරන්නට හේතුවෙනවා කුමක්ද, අර සුබයෙහි ඇලීම. එතකොට මේ ආදීනවය දකිනකොට තමයි මෙහි ඇලීමෙන් හානියක් වෙන්නේ.

දැන් අපි හිතමු ගිහියෙක් හැටියට විවාහ සංස්ථාවක් පවත්වනවා. අඹුසැමියන්, අඹුදරුවන් පවත්වනවා. එතකොට පවත්වාගෙන යන්නට ඕන. හැබැයි ආදරයෙන් සෙනෙහසින් ජීවත් වෙන්නටත් ඕන. නමුත් මතක තියාගන්නට ඕන ඒ ආදරයේ සෙනෙහසේ නාමයෙන් මුසපත් වෙන්නට, මුලාවට පත්වෙන්නට, ප්‍රඥාව මොට කරගන්නට, නිනව් නැතිවෙන්නට පෙළඹෙනවා නම් එතන තියෙන්නේ අර ප්‍රමාදී බව අර කියන අවිද්‍යාව නිසා. එතකොට බිරිඳක්, සැමියෙක්, දරුවන්, ගෘහ ජීවිතය ඒ පඤ්චකාමයන් ඇසුරු කරනවා ගිහියා. හැබැයි ඕනම මොහොතක මේවා වෙනස් වෙනවා, විපරිණාම ස්වභාවයට පත්වෙනවා. සැමියා සහ බිරිඳ වශයෙන් අන්‍යෝන්‍යව ඔවුනොවුන් කෙරෙහි විශ්වාසයෙන් සෙනෙහසින් පවතිනවා. ඒ සෙනෙහසේ විශ්වාසය පැවැත්මට අවශ්‍යයි. අඹුසැමියන් අතර සෙනෙහසක් නැත්නම්, විශ්වාසයක් නැත්නම් ඒ විවාහ සංස්ථාව වැඩි කාලයක් පවත්වන්නට පහසු නෑ, ඒ නිසා ඒක එතනට ඒ ධර්මතාවය අවශ්‍යයි. හැබැයි ඒ මේ පැවැත්ම සඳහා උපකාර වෙන ධර්මයක් විනා ඒ සෙනෙහස තිබ්බ පමණින් මේ සංස්කාර ධර්ම සදාකාලික වෙන්නේ නෑ කියන අවබෝධය තමන්ට තියෙන්නට ඕන. ඒ අවබෝධය තමන් වෙත තියෙනකොට අපට ඒවා වෙනස් වීම නිසා ඇතිවෙන පීඩාව ඇතිවෙනවා. ඉතින් ඒ සෙනෙහස සම්පූර්ණයෙන්ම දුරුවෙන්නට නම් පුද්ගලයා අනාගාමී වෙන්නට ඕන.

ඉතින් අනාගාමී බවින් මෙපිට අපිට සෙනෙහස ඇතිවෙත් නෑ, අපිට ආදරය ඇතිවෙන්නෑ වගේ රඟපාන්නට ගියාට හරියන්නේ නෑ. ඒ ධර්මතාවයත් ලෝකයේ පැවැත්ම සඳහා පවත්වාගෙන යනවා, නමුත් ඒවා හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගෙන බිඳී යන සංස්කාර ධර්ම කියන බව නුවණින් වැටහෙනකොට ඒවා පිළිබඳව මුසපත් වෙන්නට තරම් වැදගත්කමක් එහි නැහැයි කියන එක පැහැදිලිව දැනෙන්නට ගන්නවා. එතකොට අන්න ඒ අවබෝධය, ඒ ප්‍රඥාව අවදි වෙන්න අවදිවෙන්න තමයි අතනිබ්බන්දිනි, එකල්හි නිබ්බිදාවට පත්වෙනවා විඳින්නට තරම් වැදගත් දෙයක් නැහැ කියලා දැනෙනකොට ඒවා විඳින ගතියෙන් සිත ටික ටික නිදහස් වෙනවා. ඒසමග්ගො විසුද්දියා - ඒ තමයි අපිට විශුද්ධියට පැමිණෙන්නට, විමුක්තියට පැමිණෙන්නට අර කාමයන්හි මුසපත් වෙන ගතියෙන් නිදහස් වෙලා නෛෂ්ක්‍රමයට යොමුවෙන්නට හේතුව වෙන්නේ. එතකොට ඒ තත්වය ඇති කරන්නට නම් සති සම්පජ්ඣාදිය උපදවාගත යුතු වෙනවා. එතකොට දැන් ප්‍රමාදී බව කියලා කියන්නේ සිහියෙන් සහ නුවණින් තොර බව. ඒ සිහියෙන් සහ නුවණින් තොර වුනු තැන පඤ්චකාමයන්හි මුසපත් වීම සහ ත්‍රිවිධ දුෂ්චරිතයන්හි ඇලෙන ගැලෙන තත්වයට සත්වයා පත්වෙනවා. ඒ තත්වය නිර්මාණය කරන ප්‍රධාන හේතුව වෙන්නේ සංස්කාරයන්හි යථා ස්වභාවය නොවැටහෙන අවිද්‍යාවයි. ඒ අවිද්‍යාව දුරු කරන්නට විද්‍යාව ඉපැදෙව්වොත් ප්‍රඥාව ඉපැදෙව්වොත් ඒ තැනැත්තාට පුලුවන්කම තියෙනවා සංස්කාරයන්ගේ යථා ස්වභාවය හඳුනාගන්න.

හැබැයි ප්‍රඥාව උපදින්නෙ කුසල් සිත් වල පමණයි. ඒත් හැම කුසල් සිතකම නෙවෙයි. එහෙම නම් ප්‍රඥාව උපදින්නට එය කුසල් සිතක් වීමට අවශ්‍යයි. කුසල් සිතක් නම් ඒ සිතෙහි අනිවාර්යයෙන් යෙදෙනවා සති චෛතසිකය. ඒ නිසා කුසල ප්‍රවාහයට අපි අකුසලයෙන් මුදවලා කුසලයට නැඹුරු කරන්නට ප්‍රමාදී බවින් මුදවලා අප්‍රමාදයට යොමු කරන්නට සතිය තමයි පදනම වෙන්නෙ, මූලය වෙන්නෙ. ඒ නිසා තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒකායනො අයං භික්ඛවෙ මග්ගො සත්තානං විසුද්දියා - සත්වයාගේ විශුද්ධියට එකම මගයි කියලා සිහිය පිළිබඳව, සතිපට්ඨානය පිළිබඳව දේශනා කරන්නෙ. එතකොට කෙනෙකුට හිතෙන්න පුලුවන් දැන් සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේදී බුදුරජාණන් වහන්සේ කරුණු තුනක් දක්වනවා ආතාපි සම්පජානො සතිමා. සතිමා කිව්වෙ සිහිය. සම්පජානො කිව්වෙ නුවණ. ආතාපි කියලා කිව්වෙ කෙලෙස් තවන වීර්යය. දැන් මේ කරුණු තුනම එකතු වුනාම තමයි හැබැවටම අප්‍රමාදී බව හරියටම ශක්තිමත් වෙන්නෙ. සිහිය විතරක් තිබුනයි කියලා ඒ තැනැත්තාට ප්‍රඥාව උපදින්නෙ නැතිනම්, වීර්යය උපදින්නෙ නැතිනම්, කෙලෙස් ධර්ම යටකරගෙන, දුරු කරගෙන ඉදිරියට කුසල ධර්ම වැඩිදියුණු කරගෙන, ලෝක ධර්මතා අවබෝධ කරගෙන ඉදිරියට යන්නට පහසු නෑ. ඒ නිසා සිහිය විතරක් තිබිලා හරියන් නෑ, ප්‍රඥාව වීර්යය තියෙන්නෙ ඕන.

නමුත් ප්‍රඥාව වීර්යය කියන එකට වඩා සිහිය මූලික වෙන්නෙ කුමක් නිසාද, අපි මූලින් සිහිපත් කලා සෝබන සාධාරණ චෛතසිකයක් තමයි සතිය කියලා කියන්නෙ. නමුත් ප්‍රඥාව සෝබන සාධාරණ චෛතසිකයක් නෙවෙයි, එය ඇතිවෙන්නත් පුලුවන් ඇති නොවෙන්නත් පුලුවන්. වීර්යය සෝබන සාධාරණ නෑ එය ප්‍රකීර්ණක චෛතසිකයක්. ඒක කුසලයේත් යෙදෙනවා අකුසලයේත් යෙදෙනවා. ඒ නිසා මේ ප්‍රවාහය කඩන්නට වීර්යය අපිට මූලික වෙන්නෙ නෑ, අකුසලය තිබුනත් වීර්යය යෙදෙන්නට පුලුවන්. ඒ නිසා කුසල් සිත මතුවුනාම තමයි ඒ වීර්යය කුසලයට සහාය වෙන්නෙ. එතකොට දැන් මේක අපි ඉතාම පරිස්සමින් තේරුම් ගන්නට ඕන කාරණයක්. වීර්යයෙන් තමයි අකුසලය දුරු කරලා කුසලය මතු කරන්නට අපිට අවශ්‍ය ජවය සම්පාදනය කරන්නෙ. හැබැයි ඒ වීර්යයටම පුලුවන්කම තියෙනවා කුසලය යටපත් කරලා අකුසලය තුළම අපිව නිමග්නව පවත්වන්න. නැවත නැවත අකුසලයෙහිම උත්තේජනය කරන්න. අකුසලයෙහිම අපිව උනන්දු කරවන්නටත් වීර්යයට පුලුවන්කම තියෙනවා. එතකොට අකුසලය යට කරලා කුසලයෙහි අපිව යොදවන්නටත් වීර්යයට පුලුවන්කම තියෙනවා.

දැන් ඔය දෙකෙන් කොයිකද වීර්යය විසින් කරන්නෙ කියන එක තීරණය වෙන පදනම සැකසෙන්නෙ සිහියෙනුයි, සතියෙනුයි. ඊළඟට ප්‍රඥාව කියන චෛතසිකය ගත්තයින් පස්සෙ ප්‍රඥාවෙන් තමයි හැමදෙයක්ම විනිවිද දකිමින් සංස්කාර ධර්මයන්ගේ හේතු ප්‍රත්‍යය, සංස්කාර ධර්මයන්ගේ පොදු ලක්ෂණය වූ ත්‍රිලක්ෂණය, සංස්කාර ධර්මයන්ගේ ආවේණික වූ අනන්‍ය ලක්ෂණයන් පැහැදිලිව හඳුනාගන්නෙ දැකගන්නේ ඊළඟට චතුරාර්ය සත්‍යය ධර්මය මේවා දැකගන්නේ ප්‍රඥාවෙන්. නමුත් ප්‍රඥාව උපදින්නෙ නැහැ අකුසල් සිතක, එය උපදින්නේ කුසල් සිතක පමණයි. හැම කුසල් සිතකමත් නෙවෙයි, වඩාත් තීව්‍ර වුනු කුසල් සිත්වල පමණයි ප්‍රඥාව යෙදෙන්නෙ. එහෙම නම් ප්‍රඥාවට පසුබිම හදන්නෙත් කවුද සතිය විසින්. වීර්යය අකුසල වීර්යෙන් මුදවලා කුසල වීර්යය පැත්තට යොමු කරන්නට පසුබිම සකස් කරන්නෙ කුමක් විසින්ද, සතිය විසින්. අන්න ඒ නිසා තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ සම්මා සතිය මේ ධම්මානුධම්ම ප්‍රතිපත්තියෙහි එය මූලයයි, එය පදනමයි, එය තමයි

නිර්වාණගාමිණී මාර්ගය හැටියට දේශනා කරන්නේ. ඒ නිසා සමහර ස්වාමීන් වහන්සේලා අප්‍රමාදී බව කියන කාරණය කෙලින්ම සතිය හැටියටත් විස්තර කරනවා. ඒක වැරද්දක් නැහැ. අප්‍රමාදී බව කියන්නේ එතන සතිය තමයි මූලික වෙන්නේ. නමුත් අප්‍රමාදී බව වඩාත් ශක්තිමත් වෙන්නේ, වඩාත් තීව්‍ර වෙන්නේ ප්‍රඥාව සහ චීර්යයත් එකතු වෙලා. එතකොට එය සිහියෙන් තමයි කුසලයට නැඹුරු කරන්නේ, අර ලබු කබල ගසාගෙන යන්නා වගේ අඛණ්ඩව පඤ්චකාමයන්හි ගසාගෙන යන, අකුසලයන්හි ගසාගෙන යන අපේ චිත්ත පරම්පරාව එයින් මුදවලා කුසල පක්ෂයට නැඹුරු කරන්නේ සිහිය විසින්. එසේ නැඹුරු කලා වූ සිත වඩාත් ලෝක ධර්මතා නුවණින් තේරුම් අරගෙන අකුසලය දුරු කරමින් කුසලය වඩමින් සක්‍රිය වෙන්නට ප්‍රඥාව සහ චීර්යය සහාය වෙනවා. එතකොට ඒ නිසා තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ සතිපට්ඨාන සූත්‍රය හැමතැනකම දේශනා කරන්නේ, ආතාපි සම්පජානො සතිමා. සිහිය තියෙන්නට ඕන, නුවණ තියෙන්නට ඕන, චීර්යය තියෙන්නට ඕන. ඔය කරුණු තුනෙන් තමයි අපි අකුසල ප්‍රවාහය, ප්‍රවාහයෙන් මුදවලා පඤ්චකාමයන්ගෙන් මුදවලා කුසලයට නැඹුරු කරන්නේ, දහමට නැඹුරු කරන්නේ. ඒ නිසා අප්‍රමාදී බව කියලා කියනකොට ඔය කාරණා තුනම හඳුනාගැනීම වැදගත්.

හැබැයි එහි පදනම වෙන්නේ, මූලය වෙන්නේ සම්මා සතියයි කියන එක අපි මතක තියාගන්නට ඕන. එතකොට දැන් ඒ අප්‍රමාදී බව තුළින් සත්වයා අර පඤ්චකාම විෂයෙන් බැහැර කරලා කුසල පක්ෂයට නැඹුරු කරනවා. ඒ කුසල පක්ෂයට නැඹුරු කරනකොට ඒ තැනැත්තා අකුසලයෙන් වැළකිලා කුසල් දහම් කරන්නට පෙළඹෙනවා. එතකොට ඒක සසර ගමනේ සුවය පිණිස, යහපත පිණිස පවතිනවා. නමුත් ඒ කුසල් කිරීම පමණක් ඒ තැනැත්තාට සසරින් එතෙර වෙන්නට ප්‍රමාණවත් වෙන්නේ නෑ. බුද්ධාවවාදය තුළ බුද්ධ දේශනාව තුළ කරුණු තුනක් දැක්වෙනවා, සබ්බපාපස්ස අකරණං කුසලස්ස උපම්පදා. එතැනින් නැවැත්තුවේ නෑ, තුන්වෙනි කාරණය තමයි සචිත්ත පරියොදපනං - සිත පිරිසිදු කිරීම. සිත පිරිසිදු වෙන්නේ කුමකින්ද, පඤ්ඤාය පරිසුඡේදනි. ප්‍රඥාවෙන්. එතකොට ප්‍රඥාවෙන් මොකක්ද කෙරෙන්නේ? ලෝක ධර්මතාවයන් අවබෝධ කිරීම. හරියට අවබෝධ වෙනකොට තමයි ඒවට ඔරොත්තු දීමේ හැකියාව ඇතිවෙන්නේ.

එහෙම නම් අපි සාමාන්‍ය පුද්ගලයෙක් හැටියට පවිකම් වලින් වැළකීම, කුසල් දහම් කිරීම මූලික වශයෙන් අපි පුහුණු කරන්නට ඕන. නමුත් එපමණකින් නිර්වාණගාමිණී මාර්ගය සම්පූර්ණ වෙන්නේ නෑ, එය සම්පූර්ණ වෙන්නට නම් ප්‍රඥාව අවදි කරමින් ලෝක ධර්මතාවයන් තේරුම් අරගෙන ඒවට ඔරොත්තු දීමේ ශක්තිය පුරුදු පුහුණු කරන්න ඕන. ඒ නිසා ප්‍රඥාව විසින් තමයි මේ සසර ගමන නිමා කිරීම දෙසට අපිව මෙහෙයවන්නේ. ඒ පැත්තට හසුරුවන්නේ. එතකොට ඒ හසුරුවන්න පදනම හදන්නේ සිහිය විසින්. එතකොට අපි මීට ඉහතදින් සිහිපත් කලා දැන් මම නිවන් දකිනවා, මම මේ ජීවිතේම නිවන් දකිනවා එහෙම හිතුවට මෙතන නිවන් දකින්න මම කියලා කෙනෙක් නෑ. ඉතින් මම නිවන් දකිනවා කියලා හිතුවට නිවන් දකින්න මම කියලා කෙනෙක් නෑ. මම මේ ජීවිතේම නිවන් දකිනවා කියලා හිතුවට මේ ජීවිතේම නිවන් දකින්නට මට ඕන කියලා හිතුවට ඒ මට ඕන විදියට දේවල් කෙරෙන්නේ නෑ. එහෙනම් කාට ඕන විදියටද, මොනවට අනුවද මේවා කෙරෙන්නේ? මම කියලා කෙනෙක් නැත්නම් කවුද මේවා කරන්නේ? අන්න එතනදී තමයි අපිට ඉන්ද්‍රිය ධර්මයන්ගේ වැදගත්කම තියෙන්නේ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉන්ද්‍රිය ධර්ම හැටියට කරුණු විසි දෙකක් දක්වනවා. ඒ කාරණා විසිදෙකෙන් ප්‍රධාන වශයෙන් කාරණා පහක් තමයි නිවන සඳහා අපිට ප්‍රධාන ඉන්ද්‍රිය ධර්ම බවට පත්වෙන්නේ. මොනවද? සද්දා, චිරිය, සති, සමාධි, පඤ්ඤා. එතකොට මේවා ඉන්ද්‍රිය ධර්ම හැටියට දක්වන්නේ ඇයිද, ඒ ධර්ම තමයි අවශේෂ චිත්ත චෛතසික ධර්මයන් නිවන පැත්තට මෙහෙයවන්නේ. යොමු කරන්නේ. ඒ ඒ අවශේෂ චිත්ත චෛතසික ධර්මයන්ට නායකත්වය ගන්නේ. මූලිකත්වය ගන්නේ, ප්‍රමුඛත්වය ගන්නේ. එහෙම නැතිව මෙතන මම කියලා කෙනෙක් ක්‍රියාත්මක වෙන්නට නෑ. දැන් පින්වතුනි මේ ධර්ම වල ස්වභාවය හරියට යම් යම් ශක්ති විශේෂයන් වගේ. දැන් මේවා හොඳට තේරුම් ගන්නට යම් ප්‍රමාණයකට අභිධර්මය ඉගෙනගෙන තියෙන්නට ඕන. අභිධර්මයේ තියෙනවා ඒ චිත්ත චෛතසික ධර්මයන්ගෙන් සිදු කරන කෘත්‍යය, කාර්යභාරයන් තියෙනවා. එතකොට ඒ සිතෙන්, ඒ චෛතසික ධර්මයෙන් ඒ අදාළ කාර්යය සිද්ධ කරන එකයි කරන්නේ. ඒ කාර්යය සිද්ධ කරලා ඒක නිරුද්ධ වෙනවා.

උදාහරණයක් හැටියට ගත්තොත් දැන් ගින්නෙන් කරන්නේ පුළුස්සන ගතිය. එතකොට දැන් ගින්න මේ තියෙන ඒවා ඔක්කොම පුවුවන්න ඕන කියලා හිතාමතා එහෙම කරන්න එතන සත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් නෑ. හැබැයි ගින්නෙහි ස්වභාවය, ගින්නෙහි කෘත්‍යය තමයි පුළුස්සන ගතිය. එතකොට ආපෝ ගතියෙහි ස්වභාවය තමයි ඇලෙන වැගිරෙන ගතිය. එතකොට මේ තියෙන ඔක්කොම අලවගන්නට ඕන, එකතු කරගන්නට ඕන, බන්ධනය කරගන්නට ඕන කියලා එහෙම එකක් ආපෝ ධාතුවට එහෙම හැඟීමක් නෑ. ආපෝ ධාතුව එහෙම සත්වයෙක් හැටියට, පුද්ගලයෙක් හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙනවා නෙවෙයි. හැබැයි ආපෝ ධාතුව තියෙන තැන ඒ අවට තියෙන ඔක්කොම අංශුන් එකතු කර කර, එකතු කර කර බන්ධනය කරගන්නවා. අලව ගන්නවා. එතකොට ඒක තමයි එහි කෘත්‍යය. ඊළඟට වායෝ ධාතුව ගත්තයින් පස්සෙ ඒ වායෝ ධාතුවෙන් ප්‍රමිඛවන, තල්ලුකරන, **...40.15** දෙන ගතිය. එතකොට මේවා තල්ලු කරන්න කියන එකක් වායෝ ධාතුවට නෑ. වායෝ ධාතුව තියෙන තැන එහෙම තමයි ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ. ඒක තමයි එහි කෘත්‍යය. පඨවි ධාතුව තියෙන තැන සියල්ල තද වෙනවා, ශක්තිමත් වෙනවා. ඒ තදවීමේ ක්‍රියාවලිය, ඒක තමයි එහි කෘත්‍යය පඨවි ධාතුවේ.

එතකොට අපේ රේරුකානේ මහානායක හාමුදුරුවෝ පැහැදිලි කරනවා දැන් මේ පඨවි, ආපෝ, තේජෝ, වායෝ කියන මේවා මහාභූත හැටියට දක්වනවා. ඒ කියන්නේ ස්කන්ධ වශයෙන් ලොකු ලොකුවට විශ්වය තුළ විද්‍යමාන වෙන්නේ මෙන්න මේ කාරණා හතරෙන්. අනිත් ඒවා සුක්ෂම රූප. එතකොට මේ ප්‍රධාන රූප හතර මහාභූත කියලා හඳුන්වනවා. ඒ මහා භූතයන්ගෙන් සැකසුනු දේ භෞතික. භූතයන්ගෙන් සැකසුනු දේ භෞතික. එතකොට අපි භෞතික ද්‍රව්‍ය කියලා හඳුන්වන්නේ ඔක්කොම මේ මහාභූතයන් තමයි ඒවායේ ප්‍රබලව තියෙන්නේ. එතකොට ඒවා අපිට අතට අහුවෙනවා, ඇහැට පේනවා, එහෙම ස්කන්ධ වශයෙන් ලොකුවට තියෙන දේවල්. නමුත් රේරුකානේ මහානායක හාමුදුරුවෝ දක්වනවා, ඒ අතට අහුවෙන්න ලොකුවට තිබ්බට මේවා සියුම්ව සියුම්ව බෙදලා බෙදලා අර ධාතුව වශයෙන් එහෙම නැත්නම් රූප කොටස් වශයෙන් වෙන් කරගත්තහම පඨවි වශයෙන්, ආපෝ වශයෙන්, තේජෝ වශයෙන්, වායෝ වශයෙන් වෙන් කලාට පස්සෙ ඒවායේ පවතින්නේ ක්‍රියාකාරීත්වයක් පමණයි. ශක්තියක් පමණයි. එතකොට ඒ ක්‍රියාකාරීත්වය තමයි අර විදියට ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ.

ඒ ක්‍රියාකාරීත්වයක් හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගෙන විරුද්ධ වෙනවා. එතකොට ඒ ක්‍රියාකාරීත්වයක් තියෙන නිසා තමයි මේ හැමදේකින්ම යමක් කෙරෙන්නෙ. එහෙම නැතිව සත්වයෙක්වත්, පුද්ගලයෙක්වත්, ආත්මයක්වත් ඉන්න නිසා නෙවෙයි. එතකොට යම්කිසි කෙනෙකුගේ චිත්ත සන්තානයෙහි අවිද්‍යාව බලවත් වෙනවා නම් ඒ අවිද්‍යාව බලවත් වෙනවා නම් ප්‍රමාදී ගුණය තමයි එහි සක්‍රිය ස්වභාවය. ඒ ප්‍රමාදී බව නැමැති මානසික තත්වය තමයි ඒ ගතිය තමයි එහි සක්‍රිය කාණ්ඩය. මොකෙහිද සක්‍රිය කාණ්ඩය? අවිද්‍යාවේ. එතකොට අවිද්‍යාව ප්‍රමාදී බව හැටියට සක්‍රිය වෙනවා. ඒ සක්‍රිය වෙනකොට ඒක බාහිරට පෙනවා පඤ්චකාමයන්හි මුසපත් වීම සහ ත්‍රිවිධ දුෂ්චරිතයන් ඇසුරු කරන ස්වභාවයෙන් ඒක ලෝකයට ප්‍රකට වෙනවා. එතකොට ඒ තත්වය තුළ සත්වයා ඇදගෙන යන්නේ සංසාරය දෙසට. එහෙම නැත්නම් අපාය දෙසට.

ඒ නිසා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා පමත්තස්සේහි නාම චත්තාරො අපායා සකගේහ සදිසා - ප්‍රමාදී වූ පුද්ගලයාට සතර අපාය තමන්ගේ ගෙදර වගේ. තමන්ගේ ගෙදර කියලා කියන්නෙ දැන් අපි රටේ ලෝකෙ කොහේ ගියා වුනත් කවදාහරි කොයි වෙලාවක හරි ඉඩක් ලැබිව්ව ගමන් එන්නෙ තමන්ගේ ගෙදරටනෙ. ඒ තමන්ගේ ගෙදර කියලා කියන්නෙ බහුලව ඇසුරු කරන තැන. කොහේ ගියත් ආපහු එන්නෙ එතෙන්නට තමයි, ඇවිත් නවතින්නේ එතන තමයි. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා පමත්තස්සේහි නාම චත්තාරො අපායා සකගේහ සදිසා - ප්‍රමාදී වූ පුද්ගලයාට සතර අපායම තමන්ගේ ගෙදර වගේ. ඒ කියන්නෙ කොහේ ගියත් අන්තිමට ඇවිත් නවතින්නේ එතන. ඊට එහා වෙන කොහෙවත් වැඩි කාලයක් ඉන්නෙ නෑ. වැඩිපුරම රැඳෙන්නේ සතර අපායේ. එතකොට ඒ සතර අපාය දෙසට තමයි අර ඇදගෙන යන්නෙ අර අවිද්‍යාව මුල්කොටගත්තු අර ක්ලේශධර්මයන් විසින්. ඒ ප්‍රමාදී බව නැමැති සක්‍රියතාවය විසින්. එතකොට යම්තැනක සිහිය උපදිනවාද, යම් තැනක ප්‍රඥාව උපදිනවාද, වීර්යය උපදිනවාද, ශ්‍රද්ධාව උපදිනවාද සද්දා විරිය සති සමාධි පඤ්ඤා කියන මේ ධර්මතා යම් තැනක උපදිනකොට ඒවායෙහිත් යම් ක්‍රියාකාරීත්වයක් තියෙනවා.

ඒ ක්‍රියාකාරීත්වය තමයි තමන් සමග එකට අර ආපෝ ධාතුවෙන් ඔක්කොම අංශුන් බන්ධනය කරගන්නා සේ අර තේජෝ ධාතුවෙන් සියල්ල දවා පුලුස්සන්නා සේ පඨවි ධාතුවෙන් සියල්ල තද කරන්නා සේ, වායෝ ධාතුවෙන් සියල්ල තල්ලු කරන්නා සේ එතකොට තව අපි අපිට හුරුපුරුදු දෙයක් ගත්තොත් එහෙම දැන් කාන්දමක් ගත්තයින් පස්සෙ ඒකට අවට තියෙන ලෝහ වර්ග ඇදගන්න ගතිය, එතකොට කාන්දමට මේ ලෝහය හොඳයි මේක ඇදගන්න ඕන, මේක මට හොඳයි කියලා එහෙම එකක් කරනවා නෙවෙයි. ඒ කාන්දමෙහි ස්වභාවය තමයි ඒ ලෝහ වර්ග ඇදගන්නා ගතිය, ඒක තමයි එහි ක්‍රියාකාරීත්වය. ඒක තමයි කෘත්‍යය. එතකොට ඒ විදියට තමයි ඒක ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ. එතකොට සත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් ආත්මයක් නිසා නෙවෙයි. එතකොට ඒ කාන්දමේ විකර්ශණය වෙන පැත්ත ගත්තයින් පස්සෙ ඒ සියල්ල බැහැර, ඒ ලෝහ වර්ග තල්ලු කරන ගතිය බැහැර කරන ගතිය. එතකොට මේ විදියට ඒ ඒ ධර්මතා වල ක්‍රියාකාරීත්වය භෞතික ධර්ම වලත් ක්‍රියාත්මක වෙනවා, මානසික ධර්ම වලත් ක්‍රියාත්මක වෙනවා. ඉතින් මානසික ධර්ම වල අර විදියට ඇලෙන්නට බැඳෙන්නට හේතු වෙන එබඳු ක්‍රියාකාරීත්වයක් ගොඩ නැගෙන්නෙ අවිද්‍යාව පාදක කොටගෙන. එතකොට පඤ්චකාම විෂයෙහි මුසපත් වීම සහ අර ත්‍රිවිධ දුෂ්චරිතයන් එක්කලා, චත්තාරො අපායා සකගේහ සදිසා

- සතර අපායම තමන්ගේ හුරුපුරුදු ගෙදර වගේ අතින් කොතනකවත් ගියාට වැඩි කාලයක් රැඳෙත් නෑ, හදිසියේ මතු වෙච්චි දුර්වල කුසලයක් නිසා අහඹු විදියට මනුස්ස ලෝකෙක දිව්‍ය ලෝකයක උපන්නා වුනත් බොහොම සුළු කාලයකින් එතනින් වුන වෙලා ආපහු යන්නෙ නිරය, තිරිසන්, අසුර, ප්‍රේත කියන මේ සතර අපායෙන් තැනකට. එතකොට යම්කිසි කෙනෙක් අර විදියට සිහිය උපදවාගෙන ප්‍රඥාව විරියය උපදවාගෙන අප්‍රමාදී බව මතුකරනවා නම් ඒ තැනැත්තා සතර අපායෙන් මිදිලා දිව්‍ය, මනුෂ්‍ය, බ්‍රහ්ම කියන මේ ගතීන්හි සැප විපාක විඳින්නට සමත් වෙනවා. ඉතින් සැප විපාක වින්ද පමණටම ප්‍රමාණවත් වෙත් නෑ, ප්‍රඥාව අවදි වෙන අවදි වෙන ප්‍රමාණයට තමයි මේ සංස්කාර ධර්මයන්හි ඇලෙන්නට බැඳෙන්නට යමක් නැහැ කියලා නෛෂ්ක්‍රමයට ඒ තැනැත්තාගේ සිත පෙළඹෙන්නෙ.

ඒ නිසා බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වනවා නාහං භික්ඛවෙ අඤ්ඤං ඒක ධම්මන්ති සමනුපස්සාමි යං ඒවං යේන අනුප්පන්නාවා අකුසලා ධම්මා උප්පජ්ජන්ති උප්පන්නාවා කුසල ධම්මං පරිභායං යථා ඉදං භික්ඛවෙ පමාදෙ - එතකොට මහණෙනි මේ ප්‍රමාදය තරම් අන් එකම ධර්මයක්වත් මම දකින්නෑ කුමක් කරන්නටද, යේන අනුප්පන්නාවා අකුසලා ධම්මා උප්පජ්ජන්ති උප්පන්නාවා කුසල ධම්මං පරිභායං - නූපන් අකුසල් ධර්ම උපදවන්නට හේතුවෙනවා ප්‍රමාදීබව, උපන් කුසල ධර්ම අහෝසි කරන්නට හේතුවෙනවා. අවිද්‍යාවෙන් යුක්තව ක්ලේශයන්හි මුසපත් වෙන පඤ්චකාමයන්හි ගිලෙන ඒ මානසික තත්වය, ඒ ප්‍රමාදී ගුණය කුමකටද හේතුවෙන්නෙ නූපන් අකුසල් උපදවන්නට. මෙතෙක් අපි අතින් සිද්ධ වෙලා නැති අකුසල කර්ම කෙරෙන්නට පොළඹවනවා. මෙතෙක් ආනන්තරිය පාපකර්ම කෙරිලා නැත්නම් ආනන්තරිය පාපකර්මයට පවා පොළඹවනවා. එතකොට මෙතෙක් කරලා නැති තව බොහෝ අකුසල කර්මවලට ඒ තැනැත්තා පොළඹවනවා. නූපන් අකුසල් උපදවන්න, එතකොට මෙතෙක් කවමදාකවත් සසරේ කරපු නැති අකුසලයක් කියලා අපිට හොයන්න බැහැ. නූපන් අකුසල් කියලා කියන්නෙ මේ වෙනකොට අපේ මනසේ ඒ අකුසලය නැහැ. එතකොට අභිනවයෙන් ජනිත කරන්නට හේතු වෙනවා.

ඊළඟට උප්පන්නාවා කුසලා ධම්මා පරිභායන්ති - උපන්නා වූ කුසල ධර්ම පිරිහෙන්න, දැනට යම්කිසි කුසලයක් හිතේ ජනිත වෙලා තියෙනවා නම් ඒ කුසලය අභාවයට ගිහිල්ලා පරිභානියට පත්වෙන්න නැවත නූපදින තත්වයෙන් යටපත් වෙන්නට මේ ප්‍රමාදී බව හේතු වෙනවා. එතකොට ඒ කාරණයම බුදුරජාණන් වහන්සේ අතින් අතට දේශනා කරනවා නාහං භික්ඛවෙ අඤ්ඤං ඒක ධම්මං පි සමනුපස්සාමි යේන අනුප්පන්නාවා කුසලා ධම්මං උප්පජ්ජන්ති උප්පන්නාවා අකුසලා ධම්මා පරිභායං ති යථා ඉදං භික්ඛවෙ අප්පමාදෙ - මහණෙනි මේ අප්‍රමාදී බව තරම් අන් කිසිදු ධර්මයක් මම තවත් දකින්නෙ නෑ කුමක් සඳහාද, නූපන් කුසල් උපදවන්නට උපන් කුසල් වැඩිදියුණු කරන්නට. එතකොට දැන් ඔය කාරණා අපි සතර සමාප්‍රධාන විරියය ගැන කියනකොටත් කියනවානෙ, මොනවාද? නූපන් අකුසල් නූපදවීම, උපන් අකුසල් ප්‍රහාණය කිරීම, නූපන් කුසල් ඉපදවීම, උපන් කුසල් වැඩිදියුණු කිරීම. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා අප්‍රමාදී බව තුළින් නූපන් කුසල් උපදවනවා, උපන් කුසල් වැඩිදියුණු කරනවා. එහෙම නම් එතන විරියය කියන ගුණයත් තියෙනවා. මේ අප්‍රමාදී බව කියන වචනය ඇතුලේ, ඒ ගුණය ඇතුලේ අර සම්මා වායාමයත් ක්‍රියාත්මක වෙනවා.

සම්මා වායාමයේ ගති ලක්ෂණ තමයි දැන් මේ බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ. ඊළඟට එතන සම්මා සතිය පවතිනවා. ඇයි සම්මා සතිය පවතින්නේ, අර අකුසල ප්‍රවාහයෙන් මුදවලා කුසල ප්‍රවාහයට අපි නතු කරන්න, ඇතුලත් කරන්න. ඒ නිසා එතන සම්මා සතිය ක්‍රියාත්මක වෙනවා. ඊළඟට මේ කුසලයයි, මේ අකුසලයයි කියලා නුවණින් තෝරාගෙන අකුසලයෙන් මිදිලා කුසලය වර්ධනය කරන්නට ඒ තැනැත්තා පෙළඹෙනවා උපන් කුසල් වැඩිදියුණු කරන්නට. එතකොට උපන් කුසලය හඳුනාගෙන ඒ කුසලයේ හේතුප්‍රත්‍යය හඳුනාගෙන එය වැඩිදියුණු කරන්නට නම් විරියය වගේම එතනත් අර ප්‍රඥාව තියෙන්නට ඕන. ඒ නිසා සම්පජ්ඣ්ඤා ඒ අප්‍රමාදී බව තුළ සක්‍රිය වෙනවා. මෙන්න මේ විදියට සිහිය, විරියය සහ ප්‍රඥාව එකට යෙදුනු තැන ඒ ගුණය එහි ක්‍රියාකාරීත්වය තමයි අප්‍රමාදී බව කියලා හඳුන්වන්නේ.

යම් තැනක අවිද්‍යාව මතුවෙලා සිහියෙන් සහ නුවණින් තොර වෙනවා. ඇයිද සිහියෙන් සහ නුවණින් තොර වෙනවා කියන්නේ, ඇයි විරියයෙන් තොර වෙනවා කියත් නැත්තේ. ඒ ප්‍රමාදී බව තුළත් යම් විරියයක් තියෙනවා. විරියයෙන් තොරයි කියන්න බෑ. ඇයි විරියය කුසලයේත් යෙදෙනවා, අකුසලයේත් යෙදෙනවා. දැන් ප්‍රමාදී බව අකුසලය තමයි. අකුසලය තිබුනාට එතන විරියය තියෙනවා. සති සම්පජ්ඣ්ඤා විතරයි අඩු. එතකොට අප්‍රමාදී බවට එතකොට සති, විරිය, පඤ්ඤා කියන මේ ඔක්කොම එතනට එකතු වෙන්න ඕන. එහෙම එකතු වෙනකො තමයි ඒක වඩාත් ශක්තිමත්ව ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ. එතකොට මේ කාරණා අපි පරිස්සමින් තේරුම් ගන්නට ඕන, එහෙම තේරුම් අරගෙන ප්‍රධාන වශයෙන් සම්මා සතිය දියුණු කරන්නට ඕන. සතිය කියන්නේ මොකක්ද ආදී වශයෙන් අපි දැන් මෙතන කතා කරන්නට අවශ්‍ය වෙත් නෑ, අපි මෙතෙක් කාලයක් පසුගිය සාකච්ඡා පෙළෙහිම අපි සතිපට්ඨාන සූත්‍රයෙහි කරුණු පිළිබඳව සාකච්ඡා කලේ. එහිදී නැවත නැවත විවිධ පැති වලින් අපි සම්මා සතිය පිළිබඳව කතාබහ කලා. එහි පවතින්නේ අකුසලයෙන් මුදවා, කුසලයෙහි යොදවන ගතිය. ඒ වගේම පූර්ව උපාදානයන්ගෙන් අනාගත උපකල්පනයන්ගෙන් සහ ඉන්ද්‍රියන්ට ගෝචර වෙන ආරම්භණයන්හි හැඟීම්බර වෙන ගතියෙන් සිත නිදහස් කරගෙන අරමුණෙහිස්වභාවය පිටින් ඉඳන් බලන්නා සේ බලන්නට පුළුවන් ගතියත්, සම්මා සතියෙහි පවතිනවා.

ඊළඟට සම්පජ්ඣ්ඤා කියලා කිව්වේ නුවණ. ඒ යම් තැනක නුවණ ක්‍රියාත්මක වෙනවා නම් සහ ඒ පවතින ආරම්භණයන් එහෙම නැත්නම් ඒ සංස්කාර ධර්මයන් කවර හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන්ද හටගත්තේ කියන බව හේතුඵල වශයෙන් දකිනවා. ඊළඟට ලක්ෂණ වශයෙන් ත්‍රිලක්ෂණ අනිත්‍ය බව, දුක් බව, අනාත්ම බව දකිනවා. ඊළඟට අනන්‍ය ලක්ෂණ වශයෙන් ඒ ඒ සංස්කාරයන්ට ආවේණික වූ ලක්ෂණයන් දකිනවා. ඊළඟට චතුරාර්ය සත්‍යය වශයෙන් දකිනවා. මේ විදියට මේ කරුණු පැහැදිලිව දකින්නට පුළුවන් හැකියාව තමයි සම්පජ්ඣ්ඤා හෙවත් ප්‍රඥාව. විරියය කියලා කියන්නේ ඒ අදාල කාර්යයෙහි නැවත නැවත උත්තේජනය කරමින් ඉදිරියට යන්නට උපකාර වෙන කායික මානසික උත්සාහය. ඒක තමයි විරියය. එතකොට ඒ විරියය අර මූලික මානසික තත්වය කුසල් නම්, කුසලයත් එක්කලා එකතු වෙලා යහපත සඳහා විරියය කරනවා. නූපත් අකුසල් නූපදවන්නට උපන් අකුසල් ප්‍රභාණය කරන්නට, නූපත් කුසල් උපදවන්නට උපන් කුසල් වැඩිදියුණු කරන්නට කියන ඔය කටයුතු හතරට ඒ විරියය උදව් කරනවා. හැබැයි මූලික මානසික තත්වය අකුසල් නම් විරියය ඒ අකුසලයත් එක්ක එකතු වෙලා නූපත් අකුසල් උපදවන්නට, උපන්

අකුසල් වැඩිදියුණු කරන්නට, උපන් කුසල් විනාශ කරන්නට, නූපන් කුසල් නූපදවාම අහෝසි කරන්නට ඒ අකුසලය සමඟ යෙදෙන්නා වූ විරියය සහාය වෙනවා. මෙන්න මේ විදියට සති, විරිය, පඤ්ඤා කියන මේ කාරණා තුන එක්ව යෙදුනු තැන කුසල පක්ෂයෙහි ඉදිරියට යන්නට කුසල් සිද්ධ කරන්නට වගේම ලෝක ධර්මතා නුවණින් අවබෝධ කරගෙන විමුක්තිය දෙසට යන්නට පුද්ගලයාව මෙහෙයවනවා. ඉතින් ඒ සඳහා මූලිකත්වය ගන්නා ධර්ම කියන අර්ථයෙන් තමයි ඉන්ද්‍රිය ධර්ම කියලා හඳුන්වන්නේ. එතකොට ශ්‍රද්ධාව ඉන්ද්‍රියක්, විරිය, සති, සමාධි, පඤ්ඤා. ඔය කරුණු පහම ඉන්ද්‍රිය ධර්ම හැටියට හඳුන්වනවා. ඒ ඉන්ද්‍රිය ධර්ම මූලික වුනු තැන මම නිවන් දකිනවා, මම මේ ජීවිතේ මාර්ගඵල ලබනවා කියන එකක් නෙවෙයි, මොකද එහෙම වෙන්නට මම කියලා කෙනෙක් මෙතන නෑ. අර ඉන්ද්‍රිය ධර්ම වඩාත් ශක්තිමත් වෙනකොට ඒ තැනැත්තා වඩාත් තියුණු ආකාරයෙන් අර චිත්ත චෛතසික ධර්මයන් නිවන දෙසට හසුරුවන්නට සමත් වෙනවා. එතකොට එබඳු ගුණයන්ගෙන් යුක්ත වූ ස්වභාවයක් තමයි අප්‍රමාදී බව හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ. ඊට ප්‍රතිවිරුද්ධ දුර්වල මානසිකත්වය තමයි ප්‍රමාදී බව හැටියට දක්වන්නේ.

10. මෙතෙක් චිත්තොපක්ලෙශ ධර්ම යටතේ සිදුකල දේශනා වල සාරාංශයක් ඉදිරිපත් කරන්න.

තෙරුවන් සරණයි හැමදෙනාටම. අපි අද දවසේත් සුපුරුදු පරිදි සෙනසුරාදා ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්නට සූදානම් වෙන්නේ. අපි පසුගිය සති ගණනාවක් මුළුල්ලේම සාකච්ඡා කලේ මජ්ඣිම නිකායේ වත්ථුපම සූත්‍රය ඇසුරු කොටගෙන. ඒ වත්ථුපම සූත්‍රය බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන සිත කිළිටි කරන චිත්තොපක්ලෙශ ධර්ම දහසය පිළිබඳව. එහිදී පළමු දේශනාවේදී අපි සිහිපත් කලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන ලද මේ සූත්‍ර දේශනාව වත්ථුපම සූත්‍රය හැටියට දක්වලා තියෙන්නේ ඇයිද කියන බව. වස්ත්‍රයක් වර්ණ ගන්වන්නට අවශ්‍ය නම් විවිධ ද්‍රව්‍යයන්ගෙන් කිළිටි වූ වස්ත්‍රයක් යම් කිසි කෙනෙක් මං මේ වස්ත්‍රය රතු පාට කරනවා, කහ පාට කරනවා, නිල් පාට කරනවා, තැඹිලි පාට කරනවා කියලා ඒ අදාල වර්ණ ද්‍රාවණයක බහාලුවත් ඒ තමන් අපේක්ෂා කරන වර්ණය නෙවෙයි ඊට වඩා අවපැහැ ගැන්වුනු වර්ණයක් තමයි ලැබෙන්නේ. ඒකට හේතුව මොකක්ද, අර වස්ත්‍රය පිරිසිදු නැති නිසා. යම්කිසි කෙනෙකුට තමන් අපේක්ෂා කරන වර්ණය ගන්වන්නට ඕන නම් ඒකට පිරිසිදු වස්ත්‍රයක් යොදා ගත්තොත් තමයි අපේක්ෂිත වර්ණය ලබන්න පුළුවන්. අන්න ඒ වගේ යම්කිසි කෙනෙක් මම මේ මේ ගුණධර්ම දියුණු කරනවා කියලා හිතුවාට, උපක්ලේශයන්ගෙන් කිළිටි වුනු මනසක් සහිතව යම්කිසි කෙනෙක් ගුණදහම් වඩන්න උත්සාහ කලාට නිර්වාණ ගාමිණී මාර්ගය පුරුදු පුහුණු කරන්නට උත්සාහ කලාට ඒක පහසු නැහැ. එතකොට අර අවපැහැ ගැන්වුනු කිළිටි වුනු වස්ත්‍රයකින් අපි අපේක්ෂා කරන වර්ණය ලබන්නට නොහැකි වෙනවා වගේ, අපි කොතෙක් ගුණදහම් වඩන්නට උත්සාහ කලත් අර කිළිටි මනසක් ඇතිව සකස් කර නොගත් මනසක් ඇතිව ඒ කාර්යය අපිට නිවැරදිව සිද්ධ කරන්නට බැහැ. ඒ නිසා මනස කිළිටි කරන උපක්ලේශ ධර්මයන් හඳුනාගෙන ඒවා දුරු කරමින් ගුණ නුවණ වර්ධනය කරමින් මේ නිර්වාණ ගාමිණී මාර්ගය ඉදිරියට යා යුතු බව බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරමින් තමයි සිත කිළිටි කරන කාරණා දහසයක් මේ සූත්‍රයේදී දේශනා කරන්නේ.

එතකොට ඒ වස්ත්‍රයක් උපමා කොටගෙන මේ දේශනාව සිද්ධ කරන නිසාවෙන් තමයි වත්පූපම සූත්‍රය හැටියට මේ සූත්‍ර දේශනාව දක්වලා තියෙන්නේ. ඉතින් එතැන් පටන් අපි ඒ එක් එක් විත්තොපක්ලෙශ ධර්ම පිළිබඳව, ඇතැම් සතිවල උපක්ලෙශ දෙකක් පිළිබඳව අපි සාකච්ඡා කලා. සමහර සතිවල දීර්ඝ වශයෙන් සාකච්ඡා කරන්න වුනු අවස්ථාවල එක් විත්තොපක්ලෙශයක් පිළිබඳව සාකච්ඡා කලා. ඉතින් අද දවසේ අපි බලාපොරොත්තු වෙන්නේ ඒ සමස්තයම කැටි කරලා යම්කිසි සාරාංශයක් සිහිපත් කරලා ඒ සම්බන්ධව තවදුරටත් මොනවා හෝ ගැටළු තියෙනවා නම් විමසිය යුතු තැන් තියෙනවා නම් ඒවාට වැඩිපුර අවස්ථාව හැමදෙනාටම සලස්වලා දෙන්න. විත්තොපක්ලෙශ ධර්ම කියලා කියන්නෙ සිත කිළිටි කරන ධර්ම. එතකොට ඒ කිළිටි කරන ධර්ම විවිධ නම් වලින් හැඳින්වෙනවා. උපක්ලේශ කියලා හැඳින්වෙනවා, ක්ලේශ කියලා හැඳින්වෙනවා, පාප කියලා හැඳින්වෙනවා, අකුසල කියලා හැඳින්වෙනවා, අධර්ම කියලා හැඳින්වෙනවා, ඒ විවිධ නම් වලින් හඳුන්වනවා. එතකොට අධර්ම කියලා කියන්නෙ සද්ධර්ම අසද්ධර්ම කියලා අනර්ථය ඇති කරන මනෝභාවයන් අසද්ධර්ම කියලා හඳුන්වනවා. එතකොට සිත කිළිටි කරන ධර්මයන් අකුසලය කියලා හඳුන්වනවා. ඒ වගේම ක්ලේශ කියලා හඳුන්වන්නේ ඒවා. උපක්ලේශ කියලා හඳුන්වන්නේ ඒවා. ඊළඟට පාප කියලා හඳුන්වනවා සිත කිළිටි කරනවා වගේම ලෝකෙටත් යම්කිසි අනර්ථයක් වෙන අවස්ථාවන් ඒවා පාප කියලා පොදුවේ හඳුන්වනවා.

මේ විදියට විවිධ වචන වලින් ධර්මයෙහි මේ සිත කිළිටි කරන ධර්ම හඳුන්වනවා. තව විවිධ නම් තියෙනවා ඒවට. සංයෝජන කියලා හඳුන්වනවා, ඊළඟට ඕස කියලා හඳුන්වනවා. යෝග කියලා හඳුන්වනවා. එබඳු විවිධ නම් වලින් මේ ක්ලේශ ධර්ම හඳුන්වනවා. ඊළඟට නිවරණ ධර්ම කියලා හඳුන්වනවා. එතකොට මේ සූත්‍රයේදී බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ සිත කිළිටි කරන ධර්ම උපක්ලේශ කියන නමින් තමයි හඳුන්වලා තියෙන්නේ. එතකොට එබඳු උපක්ලේශ ධර්ම දහසයක් මේ සූත්‍රයේදී තථාගතයන් වහන්සේ දේශනා කරනවා. අභිධ්‍යාව සහ විසම ලෝභය, ව්‍යාපාදය, ක්‍රෝධය, උපනාහය, මක්ඛය, කලාසය, ඊර්ෂ්‍යාව, මච්ඡරිය හෙවත් මසුරුකම, ඊළඟට මායාව, සාධෙය්‍ය, ඵමිහ, සාරම්හ, මාන, අතිමාන, මද, පමාද කියලා මේ විදියට උපක්ලේශ ධර්ම දහසයක් බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වනවා සිත කිළිටි කරන ධර්ම හැටියට. එතකොට අභිධ්‍යා විසම ලෝභ කියලා හඳුන්වන්නේ අපි එහිදී සාකච්ඡා කලා අභිධ්‍යාව කියලා කියන්නේ දැඩි ලෝභය.

විසම ලෝභයයි කියලා කියන්නේ තමන් ලෝක සම්මතයේ හැටියට ඇලුම් කරන්නට සුදුසු නැති දේවල් වලට ඇලුම් කිරීම අපේක්ෂා කිරීම. දැන් ලෝභය කියන එක තමන්ගේ දේට ඇතිවුනත්, අනුන්ගේ දේට ඇතිවුනත් ලෝභය ලෝභයමයි. නමුත් තමන් සන්තක ලෝක සම්මතය හැටියට තමන්ට ඇසුරු කරන්නට යෝග්‍ය වූ තමන්ට කියලා වෙන් කරගත්තු ධාර්මිකව තමන් උපයාගත්තු දේවල් වලට ඇතිවන තෘෂ්ණාව, එතනත් තෘෂ්ණාවක් තමයි. එතනත් ලෝභයක් තමයි. නමුත් එය හඳුන්වන්නේ ධර්ම රාගය හැටියට. ධර්ම රාගය කියලා කියන්නේ ධාර්මිකව තමන්ට අයත් වස්තූන් පිළිබඳව ඇතිවෙන රාගය. අධර්ම රාගය කියලා හඳුන්වනවා අයෝග්‍ය දේවල් වලට, නුසුදුසු දේවල් වලට ඇතිවෙන තෘෂ්ණාව. එතකොට අන්න ඒ වගේ අර්ථයෙන් තමයි අභිධ්‍යා විසම ලෝභ කියලා කියන්නේ. අභිධ්‍යා කියලා කියන්නේ ලෝක සම්මතයේ හැටියට තමන්ට ඇසුරු කරන්නට පුළුවන් දේවල්. තමන්ගේ බිරිඳ, තමන්ගේ සැමියා, තමන්ගේ ගේ දොර ඉඩකඩම්,

යානවාහන, මිලමුදල්, ව්‍යාපාර මේ ආදී වශයෙන් තමන්ට ලෝකයේ තමන් සන්තකයි කියලා ලෝක සම්මතව වෙන් කරගත්තු දේවල්. ඉතින් ඒවට ඇතිවෙන ලෝභයත් අපේ සිත කිළිටි කරන්නට හේතු වෙනවා. ඒ වගේම විසම ලෝභය කියලා කිව්වෙ තමන්ට ධාර්මික අයිතියක් නැති අනුන්ගේ බිරිඳ, අනුන්ගේ සැමියා, අනුන්ගේ ගේදොර, අනුන්ගේ ඉඩකඩම්, අනුන්ගේ යානවාහන, අනුන්ගේ මිලමුදල් ඒවා සම්බන්ධවත් මිනිස්සුන්ට තෘෂ්ණාව ඇතිවෙනවා. එහෙම ඇතිවුනාම මිනිසුන් වංචා කරන්නට භොරකම් කරන්නට මැරකම් කරන්නට අනුන්ට පීඩා කරන්නට බලහත්කාරයෙන් ගන්නට, අල්ලස් ගන්නට මේ විදියේ නොයෙක් අපරාධ වලට පෙළඹෙන්නේ ඒ විදියේ විසම ලෝභයත් එක්ක.

ඉතින් මේ කාරණා දෙක පිළිබඳව අපි මූලික වශයෙන් කතා කලේ පළමු උපක්ලේශ ධර්මය හැටියට. එහිදී අපි පැහැදිලි කලා ඒ ලෝභය එහෙම නැත්නම් අභිධ්‍යාව ක්‍රම තුනකට ඇතිවෙනවා, නොලැබූ සම්පත් ඒකරාශී කරගන්නටත් ලැබූ සම්පත් පවත්වා ගන්නටත්, ඉන්ද්‍රිය පිනවන්නටත්. එතකොට අපි එහිදී නැවත කතා කලා දැන් මේ ලෝභය කියන එක උපක්ලේශ ධර්මයක් හැටියට නිවන ආවරණය කලාට යම්කිසි කෙනෙකුට ලෝකික සම්පත් බහුල කරගන්නට යම් උපකාරයක් එයින් තියෙනවා. ඒ සම්පත් බහුල කරගැනීම ලෝකයේ දියුණු වෙනවා කියලා හඳුන්වන්නේ. නමුත් දහමට අනුව පුද්ගලයෙක් දියුණු වෙනවා කියලා කියන්නට පුළුවන් වෙන්නේ සැබැවින්ම භෞතික සම්පතින් සංවර්ධනය වෙනවා වගේම මානව ගුණ සම්පත් සහ ආධ්‍යාත්මික ප්‍රඥාවෙන් දියුණු වෙනවා නම් තමයි සැබැවින්ම ඒ තැනැත්තා දියුණු වුනා කියලා කියන්න පුළුවන් වෙන්නේ. නමුත් වර්තමාන ලෝකයේ දියුණුව හැටියට හඳුන්වන්නේ, සංවර්ධනය හැටියට හඳුන්වන්නේ යහපත් විදියට හෝ අයහපත් විදියට හෝ ධාර්මිකව හෝ අධාර්මිකව හෝ සම්පත් බහුල කරගන්නට නම් නවීන තාක්ෂණය පාවිච්චි කරලා ඒවා අවශ්‍ය විදියට පරිහරණය කරන්නට පුළුවන් නම් එතකොට ඒ පුද්ගලයා ඒ සමාජය ඒ රට බොහොම දියුණු රටක්, සංවර්ධිත රටක් හැටියට තමයි හැඳින්වෙන්නේ. නමුත් ධර්මානුකූලව බලනකොට ඒ තුළින් බොහෝ පවිකම් සිද්ධ කරගෙන, අකුසල් සිද්ධ කරගෙන, අපරාධ කරගෙන, මනුෂ්‍යත්වයෙන් පිරිහිලා, මෙලොව පරලොව දෙකම පරිහානියට පත්කරගෙන නිවන් මග තබා සසර ගමනවත් සුවපත්ව පවත්වන්න බැරි මට්ටමට අපායට පතිත වෙන මට්ටමට ඒ තැනැත්තා අකුසල් සංවර්ධනය කරගන්නවා නම් ඒක සංවර්ධනයක් හැටියට, දියුණුවක් හැටියට සළකන්න පුළුවන්කමක් නෑ.

දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ මේ මනුස්ස ලෝකෙට එන බොහෝ මනුස්සයින් අතරින් ඉතාම අතලොස්සක් තමයි මහාපොළොවෙන් නියපිටට ගත්තු පස් ප්‍රමාණයක් වගේ සුළු ප්‍රමාණයක් තමයි නැවත මනුලොවට සුගතියට පැමිණෙන්නේ. අනිත් මහාපොළොවේ පස් හා සමානව බහුල ප්‍රමාණයක් සතර අපායට යන්නේ. කුමක් නිසාද, ඒ ලබාගත්තු මනුස්ස ජීවිතේ දියුණුවක්, සංවර්ධනයක් ඇති කරගන්න නොහැකිවීම නිසා. නමුත් එබඳු අය තෘෂ්ණාව මුල්කොට ගෙන අභිධ්‍යාව, විසම ලෝභය මුල් කොටගෙන ගේදොර ඉඩකඩම් යානවාහන හරකාබාන ඒ වගේම අඹුදරුවන් රැකීරක්ෂා ව්‍යාපාර ගම්දනව් රටවල් ලෝකය ඒගොල්ලො දිනාගෙන තියෙන්න පුළුවන්. කීර්ති ප්‍රසාද, තනතුරු, නම්බුනාම ඒවා ලබාගෙන තියෙන්න පුළුවන්. බොහෝ පිරිවර සම්පත් තියෙන්න පුළුවන්. ධන සම්පත් තියෙන්න පුළුවන්. නමුත් ඒ තැනැත්තා මානසිකව, මනුස්ස ගුණාංගයන්ගෙන් පරිහානියට පත්වෙලා නම්, ආධ්‍යාත්මික වශයෙන් නිවැරදි

දැක්මක් නැතිව මිත්‍යා දෘෂ්ටියෙන් ඒ තැනැත්තාගේ දැක්ම පරිහානියට පත්වෙලා නම් ඒ තැනැත්තා මනුෂ්‍යයෙක් හැටියට සංවර්ධනය වුනු කෙනෙක් කියලා හඳුන්වන්නට පුළුවන් කෙනෙක් නෑ. නමුත් ලෝකයා සංවර්ධනය හැටියට දියුණුව හැටියට හඳුන්වන්නෙ අර භෞතික සම්පත් රාශි කරගැනීම, ගොඩවල් වැඩි කරගැනීම නම් ඒ දියුණුවට අභිධ්‍යාව, විසම ලෝභය උපකාරක ධර්මයක් හැටියට හඳුනාගන්නට පුළුවන්. නමුත් එය ගුණනුවණ විනාශ කරන්නට, නිවන් මග අහුරාලන්නට හේතුවෙන නිසා උපක්ලේශ ධර්මයක් හැටියට දක්වනවා.

දැන් එතකොට මෙනනදි අපිට ප්‍රශ්න මතුවෙනවා, ඒවා ගැන අපි පසුගිය අවස්ථාවලත් කතා කලා. මොකක්ද ප්‍රශ්නය, එතකොට ගිහියෙක් හැටියට සමාජයේ ජීවත් වෙන කෙනෙක් හැටියට සම්පත් උපයන්නට ඕන, ගේදොර ඉඩකඩම් යානවාහන මිලමුදල් අඹුදරුවන් පවත්වාගන්නට ඕන. එතකොට එතනදි තෘෂ්ණාවක් ඇති නොවී කොහොමද ඒවා පවත්වෙන්න. බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ සඳහා මග දේශනා කරනවා. ප්‍රඥාවෙන් යුක්තව අපි අරියවංශ සූත්‍රය පාදක කොටගෙන එහිදී කරුණු පහක් ගැන කතා කලා. අගතිනො අමුච්ඡිනො අනජ්ජාපන්නො ආදීනවදස්සාවි නිස්සරනපඤ්ඤෙ පරිභුඤ්ඤාති ධාර්මික ගිහියෙක් සම්පත් පරිභෝජනය කළ යුත්තේ මෙන්න මෙබඳු පදනමක් මත. මොකක්ද පදනම? අගතිනො - අගතියට යන්නෙ නැතිව, අන්තගාමී වෙන්නෙ නැතිව. අමුච්ඡිනො - තෘෂ්ණාවෙන් මුසපත් වෙන්නැතිව, අනජ්ජාපන්නො - දැඩිව උපාදාන කරගන්නෙ නැතිව, ආදීනවදස්සාවි - ඒවායෙන් සිද්ධ වෙන ආදීනව එහෙම නැත්නම් දුක්ඛ දෝමනස්සයන්. මේ භෞතික සම්පත් නැවත නැවත ඇසුරු කරනකොට ඒවා හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් ගොඩ නගනවා, වහා බිඳී යනවා, විනාශ වෙනවා ඉතින් ඒ නිසා ඒවායේ ආදීනවය, ඒවා නිසා ගොඩ නැගෙන දුක්ඛ දෝමනස්සයන් තේරුම් ගනිමින් ආදීනව දකිමින් ඒවා පරිහරණය කළ යුතුයි. ඊළඟට නිස්සරනපඤ්ඤෙ - මේ සියලු භෞතික සම්පත් අපි පරිහරණය කරන්නෙ කුමක් සඳහාද, ගුණ නුවණ දියුණු කරලා කෙලෙස් ප්‍රභාණය කරලා නිවන් අවබෝධ කිරීම සඳහායි. ඒ සඳහායි අපේ ප්‍රධාන ඉලක්කය. එතෙත්ටයි අපි යන්නෙ. එතකොට ඒ යන ගමනේදී අපි යම් සම්පතක් පරිහරණය කරනවා නම් ඒ ප්‍රධාන ඉලක්කයට බාධා නොවිය යුතුයි. ඒ ප්‍රධාන ඉලක්කයට බාධා වෙනවා නම් එතන අභිවාද්ධියක් දියුණුවක් හැටියට සලකන්නට බෑ, එතන නොමග යාමක් අවහා විතයක් හැටියටයි හඳුනාගන්නට වෙන්නෙ. ඉතින් මේ කාරණා පිළිබඳව අපි පළමු චිත්තොපක්ලේශ ධර්මය පිළිබඳව සාකච්ඡා කරද්දී කතාබහ කලා දීර්ඝ වශයෙන්. එතකොට එහිදී ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා නුවණ උපදවාගෙන ක්‍රියා කළ යුත්තේ කොහොමද, අත්තිවිෂ්තා සන්තුට්ඨිතා ආදී ගුණාංග දියුණු කරගන්න ඕන කොහොමද කියලා මේ කරුණු ගැන අපි එහිදී සාකච්ඡා කලා, පළමු චිත්තොපක්ලේශ ධර්මය හැටියට අපි මේ කාරණා ගැන කතාබහ කලා.

ඊළඟට දෙවන චිත්තොපක්ලේශ ධර්මය හැටියට අපි කතාබහ කලේ ව්‍යාපාදය. ව්‍යාපාදෙ චිත්තස්ස උපක්කිලේසො. ව්‍යාපාදය ගැන අපි කතාබහ කලා විශේෂයෙන්ම. එය කර්ම පථයක් වෙනවා. ඒ වගේම නිවරණ ධර්මයකුත් වෙනවා. ව්‍යාපාදය නිවරණයක් හැටියටත් දැක්වෙනවා කාමච්ඡන්ද, ව්‍යාපාද කියන තැන. ඊළඟට කර්ම පථ හැටියට, දස අකුසල කර්ම පථ දක්වනකොට මනසින් සිද්ධ වෙන අකුසල් තුනට අන්තර්ගත වෙනවා අභිධ්‍යා, ව්‍යාපාද, මිච්ඡාදිට්ඨි කියන තැන. ව්‍යාපාදය එහි ඇතුළත් වෙන්නෙ කර්ම පථයක් හැටියට. එතකොට අභිධ්‍යාවත් කර්ම පථයක්, ව්‍යාපාදයත් කර්ම පථයක්. ඒ කියන්නෙ සසර ගමනේ ප්‍රතිසන්ධි විපාක,

ප්‍රවෘත්ති විපාක දෙපැත්තම ඇති කරමින් සසර ගමන පවත්වන්නට දුක්ඛ විපාක ඇති කරන්නට හේතු වෙන කරුණු තමයි කර්ම පටි හැටියට හඳුන්වන්නේ. දැන් නිකං අපිට කෝපයක් ඇතිවෙලා සංසිඳිලා ගිය පමණට ඒක කර්ම පටියක් වෙන් නෑ, අකුසල් කර්මයක් වෙනවා, කර්ම පටියක් වෙන් නෑ. කර්ම පටියක් වෙන්නේ ඒක මානසිකව හෝ සක්‍රිය වෙලා නැවත නැවත ජනිත වෙලා, තහවුරු වෙලා එය නැවත ප්‍රතිසන්ධියක් ඇති කරන්නට හේතු වෙනවා. ප්‍රතිසන්ධිය ලැබූ ආත්මභාව වල බොහෝ පීඩාවන් ඇති කරන්නටත් එය හේතුවක් වෙනවා. මේ විදියට අපි කතාබහ කර්ම පටියක් සහ නිවරණ ධර්මයක් හැටියට ව්‍යාපාදය පිළිබඳව. එතකොට ව්‍යාපාදය හඳුනාගත්තා අපි එතනදී ව්‍යාපාදය කියලා කියන්නේ නිකම්ම තරහව කෝපය කියන එක නෙවෙයි, තමන් අකැමැති වෙන තමන් විරුද්ධ වෙන අරමුණෙහි විනාශය අපේක්ෂා කරන ගතිය, පරිහානිය අපේක්ෂා කරන ගතිය, ඒ අරමුණ නැසෙනවා දකින්නට කැමැති බව, නැසෙනවා දකින්නට උනන්දු වෙන ගතිය, එතකොට අර කෝපය, ද්වේෂය වගේ ආවේගශීලී ගතියක් එහි නැහැ. නිවුණු බවක් තියෙන්නට පුළුවන්, හැබැයි ඇතුලතින් පැසවනවා. ඇතුලතින් කුණුවෙනවා. ඇතුලතින් ඔඩු දුවනවා. ඇතුලතින් බලාපොරොත්තු වෙනවා අනිකාගේ විනාශය. ඒ නිසා බාහිරට එතරම් ප්‍රකට නොවෙන අභ්‍යන්තරය විනාශ කරන නිවන් මග අහුරන ඉතාම සුක්ෂ්ම බරපතල ක්ලේශධර්මයක් හැටියට ව්‍යාපාදය හඳුන්වන්නේ සිත කිළිටි කරන ධර්මයක් හැටියට. එතකොට එහිදී අපි කතා කලා ඒ ව්‍යාපාදය ඇතිවීමේ හේතු පිළිබඳව. පටිස නිමිත්ත, ඒ කියන්නේ අපි ගැටෙන අරමුණු සහ ඒ ගැටුණු මනෝභාවයන් පාදක කොටගෙන ද්වේශය උපදිනවා. ඉතින් මෛත්‍රිය අපිට උදව් කරගන්නට පුළුවන් ඒ ද්වේශය එහෙම නැත්නම් ව්‍යාපාදය දුරු කරන්නට. මේ කාරණා පිළිබඳව අපි එහිදී සාකච්ඡා කලා.

ඊළඟට තුන්වෙනි විත්තොපක්ලෙශ ධර්මය සහ හතරවැන්න අපි එකට අරගෙන කතා කලා. ක්‍රෝධය විත්තොපක්ලෙශ ධර්මයක්, උපනාහය විත්තොපක්ලෙශ ධර්මයක්. අන්න ක්‍රෝධය කියනකොට අර වේගවත්ව කුපිත වෙලා බාහිරින් තමන් අකැමැති වෙන අරමුණ සමඟ ගැටෙන්නට ඒ අරමුණට ප්‍රතිවිරෝධ ආකාරයෙන් ඒ අරමුණ මැඩපවත්වන්නට ආවේගශීලීව ක්‍රියාත්මක වෙන ගතිය තමයි ක්‍රෝධ කියලා කියන්නේ. එතකොට උපනාහ කියලා කියන්නේ බද්ධ වෛරය. බද්ධ වෛරය කියලා කියන්නේ ඒ අරමුණ සමඟ එකට බැඳුණු දීර්ඝ කාලීනව පවත්වාගන්නා වූ ද්වේශය, පටිගය තමයි බද්ධ වෛරයයි කියලා කියන්නේ. එතකොට බද්ධ වෛරය කියන තත්වයට පත්වුනාම පුද්ගලයාගේ වරදක් පෙනෙන්නට ඕන නෑ. දැන් ක්‍රෝධය ද්වේශය මතුවෙන්නේ අනිකාගේ වරදක් හෝ තමන් අකැමැති දෙයක් දෙයක් සිද්ධ වෙනකොට. ඉන්ද්‍රියන්ට එබඳු දෙයක් ගෝචර වෙනකොට තමයි ඒ ප්‍රශ්නය ඇතිවෙන්නේ. එතකොට එහෙම ක්‍රෝධය, කෝපය ඇතිවෙන්නට හේතුවෙන කරුණු දහයක් අපි කතා කලා නව අගාත වස්තූන් සහ අස්ථාන ක්‍රෝධය හැටියට. නව අගාත වස්තු කියලා කිව්වේ මේ පුද්ගලයා පෙරත් මට අනර්ථය කලා, දැනුත් මට අනර්ථය කරනවා, අනාගතයටත් අනර්ථය කරාවි කියලා තමන් සම්බන්ධ කරගෙන යම් කෙනෙක් මුල් කොටගෙන තුන් ආකාරයකින් අතීත, වර්තමාන, අනාගත වශයෙන් කෝපය මතුවෙනවා, විරුද්ධකම් ඇතිවෙනවා.

ඊළඟට මොහු අතීතයෙන් මගේ හිතවතුන්ට අනර්ථ කලා, දැනුත් අනර්ථ කරනවා, අනාගතයටත් අනර්ථ කරනවා කියලා තමන්ගේ හිතවතුන් සම්බන්ධ කරගෙන යම් කෙනෙක් සම්බන්ධව අතීත, වර්තමාන, අනාගත වශයෙන් තුන් ආකාරයකින්

කෝපය, ද්වේශය මතුවෙනවා. මොහු ඉස්සරත් මගේ විරුද්ධකාරයින්ට උදව් කලා, දැනුත් උදව් කරනවා, අනාගතයටත් උදව් කරයි කියලා තමන්ගේ විරුද්ධවාදීන් පාදක කොටගෙන යම් කෙනෙක් සම්බන්ධව තුන් ආකාරයකින් අතීත, වර්තමාන, අනාගත කියලා මේ ද්වේශය මතුවෙන්න පුළුවන් ක්‍රෝධය මතුවෙන්න පුළුවන්. ඊළඟට අස්ථාන ක්‍රෝධය කියලා කිව්වෙ තමන්ගේම දුර්වලකම් නිසා, තමන්ගේම අසිහියෙන් සමහර වෙලාවට කකුල හැපෙනවා ගලක මුලක, ඒකත් එක්ක කෝප වෙනවා. අව්ව වැස්ස සොබාදහමේ සිදුවීම් ඒවා පිළිබඳව කුපිත වෙනවා, ගැටෙනවා. එතකොට ඒ විදියට කෝප නොවිය යුතු බොහෝ කරුණු තමන් පටලවාගෙන කෝප වෙනවා. කෝප විය යුතු කාරණා කියලා විශේෂ කාරණයක් නැහැ. නමුත් අර බොහෝ විට පුද්ගලයෝ කරන කියන දේවල් එක්කලා සාමාන්‍ය ලෝකයා ගැටෙනවා. නමුත් තමන්ගේම දුර්වලකම් එක්ක, සොබාදහමේ තමන්ට පාලනය කළ නොහැකි කාරණා එක්කත් මිනිස්සු ගැටෙනවා, කිපෙනවා ඒක තමයි අස්ථාන ක්‍රෝධය හැටියට දක්වන්නේ. මේ කරුණු දහය පාදක කොටගෙන කෙනෙකුගේ චිත්ත සන්තානයේ ක්‍රෝධය, ද්වේශය මතුවෙනවා. එතකොට ඒ පිළිබඳව අපි කතා කලා. එතකොට ඒ කෝපය, ද්වේශය පුද්ගල බද්ධ වුනහම තමයි බද්ධ වෛරයයි කියලා හඳුන්වන්නේ. ඒ බද්ධ වෛරය කියන තත්වයට පත්වුනාම පුද්ගලයෙකුට දෝෂයක් පෙනෙන්නට ඕන නැහැ. ඉන්ද්‍රියන්ට අකැමැති අමුතු විශේෂ අරමුණක් මතුවෙන්න ඕන නෑ. ඒ පුද්ගලයා සිහිපත් වෙනකොටම ගැටෙනවා. ඒ පුද්ගලයාගේ නම සිහිවෙනකොටත් ගැටෙනවා. ඒ පුද්ගලයා කවුරුහරි සිහි කරනකොටත් ගැටෙනවා. මේ විදියට ඒ පුද්ගලයා එතකොට තමන්ට අමුතුවෙන් වැරද්දක් කරන්න ඕන නෑ, සිහිවෙන සිහිවෙන වාරයක් පාසා මනසින් ප්‍රතික්ෂේප කරන තත්වයක් ඇතිවෙනවා. ඒ මොකද අර ගැටීම පුද්ගලයා සමඟ බද්ධ වෙලා. ඒ නිසා තමයි ඒක බද්ධ වෛරය හැටියට හඳුන්වන්නේ, උපනාහයයි කියලා හැඳින්වුවේ ඒක.

ඉතින් ඒ පිළිබඳව අපි දීර්ඝ වශයෙන් කතා කලා ක්‍රෝධය සහ බද්ධ වෛරයේ තියෙන ආදීනව, ඇතිවෙන හැටි, පාලනය කරගන්නට අපි කොහොමද සමථය සහ විදර්ශනාව භාවිතයට ගන්නේ. සමථය කියලා කිව්වෙ අරමුණ වෙනස් කරලා, මනෝභාවය වෙනස් කරලා අපේ හිත සන්සිඳවා ගැනීම. විදර්ශනාව කියලා කිව්වෙ අරමුණ එහෙමම තිබියදී අපි ඒ පිළිබඳව දකින විදිය, ප්‍රඥාව අවදි කරලා යථා ස්වභාවයෙන් දකිමින් ඒ පිළිබඳව ඇතිවෙව්ව නොමනා අදහස් දුරු කරන්නට, නොමනා දැක්ම දුරු කරන්නට ක්‍රියාත්මක වීම. සමථයේදී වෙනත් අරමුණක් මුල් කොටගෙන චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය දියුණු කරනවා. විදර්ශනාවේදී ඒ හිත ගැටෙන්නට හේතුවෙව්ව කාරණයම පාදක කොටගෙන එයම කමටහන කොටගෙන ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට වැයම් කරනවා. එතකොට මේවා පිළිබඳව අපි කතා කලා. ඊළඟට හතරවෙනි චිත්තෝපක්කමේ ධර්මය අපි කතා කලේ මක්බය, මකු බව. මකු බව කියලා කියන්නේ ගුණ මකා දමන ගතිය. ඒ ගුණ මකාදමන ගතිය කෙනෙක් තුළ මතුවෙන්නට පුළුවන් මෝහය නිසා, මෝහය කියලා කියන්නේ නොවැටහෙන ගතිය. අනිත් කෙනාගේ ගුණය වටහාගන්නට තරම් තමන්ට ප්‍රඥාව නෑ. මනසේ මෝහය අවිද්‍යාව වැඩියි. ඒ නිසා අනිත් කෙනාගේ ගුණය ගුණයක් හැටියට පෙනෙන්නෑ, දැනෙන්නෑ. ඒ නිසා මෝහය නිසා කෙනෙක් අනිත් කෙනාගේ ගුණය ඇගයීමට ලක්නොවෙන්නට පුළුවන්, මකාදමන්නට පුළුවන්. ද්වේශය නිසා, ද්වේශයෙන් ගැටුනහම ගුණය, ගුණය බව දැන දැනත්, අනිත් කෙනා තමන්ට උදව්වක් කලා කියලා දැන දැනත් ඒක බැහැර කරන්න ප්‍රතික්ෂේප කරන්න, සුළුකොට තකන්න,

නොසලකා හරින්නට පෙළඹෙන්න පුළුවන්. මානස නිසාත් අනිත් අයගේ ගුණය දැක්කා වුනත් ඒක අගය කරන්න ලැස්ති නෑ, ඒක හෙලා තලා කතා කරන්න පෙළඹෙනවා. ඊර්ෂ්‍යාව නිසාත් අනිත් කෙනාගේ ගුණය දැක්කා වුනත් ඒක අගය කරන්නට සූදානම් නෑ.

මේ විදියට මෝහ ද්වේශ මාන ඊර්ෂ්‍යා කියන මෙබඳු දුර්වල මානසික තත්වයන් හේතුකොටගෙන යම්කිසි කෙනෙක් තුළ මතුවෙන්නට පුළුවන් ඉතාම බරපතල ක්ලේශයන්. බරපතල කියලා කියන්නෙ මේ ක්ලේශය තුළින් තමන්ගේ ගුණය විනාශ කරනවා. දැන් අපිට පෙනෙන්නේ අනිත් කෙනාගේ ගුණය අපි දකින්න කැමැති නෑ කියන එක තමයි පිටට පේන්නෙ. අනිත් කෙනාගේ ගුණය දකින්න කැමැති නැති බව තමන්ගේ මනසේ ගුණ ව්‍යාප්ත ගතිය. ඒ මොකද මේකෙ අනිත් පැත්ත අපි හිතුවහම ඒක තේරුම් ගත්ත හැකි. අනිත් පැත්ත කියලා කියන්නෙ ගුණ අගයන ගතිය, ගුණගරුක භාවය. ගුණගරුක භාවය අපි තුළ ඇතිවෙනවා නම් තමන්ගේ චිත්ත සන්තානයේ ගුණ වැඩෙන්න පටන් ගන්නවා. එතකොට අපි අනිත් කෙනාගේ ගුණය තමයි අගය කරන්නෙ. නමුත් ඒ අනිත් කෙනාගේ ගුණය දකින්න දකින්න අගය කරන්න අගය කරන්න තමන්ගේ චිත්ත සන්තානයේ ගුණ වැඩෙන්න පටන් ගන්නවා. ඒක සත්පුරුෂ ධර්මයක් හැටියට බුදුහාමුදුරුවෝ දේශනා කරනවා. ඒකෙම අනිත් පැත්ත තමයි අනිත් කෙනාගේ ගුණය හෙළා දකින්න හෙළා දකින්න, ඒක නොසලකා හරින්න නොසලකා හරින්න, ඒක අවලංගු කරන්න අවලංගු කරන්න, මකා දමන්න මකා දමන්න තමන්ගේ චිත්ත සන්තානයේ සත්පුරුෂකම, මනුස්සකම, ගුණධර්ම සම්පූර්ණයෙන්ම දියවෙලා හේදිලා යනවා. ඒ නිසා බුදුහාමුදුරුවෝ එබඳු අවස්ථා දක්වන්නෙ මූලං කනති අත්තනෝ - තමන්ගේ මූලයි කපාගන්නෙ. තමන්ගේ මූලයි භාරගන්නෙ. අන්න ඒ වගේ ඉතාම බරපතලම දුර්ගුණයක් තමයි ගුණමකුභාවය කියලා කියන්නෙ.

ඒ ගුණමකුභාවය ක්‍රම හතරකට මතුවෙන්නට පුළුවන් කියලා අපි එහිදී කතා කලා. ගුණය සුලුකොට තැකීම, ඒ කියන්නෙ යම්කිසි කෙනෙක් අපිට උදව්වක් කලා හැබැයි ඒක බොහොම සුලු දෙයක්, ඒකෙ ගණන් ගන්න තරම්වත් දෙයක් නෙවෙයි කියලා සුළුකොට තකනවා. ඊළඟට ගුණය නිශ්පල කොට තැකීම. අපිට උදව්වක් නම් කලා තමයි ඒකෙන් අපිට වෙච්ච යහපතක් නෑ කියලා. ඊටපස්සෙ ගුණය අවලංගු කිරීම. මොකක්වත් අපිට උදව් කලේ නම් නැහැ කියලා කතා කරනවා. ඊළඟට ගුණය අගුණයක් කොට සිතීම. අපිට උදව් කරනවා කියලා මේගොල්ලෝ කරපු දේවල් නිසා තමයි අපේ දියුණුව වැළකුනේ කියලා අර තමන්ට කරපු උදව්වම තමන්ට කරපු අපරාධයක් හැටියට, අගුණයක් හැටියට ඒ පිළිබඳව සිතනවා. මෙන්න මේ විදියට සතර ආකාරයකින් මේ ගුණමකුභාවය ප්‍රකට වෙන්න පුළුවන් කියන බව අපි එහිදී සිහිපත් කලා. එතකොට කෘතඥතාවය සහ කෘතචේදී බව සත්පුරුෂ ධර්මයක්ය. කෘතඥ කිව්වෙ එකක්. කෘතචේදී කිව්වෙ තව එකක්. කෘතඥ කියලා කිව්වෙ කළගුණය දන්නා කම. කෘතචේදී කියලා කියන්නෙ කළ ගුණය ප්‍රකට කරන බව. දැන් සමහරු ළඟ තියෙනවා කළගුණය දන්නවා. දන්නවා වුනාට ප්‍රකට කරන්න නෑ, සමහරු කළගුණය දන්නවා වගේම ප්‍රකට කරනවා. සමහර කෙනෙක් කළගුණය ගැන එව්වර දන්නෑ, හැබැයි නොදන්නා අයවත් ප්‍රකට කරන්න යනවා. එතකොට නිකං තමනුත් මූලාවෙලා ලෝකයත් මූලා කරන්න පටලැවිල්ලක් ඇතිවෙන්නෙ. ඒ කියන්නෙ ගුණය හරියට දන්නෙ නැතිව අනිත් අයගේ ගුණ වර්ණනා කරන්න යනවා. දැන් අද කාලෙ එහෙමත් ගොඩක් වෙලාවට සිද්ධ වෙනවා.

තමන් හරියට දන්නේ නෑ එයා ළඟ ගුණයක් හොඳක් තියෙයිද කියලා. නමුත් ලොකුවට අනිත් අයත් එක්කලා කියවන්න යනවා මෙයා මෙහෙමයි, මෙහෙමයි ඉතින් ගොඩක් වෙලාවට සමහර වෙලාවට තමන් කැමැති වර්ග ගැන තමයි එහෙම බොරුවට වර්ණනා කරන්නේ. ඉතින් ඒක ගුණගරුක භාවය නෙවෙයි, ඒක තමන්ගේ මූලාව. ඒක තමන්ගේ අන්ධභක්තිය. ඒක නෙවෙයි මෙතන කතා කරන්නේ, ගුණය ගුණය හැටියට සහේතුකව දැනගන්නට ඕන. දැනගෙන ඒ ගුණය ප්‍රකට කරන්නට ඕන සුදුසු තැන. ඒක තමයි කතඤ්ඤා කතවේදී කියන වචන දෙකෙන් බුදුහාමුදුරුවෝ දේශනා කලේ. ඉතින් ඒක ඉතාම සත්පුරුෂ ගුණයක්, සත්පුරුෂ ධර්මයක් හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කලා.

ඊළඟට අපි පස්වෙනි චිත්තොපක්ලෙශ ධර්මය හැටියට කතා කලා පලාසය කියලා කියන්නේ යුගග්‍රාහී බව. යුගග්‍රාහී කියලා කියන්නේ අනුන් සන්තකව පවතින දැනටගත්කම් හැකියාවන්, විශේෂත්වයන් තමන් සන්සන්දනය වෙන්න උත්සාහ කරනවා. ඒ ගොල්ලන්ට විතරක් නෙවෙයි දැනටගත්කම් තියෙන්නේ අපිටත් තියෙනවා. ඒ ගොල්ලන්ට විතරක් නෙවෙයි හැකියාව තියෙන්නේ අපිටත් තියෙනවා. ඒ ගොල්ලන්ට විතරක් නෙවෙයි රූප සම්පත්තිය තියෙන්නේ අපිටත් රූප සම්පත්තිය තියෙනවා. ඒ ගොල්ලෝ විතරද වංශවත් කුලවත්, අපිටත් එහෙම වංශවත් කුලවත් බවක් තියෙනවා කියලා එහෙම විවිධ කරුණු සම්බන්ධව අනිත් කෙනත් එක්කලා සැසඳෙන්න උත්සාහ කරනවා. ඉතින් එහෙම සැසඳුනාට කමක් නැහැ කියන්නට පුළුවන් එහෙම එකක් තමන් ළඟ තියෙනවා නම්.

දැන් මානය ගැන අපි ඉදිරියේදීත් කතා කරනවා, ඒ මානය ගැන කතා කරද්දීත් අපි සිහිපත් කලා පසුගිය සාකච්ඡා වලදී. යථාව මාන, අයථාව මාන කියලා. යථාව මාන කියලා කියන්නේ තියෙන දේ එක්කලා සන්සන්දනය කරනවා. අයථාව මාන කියන්නේ නැතිදේත් එක්කලා. ගොඩක් වෙලාවට මේ යුගග්‍රාහී බව ඇතිවෙන්නේ තියෙන දේවල් එක්කම නෙවෙයි, නැති දේවල් එක්ක තමන් නිකං ප්‍රමිඛාගෙන තමන් නිකං හිතාගෙන එහෙම තියෙනවා කියලා එහෙම පුළුවන් කියලා සැසඳෙන්නට උත්සාහ කරලා බරපතල විනාශයන් ඇතිකරගන්න අවස්ථා සමාජයේ විවිධ තරාතිරම් වල අපිට පෙනෙනවා. ඉතින් එහෙම තත්වයක් ඇතිවෙන්නේ මොකක් නිසාද, බොහෝ කොට සදිසමානය සහ මදය නිසා. සදිසමානය කියන්නේ, දැන් මානයේ අවස්ථා තුනක් තියෙනවා. හීනමාන, සදිසමාන සහ සෙයාමාන. සදිසමාන කියලා කියන්නේ අනිත් කෙනා සමඟ සන්සන්දනය කරලා තමන් ළඟත් ඊට සමාන ගුණ තියෙනවා කියලා හිතනවා. එතෙකාට ඒ සදිසමානය මේ යුගග්‍රාහී බවට හේතුවක්. ඊළඟට මදය. අපි අවසාන චිත්තොපක්ලෙශ ධර්ම වලදී කතා කලා. මදය කියලා කියන්නේ මත්වෙන ගතිය. තරුණ කමින්, ධනයෙන් බලයෙන්, නිලයෙන්, හැකියාවෙන්, රූපසෝභාවෙන්, ඒ වගේම තරුණ බවින්, නිරෝගී කමින්, ජීවිතයෙන් මේ නොයෙක් කරුණු වලින් මත්වෙනවා. හරියටම මත්ද්‍රව්‍ය වලින් අපේ කය දුර්වල වුනාම කළ යුත්ත නොකළයුත්ත හරි වැරද්ද තෝරාගන්නට බැරි මට්ටමකට අපේ මනස දුර්වල වෙනවා වගේ තමයි විවිධ කරුණු වලින් මනස මත්වුනහම හොඳ නරක තෝරාගන්නට බැරිවෙනවා. ඉතින් ඒ විදියට මදය සහ සදිසමානය බොහෝ කොට හේතු වෙනවා මේ කියන පලාසයට.

පලාසය කියන්නේ අනුන් සමඟ සැසඳෙන්න, යුගග්‍රාහී බව, සමච්ඡා ගන්නා ගතිය. ඉතින් මේ තත්වය ඇතිවෙන්න ප්‍රධාන හේතුව හැටියට අපි කතා කලා ඊට පාදක

වෙනවා තමන්ගේ ජීවන පරමාර්ථ පිළිබඳව පැහැදිලි දැක්මක් නැති බව. ඒ වගේම තමන්ගේ හැකියාවන් නොහැකියාවන් පිළිබඳව. තමන්ගේ සාධක සහ තමන් ළඟ තියෙන දුබලකම් පිළිබඳව පැහැදිලි ප්‍රත්‍යාවේක්ෂණයක් නෑ. ඒ කියන්නේ තමන්ගේ පරමාර්ථ පිළිබඳ දැක්මකුත් නෑ, ඒ කියන්නේ මම කොහෙටද යන්න. අනිත් කෙනාත් එක්කලා අපිට පැටලෙන්න දෙයක් නෑනේ තමන්ගේ පාර තමන්ගේ ඉලක්කය පැහැදිලි නම් ඒ තමන්ගේ ඉලක්කය වෙතයි අපි යන්න ඕන. එතකොට තමන්ගේ ඉලක්කය පැහැදිලි නැතිවෙනකොට නිකං හැමතිස්සේම අනිත් අයට හේත්තු වෙව් අනිත් අය ළගින් හිටගෙන එයා වගේද, මෙයා වගේද කියලා අපි සසඳන්න උත්සාහ කරන්නේ හැමතිස්සේම තමන්ගේ පාර පැහැදිලි නැති නිසා. ඉතින් හුඟාක් දෙනාට තමන්ගේ ජීවන පරමාර්ථ පිළිබඳව පැහැදිලි දැක්මක් නෑ. යන්නේ කොහෙද, කරන්න ඕන මොනවද, මොනවද අපේ ඉලක්ක, මෙලොව ඉලක්ක මොනවාද, සසරෙ ඉලක්ක මොනවද ඒවා පැහැදිලි නෑ. ඒ පැහැදිලි නැතිවෙනකොට හැමතිස්සේම නිකං ලෝකෙ අනිත් අය කියන කරන දේවල් එක්කලා තමයි හැමතිස්සේම සැසඳෙන්න පැහෙන්න උත්සාහ කරන්නේ. ඊළඟට තමා පිළිබඳව ප්‍රත්‍යාවේක්ෂාවක් නැති බව. තමන්ට තමන් පිළිබඳවත්, තමන්ගේ හැකියාවන්, නොහැකියාවන් බල දුබලකම් තේරුම් අරගෙන තමන්ට පුළුවන් දේ කරන්න ඕන. තමන්ට තමන්ගේ යහපත පිණිස. තමන්ට කරන්න බැරි දේවල් ගැන තමන් නිහඬ වෙන්න ඕන. ඉතින් එහෙම හැකියාවක් නැහැ ප්‍රත්‍යාවේක්ෂාවක් නැති කෙනෙකුට. ඉතින් ඒ විදියට ජීවන අරමුණු පරමාර්ථ පැහැදිලි නැතිවීම, ඒ වගේම තමන් පිළිබඳව ප්‍රත්‍යාවේක්ෂණයක් නැතිවීම, තමන්ගේ බල දුබලකම් නිවැරදිව හඳුනා නොගැනීම මේ කරුණු නිසා බොහෝ කොට සිද්ධිමානයන් එක්ක, ඒ වගේම මදයක් එක්කලා අන් අය සමඟ විවිධ කරුණු වලින් සන්සන්දනය වෙන්නට උත්සාහ කරන ගතිය තමයි පලාසයයි කියලා හැදෙන්නේ.

ඊළඟට හයවෙනි චිත්තෝපක්ෂේපය ධර්මය අපි කතා කලා ඉස්සා, ඊර්ෂ්‍යාව. ඊර්ෂ්‍යාව ගැන කියද්දී අපි විශේෂයෙන්ම කතා කලා ඊර්ෂ්‍යාව හැම කරුණක් ගැනම ඇතිවෙන්නේ නැහැ. තමන් උනන්දු වෙන කාරණයක් සම්බන්ධව තව කෙනෙක් යම් හැකියාවක් ඇති කරගන්නවා දියුණු වෙනවා කියලා පෙනෙනකොට තමයි ඊර්ෂ්‍යාව ඇතිවෙන්නේ. ඊර්ෂ්‍යාව කියන්නේ මොකක්ද අනෙකාගේ දියුණුව අභිවාද්ධිය, යහපත රුස්සන්නේ නැති ගතිය. දරන්න බැරි ගතිය, ඉවසන්න බැරි ගතිය. ඒක තමයි ඊර්ෂ්‍යාව කියන්නේ. එතකොට අනිකාගේ දියුණුව හැකියාව රුස්සන්නේ බැරිවෙන්නේ හැම දියුණුවක්ම නෙවෙයි. මමත් කිසි කාරණයක් ගැන උනන්දු වෙනවා නම් අන්න ඒ කාරණයෙන් අනිත් කෙනා ඉදිරියට යන එක තමයි මට අමාරු වෙන්නේ. හැම කරුණක් ගැනම නෙවෙයි. අපි එහිදී උදාහරණ සහිතව කතා කලා. මිලමුදල් සම්බන්ධව උනන්දු වෙන කෙනාට අනිත් කෙනා මිල මුදලින් වැඩෙනකොට තමයි ඊර්ෂ්‍යාව ඇතිවෙන්නේ. යානවාහන ගැන උනන්දු වෙන කෙනා යාන වාහන වලින් පොහොසත් වෙනවා. ඊළඟට දැන උගත්කමින් උනන්දු වෙන කෙනාට දැන උගත්කම් වලින් අනිත් කෙනා ඉදිරියට යනවා. රූප සම්පත්තිය ගැන උනන්දු වෙනකොට අනිත් කෙනාගේ රූපය වඩා හොඳ මට්ටමකින් තියෙනකොට. එතකොට සීලය ගුණය ගැන උනන්දු වෙනකොට අනිත් කෙනාගේ සීලය, ගුණය ගැන. ඊළඟට ප්‍රසාදය ගැන, අනිත් අයගේ ආදරය ගැන ඒවා ගැන උනන්දු වෙන කෙනාට අනිත් කෙනා සමාජයේ ආදරය භාජනය වීම. මේ විදියට අසවල් කාරණය ගැනයි ඊර්ෂ්‍යාව ඇතිවෙන්නේ කියලා නියමයක් නෑ.

ඕනම කරුණක් සම්බන්ධව මේ ලෝකයට අයත් ඕනම කාරණයක් සම්බන්ධව කෙනෙකුට ඊර්ෂ්‍යාව ඇතිවෙන්නට පුළුවන්. ඒකෙ පදනම තමයි තමන් උනන්දු වෙන තමන් සැලකිලිමත් වෙන දෙයක් තව කෙනෙක් සතුටෙන්වා දකිනකොට, තව කෙනෙක් ඒ සම්බන්ධව ඉදිරියට යනවා කියලා දකිනකොට ඒක දරාගන්න බැරි රුස්සන්නේ නැති ගතියක් ඇතිවෙනවා. ඊළඟට ඊර්ෂ්‍යාවේ තියෙන විශේෂතාවයක් අපි එහිදී කතා කලා. මොකක්ද ඊර්ෂ්‍යාව අපි නොදන්නා අය සම්බන්ධව ඇතිවෙන්නේ නෑ. ඊර්ෂ්‍යාව ඇතිවෙන්නේ දන්න අය සම්බන්ධව. දන්න අය කියලා කියන්නේ නිතර ඇසුරු කරන ළගින් ඉන්න අය සම්බන්ධව. අපිට කිසි සම්බන්ධයක් නැති අපි නොදන්න මිනිස්සු ලෝකෙ කොච්චර දියුණු වුනත්, කොච්චර ඉදිරියට ගියත් අපිට මොකක්වත් අමාරුවක් ඇතිවෙන්නෑ, අපිට අමාරු වෙන්නෙම මේ එකට ඉන්න අය ඒ අපි උනන්දු වෙන දේවල් ගැන ඒ ගොල්ලො ඉස්සරහට යනවා දකිනකොට තමයි.

ඉතින් ඒ නිසා ඊර්ෂ්‍යාව කියලා කියන්නේ ඉතාම පටු ඉතාම දුර්වල මානසික තත්වයක්. ඒ නිසාම ඊර්ෂ්‍යාව නිසා බොහෝ දෙනා අතින් වියදම් කරගෙන, කාලය ශ්‍රමය ධනය නැතිනාස්ති කරගෙන සමහර වෙලාවට අතින් අයට පාඩු කරන්නට, අතින් අයගේ විනාශය පිණිස කටයුතු කරනවා. තමන්ට ඒවයෙන් මොකක්වත් ප්‍රතිලාභයක් නෑ, නමුත් කාලය ධනය ශ්‍රමය කැප කරගෙන ජීවිත කාලෙම සමහරවිට වෙහෙසෙනවා. අර තමන් ඊර්ෂ්‍යා කරන කෙනාගේ විනාශය දකින්නට. ඉතින් ඒ තැනැත්තා පිරිහෙනවා දකින්නට, ඒ තැනැත්තා වැනසෙනවා දකින්නට, ඒ තැනැත්තාගේ විනාශය දකින්නට අපේක්ෂා කරනවා ඊර්ෂ්‍යාව මතුවුනාම. ඊළඟට ඊර්ෂ්‍යාව මතුවුනාම කිසිම තමන්ට හානියක් නොකොට පදනමක් නැතිව අතින් කෙනා සමග විරුද්ධ වෙනවා. ඒ කෙනා තමන්ට මොකක්වත් කරදරයක් කරලා නෑ, තමන්ට අනර්ථයක් කරලා නෑ, එකම කාරණය මට දරාගන්න බෑ ඒ අතින් කෙනාගේ යහපත, දියුණුව. ඉතින් ඒ දරාගන්න බැරිවෙනකොට මං එයාට විරුද්ධ වෙනවා. එතකොට එයා මගේ විරුද්ධ කාරයෙක් හැටියට හිතන්න පටන් ගන්නවා. එයා මගේ හතුරෙක් හැටියට හිතන්න ගන්නවා. එතකොට හැමකිස්සෙම එයාගේ විනාශය අපේක්ෂා කරනවා. විනාශය පිණිස කරන්න පුළුවන් හැමදේම. වචනයෙන්, සිතුවිල්ලෙන්, ක්‍රියාවෙන් හැමකිස්සෙම ඒ විනාශය පිණිස කරන්න පුළුවන් දේවල් කරන්න උත්සාහ කරනවා.

ඉතින් මේ තත්වය විවිධ, දැන් අසවල් තැනැත්තා තුළ ඇතිවෙන්නෑ කියලා එකක් නෑ. හික්ෂුව තුළ ඇතිවෙන්න පුළුවන්, ගුරුවරයා තුළ ඇතිවෙන්න පුළුවන්, මව්පියන් තුළ ඇතිවෙන්න පුළුවන්. මේ විදියට ගරු සම්භාවනීය වර්ත තුළ පවා මේ දුර්වලකම ඇතිවෙන්නට පුළුවන් විවිධ මට්ටම් වලින්. ඒ නිසා ඊර්ෂ්‍යාව අසවලාගේ සිතේ ඇතිවෙන්නෑ කියලා අපිට කියන්නට බැහැ පෘථග්ජන සත්වයින් තුළ ඕනම කෙනෙක් තුළ ඊර්ෂ්‍යාව ඇතිවෙන්න පුළුවන්. හැබැයි ඒ හැමකෙනාම පොදුවේ කියන කතාවක් තමයි අනේ මම නම් ඊර්ෂ්‍යා කරන් නෑ, මට නම් එහෙම ප්‍රශ්නයක් නෑ. අපි ඉතින් ඊර්ෂ්‍යා කරලා වැඩක් නෑනේ. එහෙම තමයි කියන්නේ. ඊර්ෂ්‍යාව තියෙනවා කියලා කවුරුත් පිළිගන්න ලැස්ති නෑ, ඒක තමයි එහි අතින් ලක්ෂණය. ඒක පිළිගන්න ලැස්ති නෑ, හැමකිස්සෙම එහෙම එකක් නෑ වගේ අඟවන්න උත්සාහ කරන්නේ. නමුත් තමන් පිළිබඳව ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරලා බැලුවොත් තමයි තමන් තුළ ඊර්ෂ්‍යාව තියෙනවද නැද්ද කියලා හඳුනාගන්න පුළුවන් වෙන්නේ. ඒ ඊර්ෂ්‍යාවට ප්‍රතිවිරුද්ධ ධර්මය තමයි මුදිතාව. මුදිතාව කියලා කියන්නේ අතින් කෙනාගේ

දියුණුව අභිවෘද්ධිය ගැන අවංකවම හඳවතින්ම සතුටු වෙන්න පුළුවන් ගතිය. මේවා ගැන අපි කතා කලා.

ඊළඟට හත්වෙනි විත්තොපක්ලෙශ ධර්මය තමයි මච්ඡරිය. මච්ඡරිය කියලා කියන්නෙ මසුරුකම. මසුරුකම කියලා කියන්නෙ තමන්ගේ සම්පත් අනිත් අයට හිමිවෙනවා, අනිත් අය පරිහරණය කරනවාට විරුද්ධ බව. මට යමක් තියෙනවා නම් ඒක මගේ කියලා මං මනසින් අල්ලගත්තහම, තෘෂ්ණාවෙන් අල්ලාගත්තහම, උපාදාන කරගත්තහම ඒ මගේ කියලා උපාදාන කරගත්තු ඒක ආයෙ වෙන කෙනෙකුට හිමි වෙනවාට කැමැති නැතිවීම. හිමිවෙනවාට විතරක් නෙවෙයි ඒක පාවිච්චි කරනවාට තාවකාලිකව වත් ඒ ගොල්ලො ඒවා අතපත ගානවාට, ඒවයෙන් ප්‍රයෝජන ගන්නවාට එහෙම කැමැති නෑ, එතකොට මසුරාගේ ස්වභාවය තමයි ඒවා සමහර වෙලාවට තමන් පාවිච්චි කරන්නෙන් නෑ, හොඳට පිහදාලා පොලිෂ් කරලා සමහර වෙලාවට තියෙනවා, තමන් පාවිච්චි කරන්නෙ නෑ, අනුන්ට පාවිච්චි කරන්න දෙන්නෙන් නෑ. සමහර විට එහෙම පොලිෂ් කරලා පිහදාලා තියන්නත් බැහැ, ඒ තරම් ජාති තමන් ගොඩගහගෙන, ගොඩගහගෙන තියෙනවා. ඒවා එහෙම්මම සමහර වෙලාවට දිරලා යනවා, විනාශ වෙලා යනවා, මලකඩ කාලා යනවා. කවදාවත් ජීවිතේ ප්‍රයෝජනයක් ගන්නෙ නෑ, හැබැයි තව කාටහරි දෙන්න ලැස්ති වුනොත්, තව කෙනෙක් ඒකෙන් ප්‍රයෝජනයක් ගන්න ලැස්ති වුනොත් ආ ඕක ගන්න එපා, ඕක මං මේකටයි ගෙනත් තියෙන්නෙ එහෙම කියලා අරවා වළක්වනවා.

එතකොට මේ විදියට තමන් සන්තක දේ අනිත් අයට හිමිවෙනවාට විරුද්ධ කම. අනිත් අය ඒවයින් ප්‍රයෝජන ගන්නවා දකින්න අකැමැති ගතිය තමයි මසුරුකමේ ස්වභාවය. ඒක තමයි මච්ඡරිය කියලා කියන්නෙ. එතකොට ඒ මච්ඡරිය ලෝභය, ඊර්ෂ්‍යාව පාදක කොටගෙන ලෝභය නිසා මසුරුකම මතුවෙන්නට පුළුවන්. ඊර්ෂ්‍යාව නිසාත් මසුරුකම මතුවෙන්නට පුළුවන්. නමුත් මසුරුකම කියලා කියන්නෙ ද්වේශමූලික මනෝභාවයක්. දැන් ලෝභය තමයි ඒකට මූලික වෙන්නෙ. හැබැයි සක්‍රිය අවස්ථාවේ තියෙන්නෙ විරෝධතා. ද්වේශය, පටිගය, ගැටෙන ගතිය. පාදක වෙලා තියෙන්නෙ ලෝභය. ඒක හරි සියුම් ක්ලේශ ධර්මයක්. මසුරුකම ආරම්භ වෙන්නෙ ලෝභකමින්. හැබැයි ඒකෙ ක්‍රියාකාරී ස්වභාවය ද්වේශය. අනිත් අයට හිමිවෙනවා දකින්න අකැමැති ගතිය තමයි ක්‍රියාකාරී ගතිය. පාදක වෙලා තියෙන්නෙ පදනම වෙලා තියෙන්නෙ තෘෂ්ණාව. එතකොට ඉතින් මේ තත්වය පාලනය කරන්නට, මසුරුකමේ තද අවස්ථාව හඳුන්වනවා විශේෂ නමකින් කදරිය කියලා. කදරිය කියන්නෙ අධික මසුරු බව. දැඩි මසුරු බව හඳුන්වනවා කදරිය යි කියලා. බුදුහාමුදුරුවෝ දේශනා කරනවා නවේ කදරියා දේවලෝකා වජං - කවදාවත් දැඩි මසුරු පුද්ගලයා දෙව්ලොවට යන්නෙ නෑ. ඒ දෙව්ලොවට යන්නට සුදුසු කුසල් ඒ තැනැත්තා අතින් කෙරෙන්නෙ නැහැ කියන එකයි ඒකෙන් අදහස් කරන්නෙ. එතකොට මේ මසුරු බව දුරු කරන්නට පරිත්‍යාගශීලී බව, ඒ වගේම විශේෂයෙන් සංවිභාගශීලී බව.

සංවිභාගශීලී බව කියන්නෙ තමන් සන්තක දේ බෙදාහදාගෙන අනුභව කරන ගතිය. මේක හරිම අමාරු ගුණයක් දියුණු කරන්න. අමාරුයි කියලා කියන්නෙ දැන් වැඩිපුර තියෙනවා නම් අනිත් අයට දෙන්නට පුළුවන්. හැබැයි තමන්ට විතරක් නෙවෙයි තියෙන්නෙ, තමන්ගේ කොටහ විතරයි නම් තියෙන්නෙ. දැන් අපි හිතමු අපි ඔක්කොම කාලා බීලා ඉවරයි, හැලි වළං වල බත් ව්‍යඤ්ජන තියෙනවා කවුරුහරි

දුගියෙක් අසරණයෙක් ආවොත් ඉක්මණට ගිහිල්ලා බෙදලා දෙන්න පුළුවන්. හැබැයි අනිත් ඔක්කොම කෑම කාලා, හැලි වළං වල බත් ව්‍යඤ්ජනත් නෑ, අපේ බත් පත විතරයි තියෙන්නෙ. මමත් ඉන්නෙ බඩගින්නෙන. ඒ වෙලාවට කවුරුහරි ටිකක් ඉල්ලාගෙන ආවොත් ඒකෙන් ටිකක් දෙන එක හරිම දුෂ්කරයි. දැන් මේක දුගීන් මගින් සම්බන්ධව විතරක් නෙවෙයි, බුද්ධ පූජාව තියන්න ගියා වුනත් මේ ප්‍රශ්නය ඇතිවෙනවා, බොහොම සුළු ප්‍රමාණයක් නම් තියෙන්නෙ මේකෙන් බුද්ධ පූජාවටත් තිබ්බයින් පස්සෙ තවත් ටිකක් අඩු වෙනවා නේද කියලා ඒ මට්ටමට අර තමන් සන්නක දේ බෙදා හදාගන්නට අකැමැති ගතිය මසුරාගේ මතු වී එනවා. ඒ නිසා සංවිභාගශීලී ගුණය වැඩිදියුණු කිරීම ඉතාමත්ම වැදගත් වෙනවා මසුරුබව දුරු කරන්නට. ඒ සංවිභාගශීලී ගුණය දියුණු කරන එක ක්‍රමයක් පින්වතුන් ප්‍රායෝගිකව දැකලා තියෙනවා, හික්ෂුණ් වහන්සේලා දානෙ ගෙදරක ගියා වුනත් ඒ තමන් වහන්සේලාගේ පිගානට හෝ පාත්‍රයට ලැබෙන දානෙ ටිකෙන් සුළු ප්‍රමාණයක් භාජනයකට අයින් කරනවා. ඉතින් ගොඩාක් දෙනා මේක හිතාගන්නෙ මේ පෙරේතයො බලාගෙන ඉන්න නිසා පොඩ්ඩක් අයින් කරනවා බඩේ අමාරුව හැදෙනවාට කියලා. එහෙම එකක් නෙවෙයි, තමන්ට ධාර්මිකව, තමන්ගේ පාත්‍රයට තමන්ගේ පිගානට ධාර්මිකව ලැබුණු ආහාරයෙන් තවත් කෙනෙකුට බත් සරළවක් හෝ බත් ඇට කිහිපයක් හරි සතෙකුගේ සිව්පාවෙකුගේ හරි කුසගිනි නිවන්නට පරිත්‍යාග කිරීම. ඉතින් ඒක දැනගෙන කරන්න පුළුවන් නම්, පුහුණු කරන්න පුළුවන් නම් ඒක ත්‍යාගී බවේ සුවිශේෂ ගුණයක්. එතකොට සංවිභාගශීලී ගතිය. ඒක සසරේ පුහුණු කරන්න පුළුවන් නම් ඒක විශේෂ ගුණයක් හැටියට ධර්මයෙහි සඳහන් වෙනවා. ඒ වගේම මනුස්ස ධර්ම දියුණු වෙතකොට මා පමණක් නෙවෙයි, අනිත් අයත් හොඳින් ඉන්නට ඕන කියන ආකල්පය ලැබෙනකොට, මගේ යහපත වගේම අන් අයගේ යහපත ගැනත් මං බලන්න ඕන, උනන්දු වෙන්න ඕන, ඒ අයටත් උදව් කරන්න ඕන කියන මේ ආකල්පය මානුෂීය ආකල්පය වැඩෙන තරමට මසුරුකම දුරු කරලා මනුස්ස ධර්ම අවදි කරන්නට පුළුවන්.

ඊළඟට අපි අටවෙනි චිත්තොපක්ලෙශය ගැන කතා කලා, මායා චිත්තස්ස උපක්කිලේසො. මායා කියලා කියන්නෙ තමන් ළඟ තියෙන දුර්ගුණ වසන ගතිය. දුර්ගුණය වහගෙන එහෙම ප්‍රශ්නයක් නෑ වගේ, එහෙම දුර්ගුණයක් තමන් ළඟ නෑ වගේ පෙනී ගිටින ගතිය තමයි මායාකාරී බව. දැන් මේකෙම අනිත් කාරණය තමයි සාධරණය. සාධරණය කියලා කියන්නෙ නැති ගුණ පෙන්වන ගතිය. මායාව කියලා කියන්නෙ තියෙන දුර්ගුණය වහන ගතිය. සාධරණය කියලා කියන්නෙ කපටිකම කියලා කියන්නෙ නැති ගුණ පෙන්වන ගතිය. නැති දේවල් වර්ණනා කරනවා. තියෙන දේ නැතිව වෙන වෙන ජාති පෙන්වනවා. ඒක තමයි කපටිකම කියන්නෙ. එතකොට මේ මායාව, තියෙන දුර්ගුණ වහනවා කියන එක අපි පරිස්සමින් තේරුම් ගන්න ඕන කියලා අපි සිහිපත් කලා. දැන් මම නම් මායාකාරී නෑ අපි ඉතින් තියෙන ඔක්කොම වැරදි අනිත් අයත් එක්කලා කියනවා කියලා තමන්ගේ තියෙන දුර්වලකම්, වැරදි, අඩුපාඩු සියල්ලම ලෝකයා ඉදිරියේ නිරාවරණය කරන්න ගියොත් එහෙම ඒක එතරම් හොඳ දෙයක් නෙවෙයි. ඒකෙන් අහගෙන ඉන්න බොහෝ දෙනා අපරාධ වලට පෙළඹෙන්න පුළුවන්. අහගෙන ඉන්න බොහෝ දෙනාට ලැජ්ජා භය නැතිවෙන්න පුළුවන් පව්කම් ගැන. තමන්ටත් ලැජ්ජා භය නැතිවෙනවා. ඊළඟට තමන් ගැන සමාජය අවතක්සේරු කරනවා. තමන් වැරද්ද හදාගත්තට පස්සෙන් ඒ අය නින්දා කරනවා, නිග්‍රහ කරනවා.

ඒ නිසා අවංක බව සහ මායාව අතර පරතරය අපි පරිස්සමින් තේරුම් ගන්නට ඕන. මායාකාරී වීම සුදුසු නෑ, ඒ කියන්නේ තියෙන වැරදි හංගන එක සුදුසු නැහැ. හැබැයි අපි සියට සියක්ම විවෘතව ඇතුලේ තියෙන ඔක්කොම එළියට දාන එකත් සුදුසු නෑ. අපි උදාහරණයක් හැටියට සිහිපත් කලා අපේ ශරීරයේ තියෙන අංග ප්‍රත්‍යංග අනිත් අයටත් තියෙනවානේ, ඒවා කවුරුත් දන්නවානේ, මේවා නිකං මේ හංගාගෙන වහගෙන ඉන්නේ මොකටද කියලා අපි මහපාරේ නිරුවත්ව යන්නේ නෑනේ. අපි දන්නවා ශරීර අවයව කාටත් එහෙම තමයි පවතින්නේ. එහෙම තිබුනයි කියලා අපි ඒවා නිරාවරණව, විවෘතව, නිරුවත්ව පාරේ යන්නේ නෑ, පාරේ යනකොට අපි ඒ වැසිය යුතු තැන් වසාගෙන, ඒක තමයි ලැජ්ජාභය කියලා කියන්නේ. හැදිවිචකම කියලා කියන්නේ, සංවරකම කියලා කියන්නේ.

ඉතින් අන්න ඒ වගේ අපි ළඟ තියෙන යම් යම් දුර්වලකම් අපි ලෝකෙට සියල්ලම කිය කියා ඇවිදිනවා කියන එක නෙවෙයි. ඒ දුබලකම අපි දකින්නට ඕන, අපි තේරුම් ගන්නට ඕන. තේරුම් අරගෙන ලෝකෙ අනිත් අයට අපි ඒවා නිකං මායාකාරීව හංගලා වෙන කෙනෙක් විදියට, වෙන ස්වරූපයකින් පෙනී හිටලා ලාභ සත්කාර ලබන්නට යන එකයි සුදුසු නැහැ කියලා මෙතන කියන්නේ. කියන්නේ අපි ළඟ තියෙන දුර්වලතා හංගගෙන නිකං ලෝකය ඉදිරියේ සුදුනෙක් වගේ පෙනී සිටිමින් ලෝකයාගෙන් ගරු බුහුමන්, වන්දනාමාන, පූජා සත්කාර ලබන්නට හිතන ගතිය, එහෙම උත්සාහ කරන ගතිය, ඒකයි මායාකාරීබව. එහෙම නැතිව තමන්ගේ අඩුපාඩුව සකස් කරගන්නා තෙක්, දැන් එකපාරට අපිට රහත් වෙන්න බෑනේ. අපි ළඟ ඕන තරම් දුර්වලකම් තියෙනවා. හැබැයි ඒ දුර්වලකම් අනිත් අය දැනගත්තොත් නින්දා කරනවා, අපවාද කරනවා, ඊළඟට අනිත් අය දැනගන්න දැනගන්න ඒ ගොල්ලන්ගේත් වැරද්දට තියෙන ලැජ්ජා භය නැතිවෙනවා. ඒ නිසා ලෝකෙට එබඳු අපරාධයක් නොකළ යුතුයි. ඒ වගේම ලෝකයාගේ නින්දාවට භාජනය නොවිය යුතුයි, ඒ විදියේ ප්‍රඥාවකින් තමන්ගේ වරද සකස් කරගන්නා තෙක් වසාගෙන සිටීම අපරාධයක් නෙවෙයි, ඒක මායාව නෙවෙයි කියන බව විශේෂයෙන් පැහැදිලි කලා. දැන් මේ කරුණු නැවත නැවත මතු කරන්නේ ඒවා විශේෂ අවස්ථා නිසා. අපි කාගේත් අවධානය යොමු විය යුතු ප්‍රධාන කාරණා නිසා.

එතකොට දැන් එහෙම නැතිනම් මායාව කියලා කිව්ව ගමන් අපිට හිතෙන්නේ වැරද්ද හංගන්නේ නැතිව අපි ලෝකෙට වැරද්ද එළි කරන්න ඕන. ලෝකෙට වැරද්ද එළි කරනවා, තමන්ගේ වැරද්ද විතරක් නෙවෙයි අනුන්ගේ වැරද්දවත් අපි හැමතිස්සේම එළි කරන්න යන්න හොඳ නෑ. අපි එතනදී උදාහරණ හැටියට කිව්වා ප්‍රවෘත්ති පත්‍රවල, රූපවාහිනී ඊඩියෝ වල ප්‍රවෘත්ති කියනකොට අහවල් තැන මෙබඳු වැරද්දක් වුනා අපරාධයක් වුනා කියලා කිව්වහම ඔන්න ඊළඟ සතිය ඊළඟ මාසෙ වෙනකොට අර වගේ අපරාධ කරන තව බොහෝ දෙනෙක් මතුවෙනවා. එතකොට බොහෝ දෙනා ඒ වගේ වැරදි අපරාධ කරන්නට උත්සාහ කරනවා. අර ඒවා සඟවාගෙන හිරකරගෙන හිටපු අයට ලොකු අවස්ථාවක් විවෘත වෙනවා. අහවලත් මෙහෙම කරලා මමත් එහෙම තමයි කරන්න ඕනැත්තේ. එතකොට පළිගන්න නම් මේක තමයි කරන්න ඕන හොඳම දේ. එතකොට ඒ ගොල්ලන්ට මෙතෙක් කාලයක් ලැජ්ජා භයට හංගාගෙන හිටපු යම් යම් දුර්වලකම් විවෘත කරගන්නට, එළියට ඇදලා දාන්නට අවස්ථාවක් සැලසෙනවා අනිත් කෙනා ඒ විදියට අපරාධයක් කරලා තියෙනවා කියලා දැනගැනීම. ඒනිසා අපි ඍජු බව තියෙන්නට ඕන, ඍජු බව අවශ්‍යයි. හැබැයි ඍජු බව ප්‍රඥාවෙන් සමතුලිත කරගන්න ඕන.

ප්‍රඥාවෙන් සමතුලිත නොවී අපි අවංක වෙන්නට ගියොත්, සෘජු වෙන්නට ගියොත් මහාපාර මැද්දේ නිරුවත් වුනා වගේ තමයි එබඳු දෙයක් තමයි සිද්ධ වෙන්නෙ. ඒ නිසා දුර්වලකම, දුර්වලකම හැටියට හඳුනාගන්නට ඕන. දුර්වලකම් නැති අය වගේ ලෝකයාට අඟවමින් පෙනී හිටිමින් ලෝකයා රවටන එක සුදුසු නෑ. හැබැයි අවංකව තමන්ගේ දුබලකම් තේරුම් අරගෙන ඒවා ලෝකයා සමඟ කියාපාන්නට යාම යෝග්‍ය ද නැද්ද, ඒකෙන් අනර්ථයන් දෙකක් වෙන්න පුළුවන්, තමන්ට වරද සලසාගත්තත් නැගී සිටින්නට සමාජයට යහපතක් කරන්නට තමන්ට තියෙන අවස්ථා ඇහිරෙන්නට පුළුවන්, අනිත් එක ඒ වැරදි සමාජගත වීම තුළ තව බොහෝ දෙනා වරදට අපරාධයට යොමුවෙන්නට පුළුවන්. ඒ විනාශයෙන් වළක්වන්නට අපි කිවයුත්ත කුමක්ද, නොකිවයුත්ත කුමක්ද කියලා පරිස්සමින් තෝරාගන්නට ඕන. එහෙම නැති අවස්ථාවල එහෙම අනර්ථයක් නොවෙනවා නම්, තව කෙනෙකුට ප්‍රයෝජනයක් ගන්නට පුළුවන් නම් තමන්ගේ වරද අඩුපාඩුව සාකච්ඡා කලාට කමක් නෑ.

දැන් සමහර වෙලාවට අපි කරන ධර්ම දේශනා වලදි බොහෝ කොට අපිට වැරදිවිච තැන්, අපේ යම් යම් දුර්වලකම් මතුවෙවිච අවස්ථා ඒවා අපි ධර්ම දේශනා වලදි පැහැදිලි කරලා දෙනවා. මෙහෙමයි මට වැරදුනේ. මෙහෙමයි මගේ මනසේ මේ දුර්ගුණය මතුවුනේ. ඒක මම තේරුම් ගත්තෙ මෙහෙමයි. ඒක හදාගත්තේ මෙහෙමයි. දැන් ඒක කියන්නෙ මොකටද ඒක අහන කෙනාට යම් චිත්ත ධෛර්යයක් ඇති කරන්න. ඒ අහන කෙනාටත් එතකොට හිතෙනවා, හාමුදුරුවන්ටත් වැරදිලා තියෙනවා, හාමුදුරුවොත් හදාගෙන තියෙනවා, එහෙම නම් අපිටත් වරදින්න පුළුවන්. ඒ ගැන පසුතැවී තැවී ඉන්න එක නෙවෙයි අපිටත් පුළුවන් එහෙමනම් ඒවා හදාගන්න. අන්න ඒ විදියේ චිත්ත ධෛර්යයක් ඇති කරගන්නට උදව්වක් වෙන තැන්වලදි අපි තමන්ගේ දුර්වලකම උනත් හෙළිකිරීම වරදක් නෑ, අනිත් අයගේ යහපත පිණිස. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ පවා බෝසත් අවධියේදී තමන් වහන්සේට වැරදිවිච තැන්, තමන් වහන්සේ නොමග ගිය තැන් ජාතක කතා ඇසුරින් හික්ෂුන් වහන්සේලාට පැහැදිලි කරලා දීලා තියෙනවා. ඒ අයගේ යහපත වෙනුවෙන්. ඉතින් අන්න ඒ විදියට අපි තේරුම් ගන්නට ඕන අපේ මනසේ මේ මායාකාරී බව කියලා කියන්නෙ තමන් ළඟ තියෙන දුර්වලකම් වහලා එහෙම කිසිවක් නැති කෙනෙක් හැටියට ලෝකෙට පෙනී සිටිමින් ලෝකයා රවටන්නට ලෝකයා මුලා කරන්නට දරන ප්‍රයත්නය තමයි මායාව කියලා කියන්නෙ. එහෙම නැතිව වරද හෙළිකිරීම සුදුසු නැති නිසා ඒක යටපත් කරගෙන වසාගෙන සිටීම කියන එක නෙවෙයි. ඒ දෙකේ වෙනස අපි තේරුම් ගන්නට ඕන. ලැජ්ජා භය අපි ළඟ තියෙන්නට ඕන. ලැජ්ජා භය සහ අවංක කම ප්‍රඥාව මේවා එකට එකතු වුනාම තමයි අපි ලෝකයට හෙළි කළ යුතු දේ කුමක්ද, නැති දේ කුමක්ද කියලා තෝරා බේරාගන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ.

ඊළඟට අපි සිහිපත් කලා නවවෙනි උපක්ලේශ ධර්මය. සාටෙය්‍ය. සාටෙය්‍ය කියලා කිව්වෙ කපටිකම, සක බව. කපටිකමයි කියලා කියන්නෙ නැති ගුණ තියෙනවා වගේ පෙන්වන එක. එක තමන්ගේ පුද්ගලික ජීවිතය සම්බන්ධව වෙන්නත් පුළුවන්. තමන් විකුණන බඩුභාණ්ඩ ආදිය සම්බන්ධව වෙන්නත් පුළුවන්. තමන් විකුණන ඒවායෙ එහෙම එකක් නෑ, එහෙම වටිනාකමක් නෑ, හැබැයි ලෝකෙට මහා ඉහළින් පෙන්වනවා. දැන් අද සමාජයේ ගොඩක් වෙලාවට ඒ වචනේ ඉතින් පාවිච්චි කලාට කමක් නෑ, කාටවත් අනර්ථයක් පිණිස නෙවෙයි. දැන් වර්තමානයේ හුගක් වෙලාවට

මාකටින් කියලා කරන්න උත්සාහ කරන්නෙ මේ වගේ දේවල්. මාකටින් කියන්නෙ කපටිකම නෙවෙයි. නමුත් අද මාකටින් කියලා ගොඩක් වෙලාවට කරන්න උත්සාහ කරන්නෙ අර ඒවායේ නැති ජාති පෙන්න පෙන්නා ලෝකයාගේ තෘෂ්ණාව හැඟීම් අවුස්සලා පොළඹවලා කොහොමහරි ඒක ගන්නා තැනට ඒ මනුස්සයාව අන්දන්න උත්සාහ කරනවා. එතකොට ඒවයෙන් ගොඩාක් අධාර්මික තත්වයන් ඇතිවෙනවා සමාජයේ, අනර්ථකාරී තත්වයන් ඇතිවෙනවා.

ඉතින් කපටියාගේ ස්වභාවය ඒක තමයි අනුන්ට මොනවා වුනත් කමක් නෑ, අනුන්ට සිද්ධ වෙන හානිය තමන්ට අදාළ නැහැ. මගේ ලාභය වැඩි කරගත්තොත් මගේ පහසුව වැඩි කරගත්තොත්, මගේ සුවය වැඩි කරගත්තොත් ඒ සඳහා කරන්න පුළුවන් හැම උපක්‍රමයක්ම කරනවා. අපි මෙතනදී විශේෂයෙන් කතා කලා ප්‍රඥාවන්තයාගේ උපායශීලී වෙනවා. කපටියාගේ උපායශීලී වෙනවා. කපටියාගේ ප්‍රඥාවන්තයාගේ උපායශීලී බවේ ක්ලේශමාත්‍රයක වෙනසක් තියෙන්නෙ, කුමක්ද ක්ලේශමාත්‍රයක වෙනස කියන්නෙ. ප්‍රඥාවන්තයා හැමවිටම උපායශීලී වෙන්නෙ තමන්ගේත් අනුන්ගේත් යහපත සඳහා. දෙපාර්ශ්වයේම යහපත අභිවෘද්ධිය වෙනුවෙන් ඒ තැනැත්තා උපායශීලී වෙනවා. කපටියා උපායශීලී වෙන්නෙ අනුන්ට මොනවා වුනත් කමක් නෑ, මගේ ලාභය මගේ සුවය. එතකොට මගේ ලාභය, මගේ සුවය කියනකොට යහපතකුත් නෑ. දැන් බොහෝ දෙනා වරදවා වටහාගන්නා දෙයක් තමයි හුඟක් වෙලාවට හිතනවා, දැන් මට යමක් වැඩිපුර හම්බවෙනවා නම් මට යමක් වැඩි කරගන්න පුළුවන් නම් ඒක ඇත්තටම අභිවෘද්ධියක්, ඒක දියුණුවක් කියලා හිතනවා. ආත්ම ලාභයයි කියලා හිතනවා දේවල් වැඩි කරගන්න පුළුවන්. දැන් අපි අර දියුණුව හැටියට මුලිනුත් කතා කලේ භෞතික සම්පත් වැඩිවීම තමයි ගොඩක් දෙනා දියුණුව හැටියට හිතාගන්නෙ. එතකොට භෞතික සම්පත් වැඩිවෙච්ච තරමට පුද්ගලයා මානසිකවත් ආධ්‍යාත්මිකවත් පිරිහෙන්න පුළුවන්. ඒ නිසා සම්පත් වැඩිවෙච්ච තරමට පුද්ගලයා දියුණු වෙනවා කියන්නට බෑ. නමුත් මේ කෙරුම්කරණය එහෙම හිතනවා, එහෙම කල්පනා කරනවා තමන්ගේ ගොඩවල් වැඩි කරගත්තොත් ද, සම්පත් වැඩි කරගත්තොත් ඒවා බහුල කරගත්තොත්, තමන්ට ලොකු යහපතක් වුනා වගේ හිතාගන්නවා.

නමුත් සම්පත් වැඩිවෙලා තියෙනවා මානසික සහ ආධ්‍යාත්මික ගුණයන්ගෙන් පුද්ගලයා පරිහානියට පත්වෙලා තියෙනවා. ඒ නිසා ආත්ම අර්ථයයි කියලා අද පාවිච්චි කරන වචනය හුඟක් වෙලාවට වැරදි විදියට පාවිච්චි කරන්නෙ, ආත්ම අර්ථයයි කියන්නෙ ධර්මානුකූලව බැලුවහම ඉතාම ඉහළ ගුණයක්. ආත්ම අර්ථය. තමන්ගේ යහපත සිද්ධ වෙනවා නම් දුර්ගුණ දුරු කරන්නට ඕන යහගුණ වඩන්නට ඕන, ප්‍රඥාවෙන් ලෝක ධර්මය තේරුම් ගන්නට ඕන. ඒ තැනැත්තා තුළ තමයි සැබැවින්ම යහපත වැඩෙන්නෙ, අර්ථය වැඩෙන්නෙ. ඒකයි හැබෑ ආත්ම අර්ථය කියන්නෙ. ඒ ආත්ම අර්ථය දියුණු කරගන්නා පුද්ගලයාට තමයි පර අර්ථය සම්පාදනය කරන්න පුළුවන් වෙන්නෙ. නමුත් අද ඒක හදාගෙන තියෙන්නෙ අපිට තිබුණොත්තෙ අනුන්ට දෙන්න පුළුවන්. ඒ නිසා ඉස්සෙල්ලා තමන් ගැනනෙ බලන්න ඕනැත්තේ, අනුන් ගැන බලන්න ඉස්සෙල්ලා. ඒ නිසා මට ගොඩ ගහගෙන අනුන්ටත් ටිකක් දුන්නට කමක් නෑ වගේ කතන්දරයක් තමයි අද ආත්මාර්ථ පරාර්ථ කියන කතාවෙන් හදාගෙන තියෙන්නෙ. ඉතින් ඒ නිසා අද ගොඩාක් දෙනා ආත්මාර්ථකාමී කියලා කියන්නෙ ආත්ම ලාභකාමී බව. ආත්ම අර්ථය නෙවෙයි එතන කැමැති වෙන්නෙ, ආත්ම ලාභය.

ආත්ම අර්ථය කැමැති කෙනා කවදාවත් තමන්ගේ සිත කිළිටි කරගෙන විනාශ කරගෙන අධර්මයක්, පාපයක්, අකුසලයක්, අනර්ථයක් සිද්ධ කරන තැනට පෙළඹෙන්නෙ නෑ. ඒ නිසා ආත්ම අර්ථය ගැන සැලකිලිමත් වෙන කෙනාගෙන් පර අර්ථයක් විනා පර අනර්ථයක් වෙන්නෙ නෑ. පර අනර්ථයක් කරන්න සිතනකොටම පර අනර්ථය සඳහා ක්‍රියාත්මක වෙනකොටම ආත්ම අනර්ථය සිද්ධ වෙලා ඉවරයි. ඒ නිසා යම් තැනකද ආත්ම අර්ථය, එතනයි පරාර්ථය. යම් තැනකද පර අර්ථය එතැනයි ආත්ම අර්ථය. මේ අන්‍යෝන්‍ය සම්බන්ධය නිවැරදිව තේරුම් අරගෙන ප්‍රඥාවන්තයා තමන්ගේත් අනුන්ගේත් යහපත පිණිස සැලකිලිමත් වෙනවා. නමුත් අනුවණ පුද්ගලයා ආත්ම ලාභය පිණිස කටයුතු කරලා නැති දේවල් පෙන්වා සිටිමින් ලෝකය රවටන්නට, මූලා කරන්නට කටයුතු කරනවා. ඉතින් ඒක තමයි සාධෙය්‍ය, කපටිකම කියලා කිව්වෙ.

ඊළඟට දහවෙනි උපක්ලේශ ධර්මය තමයි ථම්ම. ථම්ම කියලා කිව්වෙ - ථම්ම කියලා කියනවා කණු වලට - කණුවක් වගේ දඩබ්බර ගතිය. එතකොට දැන් සෘජුබව සවිමත් බව වරදක් නෙවෙයි. නමුත් මෙතන මේ ථම්ම කියලා කියන්නෙ ගුණය ඉදිරියේ නැවෙන්නෙ නෑ, දහම ඉදිරියේ නැවෙන්නෙ නෑ, සත්‍යය ඉදිරියේ නැවෙන්නෙ නෑ, සදාචාරය ඉදිරියේ නැවෙන්නෙ නෑ. ඒ විදියට සදාචාරයට, සත්‍යයට, ගුණයට, දහමට නැවෙන්නෙ නැතිව එහෙමම දඩබ්බරව ඉන්නවා, කොච්චර අනිත් අය ගුණ සම්පන්න වුනත් ගුණයට ආරාධනා කලත් ඒකට නැවෙන්නෑ. අනිත් කවුරුත් සත්‍යය කීවත් අර ඒ තමන් ඉන්න බොරු මතයේම ඉන්නවා. අනිත් අය කොච්චර සදාචාර සම්පන්නව කටයුතු කලත් තමන් කිසිම සදාචාර සම්පන්න වෙන්නට හිතන් නෑ, තමන් ගත්තු මතය, තමන්ගේ දෘෂ්ටිය, තමන් එල්බ ගත්තු දේ එතනම හරි කියලා හිතාගෙන ඉන්නවා. ඒකෙම එල්බගෙන ඉන්නවා. එතකොට එහෙමයි ඒ ස්වභාවයෙන් තමයි සමහර වෙලාවට ලෝකෙම විරුද්ධ වුනත් නෑ නෑ අපි අධිෂ්ටාන පූර්වකව වැඩ කරන්න ඕන, කවුරු විරුද්ධ වුනත් හරියන් නෑ. ඔහොම තමයි ඉතින් හොඳ වැඩ කරන්න ගියාම විරෝධතා එනවා, ප්‍රශ්න එනවා. බුදුහාමුදුරුවන්ටත් ඒවා ආවා. අපි ඉතින් ඒවා දරාගෙන කටයුතු කරන්න ඕන කියලා බුදුහාමුදුරුවොත් උකසට තියලා ඒ ගොල්ලො අර තමන්ගේ දැඩි තද මතය තමන් එල්බගත්තු අදහස ඒක හරි වුනත් කමක් නෑ, වැරදි වුනත් කමක් නෑ, ලොකේ කවුරු කිව්වත් ඒවා වෙනස් කරන්න ලැස්ති නෑ. අන්න ඒවා තමයි මෙතන ථම්ම කියලා කියන්නෙ. එබඳු තැනැත්තා ගත්තු දෘෂ්ටිය දැඩිව ගන්නවා.

ඒ වගේම මේ තත්වය ඇතිවෙන්න සක්කාය දිට්ඨිය මානය පටිඝය - පටිඝය කියලා කිව්වෙ ගැටෙන ගතිය, එතකොට ඒ ද්වේශය ගැටීම නිසා තමන් ගත්තු අදහස් වල දැන් සමහර වෙලාවට ඔය පාප කර්මය කරගන්න එපා ඕකෙන් අනර්ථයක් වෙනවා. නෑ මටනෙ අනර්ථය වෙන්නෙ, මමනේ අපායේ යන්නෙ, කාටවත් වැඩක් නෑනෙ. එතකොට කිපුණහම ඒ අය අපායේ යන්න වුනත් ලැස්තියි. ආනන්තරීය පාපකර්මය කරගන්න වුනත් ලැස්තියි. එතකොට සමහර වෙලාවට ඒ මානය නිසා දැඩිව ගත්තයින් පස්සෙ ඒ තමන්ගේ මතය හරි නිවැරදියි කියලා ගත්තයින් පස්සෙ කොහොමවත් නැවෙන්න ලැස්ති නෑ. එතකොට සක්කායදිට්ඨිය, මම එතකොට මගේ මතය හරි, මම ගත්තු තීරණය හරි, මම කාටවත් නැවෙන්නෑ, අපි නිකං කාටවත් ඔළුව පාත් කරන්න ඕන නෑ, අපි නිකං මොකටද කවුරුවත් ඉදිරියේ දෙකට නැවෙන්නෙ, අපි මොකද අතපල්ලෙන් වැටිලද ඒ විදියට තමයි කල්පනා කරන්නෙ. එහෙම කල්පනා කරලා ඒ තැනැත්තා නිරන්තරයෙන් අනිත් අයට නැවෙන්න නැතිව

තදට තමන් ගත්තු දෘෂ්ටියේ මතයේ එල්බගෙන ඉන්න උත්සාහ කරනවා. එතකොට මේක තමයි ඵමිහ කියලා කිව්වෙ. ඉතින් ඒ තත්වයෙන් වළකින්නට නම් අපි ලෝක ධර්මතාවයන්, හේතුව ඵලය, කුසල් අකුසල්, යහපත අයහපත ප්‍රඥාවෙන් තේරුම් ගන්න තැනැත්තාට තමයි ඵමිහය දුරු කරන්නට පුළුවන්. දහවෙනි විත්තොපක්කලෙශ ධර්මය පිළිබඳවයි කතා කලේ, ඵමිහය.

ඊළඟට එකොළොස් වෙනි විත්තොපක්කලෙශ ධර්මය අපි කතා කලේ සාරම්භ. සාරම්භ කියලා කියන්නෙ කරුණුත්තරියකරණය කියලා ඒක ධර්මයෙහි පැහැදිලි කරන්නෙ. ඒ කියන්නෙ අනිත් අය අපිට කරපු දේට වැඩිය යමක් කරන්නට, ඒ කියන්නෙ ඒක කුසල් අකුසල් දෙපැත්තටම ඇතිවෙන්න පුළුවන්. ඒ කියන්නෙ අනිත් අය අපිට බැන්නා නම් අපි ඊට වැඩිය බනිනවා. අනිත් අය අපිට ගැහුවොත් ඊට වඩා ගහනවා. අනිත් අය අපිට පාඩුවක් කලා නම් ඊට වඩා පාඩුවක් කරනවා. ඒ අකුසල පක්ෂය. ඊළඟට කුසල පක්ෂයෙන් තමයි අනිත් අය දානෙ දුන්නා නම් අපි ඊට වඩා හොඳට දානයක් දෙන්න ඕන. අනිත් අය එක දවසක් සිල් ගත්තා නම් අපි දවස් දෙකක් සිල් ගන්නවා. ඒ ගොල්ලො පැයක් භාවනා කරනවා. අපි පැය දෙකක් භාවනා කරනවා. මේ විදියට සන්සන්දනාත්මකව අනිත් අය කරනවාට වැඩියෙන් අපි කරන්න ඕන, ඒ විදියට කුසල පක්ෂයෙන් මේ සාරම්භය මතුවෙන්න පුළුවන්. හැබැයි අපි එතනදි විශේෂ කාරණයක් සිහිපත් කලා. කුසල පක්ෂයේ සාරම්භය ඇතිවුනාම ඒක සසර පැවැත්ම සඳහා යහපතක් වෙනවා. හැබැයි නිවන් දකින්න උපකාර වෙන්නෙ නැහැ කියලා. මොකද? නිවන් දැකීමට උපකාර වෙන්නෙ පාරමිතා කුසල් පමණයි. පාරමිතා කුසලයක් වෙන්නට නම් තණ්හා මාන දිට්ඨි අනුපහතා - තෘෂ්ණාවෙන් මානයෙන් සහ සක්කායදිට්ඨියෙන් නොකෙලෙසුණු කුසල් දහම තමයි නිවනට උපකාර වෙන්නෙ. තණ්හාවෙන් කියලා කියන්නෙ තමන්ට මේ ලෝක වශයෙන් හෝ සංසාරික වශයෙන් ප්‍රතිලාභ ලැබීමේ අදහසින් යම් යම් දේවල් කරනවා නම් ඒ කුසලය තෘෂ්ණාවෙන් කිළිටි වෙනවා.

ඊළඟට මානයෙන් අනිත් අයත් එක්කලා සන්සන්දනය කරලා එයාට වැඩියෙන් මං කරන්න ඕන, මට එයාට තරම් කුසල් නෑ, ඒ විදියට සන්සන්දනය කරමින් අනිත් අයට වඩා දේවල් කරන්නට කියලා හිතලා අනිත් අයට වඩා කැපී පෙනෙන්න හිතලා මේ ලෝක වශයෙන් හරි සංසාරික වශයෙන් හරි ඒ විදියට කුසල් කරනවා නම් ඒවා මානයෙන් කෙලෙසිලා. ඊළඟට මම මේ විදියට කුසල් කරගන්නවා, මට සසර සැප ලබන්න පුළුවන්, ඒ ගොල්ලො නෙවෙයි මමයි වැඩිපුර කුසල් කරලා තියෙන්නෙ, මමයි ඉදිරියෙන් ඉන්නෙ කියලා සක්කායදිට්ඨියෙන්, මමත්වයෙන්, ආත්ම තෘෂ්ණාවෙන් අරගෙන ඉතින් එහෙම ගන්න කුසල් වලින් ඒවා හඳුන්වන්නෙ වට්ඨගාමිණී කුසල්. සංසාර පැවැත්මට යම්කිසි සැප විපාකයක් ලබන්නට හේතුවෙන්නට පුළුවන්. ඒ කියන්නෙ ඒ ගොල්ලො දුන්නට වඩා හොඳට දානයක් මං දෙන්නට ඕන කියලා දුන්නහම ඉතින් ඒ දෙන දානයෙන් ලෝකෙට යහපතක් වෙනවා. එතකොට එහි විපාකය හැටියට අපිට සසර ගමනේ ආහාරපාන ලැබෙනවා. ඒගොල්ලො පන්සලක් හැදුව ගමන් අපි ඊට වඩා හොඳ පන්සලක් හදන්න ඕන කියලා ඉතින් පන්සලක් හැදුවහම ඒකෙන් ලෝකෙට යහපතක් වෙනවා. ඒ වෙච්ච යහපත නිසා තමන්ට සසර ගමනේ සැපයක් ලැබෙනවා. හැබැයි තණ්හාවෙන් මානයෙන් දිට්ඨියෙන් සිත කෙලෙසුනාහම ඒවා කෙලෙස් නසන්නට උපකාර වෙන කුසල් නෙවෙයි, ඒ නිසා විවට්ඨගාමිණී කුසල් හැටියට හැඳින්වෙන්නෑ, වට්ඨගාමිණී කුසල් ඒ කියන්නෙ පාරමිතා නොවන කුසල් හැටියට තමයි ඒ සාරම්භයෙන් කරන

පින්කම් හැඳින්වෙන්නේ. ඉතින් ඒනිසා කුසල් අකුසල් දෙපැත්තටම සාරම්භය ක්‍රියාත්මක වෙන්න පුළුවන් කියන කාරණය අපි මතක තියාගන්නට ඕන. නමුත් ඒ ඇතිවෙන සාරම්භයෙන් කරන කුසලය නිර්වාණයට උපකාරක කුසලයක් නෙවෙයි.

ඊළඟට දොළොස්වෙනි කාරණය මානෝ චිත්තස්ස උපක්කිලෙසො. මානය ගැන අපි නිතරම කතා කරනවා. මානය කියන්නේ මැන බලනවා. සන්සන්දනය කරනවා. එහෙම සන්සන්දනය කරනකොට හීන, සෙය්‍ය, සදිස මම අනිත් අයට වඩා හීනයි, පහත් කියලා හිතනවා. ඒ කියන්නේ විවිධ කරුණු වලින්. හැඩරුවින්, දැනලගත්කමින්, හැකියාවෙන්, මිලමුදලින්, පිරිවරින්, තනතුරුවලින් මොනවයින් හරි. සන්සන්දනය කර කරා අනිත් අයට වඩා පල්ලෙහායින් මම ඉන්නේ කියලා හිතාගන්නවා. ඒක තමයි හීනමානය. සදිසමාන කියලා කිව්වේ සමානයි කියලා. සෙය්‍යමාන කියලා කිව්වේ ඊට වඩා ඉහළින් ඉන්නවා. ඉතින් මේ මානය ක්‍රම දෙකකට ඇතිවෙන්න පුළුවන් කියලා අපි කතා කලා. යථාවමාන සහ අයථාවමාන. යථාව මාන කියලා කියන්නේ ඇත්තටම තියෙන දේවල් ගැන මැන බලනවා, සන්සන්දනය කරනවා. අයථාව මාන කියලා කියන්නේ නැති දේවල් පිළිබඳව එහෙම හිතලා එහෙම කල්පනා කරලා හීනමාන, සෙය්‍යමාන, සදිසමාන ඇතිකරගන්නවා. ඉතින් මානය උපක්කිලේශ ධර්මයක්, සිත කිළිටි කරනවා.

නමුත් ඒ මානය නිසා සමහර වෙලාවට ලෝකික ජීවිතේ යම් යම් යහපතක් වෙන්නත් පුළුවන්. ඒ කියන්නේ තමන්ගේ පරම්පරාව ගැන ඇතිකරගන්න මාන්තය නිසා සමහරවිට පවිකම් වලින් වළකිනවා, අපරාධ වලින් වළකිනවා, පරිහානිදායක දේවල් වලින් වළකිනවා. ඊළඟට තමන්ගේ පරම්පරාවේ වටිනාකම් ගැන හිතලා ඒවාගේ අපරාධ වලින් වළකිනවා. ඊළඟට තමන් ජාතියෙන් උසස්ය, අපි හොඳ උසස් ජාතියක්ය, අපි හොඳ රටක පුරවැසියෝය මේ විදියට ඇති කරගන්නා ජාතිකාභිමානය, දේශාභිමානය ඉතින් ඒවත් මාන්තයන් තමයි, නමුත් ඒවා පුද්ගල පෞරුෂයක් හැටියට යම් යහපත් පැත්තකට වැඩෙන්නට ශක්තිමත් වෙන්නට සමාජය ඉදිරියේ ශක්තිමත් පෞරුෂයක් ඇතිව ජීවත් වෙන්න ඒවා ලෝකික වශයෙන් උපකාර වෙනවා. හැබැයි නිර්වාණගාමිණී මාර්ග හැටියට ඒවා සිත කිළිටි කරන ධර්ම හැටියටයි දැක්වෙන්නේ. එතකොට ඒ මානය අපිට යම් ප්‍රමාණයකට අවම කරගන්නට පුළුවන්. නමුත් සර්ව සම්පූර්ණයෙන්ම මානය දුරුකරන්නට පුළුවන් වෙන්නේ අර්හත් මාර්ගඥාණයෙන්. අර්හත් මාර්ගඥාණයෙන් තමයි මානය නැමැති අනුසය දුරුවෙන්නේ. ඉතින් එතකල් ඒ අනුසය ධර්මය ඉතුරුවෙනවා. අනුසය ඉතුරුවෙනවා කියලා කියන්නේ හැමකිස්සේම අපි මාන්තයෙන් ඉන්නවා කියන එක නෙවෙයි. අනුසය තියෙනවා. හේතු ප්‍රත්‍යය මතුවුනොත් එය අවදි වෙන්න පුළුවන්. එහෙම නැත්නම් යටපත් වලා තියෙන්න පුළුවන්. ඒ නිසා නිවන් දකිනතෙක් අපිට අනතිමානී වෙන්න පුළුවන්. නිහතමානී වෙන්න බෑ. අනතිමානී කියලා කියන්නේ අතිමානයෙන් තොර බව. එහෙම වෙන්න පුළුවන්, ඒ සඳහා අපි පුහුණු වෙන්න ඕන. නිහතමානී කියලා කියන්න පුළුවන් රහතන් වහන්සේ සර්ව සම්පූර්ණයෙන්ම මානය අහෝසි කරන ලද, මානය නැමැති අනුසය මුලිනුපුටා දමන්නට පුළුවන් වෙන්නේ අර්හත් මාර්ග ඥාණයෙන්.

ඊළඟට දහතුන්වෙනි කාරණය අතිමාන. අතිමාන කියලා කියන්නේ කෙලින්ම සෙය්‍යමානය දැඩිව ගත්තු අවස්ථාව. තමන් කොඩියක් වගේ, කේතුවක් වගේ, කොතක් වගේ ඉහළින්ම ඉන්නවා කියලා. ඒ කියන්නේ මේ අතිමානයෙන්

මත්වෙව්ව තැනැත්තා මොනම ආකාරයකින්වත්, අර ථම්මය වගේ තමයි, ඒ ථම්මයටත් මේ අතිමානය හේතු වෙනවා. හැමතිස්සේම තමන් ශ්‍රේෂ්ටයි කියලා හිතන ගතිය. එතකොට ගුණය ඉදිරියේ නැවෙන්නේ නෑ. දහම ඉදිරියේ නැවෙන්නේ නෑ, සත්‍යය ඉදිරියේ නැවෙන්නේ නෑ. ගරු කළ යුත්තට ගරු කරන් නෑ, වැඳිය යුත්තට වඳින් නෑ, පිදිය යුත්තට පුදන් නෑ, සමාජ සදාචාරකම් ගැන සැලකිලිමත් වෙන්නේ නෑ. එතකොට ඒ තැනැත්තා හැමතිස්සේම තමන් හිතන පතන විදිය, කතා කරන විදිය, වැඩ කරන විදිය ඒ තමයි ශ්‍රේෂ්ටම ක්‍රමය කියලා එහෙම දැඩිව ග්‍රහණය කරගෙන ඉන්න ගතිය. ඒක තමයි අතිමානය. එයින් සිත කෙළෙසෙනවා විතරක් නෙවෙයි, බොහෝ පවිකම් සිද්ධ වෙන්නට එය හේතුවක් වෙනවා.

ඊළඟට දාහතර වැනි ක්ලෙශ ධර්මය තමයි මදය. මදය චිත්තොපක්ලේශ ධර්මයක්. එතකොට අපි එහිදී කතා කලා විභංග ප්‍රකරණයේ මදය ඇතිවෙන කාරණා විසිහතක් දැක්වෙනවා. ජාති මද, ගෝත්‍ර මද, ආරෝග්‍ය මද, යෝබ්බන මද, ජීවිත මද, ලාභ මද, සත්කාර මද, ගරුකාර මද, පුරෙක්කාර ඒ කියන්නේ පෙරටුකොට සිටින්නට ඕන කියන මදය, පරිවාර මද, හෝග මද, වණ්ණ මද, සුත මද, පටිභාණ මද, රත්තඤ්ඤාත මද, පිණ්ඩපාත මත, අනවඤ්ඤාත මද, ඉරියාපත මද, ඉද්දි මද, යස මද, සීල මද, ධ්‍යාන මද, සිප්ප මද, ආරෝහ මද, පරිණාහ මද, සන්තාන මද, පාරිපුරි මද කියලා මෙහෙම මත්වෙන කරුණු, සිත මත්වීමට පත්වෙන කාරණා විසිහතක් විභංග ප්‍රකරණයේදී දක්වලා තියෙනවා. මේ විදියට විවිධ කරුණු මුල් කොට ගෙන. ජාති මද කියලා කියන්නේ තමන්ගේ ජාතියෙන් මත් වෙනවා. එතකොට අන්‍ය ජාතීන්ට ගරු කරන්නේ නෑ. අන්‍ය ජාතීන්ගේ කොච්චර හොඳ වටිනාකම් තිබුනත් ඒවා සතපහකටවත් ගණන් ගන්නේ නෑ, අපේ ජාතිය තමයි උසස්. එතකොට මොකක් නිසාද උසස් වෙලා තියෙන්නේ එහෙම ප්‍රත්‍යාවේක්ෂාවක් නෑ. ඒ උසස් තැන රැකගන්න ඕන කියලා එහෙම එකකුත් නෑ. අපි තමයි උසස් ජාතිය, එහෙම තමයි හිතන්නේ. එතකොට ගෝත්‍ර මදය, තමන්ගේ ගෝත්‍රය පරම්පරාව තමන්ගේ වර්ගය තමයි උසස්ම අය. ඉතින් මොකක් නිසාද කියලා ප්‍රත්‍යාවේක්ෂාවක් නෑ. අන්න ඒ විදියට මේ මදය කියන්නේ සහේතුක බවකින් තොරව අහේතුකව, අප්‍රත්‍යක්‍යව දේවල් දැඩිව ගන්නා ස්වභාවය. ඒවා දැඩිව අරගෙන ඒවායේ එල්බගෙන සිටිනවා. ඒ එල්බගැනීම නිසා ඒ තැනැත්තා හොඳ තේරුම් ගන්නට සමත් වෙන්නේ නෑ. ඒ නිසා මදය චිත්තොපක්ලේශ ධර්මයක් හැටියට හඳුන්වනවා. ඒකෙන් සිත මත් වෙන නිසා යහපත අයහපත පැහැදිලි වෙන්නේ නෑ.

ඊළඟට දහසය වෙනි උපක්ලේශ ධර්මය පමාදය. එතකොට පමාදය කියලා කිව්වේ ප්‍රමාදී බව. අපි ගිය සතියේ ඒ සම්බන්ධව කතා කලේ, වැඩි ඇතක නෙවෙයි. ඒ නිසා එහි කියපු කාරණා හැමෝටම සිහියේ තියෙනවා, මතකේ තියෙනවා. ප්‍රමාදී බව කියලා කිව්වේ සති සම්පජ්ඤාදයෙන් තොරව පඤ්චකාමයන් හි ගිලෙන ගතිය. ඒ වගේම ත්‍රිවිධ දුෂ්චරිතයන්හි යෙදෙන ගතිය. ඒ සංසාරයේ තියෙන නිසරු බව, සංස්කාර ධර්මයන්ගේ ආසාරත්වය පැහැදිලිව අවබෝධ නොවීම නිසා, අවිද්‍යාව නිසා ඒ සංස්කාර ධර්මයන් දැඩිව සුභවාදීව අරගෙන ඒ පඤ්චකාමයන් ඔස්සේම ගිලී පවතින ගතිය තමයි සිහි නුවණින් තොරව පඤ්චකාමයන් ඇසුරු කරන ගතිය තමයි ප්‍රමාදී බව හැටියට අපි කතා කලේ. මෙන්න මේ විදියට චිත්තොපක්ලේශ ධර්ම දහසයක් - අපිට කොතනක හරි එකක් පටලවුනා. ඒකයි අංකය වැරදුනේ. නමුත් අපි සියලුම කාරණා ගැන කතා කලා. එතකොට මේ විදියට චිත්තොපක්ලේශ ධර්ම දහසයක් පිළිබඳව බුදුරජාණන් වහන්සේ වත්දුපම සූත්‍රයේ දක්වනවා

මජ්ඣිම නිකායේ. ඒ සූත්‍ර දේශනාව පාදක කොටගෙන තමයි අපි පසුගිය සති නවයක් මුළුල්ලේම අපි කතාබහ කලේ. මේ විත්තොපක්කලෙය ධර්ම පිළිබඳව.

ඉතින් ඒ නිසා දැන් අපි පැයකටත් වැඩි වේලාවක් ඒවා පිළිබඳව සංක්ෂිප්තව, සංක්ෂිප්තව කියලා කිව්වෙ අපේ අවධානය යොමුවෙන්නට ඕන විශේෂ කාරණා අපි මෙහිදී කතා කලා. ඉතින් මේවා ඔක්කොම එකට අහගෙන ඉන්නකොට නම් මේවා මතක තියාගන්නෙ කොහොමද, කොහොමද එව්වර ඔළුවෙ තියාගෙන වැඩ කරන්නෙ කියලා හිතන්න පුලුවන්. ඒ නිසා තමයි අපි එක සතියකට එක විත්තොපක්කලෙයක් හෝ දෙකක් පමණක් අරගෙන සාකච්ඡා කලේ. ඉතින් අද දවසේ එහි සාරාංශ ගතකිරීමක් කරන නිසයි මේ ටික සියල්ලක්ම නැවත නැවත සිහිපත් කලේ. එහෙම නම් දැන් හැමෝටම ධර්ම සාකච්ඡාව සඳහා අවස්ථාව තියෙනවා. හැමෝටම තියෙන දහම් ගැටළු විමසන්න පුලුවන්.